Тарас Шевченко

КОБЗАР

קאָבזאַר

ДУХ І ЛІТЕРА

Тарас Шевченко

КОБЗАР

Вибрані твори

Видання-білінгва

Переклад їдишем
Давида Гофштейна

Київ

Тарас Шевченко

КОБЗАР

Вибрані твори

Видання-білінгва

Переклад їдишем
Давида Гофштейна

ДУХ І ЛІТЕРА

טאַראַס שעווטשענקאָ

קאָבזאַר

געקליבענע ווערק

בילינגוואַ־אויפֿלגע

איבערזעצונג אויף ידיש פון
דוד האָפֿשטיין

דוך־י־ליטעראַ

УДК 821.161.2
Ш379

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»
ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕНЬ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОГО ЄВРЕЙСТВА
НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Ш379 **Шевченко Тарас.** Кобзар. Вибрані твори: видання-білінгва / пер. їдишем Давида Гофштейна. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2018. – 424 с., іл.

ISBN 978-966-378-643-8

Ця книга є виданням-білінгвою вибраних творів з «Кобзаря» Тараса Шевченка. Усі вміщені тут переклади їдишем були зроблені впродовж 1920–1930-х років відомим єврейським поетом Давидом Гофштейном (1889–1952). Книга проілюстрована малюнками «бойчукіста» Василя Седляра (1899–1937), якими було оформлено унікальне видання «Кобзаря» 1931 р.

Ілюстрації Василя Седляра

Видавці: *Костянтин Сігов, Леонід Фінберг*

Редактор: *Оксана Пашко*
Консультант з мови їдиш: *Оксана Щерба*
Верстка: *Світлана Невдащенко*
Дизайн обкладинки: *Світлана Невдащенко* та *Олександр Ходченко*
Відповідальна за випуск: *Анастасія Негруцька*

Видання підготовлено за підтримки Українського культурного фонду.
Позиція Українського культурного фонду може не співпадати з думкою автора.

ISBN 978-966-378-643-8

© Оксана Пашко, вступна стаття, 2018
© ДУХ І ЛІТЕРА, 2018

КАБІНЕТ ПО ВИВЧЕННЮ
ЄВРЕЙСЬКОЇ РАДЯНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ, МОВИ ТА ФОЛЬКЛОРУ
АКАДЕМІЇ НАУК УРСР

ТАРАС
ШЕВЧЕНКО

ВИБРАНІ
ТВОРИ

ПЕРЕКЛАВ Д. ГОФШТЕЙН

★

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВ
НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШОСТЕЙ
Київ — 1939

קאבינעט פאר דערלערנען
די ייִדישע סאָוועטישע ליטעראטור, שפראך אוּן פאָלקלאָר
פּוּנ דער ווייסנשאפט־אקאדעמיע אוססר

טאראס
שעווטשענקא

געקליבענע
ווערק

ייִדיש — ר. האָפשטיין

★

מעלוכע־פאַרלאג
פאר די נאציאָנאלע מינדערהייטן אין אוססר
קיעוו — 1939

יובילי - אויסגאבע
1939
1814

Тарас Шевченко в інтерпретації єврейських письменників

(деякі спостереження)

2019 року ми відзначатимемо 205-літній ювілей з дня народження Тараса Шевченка. Саме з нагоди цієї знаменної дати видавництво «Дух і Літера» задумало випустити досить амбітний проект — перевидати «Кобзар» Тараса Шевченка в перекладі їдишем, зроблений в 1920–1930-ті роки Давидом Гофштейном. Також було вирішено проілюструвати це видання малюнками «бойчуківця» — Василя Седляра, якими було оформлено «Кобзар» 1931 р. Наш проект можна назвати подвійним прочитанням «Кобзаря» — через текст візуальний та через текст словесний, тобто крізь призму іншої багатої та своєрідної єврейської літератури. Уже давно переклади в літературознавстві розглядаються як важливий елемент міжкультурного діалогу, а інтерпретація «Кобзаря» їдишем являє собою унікальне тлумачення поезії Шевченка письменниками, які отримали традиційну єврейську освіту, були вихована на біблійній культурі. З одного боку, українська мова та їдиш — дуже різні за граматикою

та синтаксисом, з другого, Шевченко — це поет, який так само мав релігійну освіту, якого М. Драгоманов називав «біблійцем», чия творчість сповнена алюзій та реміні-сценцій на біблійні тексти, і для якого Біблія все життя була найважливішою книгою.

Знаменно, що 2019 р. ми також святкуватимемо 80 років з дати реалізації наймасштабніших проектів перекладів Шевченка їдишем. 1939 року нарешті вийшли друком окремими виданнями переклади Гофштейна — вибірка з «Кобзаря» для дітей (видано в Одесі) та «Вибрані твори» для дорослої аудиторії; також була видана повість «Прогулка с удовольствием и не без морали».

Відомий дослідник архівної єврейської спадщини в Україні Юхим Меламед нараховує три спроби видати книгу перекладів «Кобзаря» їдишем у Радянській Україні. 1929 р., 1934 р. і нарешті 1937–1939 рр.[1]. Про книгу 1929 року важко щось з певністю сказати, крім того, що вона анонсується в пресі та про неї натяками згадують самі перекладачі. Наприклад, маємо оголошення в газеті «Комуніст» від 10 березня 1929 р.: «Група єврейських поетів (Квітко, Маркіш, Гофштейн, Різник і Фінінберг) на замовлення Державного видавництва України готує до друку "Кобзар" Т. Г. Шевченка єврейською мовою. Частину перекладу (біля 6000 рядків) уже подано. "Кобзар" має вийти цього року» [1]. 12 березня 1929 р. харківська їдишська газета «Штерн» «сповіщала про заплановане повне видання поезій Шевченка ідишем» [26]. Наші архівні пошуки свідчать про те, що цей проект було реалізовано. На слід «Кобзаря» їдишем натрапляємо в листуванні Канівського заповідника Т. Шевченка з Державним видавництвом України (ДВУ). У квітні 1931 р. Музей-заповідник зробив запит до ДВУ з

[1] Можливо, частина їдишомовного «Кобзаря» була надрукована в журналі «Советіше літератур» (1939) [27].

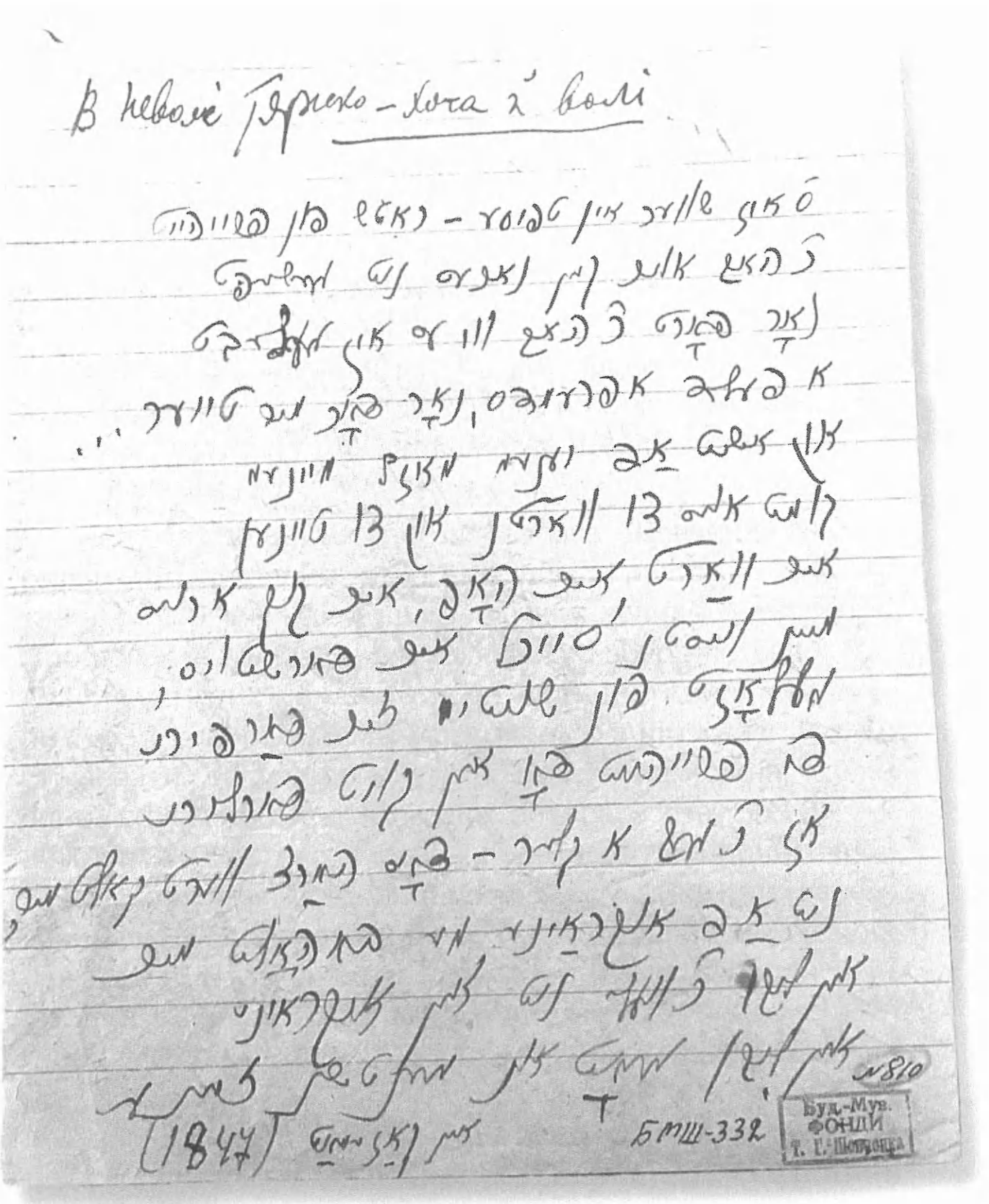

Гофштейн Д. Перекладі, чернетки. «В неволі тяжко – хоча й волі» // Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Тараса Шевченка. Фонд 1. Спр. 856.

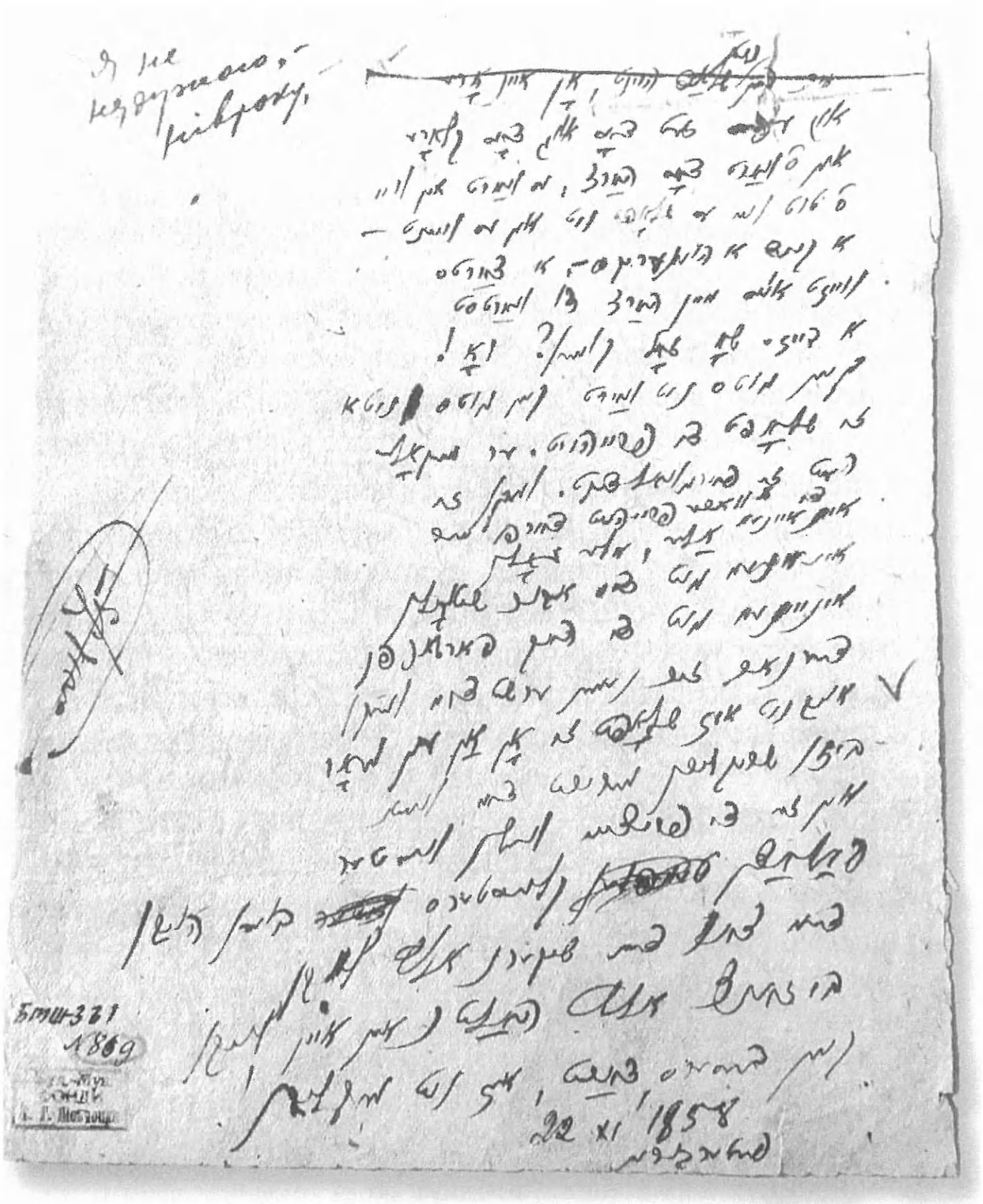

Гофштейн Д. Переклади, чернетки. «Я не нездужаю, ніврокy» (Тарас Шевченко) // Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Тараса Шевченка. Фонд 1. Спр. 856.

проханням надіслати книжки про Шевченка в музейну книгарню. 19 квітня 1931 р. голова ДВУ Сергій Пилипенко відправив перелік книжок, які вже було видано, а також які знаходяться в редакційному портфелі видавництва — це «"Кобзар" євр<ейською> мовою та "Життя й творчість Шевченка (євр<ейською> мовою)"» [2]. Імовірно, тут ідеться про біографію Шевченка, написану Е. Фінінбергом.

Тривалий час перекладений їдишем «Кобзар» лежав у видавництвах і з різних причин, насамперед цензурних, не міг бути оприлюдненим. За цей час змінилися не тільки відповідальні редактори проектів, підходи до відбору текстів, но і долі деяких авторів статей. Зокрема, керівник Інституту Шевченка Євген Шабліовський був заарештований [20].

Над перекладами поезій Тараса Шевченка Давид Гофштейн працював понад двадцять років, і «Вибрані твори» 1939 р. — це лише вершечок великого айсберга. Про це свідчать рукописи текстів, які зберігаються у відділі рукописних фондів та текстології Інституту літератури НАН України і які ми відтворюємо в цій книзі. Реконструювати етапи творчої праці Гофштейна можна, тільки спираючись на окремі згадки автора в статтях 1930-х років. «В 1920 році я почав перекладати ліричні вірші Т. Шевченка, які вже увійшли в підручники для єврейських шкіл. Протягом 18 років багато віршів поета у моїх перекладах були надруковані в єврейській радянській пресі», — пише Д. Гофштейн у статті «Шевченко єврейською мовою» (1938) [5]. У нарисі «Його поезія близька всім трудящим» (1939) [8] він згадує, що в 1920 р. «надрукував дві статті про Шевченка в спеціальному виданні до річниці поета» (про які саме статті згадує Д. Гофштейн, нам не відомо)[2].

---

[2] Див. також: «В 1920 році я почав перекладати ліричні поезії Шевченка і тоді ж надрукував кілька статей про геніального сина українського народу. Протягом вісімнадцяти років багато віршів великого поета в моїх

Проте такий глобальний перекладацький проект, як знайомство їдишомовного читача зі всією творчістю Шевченка, не міг виникнути без багаторічних напрацювань, літературних спроб, пошуків перекладацьких стратегій, знахідок та поразок. Їдишомовні письменники звертались до осмислення творчості Шевченка давно, ще наприкінці XIX ст. Згадаємо про велику зацікавленість «Кобзарем» з боку Шолом-Алейхема, який називав цю книгу «Піснею над Піснями». З дореволюційних надбань варто згадати вірш Шимона Шмуеля Фруга «Пам'яті Т. Г. Шевченка» (1891). Одним з перших перекладав Шевченка Ошер Шварцман, у творчості якого також можна знайти мотиви українських народних пісень («Річка човен понесла (на український мотив)», пер. П. Тичини)). П. Рихло вказує на спорідненість творчості Шевченка та Аврома Рейзена і Марка Варшавського («Пісня про хліб») та Моріса Вінчевського (кн. «Арфа свободи») [26].

У ґрунтовній статті «Тарас Шевченко і єврейська література» (1940) Ірма Друкер говорив про спорідненість між творчістю Шевченка та Переца Маркіша; а в творчості Давида Гофштейна він вбачав «сувору витриманість і гармонійність шевченківського слова і шевченкового образу, філософську сформульованість і афористичність висловів» [4, с. 190]; творчість Іцика Фефера, на його думку, характеризують «співучість, захоплююча розповідність шевченківського вірша» [4, с. 187]. Дослідження алюзій та ремінісценцій з Шевченка у Д. Гофштейна — це одне з привабливих тем для літературознавців-компаративістів майбутнього.

Крім уже згаданих перекладачів Шевченка — Давида Гофштейна, Лейба Квітко, Переца Маркіша, Ліпи Резніка, Езри Фінінберга, Іцика Фефера, Мойсея Хащеватського —

перекладах було надруковано в єврейській радянській пресі, а деякі з них уже увійшли в підручники для єврейських шкіл» (1939) [6].

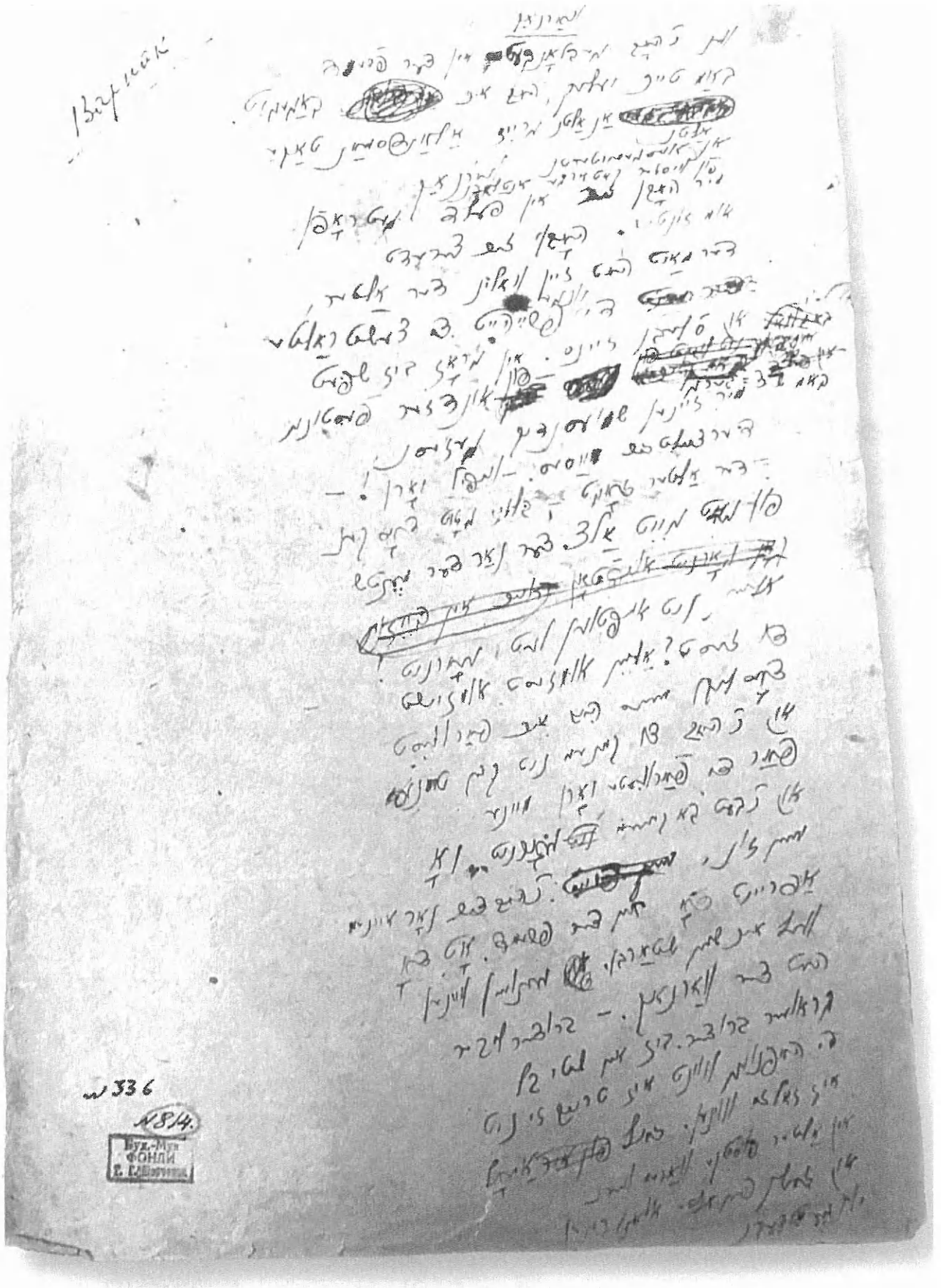

Гофштейн Д. Переклади, чернетки. «Варнак» (Тарас Шевченко) // Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Тараса Шевченка. Фонд 1. Спр. 856.

Гофштейн Д. Переклади, чернетки. «На панщині пшеницю жала» (Тарас Шевченко) // Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Тараса Шевченка. Фонд 1. Спр. 856.

треба назвати і перекладачів із Західної України: Гореліка Шмар'є, Бера Горовіца, Шимона Мельцера. В одній зі своїх статей Давид Гофштейн анонсує вихід у московському видавництві «Емес» збірки перекладів з Шевченка за редакцією поета Самуїла Галкіна [8].

Процес взаємодії між українською літературою та літературою на їдиш був двостороннім, українські письменники 1920–1930-х рр. активно перекладали нову єврейську літературу. 1920 року була надрукована маленька книжечка Іцхока Переца в перекладі Миколи Зерова та Олександра Гера (псевдонім відомого видавця та мистецтвознавця Володимира Наумовича Вайсблата). Вона мала назву «Народні оповідання» та включала сім невеличких новел. Ще один проект, про який варто згадати, це «Антологія нової єврейської поезії» (1923) за редакцією Василя Атаманюка. Хоча ця збірка мала лише 36 сторінок, вона представляла групу молодих єврейських письменників як цілісну та оригінальну течію в літературі.

Можна нарахувати ще сотні видань книг єврейських письменників українською протягом 1920–1930-х рр. — охочі можуть ознайомитися з переліком у книзі Л. В. Коломієць «Український художній переклад та перекладачі 1920–30-х років» (К., 2013), я тут згадаю тільки деякі. Активно перекладали українською поезії самого Давида Гофштейна. Цього єврейського поета пов'язувала давня дружба з Максимом Рильським. М. Рильський був редактором «Вибраних» перекладів з Гофштейна (1938, 1939), він написав передмову до російського (1958) та українського (1965) видань — перших книг Д. Гофштейна після років забуття. У 1930-ті українською вийшла низка перекладів Шолом-Алейхема: 1932 р. підготовлено 2-томник, а 1938 та 1939 рр. з'являються однотомні «Вибрані твори» у перекладі Єфраїма Райцина. Тоді ж, 1938 р., було надруковано «Поезії» Ошера Шварцмана (14 перекладів

у цій збірці належать Павлу Тичині). 1937 року підготовлено українською вибрані поезії Іцика Фефера («Скарб») у перекладі Миколи Бажана, Леоніда Первомайського, Максима Рильського, Володимира Сосюри, Павла Тичини. Після багатьох років забуття найповніше видання єврейської поезії для українського читача здійснено вже у наш час — «Антологія єврейської поезії. Українські переклади з їдишу (укл. та ред.: В. Чернін, В. Богуславська)» (К.: Дух і Літера, 2007).

Так склалося, що найповніше видання перекладів «Кобзаря» їдишем з'явилося напередодні нової світової війни, у період масових репресій та посилення «русоцентристських» тенденцій у культурному житті СРСР. Чи закономірно, що саме на цей час — 1939 р. — припадає один із найгучніших ювілеїв Тараса Шевченка в СРСР — святкування 125-ти років з дня народження? Подібні святкування у державах, заснованих на насильстві та агресії, не були випадковостями. У 1930-ті рр. заходи з ушанування письменника передбачали не тільки (і не стільки) літературну подію, а й актуалізацію так званої «перформативної культури» (Джеффрі Брукс, Дж. Б. Платт)[3]. Святкування ювілеїв письменників були по-справжньому масовими: випускаються ювілейні видання; відбувається ритуалізація подій через перейменування вулиць, установ (згадаймо, що саме з 1939 р. Київському університету та Київському театру опери та балету було присвоєно ім'я Тараса Шевченка) та через встановлення монументів (пам'ятник Т. Шевченку в Києві у тодішньому парку Воровського).

Ми можемо по-різному інтерпретувати шевченківські ювілейні заходи 1939 р., які проходили на тлі агресивної військової істерії та публічних закликів покарати

---

[3] «Ушанування народного поета перетворюється на велике культурне свято» — писав автор біографії Шевченка на їдиш, Петро Альтман [2, с. 62].

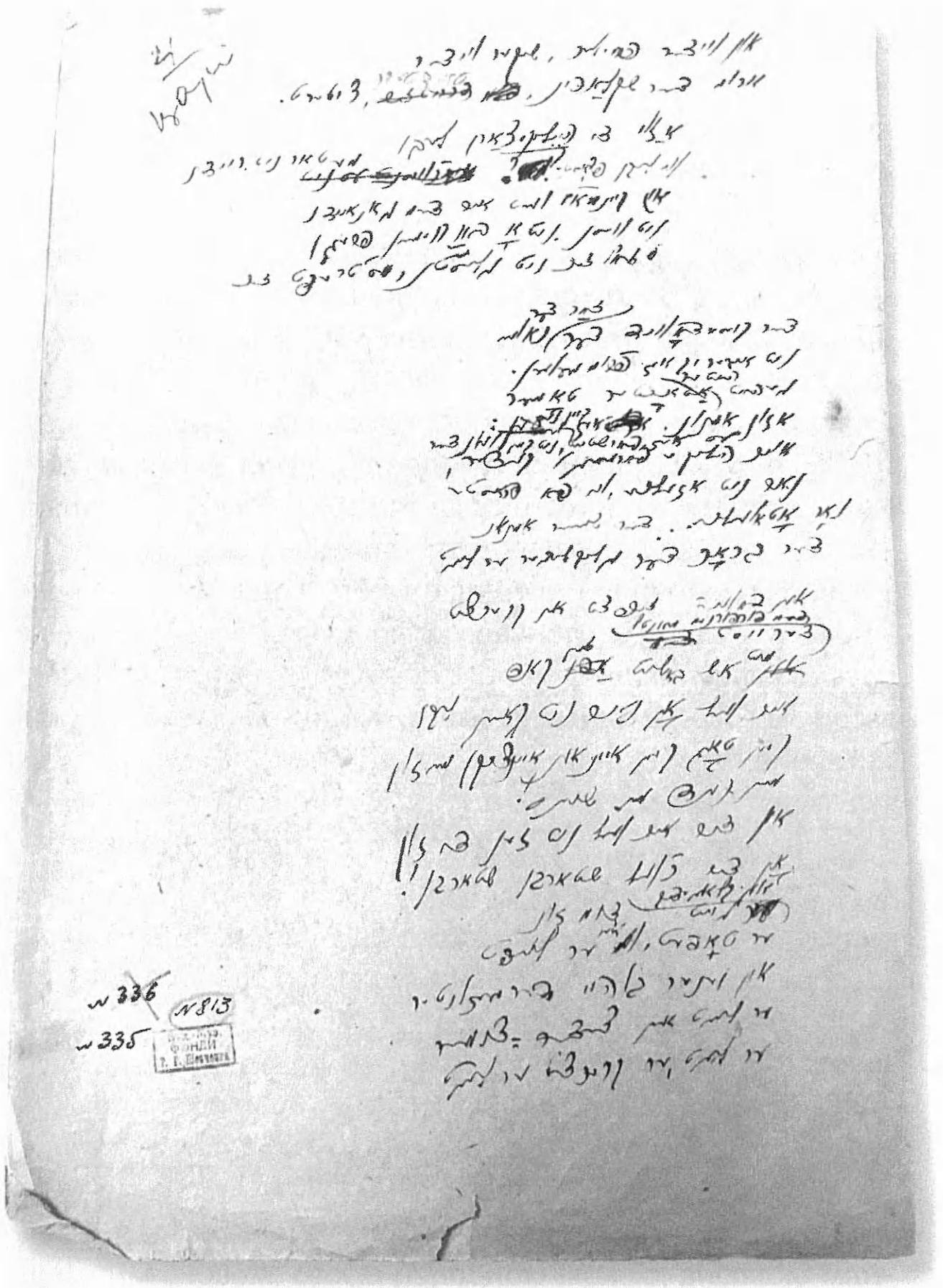

Гофштейн Д. Переклади, чернетки. «Царі» (Тарас Шевченко) // Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Тараса Шевченка. Фонд 1. Спр. 856.

Гофштейн Д. Переклади, чернетки. «Царі» (Тарас Шевченко) // Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Тараса Шевченка. Фонд 1. Спр. 856.

ворогів народу. По-перше, такі процеси комеморації демонструють присвоєння радянською культурою символічного статусу національного українського поета: згадаємо, як агресивно в періодиці виступали проти так званих націоналістів, котрі «хибно» тлумачать творчість Шевченка; рефреном зі всіх трибун звучала теза про те, що Шевченко не був націоналістом. По-друге, ювілей, безумовно, формував канон «радянського» Шевченка (великий, народний поет, син українського народу, співець українського народу, Кобзар, поет-страждалець, революціонер, великий демократ, бойовий соратник російських революційно-демократичних письменників [7, с. 354]). Ці перифрази стали з того часу штампами в підручниках радянської доби. Але пам'ятні ювілеї, ймовірно, для радянської людини 1930-х років були і спробою витіснити травматичний досвід репресованого суспільства. Закономірно запитує професор Пітсбургського університету Дж. Б. Платт, дослідник письменницьких культів у сталінську епоху: «Чи не було це динамічне напруження між класикою та істерикою простим наслідком травм, які було нанесено народу, та спробою ці травми витіснити?» [22, с. 10].

Не претендуючи на вичерпність, спробуємо реконструювати деякі особливості рецепції постаті та творчості Шевченка у художніх творах та публіцистичних статтях їдишомовних письменників 1930-х років. У нарисі «Муза Шевченка» (1939) Іцик Фефер говорить про «чудову музикальність, ритмічність, ясність думки, слова, високу ідейність» українського поета; Тарас Шевченко — це насамперед художник, який захоплює «своїм міцним, простим словом, своєю народною мовою, високою майстерністю». На жаль, цікава теза про те, що у віршах Давида Гофштейна відчувається «справжній творчій вплив» Шевченка, І. Фефером не була розвинута [29].

Давид Гофштейн у статті «Його поезія близька всім трудящим» (1939) розмірковує над особливостями поетики та тематики Шевченка: «багатющі джерела народної образності», «яскраві соціальні мотиви», «мотиви визвольної боротьби» — така характеристика Шевченка досить традиційна для публіцистів 1930-х рр., проте як перекладач Д. Гофштейн формулює своє завдання таким чином: «зберегти народність поезії Шевченка, її лаконічність» [8]. Також у цій статті Д. Гофштейн згадує про власні переклади поем «Марина», «Княжна» (ці тексти не увійшли у видання 1939 р.).

Аналізуючи працю Петра Альтмана, одну із перших біографій Тараса Шевченка їдишем, треба пам'ятати про те, що вона орієнтована насамперед на дитячу аудиторію. Автор створює символічну біографію поета-борця, який «віддав життя за щастя народу». Значимість поета підкреслюється як його зовнішнім виглядом, так і рисами характеру: «Середнього зросту, широкоплечий, він привертав увагу своїм відкритим, чесним обличчям і ясними очима. По своїй вдачі поет був дуже добрий, товариський, скромний, любив бесіди з простими людьми — не любив усяких пустих "чемних" розмов з попами», «Шевченко охоче допомагав чим тільки міг бідним людям незалежно від їх національності» [2, с. 29]. Подібні характеристики органічно вписувалися в соцреалістичну риторику, тому автори не відчували деякої кітчевості та комічності описів. Традиційно П. Альтман звертає увагу на інтернаціональні мотиви в творчості Шевченка, а також на його дружбу з російськими демократичними письменниками — це рефрен 1930-х років. З особливостей поетики П. Альтман наголошує на присутності у творчості Шевченка мотивів українських народних пісень, теми матері та дитини.

Принципово можна погодитися з письменником

та перекладачем Шимоном Мельцером у тому, що для єврейських письменників Радянської України важливі були, насамперед, «антицарські» та «антирелігійні» тенденції, Кобзаря вважали «за виразника страждань і бунту своєї селянської класи, відсуваючи на дальший план його етичний і національний світогляд» [21, с. 439]. Але варто усвідомлювати, що спектр оцінок творчості та постаті Шевченка в «червоній» Україні 1930-х рр., як ми показали, був різноманітнішим, перекладачів та критиків також цікавили питання поетики.

Єврейські письменники по той бік радянського кордону наголошували насамперед на національному підґрунті творчості українського поета: на думку Шимона Мельцера (1938), для «нечисленних перекладчиків із Східної Галичини» Шевченко — це «поет передовсім національний і понадкласовий» [21, с. 438], причому, на його думку, найважливіша спорідненість Шевченка та єврейських письменників полягає у важливості для них «етичного націоналізму», питань національної свідомості та пошуків правди. Подібне тлумачення постаті Шевченка та оцінка значимості його поезії дзеркально відображають тези Володимира Жаботинського, викладені ним у статті 1911 р. «Урок ювілею Шевченка». На думку В. Жаботинського, Шевченко є насамперед «національний поет»: «можна викинути всі демократичні нотки з його творів... — і Шевченко залишиться тим, ким створила його природа: сліпучим прецедентом, який не дозволяє українству відхилитися з дороги національного відродження» [14].

1930-ті роки позначені не тільки роботою їдишомовних письменників над перекладами з Шевченка, у цей час також створюються поетичні тексти, присвячені українському поету. Зокрема 1939 р. Давид Гофштейн пише вірш «Тарасові Шевченкові» (переклад М. Зісмана)

та тетраптих «На могилі Шевченка» (переклад М. Рильського). Обидва тексти створені як оспівування нових меморіальних комплексів на пошану Шевченка — відкриття пам'ятників поету в Києві та Каневі (1939). Проте ми маємо справу не стільки з виконанням соціального замовлення до ювілею, скільки з творами на мотиви Горацієвого «exegi monumentum», які зберігають усю «пам'ять жанру».

Проаналізуємо ці твори детальніше. Вірш «Тарасові Шевченкові» (1939) Д. Гофштейна [10] має 12 рядків і побудований як діалог двох поетів. Дистанція поваги та шани підкріплюється звертанням до Шевченка на «Ви» («до вас звернути мій сердечний спів»). Ліричний герой пересувається з нічного простору «вночі, оддалеки від гуркоту і шуму» до джерела світла — пам'ятника Шевченку, який є «образом в сяйві слави». Можливо, Гофштейн та перекладач навмисно підкреслюють релігійні підтексти, адже традиційно вислів «сяйво слави» використовується у молитовних текстах. Слова Шевченка вводяться через епіграф: «І день іде, і ніч іде. / І голову схопивши в руки, / Дивуєшся, чому не йде / Апостол правди і науки!». У публікації в журналі «Основа» 1861 р. цей вірш має назву «Передсмертні пісні», цей контекст — спів старого самотнього поета — актуалізується у вірші-присвяті Д. Гофштейна як діалог між старим самотнім та мудрим Шевченком та самотнім мандрівником, який звертається до поета як до «провісника радості, і правди, і науки». Характерно, що шевченкова двочленна формула «правди і науки» змінюється у Гофштейна на тричленну «радості, і правди, і науки»: також підкреслюється, що тематика поезії Шевченка не вичерпується інвективами, мотивами «гніву правого» (пророчого), шевченкове слово виступає як уособлення тричленної формули: «любов» «радість», «ніжність». Ми бачимо, що вимальовується образ Шев-

ченка, відмінний від офіційно сконструйованого штампа «поета-революціонера».

Тетраптих Д. Гофштейна «На могилі Шевченка» (1939) [11] складається з 4-х різних за ритмікою та образністю поетичних текстів. Перший вірш — сходження самотнього поета до Шевченка (як і у поезії «Тарасові Шевченкові» виникає образ ліричного героя — самотнього мандрівника): «Самотньо на могилу я зійшов, / Що в першому промінні височіє» (характерно, що тут знов реалізується опозиція темрява — світло, образ Шевченка супроводжується описами ранкового сяйва). У другому вірші змальовуються образи молоді («милої дітвори») та подані міркування про історичні зв'язки між українським та єврейським народами. Опозицію часову — ніч/ранок — посилює опозиція старе/нове: «нові накази», «нові надії»; створюється проекція майбутнього, коли золото «проміння» змінюється на електричні дроти доби індустріалізації: «гарячі шнури золоті / Нові шляхи усім нам одміряють». Третій вірш — це «різкі» двостопні ямби, з рубаними чоловічими римами: знать/взять/даль/ждать/сталь/стрілять; кожний рядок — це заклики до бою. Завершує поетичний цикл катрен-медитація, написаний у формі внутрішнього монологу, притлумлюючи та нейтралізуючи попередню бойову агітку: «Чому саме тут, не десь отам / Я віддаюсь оцим думкам? / І сам не можу я вгадать / Та знаю: це пора сказать».

Можна згадати й інші тексти тогочасних єврейських письменників, присвячені Шевченку. Наприклад, сонетний диптих Мойсея Хащеватського «Пам'ятник Тарасу Шевченку в Харкові» та «Балада про палаючу хату» Іцика Фефера, сюжет якої ґрунтується на реальному епізоді з життя Т. Шевченка.

Проте найцікавіші та найпитоміші органічні зв'язки між поезією Шевченка та єврейських письменників,

імовірно, треба шукати в Біблії: біблійній образності, мотивах, переспівах, у сприйнятті Слова та Книги як Божественної сутності, як одкровення; у складній символіці чисел та літер. І от про це через ідеологічні причини в 1930-ті роки заборонено було говорити. Але герменевтичне коло для подібного сприйняття Шевченка вже було сформовано, продовжуються ці пошуки сучасними дослідниками: Михайло Драгоманов називає Шевченка «біблійцем» та підкреслює «пророчу домінанту в його творчості», Леонід Білецький знаходить у Шевченка «біблійний комплекс», Григорій Грабович виявляє «символічне проектування себе в ролі Христа», Людмила Кісельова реконструює богородичний мотивно-тематичний комплекс поезій Шевченка; Станіслав Росовецький детально досліджує тему «Біблія і Шевченко» — перелік цими іменами не вичерпується.

Але навіть у поетичних посвятах Шевченку 1930-х років можна реконструювати біблійні підтексти, наприклад, у вірші Д. Гофштейна «На могилі Шевченка» прочитується мотив слова поета-пророка, яке поєдналося зі всесвітом: «Твої слова в повітрі цім живуть / Твої картини в цім живуть просторі». Імовірно, тему слова як прокляття також варто інтерпретувати в біблійному контексті: «Ні, не мене і не мойого сина / Ти проклинав: не та була мета!» [11, с. 313]; цей мотив проявлений в іншому варіанті перекладу, де йдеться про «жовч прокляття»: «Ні, не в мене й не в дітей моїх / Направляв ти жовч проклять своїх»).

Можливо, біблійний контекст дозволить знайти глибинні смисли і в мемуарних згадках єврейських письменників про пошук книги Шевченка, підкреслю — Книги, в чому вбачаємо органічне вписування рецепції шевченкового Слова саме в біблійну традицію. Цей сюжет спрощено подається у вірші радянського письменника Айзика Губер-

мана «Напис на книзі» (переклад Григорія Плоткіна, 1940) про книгу, яка «пробудила дитинство», книгу, за якою треба вирушити у паломництво: «Моє дитинство книга пробудила / (Книжок у нашій хаті не було!) / В селі далекім книга ця бродила, / За нею я пішов у те село» [13, с. 60].

Описані у цій статті культурно-історичні контексти важливі для розуміння стильових особливостей перекладів Гофштейна. Маємо з цього приводу надзвичайно цінні спостереження Мойсея Майданського «Шевченкова поезія в єврейських перекладах» (1944), сучасника описаних подій, одного із співробітників Кабінету по вивченню єврейської мови, літератури та фольклору НАН України. У статті філолог аналізує лексико-синтаксичні особливості перекладів Шевченка їдишем, зосереджуючи увагу саме на роботі Давида Гофштейна.

Якою ж вимальовується перекладацька манера Гофштейна? За спостереженнями М. Майданського, на лексичному рівні поет подекуди звертається до неологізмів заради посилення звукового інструментування тексту; для відтворення органічно закоріненої у фольклорній традиції мови оригіналів перекладач застосовує ідіоматичні вирази. Наявні в шевченківському оригіналі старослов'янізми Д. Гофштейн відтворює за допомогою «застарілих гебрейських лексичних елементів або архаїчних слів іншомовного походження» [19, с. 96]. Часто вживаються в перекладах українізми як для створення етнографічного колориту, так і для точнішого відтворення реалій (слова: совес, сичес, цаплес, соловей, зозолє, клен тощо). Деякі українські слова принципово залишаються не перекладеними, наприклад, подекуди слово «батько». Хоча трапляються, на думку М. Майданського, у Д. Гофштейна і лексичні помилки.

Аналізуючи синтаксис перекладу, М. Майданський зазначає, що перед їдишомовними письменниками сто-

яло завдання гармонійно поєднати різні синтаксичні інтенції мов: «"приплив" складів, що створюються в єврейському перекладі аналітичністю синтаксису, не покривається автоматично "відпливом", спричинюваним малоскладовістю слів єврейської мови. Рівновага тут не виникає сама собою» [19, с. 100]. Тобто аналітичність єврейського синтаксису робить переклади з української — «розтягнутими, багатоскладовими», а слова на їдиші з меншою кількістю складів скорочують рядок — і тут треба було проявити перекладацьку майстерність, щоби зберегти також і ритмо-метричний малюнок оригіналу.

Одна з найцікавіших проблем аналізу перекладів — яким чином перекладач змінює оригінал і чим саме обумовлені ці зміни. З'ясувалося, що Гофштейн подекуди не тільки додавав індивідуальної образності, але й «дописував» Шевченка цілими строфами. Іноді в кінці рядка з'являться епітет, відсутній в оригіналі, проте уможливлений контекстом: «А щось такеє бачить око» (ясно) («Я не нездужаю, нівроку»), «Співають ідучи дівчата» (любі) («Садок вишневий коло хати»), «І сипле попіл на главу» (стару) (поема <Царі>) — наводить приклади М. Майданський. Подекуди Д. Гофштейном змінюється образність оригінала: «Чи то так сонечко сіяло, / Чи так мені чогось було» («Чи сонцем-сяйвом полонений, чи так від дійсності ясної»); «Ще треті півні не співали, / Ніде ніщо не гомонить» (додано: «Земля повна синього спокою»).

Однією з упорядниць нашої книги-білінгви та перекладачкою з їдишу — Оксаною Щербою — було виявлено випадки, коли Д. Гофштейн додавав власний текст до поезій Шевченка, таким чином розставляючи необхідні акценти. Ці «вставки» подано нами в примітках, тут я спробую проінтерпретувати деякі з «осучаснень». У вірш «А. О. Козачковському» Гофштейн додає 5 рядків: «Минає день, минає тиждень, / і може бути, друже мій, / що

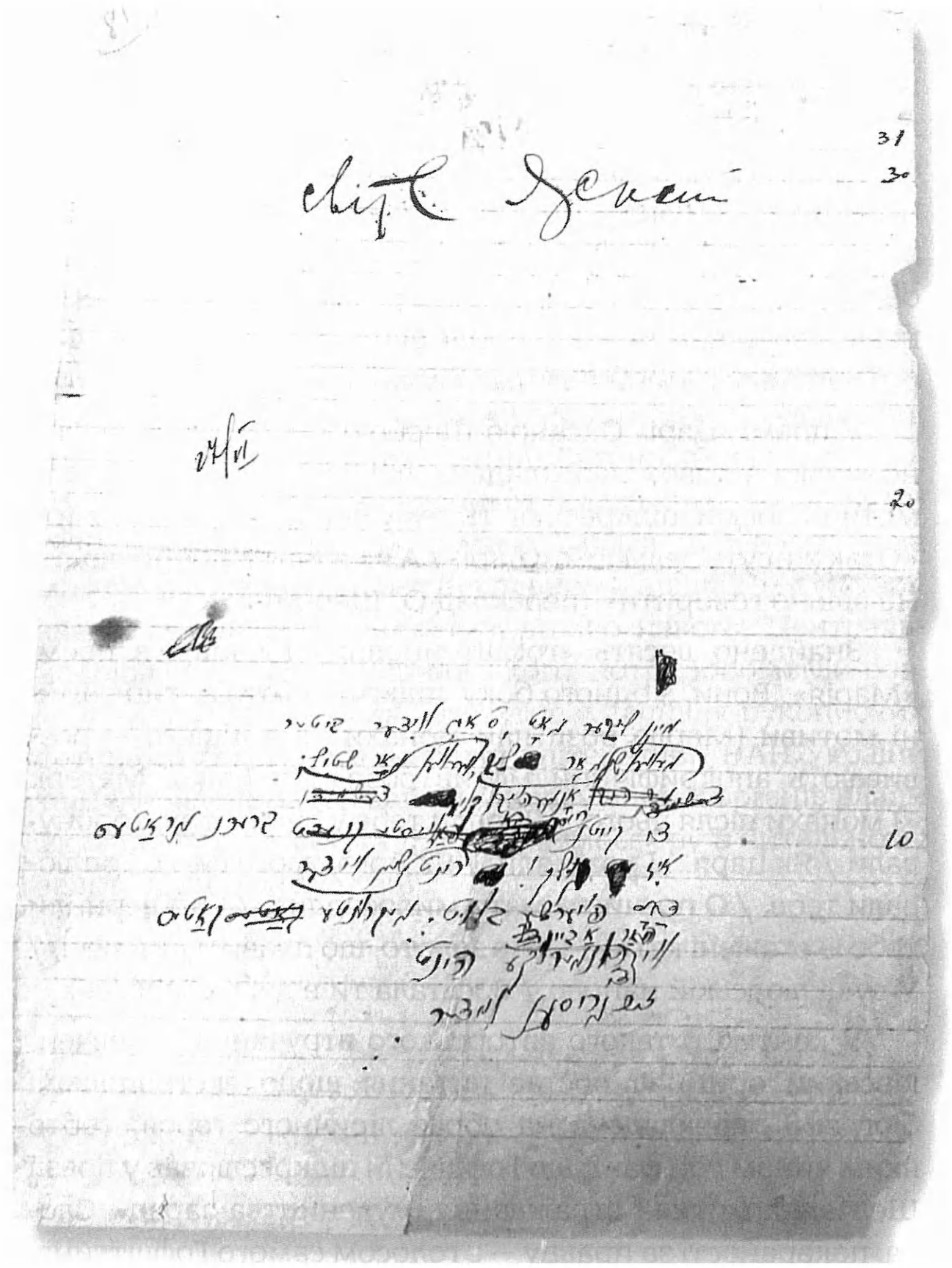

Гофштейн Д. Переклади, чернетки. «Світе ясний! Світе тихий!» (Тарас Шевченко) // Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Тараса Шевченка. Фонд 1. Спр. 856.

так же спливуть мої останнії літа... / Покарали мене за правду, / Я несу свій хрест (букв. — свою долю), долю я не проклинаю» (пер. Оксани Щерби). Зауважимо, що вірш Шевченка «А. О. Козачковському» — це тривожний ліричний монолог, сумніви, проекції майбутнього, найуживаніша синтаксична конструкція у ньому — риторичні запитання. Рядки Гофштейна, навпаки, унаочнюють важливий для перекладача та його читацькою аудиторії образ поета-мученика, який постраждав за правду, перед нами своєрідна інтерпретація вірша, це відповідь на ті риторичні запитання, якими сповнений оригінал.

У поемі <Царі> Оксаною Щербою також було виявлено кілька вставок перекладача, які посилюють соціальні мотиви поеми, підкреслюють тему бідних та знедолених: «Отак живуть вельможні царі. / А як живуть прості люди? Не вільно говорити» (переклад О. Щерби).

Знайдено десять «гофштейнових» рядків і в поемі «Марія». Вони, з одного боку, підкреслюють антирелігійні мотиви (Марію розіп'яли монахи), а з іншого — розвивають апокрифічний мотив розп'яття Божої Матері: «І монахи після цього, / Вбрали тебе у багрянець, коронували / Як царя... І розіп'яли, / Як його, твого сина. І оплювали тебе, / О пречиста мати милосердна, / І осквернили тебе — скажені кати! / Наче золото, що плавиться в печі, / У душі людській наново / Восстала ти в душі слабого».

У контексті такого авторського втручання в шевченківський оригінал постає питання щодо екстраполяції біографії перекладача на образ ліричного героя, тобто яким чином той факт, що Гофштейн підкреслював у поезії Шевченка мотиви страждання, мучеництва заради Слова, покараності за правду — є голосом самого Гофштейна, і чи не осмислював він своє буття художником в СРСР як шлях страждальця, самотнього мандрівника. На це питання зможемо дати відповідь у ході подальшого уваж-

ного прочитання текстів. Щодо відтворення Гофштейном особливостей віршування Тараса Шевченка, то пошлемося на Шимона Мельцера, який вважав, що єврейський письменник «уживає білого вірша там, де Шевченко захоплюється асонансами».

Насамкінець хочу подякувати за фахові консультації, які стали неоціненними для мене у світі їдишомовних перекладів Шевченка: видавцю та ініціатору проекту Леоніду Кушелевичу Фінбергу, Оксані Щербі — знавчині їдишу, яка, на відміну від мене, відчуває «смак» перекладів Шевченка, Світлані Невдащенко — прекрасній дизайнерці, чий сумлінний підхід до макетування текстів дозволив знайти багато цікавинок; Тетяні Батановій, яка допомогла ознайомитися з рідкісними їдишськими виданнями 1939 р.; Національному музею Тараса Шевченка — за можливість працювати з унікальними архівними матеріалами; працівникам Інституту архівознавства Центральної бібліотеки ім. В. Вернадського, котрі допомогли розшифрувати деякі імена; колективам відділу рукописних фондів та текстології Інституту літератури НАН України та Центрального державного архіву вищих органів влади України за затишну та дружню атмосферу в читальному залі та цінні консультації.

Оксана Пашко

Архівні матеріали

1. Гофштейн Д. Переклади, чернетки. 1. Мені тринадцятий минало... 2. Я не нездужаю нівроку. 3. В неволі тяжко... 4. Росли у купочці — зросли... 5. На панщині пшеницю жала... 6. Світе ясний! 7. Царі. 8. Варнак; Гофштейн Д. На могилі Шевченка (поезія, присвячена Шевченкові), машинопис; Гофштейн Д. Великий інтернаціоналіст (стаття про Шевченка), автограф // Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Тараса Шевченка. Фонд 1. Спр. 856.
2. Пилипенко Сергій. Лист від ДВУ [19.04.1931] // Центральний державний архів вищих органів влади України. Ф. 166. Оп. 9. Спр. 1443. Протоколи засідань Шевченківського комітету при Наркомосі УРСР та матеріали до них.

Література

1. [б. а.]. Шевченко в перекладах. «Кобзар» єврейською мовою // Комуніст. 1929. 10 березня. С. 3.
2. Альтман Петро. Т. Г. Шевченко. К.: Держ. літературне-видавництво, 1939. 64 с.
3. Богуславська Валерія. Тарас Шевченко і єврейська література // Молодий буковинець. 2010. 12–13 березня. С. 2.
4. Друкер І. Тарас Шевченко і єврейська література / [з євр. переклав Й. Квітко] // Альманах Шевченкові / [відп.-ред. М. Г. Круліковський]. Одеса: Видання Одеської обл. філії спілки рад. письменників України, 1940. С. 184–192.
5. Гофштейн Д. Шевченко єврейською мовою // Літературна газета. 1938. 15 березня. С. 4.
6. Гофштейн Д. Наша робота над перекладами творів Т. Г. Шевченка // Літературна критика. 1939. № 4. С. 114–115.
7. Гофштейн Д. Тарасові Шевченку / [авториз. переклад з євр. М. Зісмана] // Соціалістична Харківщина. Х., 1939. 9 марта. № 55 (5385). С. 3.
8. Гофштейн Д. Його поезія близька всім трудящим // Вісті. Х., 1939. 29 вересня. № 225 (5415). С. 3.
9. Гофштейн Д. Пророк братерства народів // Радянська Україна. 1944. 10 березня. С. 2.

10. Гофштейн Д. Тарасові Шевченку [перекл. М. Зісмана] [вірш] // Гофштейн Д. О білий світе мій... Вибрані поезії. К.: Дух і Літера, 2012. С. 311–312.
11. Гофштейн Д. На могилі Шевченка (I-IV) [перекл. М. Рильського] [вірш] // Гофштейн Д. О білий світе мій... Вибрані поезії. К.: Дух і Літера, 2012. С. 312–315.
12. Гофштейн Д. Шевченкові / [перекл. М. Терещенка] [вірш] // Гофштейн Д. О білий світе мій... Вибрані поезії. К.: Дух і Літера, 2012. С. 356.
13. Губерман Айзік. Напис на книзі [перекл. з євр. Григорій Плоткін] // Альманах Шевченкові / [відп.-ред. М. Г. Крулiковський]. Одеса: Видання Одеської обл. філії спілки рад. письменників України, 1940. С. 60.
14. Жаботинский Владимир. Урок юбилея Шевченко (1911). URL: http://www.istpravda.com.ua/articles/2012/03/9/76087/
15. Квітко Й. Великий атеїст // Молода гвардія. Одеса. 1938. 16 листопада. С. 3.
16. Квитко Т. Поэт и народ // Большевистское знамя. Одесса. 1939. 9 марта. С. 3.
17. Короленко Б. А. 125-літній ювілей Тараса Шевченка: комеморації 1939 року // Національна та історична пам'ять: зб. наук. праць. Вип. 2. К.: пріоритети, 2012. С. 348-367.
18. Костенко В. 125-літній ювілей від дня народження Шевченка // Шевченківська енциклопедія: в 6 т. Т. 5 / НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка; редкол.: М. Г. Жулинський (гол.) [та ін.]. К., 2015. С. 975–976.
19. Майданський М. Н. Шевченкова поезія в єврейських перекладах // Пам'яті Т. Г. Шевченка. Збірник доповідей, читаних на ювілейній Шевченківській сесії Академії Наук УРСР. 9 і 10 березня 1943 р.: редкол.: Б. І. Ченишев, П. Г. Тичина, Л. М. Славін. Вид-во АН УРСР, 1944. С. 93–102.
20. Меламад Е. Вторая попытка. К истории изданий Тараса Шевченко на идише // Народ Книги в мире книг. Еврейское книжное обозрение. 2018. Вип. 132. Февраль.
21. Мельцер Шимон. Шевченко в жидівській мові // Шевченко Тарас. Повне видання творів Тараса Шевченка. Т. XV. Шевченко в чужих мовах / за ред. Р. Смаль-Стоцького. Варшава-Львів: Український науковий інститут, 1938. С. 437–439.

22. Платт Дж. Б. Здравствуй, Пушкин!: сталинская политика и русский национальный поэт: [пер. с англ. Якова Подольного]. СПб.: Издательство Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2017. 352 с. (Эстетика и политика. Вып. 4).
23. Полянкер Г. І. Єврейська література і Т. Г. Шевченко // Шевченківський словник: в 2 т. К., 1976. Т. 1.
24. Радуцький Віктор. «Псалми Давидові» Тараса Шевченка очима перекладача // Сучасність. 1994. № 3. С. 148–157.
25. Резнік Ліпа. Україна. Пам'яті Тараса Шевченка [вірш] // Антологія єврейської поезії. Українські переклади з їдишу / укр. та ред.: В. Чернін, В. Богуславська. К.: Дух і Літера, 2007. С. 284.
26. Рихло П. Єврейська література і Шевченко // Шевченківська енциклопедія: в 6 т. Т. 2: Г-З / НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка; редкол.: М. Г. Жулинський (гол.) [та ін.]. К., 2012. С. 554–556.
27. Советіше літератур. 1939. № 2.
28. Фефер І. Балада про пожежу [переклад з євр. А. Кацнельсон] // Чорноморська комуна. 1939. 28 січня. С. 3.
29. Фефер І. Муза Шевченка // Соціалістична Харківщина. Х., 1939. 9 березня. № 55 (5385). С. 1.
30. Фінкель Мойсей. З любов'ю до співця свободи (єврейські письменники про Т. Г. Шевченка) // Дніпро. 1963. № 5. С. 149–151.
31. Хащеватский М. Шевченко и еврейские поэты // Красное знамя. Х. 1939. 9 мая. № 55 (348). С. 2.
32. Хащеватський. Партизан Тарас, Пам'ятник Тарасу Шевченку в Харкові (Сонет 1, 2) [вірш] // Антологія єврейської поезії. Українські переклади з їдишу / укр. та ред.: В. Чернін, В. Богуславська. К.: Дух і Літера, 2007. С. 418–420.
33. Шевченко Тарас. Кобзар / післямова та біографіч. довідки Артур Рудзицький, прим. Євгена Нахліка, за ред. Ст. Захаркіна. 2 вид. К.: Дух і Літера, 2016. 552 с.
34. Glaser A. Jewish Alienation through a Ukrainian Looking Glass: David Hofshteyn's translations of Taras Shevchenko // Prooftexts. 2017. V. 36. #1–2. P. 83–110.

ПРИЧИННА

Реве та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива,
Додолу верби гне високі,
Горами хвилю підійма.
І блідний місяць на ту пору
Із хмари де-де виглядав,
Неначе човен в синім морі
То виринав, то потопав.
Ще треті півні не співали,
Ніхто нігде не гомонів,
Сичі в гаю перекликались,
Та ясен раз у раз скрипів.

В таку добу під горою,
Біля того гаю,
Що чорніє над водою,
Щось біле блукає.
Може, вийшла русалонька
Матері шукати,
А може, жде козаченька,
Щоб залоскотати.
Не русалонька блукає:

די פארקישעפטע

ער ברומט, ער קרעכצט, דער דניעפר דער בריייטער,
א ווילדער ווינט הוילט בייז אונ שארפ,
די הויכע וועלבעס בייגט אונ דרייט ער,
ווי בערג, די כוואליעס הייבט אונ וואלפט.
די לעוואָנע, בלאס, פונ צייַט צו צייַט נאָר
פונ הינטער וואָלקנס כאפט א בליק,
גלייַכ ווי א שיפ איז יאמ איז ווייַטנ,
אָט שווימט ארופ, אָט זינקט צוריק.
דער דריטער האָנ האָט ניט געקרייט נאָכ,
קיינ רויש ניט שטערט די נאכט, דעמ שלאָפ,
איז וואלד נאָר רופט א סיטש דעמ צווייטנ,
דער יאסענ סקריפעט אָנ א סאָפ.

דאָרט הינטער בארג, איז אזא וועטער,
באמ דניעפער אפ דער לאָנקע,
באמ שווארצנ וואלד, באמ סאמע וואסער
איז ווייַסנ עמעצ בלאָנקעט.
צי ס׳ארויס א וואסער־מיידל,
זי זוכט איר מוטער איצטער,
מעגלעכ, אפ א קאָזאק וואלט זי,
אימ ביז טויט פארקיצלענ.
ס׳בלאָנקעט דאָרט ניט קיינ רוסאלקע,

То дівчина ходить,
Й сама не зна (бо причинна),
Що такеє робить.
Так ворожка поробила,
Щоб менше скучала,
Щоб, бач, ходя опівночі,
Спала й виглядала
Козаченька молодого,
Що торік покинув.
Обіщався вернутися,
Та, мабуть, і згинув!
Не китайкою покрились
Козацькії очі,
Не вимили біле личко
Слізоньки дівочі:
Орел вийняв карі очі
На чужому полі,
Біле тіло вовки з'їли —
Така його доля.
Дарма щоніч дівчинонька
Його виглядає.
Не вернеться чорнобривий
Та й не привітає,
Не розплете довгу косу,
Хустку не зав'яже,
Не на ліжко, в домовину
Сиротою ляже!

Така її доля... О Боже мій милий!
За що ж ти караєш її, молоду?
За те, що так щиро вона полюбила
Козацькії очі?.. Прости сироту!
Кого ж їй любити? Ні батька, ні неньки,

ס׳בלאָנדזשעט אום א מיידל,
ווייסט אלייַן ניט (ס׳איז א דולע),
ווו זי גייט אונ שטייט דאָ.
ס׳האָט א טרעפערנ געטאָנ דאָס,
זי זאָל מער ניט דארנ,
זי זאָל יעדע נאכט דאָ קומענ,
שלאָפנדיק דאָרט וואַרטנ
אפנ קאָזאק אפנ יונגנ.
צוגעזאָגט צו קומענ,
פאראיאָרנ זי פארלאָזט נאָכ,
וויַזט אויס, אומגעקומענ!
ניט באשערט מיט רויטנ דעקטוב
אימ באדעקט צו ווערנ,
דאָס געזיכט ניט אויסגעוואשנ ·
האָבנ מיידלס טרערנ.
ס׳פיקט אנ אָדלער זיַנע אויגנ
אפ די פרעמדע פעלדער,
ס׳פרעסנ וועלפ זיַנ וויַסנ קערפער,
ס׳איז אזוי באשערט אימ.
נאָר אומזיסט שוינ וואַרט דאָס מיידל,
יעדע האלבנאכט וואַרט זי...
ס׳וועט דער קאָזאק זיכ ניט קערנ,
ניט באגריסנ צארט זי,
אירע האָר וועט ער ניט פלעכטנ,
דאָס טיכל איר ניט גלעטנ;
ניט אינ בעט — אינ טרונע ליגנ
די יעסוימע וועט שוינ.

אזוי איז באשערט. אָ, גאָט מיַנ ליבער,
פארוואָס זי באשטראָפסטו? ז׳איז יונג אונ זי לעבט.
דערפאר, וואָס זי קאָנ אזוי אופריכטיק ליבנ
קאָזאקישע אויגנ?.. דער יעסוימע פארגיבּ!
נו, וועמענ־זשע ליבנ? קיינ טאטע, קיינ מאמע,

Одна, як та пташка в далекім краю.
Пошли ж ти їй долю — вона молоденька,
Бо люде чужії її засміють.
Чи винна ж голубка, що голуба любить?
Чи винен той голуб, що сокіл убив?
Сумує, воркує, білим світом нудить,
Літає, шукає, дума — заблудив.
Щаслива голубка: високо літає,
Полине до Бога — милого питать.
Кого ж сиротина, кого запитає,
І хто їй розкаже, і хто теє знає,
Де милий ночує: чи в темному гаю,
Чи в бистрім Дунаю коня напова,
Чи, може, з другою, другую кохає,
Її, чорнобриву, уже забува?
Якби-то далися орлинії крила,
За синім би морем милого знайшла;
Живого б любила, другу б задушила,
А до неживого у яму б лягла.
Не так серце любить, щоб з ким поділиться,
Не так воно хоче, як Бог нам дає:
Воно жить не хоче, не хоче журиться.
«Журись», — каже думка, жалю завдає.
О Боже мій милий! така твоя воля,
Таке її щастя, така її доля!

Вона все ходить, з уст ні пари.
Широкий Дніпр не гомонить:
Розбивши вітер чорні хмари
Ліг біля моря одпочить.
А з неба місяць так і сяє;
І над водою, і над гаєм,
Кругом, як в усі, все мовчить.

זי איז, ווי א פויגל איז ווילד־פרעמדן קאנט.
איז שיק־זשע איר גליק שוין — א יוגנט אזא מין, —
עס וועלן זי פרעמדע דאָכ מאכן צו שאנד.
איז שולדיק א טויב, איז איר ער א פארליבטע?
איז שולדיק דער ער, וואָס דער פאלק אימ דערשלאָגט?
זי טרויערט, זי מורמלט, זי פליט א באטריבטע,
זי מיינט, אז פארבלאָנדזשעט האָט ער, אוּן זי קלאָגט.
דאָס טיַבל איז גליקלעָכ, עס פליט אין די הייכן,
קאָן פליִען צום הימל, א פרעג טון בא גאָט.
וועָר גיט דער יעסוימע א ריכטיקן צייכן,
אוּן וועָר וועט איר זאָגן, אן ענטפער וועָר האָט:
צי נעכטיקט איר ליבער אין וועלדל איז שווארצן,
איז גיכן דוניַי גיט ער טרינקען זיַין פערד,
צי עפשער א צווייטע ער דריקט גאָר צום הארצן,
פון איר, דער שווארצבּרעמיקער, טראכט ער ניט מער?
די פליגל פון אָדלער, וועָן זי זאָל זיי האָבּן,
וואָלט אפ יענער זיַין יאָמ אימ צו זיך אומגעקערט,
אוּן לעבּט ער — געליבּט אימ, באגראָבּן די צווייטע,
אוּן אויבּ ער איז טויט — איז מיט אימ אין דער ערד.
ניט אזוי ליבּט דאָס הארץ, עס זאָל יענעמ פארטרויען, —
עס וויל ניט אזוי, ווי ס׳האָט גאָט דעמ פארזאָגט,
עס וויל ניט דאָס לעבּן, עס וויל ניט דעמ טרויער,
נאָר ס׳זאָגט דער געדאנק: „דו טרויער אוּן זאָרג!״
אָ, גאָט מיַינער ליבּער! אזוי איז דיַין וועלן!
אזוי איז איר גוירל באשטימט דאָרט אין הימל.

זי גייט אלץ אוּם, קיין הויכ פון ליפּן!
דער בּרייטער דניעפּר ניט טוט קיין רוישׁ,
דער ווינט די כמארעס האָט צעטריבּן,
אוּן נעבּן יאָמ ער רוט זיך אויס.
די לעוואָנע־שיַין זיך גיסט פון הימל,
אפ וואלד, אפ וואסער — שטיל, קיין טומל,
ווי נ׳אָן אויער. אלץ שוין שוויַגט.

Аж гульк — з Дніпра повиринали
Малії діти, сміючись.
«Ходімо гріться! — закричали. —
Зійшло вже сонце!» (Голі скрізь;
З осоки коси, бо дівчата).
. . . . . .
«Чи всі ви тута? — кличе мати. —
Ходім шукати вечерять.
Пограємось, погуляймо
Та пісеньку заспіваймо:
Ух! Ух!
Солом'яний дух, дух!
Мене мати породила,
Нехрещену положила.
Місяченьку!
Наш голубоньку!
Ходи до нас вечеряти:
У нас козак в очереті,
В очереті, в осоці,
Срібний перстень на руці;
Молоденький, чорнобровий,
Знайшли вчора у діброві.
Світи довше в чистім полі,
Щоб нагулятись доволі.
Поки відьми ще літають,
Поки півні не співають,
Посвіти нам... Он щось ходить!
Он під дубом щось там робить.
Ух! Ух!
Солом'яний дух, дух!
Мене мати породила,
Нехрещену положила».

Зареготались нехрещені...
Гай обізвався; галас, зик.

נאָר אָט — און פון דעם דניעפּער שטייַגט
א הייַפל לאכנדיקע קינדער.
— „היי, קומט זיכ ווארמען! — הילכנ רופנ. —
די זונ גייט אופ!" (נאקעט, הויל,
פון זומפּגראָז צעפּ — אלע מיידלעכ).
— „איר זייַט דאָ אלע? — רופט די מוטער: —
קומט זוכנ אָוונט־עסנ, קומט
א שפּיל צו טונ, א שפּרינג צו טונ,
א לידעלע א זינג צו טונ:
„אוכ! אוכ!
דו שטרויענער גערוכ!
ס׳האָט די מאמע מיכ געבּוירנ,
ניט געטויפטערהייט פארלוירנ.
לעוואָנע פייַנע,
הייב אָנ שייַנענ!
דו קומ צו אונדז אפ וועטשערע,
עס ליגט א קאָזאק אינ אָטשערעט דאָ.
אינ אָטשערעט, אינ גראָז — א יונג,
אפ דער האנט א זילבּערנער רינג.
ליגט א קאָזאק, שווארצע ברעמענ,
נעכטנ ערשט אינ וואלד דערזענ אימ.
שייַנ אינ פרייַענ פעלד, לעוואָנע,
אז מיר זאָלנ הוליענ קאָנענ,
ביז עס פליִענ די מאכשייפעס,
ביז עס קרייענ ניט די האָנענ,
שייַנ־זשע, שייַנ. אָט גייט דאָרט עפּעס,
זיכ באמ ברייטנ דעמב פארטשעפּעט.
אוכ, אוכ!
דו שטרויענער גערוכ!
ס׳האָט די מוטער מיכ געבּוירנ
ניט געטויפטערהייט פארלוירנ".
רוסאלקעס הוליענ... דער געפּילדער
הילכט אָפּ אינ וועלדל. א קוראש —

Орда мов ріже. Мов скажені,
Летять до дуба... Нічичирк...
Схаменулись нехрещені,
Дивляться — мелькає,
Щось лізе вверх по стовбуру
До самого краю.
Ото ж тая дівчинонька,
Що сонна блудила:
Отаку-то їй причину
Ворожка зробила!
На самий верх на гіллячці
Стала... В серце коле!
Подивилась на всі боки
Та й лізе додолу.
Кругом дуба русалоньки
Мовчки дожидали;
Взяли її, сердешную,
Та й залоскотали.
Довго, довго дивовались
На її уроду...
Треті півні: кукуріку! —
Шелеснули в воду.

Защебетав жайворонок,
Угору летючи;
Закувала зозуленька,
На дубу сидячи;
Защебетав соловейко —
Пішла луна гаєм;
Червоніє за горою;
Плугатир співає.
Чорніє гай над водою,
Де ляхи ходили;

אוּן אָט, זיי לאָזן זיך, ווי ווילדע,
צום דעמב זיי לויפן. שטיל... שא...
זיי שטעלן אָפּ זיך אוּן זיי זעען,
עפּעס שווינדלט דאָרטן,
אפּ א שטאַם נעמט שטיַגן
בּיז די העכסטע צוויַגן.
ס׳איז דאָס מיידל, וואָס האָט אָקאָרשט
דאָ איז שלאָפּ געוואַנדערט.
ס׳האָט די טרעפּערן איר עפּעס
אָפּגעטאָן, ניט אנדערש.
אפּן העכסטן צוויַג געשטעלט זיך...
ס׳טוט איז הארץ א שניט איר.
קוקט זיך אוּם אפּ אלע זיַטן
אוּן אראָפּצו נידערט.
ארוּם דעמב זיַנען געשטאַנען
די רוסאלקעס אלע;
אוּן געגנומען אוּן פּארקיצלט
האָבּן זיי די קאלע.
לאַנג געקוקט אפּ יונגער שיינהיַט,
אפּ איר לייַב דעמ בּלאסן...
די דריטע האָנען: קו־קו־רע־קו! —
פּליוכ! אריַן איז וואסער.

האָט צעזונגען זיך א לערכל,
פּליט אלץ העכער, העכער;
אפּן דעמב האָט זיך צעקוקעט
די זאָוליע — די קוקאווקע.
ס׳האָט א נאכטיגאל צעשפּילט זיך,
דער וואלד אים ענטפערט ווידער,
מיזרעך רויטלט זיך. בּאַם אקער
זינגט א פּויער לידער.
שווארצט דאָס וועלדל זיך בּאַם וואסער,
ווו ס׳האָט דער ליאָכ געלויערט,

Засиніли понад Дніпром
Високі могили;
Пішов шелест по діброві;
Шепчуть густі лози.
А дівчина спить під дубом
При битій дорозі.
Знать, добре спить, що не чує,
Як кує зозуля,
Що не лічить, чи довго жить...
Знать, добре заснула.

А тим часом із діброви
Козак виїзжає;
Під ним коник вороненький
Насилу ступає.
«Ізнемігся, товаришу!
Сьогодні спочинем:
Близько хата, де дівчина
Ворота одчинить.
А може, вже одчинила —
Не мені, другому...
Швидче, коню, швидче, коню,
Поспішай додому!»
Утомився вороненький,
Іде, спотикнеться, —
Коло серця козацького
Як гадина в'ється.
«Ось і дуб той кучерявий...
Вона! Боже милий!
Бач, заснула, виглядавши,
Моя сизокрила!»
Кинув коня та до неї:
«Боже ти мій, Боже!»

די קורגאנען בא דעם דניעפער
הייבן אָן צו בלויען.
לויפט א שאָרעך דורכ דעם וועלדל,
פלִיסטערנ די גראָזן,
און באם דעמב עס שלאָפט דאָס מיידל,
לעבן שליאכ פארלאָזן.
שלאָפט, אפאָנעם, פעסט און פילט ניט,
ווי קוקאוקעס רופן,
אויב זי ציילט ניט מער די יאָרן...
גוט, ווייזט אויס, אנשלאָפן.

און דערווייַלע קומט א קאָזאק
פונעם וואלד צו רייַטן;
אונטער אים דאָס שוואַרצע פערדל
פאָכט שוער מיט די זייַטן.
„אויסגעמאטערט האָסט זיכ, כאוער!
מירן הייַנט רוען בייַדע:
ס׳איז באלד די שטוב, ווו דעם טויער
עפ׳נען וועט דאָס מיידל.
עפשער האָט זי שוין געעפנט,
נאָר ניט מיר — א צווייטן...
גיכער, פערדל, ניט געזאמט זיכ,
גיכער פרוו א גיי טון!״
אויסגעמאטערט איז דאָס פערדל,
גייט און זיכ ספאָטיקעט, —
באם קאָזאק — א שלאנג א בייזע
ארום הארצ זיכ וויקלט.
„אָט איז אויכ דער דעמב דער בריייטער...
זי! אָ, גאָט מיַין ליבער!
איַינגעשלאָפן איז מיַין טיַבל
און איכ וואלד פארבליבן!״
לאָזט ער אָפּ דאָס פערד און — נענטער:
„גאָט, א בראָכ צו מיַינע יאָרן!״

Кличе її та цілує...
Ні, вже не поможе!
«За що ж вони розлучили
Мене із тобою?»
Зареготавсь, розігнався —
Та в дуб головою!

Ідуть дівчата в поле жати
Та, знай, співають ідучи,
Як провожала сина мати,
Як бивсь татарин уночі.
Ідуть — під дубом зелененьким
Кінь замордований стоїть,
А біля його молоденький
Козак та дівчина лежить.
Цікаві (нігде правди діти)
Підкралися, щоб ізлякать;
Коли подивляться, що вбитий, —
З переполоху ну втікать!

Збиралися подруженьки,
Слізоньки втирають;
Збиралися товариші
Та ями копають;
Прийшли попи з корогвами,
Задзвонили дзвони.
Поховали громадою
Як слід, по закону.
Насипали край дороги
Дві могили в житі.
Нема кому запитати,
За що їх убито.
Посадили над козаком

אונ ער רופט זי, אונ ער קושט זי...
נאָר עס העלפט שוין גאָרניט.
„אוי, פארוואָס האָט זי צעשיידט אונדז,
אָט די בייזע כאָפּטע?"
א גענשריי גיט, א צעלויפן זיך,
קאָפּ אָנ דעמב צעקלאפט ער.

אין פעלד שוין גייען מיידלעך שניַידן,
מע זינגט, מע גייט; מע גייט, מע זינגט,
ווי א מוטער איר זונ האָט באגלייט,
וועט ס'האָבן טאָטערס געשטריַט.
אונ אונטער דעמב דערזעט: פארלאָזן
שטייט אן אויסגעמאָרעט פערד,
אונ נעבן אים — א יונגער קאָזאק
ליגט מיט א מיידל אפ דער ערד.
מ'איז נישגעריק (ס'איז עמעס, ליידער),
די פאָר זיי ווילן טונ א שרעק,
דערזעט, אז טויט זיי זיַנען ביידע, —
אונ פאר שרעק — אנו אוועק!

געקומען זיַנען כאווערטעס,
אונ געווינט זיי האָבן,
געקומען די כאווירימלעך
אונ גריבער געגראָבן.
גאלאָכים גייען, גלעקער קלינגען,
מע האָט די גרוב פארשאָטן,
די געמיינדע האָט באהאלטן,
ווי ס'האָט גאָט געבאָטן.
בא דעם ראנד פון וועג צווישן בערגלעך,
קוואָרים צווישן אין קאָרן,
ס'איז ניטאָ נאָר, ווער ס'זאָל פרעגן,
פארוואָס פארקירצט די יאָרן.
אונ פארפלאנצט מ'האָט יונגע ביימלעך

Явір та ялину,
А в головах у дівчини
Червону калину.
Прилітає зозуленька
Над ними кувати;
Прилітає соловейко
Щоніч щебетати;
Виспівує та щебече,
Поки місяць зійде,
Поки тії русалоньки
З Дніпра грітись вийдуть.

<Санкт-Петербург, 1837>

איז אָנדענק פון ביידן,
א יאוערל דעמ קאָזאק,
א קאלינע דעמ מיידל.
קומט צו פליִען די קוקאווקע,
קוקעט איבער יונגע,
אוב א נאכטיגאל אהערצו
אלע נאכט קומט זינגען.
זינגט אוב צוויטשערט, ביז ס׳באווייזט זיך
אפן הימל די לעוואָנע,
ביז רוסאלקעס פונעמ דניעפער
וואַרעמען זיך קומען.

[ס.־פעטערבורג 1838]

ДУМКА

Тече вода в синє море,
Та не витікає,
Шука козак свою долю,
А долі немає.
Пішов козак світ за очі;
Грає синє море,
Грає серце козацькеє,
А думка говорить:
«Куди ти йдеш, не спитавшись?
На кого покинув
Батька, неньку старенькую,
Молоду дівчину?
На чужині не ті люде —
Тяжко з ними жити!
Ні з ким буде поплакати,
Ні поговорити».
Сидить козак на тім боці,
Грає синє море.
Думав, доля зустрінеться —
Спіткалося горе.

דומקא

דאָס וואסער שטראָמט אין יאָמ איז בלויענ —
אונ צוריק שוין רינט ניט;
זוכט א קאָזאק אונ זוכט זיַנ מאזל —
דאָס מאזל געפינט ניט.
איז ער אוועק איז גאָרער וועלט;
שפילט דער יאָמ דער בלויער,
שפילט דאָס הארצ בא דעמ קאָזאק,
דער געדאנק באדויערט:

„וווהין דו שפאנסט אונ פרעגסט ניט קיינעמ;
אפ וועמענ לאָזטו איבער
דעמ טאטנ אונ די אלטע מאמע,
דאָס מיידל דיַנס, דיַנ ליבע?
דאָרט איז דער פרעמד מיט יענע מענטשנ,
ס׳איז שווער מיט זיי צו ווויגענ;
וועסט ניט האָבנ, מיט וועמענ רייד
אונ מיט וועמענ ווייגענ."

זיצט דער קאָזאק אפ יענער זיַט, —
שפילט דער יאָמ דער בלויער.
געגאנ באגעגענענ דאָס מאזל —
געטראָפנ האָט ער טרויער.

А журавлі летять собі
Додому ключами.
Плаче козак — шляхи биті
Заросли тернами.

<Санкт-Петербург, 1838>

אונ בושעלעס אינ שליסלענ פליִענ,
אהיימ, אהיימ זיכ קערנ.
וויינט דער קאָזאק—דער ברייטער שליאכ
פארוואקסנ איז מיט דערנער...

[ס.־פעטערבורג 1838]

ДУМКА

Нащо мені чорні брови,
Нащо карі очі,
Нащо літа молодії,
Веселі, дівочі?
Літа мої молодії
Марно пропадають,
Очі плачуть, чорні брови
Од вітру линяють.
Серце в'яне, нудить світом,
Як пташка без волі.
Нащо ж мені краса моя,
Коли нема долі?
Тяжко мені сиротою
На сім світі жити;
Свої люде — як чужії,
Ні з ким говорити;
Нема кому розпитати,
Чого плачуть очі;
Нема кому розказати,
Чого серце хоче,
Чого серце, як голубка,

דומקא

אוי, וואָס דארף איך שוואַרצע ברעמען
אונ די קאַרע אויגן,
יונגע פריידן, מיידל־יאָרן —
מיר אפ וואָס זיי טויגן?
מײַנע יונגע מיידל־יאָרן
פוסט אזוי פארגייען,
אויגן ווײנען, שוואַרצע ברעמען
פון ווינט זיך צעזייען.
ס׳וועלקט דאָס הארץ אונ וועלט פארמערט —
א פייגעלע איז שטײַגל,
אונ צו וואָס מײַנ שיינקײַט טויג —
מײַנ מאזל ווײַט פארקײַקלט!
שוועך צו לעבן אפ דער וועלט
א יעסוימע אן עלנטע,
ס׳איז ניטאָ מיט וועמען ריידן —
די אייגענע ווי פרעמדע.
ס׳איז ניטאָ בא וועמען פרעגן,
פארוואָס די אויגן ווײנען,
פארוואָס דאָס הארץ טוט נאָגן,
ניטאָ איז זאָגן קיינעם.
אונ פארוואָס, גלײַך ווי א טײַבל,

День і ніч воркує;
Ніхто його не питає,
Не знає, не чує.
Чужі люде не спитають —
Та й нащо питати?
Нехай плаче сиротина,
Нехай літа тратить!
Плач же, серце, плачте, очі,
Поки не заснули,
Голосніше, жалібніше,
Щоб вітри почули,
Щоб понесли буйнесенькі
За синєє море
Чорнявому зрадливому
На лютеє горе!

<Санкт-Петербург, 1838>

ברומט דאָס הארצ דאָס הייסע,
קיינער וועט בא דעמ ניט פרעגן,
קיינער הערט ניט, ווייסט ניט.
פרעמדע מענטשן וועלן ניט פרעגן, —
צוליב וואָס דאָס פרעגן?
זאָל זי ווינען, די יעסוימע —
יעסוימים ליידן מעגן.
ווינ־זשע, הארצ, אונ ווינט איר, אויגן,
ביז אנשלאָפן ווערן,
העכער ווינט אונ ביטערער —
ווינטן זאָלן הערן.
זאָלן טראָגן עס די וויללדע
איבער יאָמ דעמ בלויען,
דעמ שווארצכיניקן פארפירער
פארשאפן פיין אונ טרויער.

[ס.־פעטערבורג 1839]

* *
*

Думи мої, думи мої,
Лихо мені з вами!
Нащо стали на папері
Сумними рядами?..
Чом вас вітер не розвіяв
В степу, як пилину?
Чом вас лихо не приспало,
Як свою дитину?..

Бо вас лихо на світ на сміх породило,
Поливали сльози... Чом не затопили,
Не винесли в море, не розмили в полі?
Не питали б люди, що в мене болить,
Не питали б, за що проклинаю долю,
Чого нужу світом? «Нічого робить», —
Не сказали б на сміх...

Квіти мої, діти!
Нащо вас кохав я, нащо доглядав?
Чи заплаче серце одно на всім світі,
Як я з вами плакав?.. Може, і вгадав...
Може, найдеться дівоче
Серце, карі очі,
Що заплачуть на сі думи —

* * *

לידער מײַנע, דומעס מײַנע,
ווי איז אונדז אינצווייענ!
וואָס האָט איר זיך אויסגעשטעלט
אינ אומעטיקע רייענ?
וואָס האָט ווינט אײַך ניט צעווייעט
אינ סטעפּ, ווי שטויב פונ וועגנ?
ניט דערשטיקט האָט אײַך דער אומגליק,
ווי א קינד אנ אייגנס?

מײַנ אומגליק האָט אײַך אפ געלעכטער געבאָרנ,
באגאָסנ האָבנ טרערנ... וואָס זײַנט איר ניט פארפלייצט געוואָרנ,
ניט אוועק אינ יאָמ, ניט צעשוומעט אפ פעלדער?
וואָלטנ לײַט, וואָס טוט מיר ווי, מיכ ניט געפרעגט,
ניט געפרעגט, פארוואָס, פארוואָס מײַנ גוירל שעלט איכ?
וואָס פלאָג איכ זיכ? „צופיל פוסטע טעג!" —
וואָלט מענ ניט געשפעט...

קינדער מײַנע, קווייטנ!
צו וואָס געכאָווענט אײַכ, געהאט מיט אײַכ צו טונ?
צי וועט אינ גאָרער וועלט נאָכ א הארצ א ווייכ טונ,
ווי איכ האָב מיט אײַכ געווייכנט ?.. עפשער טאקע יאָ...
ס'וועט זיכ געפינעג א מיידלש
הארצ אונ אויגנ קארע,
וואָס וועלנ מיכ לייענעג, זיכ צעווייכנעג —

Я більше не хочу...
Одну сльозу з очей карих —
І... пан над панами!..
Думи мої, думи мої!
Лихо мені з вами!

За карії оченята,
За чорнії брови
Серце рвалося, сміялось,
Виливало мову,
Виливало, як уміло,
За темнії ночі,
За вишневий сад зелений,
За ласки дівочі...
За степи та за могили,
Що на Україні,
Серце мліло, не хотіло
Співать на чужині...
Не хотілось в снігу, в лісі,
Козацьку громаду
З булавами, з бунчугами
Збирать на пораду...
Нехай душі козацькії
В Украйні витають —
Там широко, там весело
Од краю до краю...
Як та воля, що минулась,
Дніпр широкий — море,
Степ і степ, ревуть пороги,
І могили — гори.
Там родилась, гарцювала
Козацькая воля;
Там шляхтою, татарами

איכ וויל ניט מער און דארפ ניט...
נאָר איינ טרער פונ קארע אויגנ,—
איכ בינ א האר און קאָנ זיכ פרייענ!
לידער מײַנע, דומעס מײַנע,
וויי איז אונדז אינצווייענ!

צוליב א פּאָר קארע אויגנ,
צוליב ברעמענ שווארצע
כ׳האָב געפּײַניקט זיכ, געווייטעקט,
געגאָסנ רייד פונ הארצנ,
רייד געגאָסנ, ווי געקאָנט נאָר.
אָ, די נעכט די שווארצע,
מיידלעכ מײַנע צארטע...
יענע סטעפּעס, די קורגאנעס
פונ מײַנ לאנד אוקרײַנע,
ס׳וויל מײַנ הארצ דאָ אינ דער פרעמד
ניט זינגענ לידער דײַנע...
ניט געוואָלט אינ וועלדער טיפע
די קאָזאקישע געמיינדע
מיט בולאוועס, מיט בונטשוקעס
אפ אנ אייצע רופנ...
זאָלנ קאָזאקישע נעשאָמעס
אינ אוקרײַנע שוועבנ:
ס׳איז אזוי ברייט און אזוי פריילעכ,
אומעטומ א לעבנ...
ווי די פרײַהײַט, וואָס איז פארשוווּמענ,
ווי א יאמ — דער דניעפּער,
קוואָרימ — בערג, די „שוועלנ" ברומענ,
און ווײַטער — סטעפּ און סטעפּעס...
ס׳איז די פרײַהײַט דאָרט געבאָרנ,
דאָרט געטאנצט, געקוועלט דאָרט,
מיט דער שליאכטע, מיט די טאָטערס

Засівала поле,
Засівала трупом поле,
Поки не остило...
Лягла спочить... А тим часом
Виросла могила,
А над нею орел чорний
Сторожем літає,
І про неї добрим людям
Кобзарі співають,
Все співають, як діялось,
Сліпі небораки,
Бо дотепні... А я... А я
Тілько вмію плакать,
Тілько сльози за Украйну...
А слова — немає...
А за лихо... Та цур йому!
Хто його не знає!..
А надто той, що дивиться
На людей душою —
Пекло йому на сім світі,
А на тім...

Журбою

Не накличу собі долі,
Коли так не маю.
Нехай злидні живуть три дні —
Я їх заховаю,
Заховаю змію люту
Коло свого серця,
Щоб вороги не бачили,
Як лихо сміється...
Нехай думка, як той ворон,
Літає та кряче,

האָט פארזייט די פעלדער,
האָט פארזייט דאָס פעלד מיט טויטע,
ביז ס׳איז נימעס שוין געוואָרן...
געלייגט זיך רוען... א בארג דערוויַיל
איז אויסגעוואקסן דאָרטן,
איבערן קיווער דער שווארצער אָדלער
פליט ארום, טוט וואכן,
און פאר ליַיטן וועגן קיווער
זינגען די קאָבזארן,
מענטשן, נעבעך, בלינדע,—
באזינגען אלע, וואָס איז געשען,
וויַיל זיי ווייסן... און איך? איך ווייס,
געווייס נאָר קאָנ איך געבן,
כ׳האָב נאָר טרערן פאר אוקריַינע,
קיַינ וועלטער ניט פאראנען...
און פארן אומגליק... צו אלדי רוכעס!
ס׳איז יעדערן באקאנט שוין!
באזונדערס דעמ, וואָס קוקט די וועלט אָן
און מיטלייד האָט אפ מענטשן,
ער האָט אפ דער וועלט שוין דעמ גענעמ,
און אפ יענער...

איך קאָנ שוין
מיַינ מאזל בעסער דאָ ניט מאכן,
באשערט אזא צו האָבן...
זאָלן ליידן לעבן אייביק,—
איך וועל זיי באגראָבן,
באגראָבן כ׳וועל די שלאנג די בייזע
לעבן הארצן נאָענט,
סאָנים זאָלן ניט דערזעען,
אז מיַינ אומגליק האָט האנאָע.
דער געדאנק זאָל, ווי א קראָ,
קראקען און זיך יאָגן,

А серденько соловейком
Щебече та плаче
Нишком — люди не побачуть,
То й не засміються...
Не втирайте ж мої сльози,
Нехай собі ллються,
Чуже поле поливають
Щодня і щоночі,
Поки, поки... не засиплють
Чужим піском очі...
Отаке-то... А що робить?
Журба не поможе.
Хто ж сироті завидує —
Карай того, Боже!

Думи мої, думи мої,
Квіти мої, діти!
Виростав вас, доглядав вас —
Де ж мені вас діти?..
В Україну ідіть, діти!
В нашу Україну,
Попідтинню, сиротами,
А я тут загину.
Там найдете щире серце
І слово ласкаве,
Там найдете щиру правду,
А ще, може, й славу...

Привітай же, моя ненько!
Моя Україно!
Моїх діток нерозумних,
Як свою дитину.

<Санкт-Петербург, січень—початок березня 1840 року>

ווי א סאָלאָוויי, דאָס האַרץ זאָל
איר באַהעלטעניש קלאָגן,
זאָלן לייַטן דאָ ניט לאַכן,
ניט זעען אונ ניט וויסן...
ווישט ניט אָפּ נאָר מייַנע טרערן, —
זאָלן זיי זיך גיסן,
זאָלן גיסן טאָג ווי נאַכט,
זאָל דאָס פרעמדע פעלד זיי זויגן,
ביז דער גאָלעכ וועט מיט פרעמדן זאַמד
פארשיטן מיר די אויגן...
אָט אזוי!.. וואָס קאָן מען טון?
טרויער העלפט מיט גאָרניט.
ווער דעם יאָסעם איז מעקאנע, —
זאָל אים גאָט באַוואָרענען!

לידער מייַנע, דומעס מייַנע,
קווייטן מייַנע, קינדער!
אייַך געכאָוועט, אופגעצויגן, —
ווו אייַך איצט אהינטון?
אפ אוקריַנע גייט איצט, קינדער,
אפ אוקריַנע גייט איצט זינגען
אונטער פלויט דאָרט, ווי יעסוימים,
אונ איך — איך וועל שוין דאָ פארזינקען...
דאָרט געפינט איר מילדע הערצער,
ווערטער שטילע, צארטע —
עפשער, רום; דער ריינער עמעס
טוט אפ אייַך דאָרט וואַרטן...

איז באגריס זיי, מאמע ליבע,
אוקראינע מייַן שיינע,
מייַנע קינדער, מייַנע טריבע,
ווי א קינד אן אייגנס!

[ס.־פעטערבורג 1839]

НА НЕЗАБУДЬ ШТЕРНБЕРҐОВІ

Поїдеш далеко,
Побачиш багато;
Задивишся, зажуришся, —
Згадай мене, брате!

<Санкт-Петербурґ,
травень—червень 1840 року>

אפ ניט פארגעסן

וו. אי. שטערנבערגן

ווייַט־ווייַט וועסטו פאָרן,
וואָס זעג איז פאראנ דאָרט.
פארקוקסטו זיך, פארזאָרגסטו זיך,—
מיך, ברודער, דערמאנ דאָרט!

ס.־פעטערבורג
[1840]

СОН

КОМЕДІЯ

Духъ истины, его же міръ не можетъ пріяти,
яко не видитъ его, ниже знаетъ его.
Иоанна, глава 14, стих 17

У всякого своя доля
І свій шлях широкий,
Той мурує, той руйнує,
Той неситим оком
За край світа зазирає,
Чи нема країни,
Щоб загарбать і з собою
Взять у домовину.
Той тузами обирає
Свата в його хаті,
А той нишком у куточку
Гострить ніж на брата.
А той, тихий та тверезий,
Богобоязливий,
Як кішечка підкрадеться,
Вижде нещасливий
У тебе час та й запустить

א כאָלעמ

(קאָמעדיע)

„דער גייסט פון עמעס, וואָס די וועלט ווייל איז ניט אָנעמען,
וויַיל זי זעט אים ניט אוו זי ווייסט אים ניט".

יאָהאנ, קאפּ. XIV, פערז 17.

יעדער האָט זייַן אייגן מאזל
אוו זייַן שליאכ זייַן בריייטן:
יענער מויערט, יענער בויערט,
דער האָט אויגן גרויסע,
איז עק וועלט מיט גיר פארקוקט זיך,
ווו א לאנד, בא וועמען
צו פארזשעברענ אוו איז קייוער
מיט זיך עס פארנעמען;
דער באנעמט זייַן פרייַנט איז קאָרטן
בא דעמ פרייַנט איז הייַזל;
אפ זייַן ברודער, זעט נאָר, דאָרטן
אייגער שארפט אן אייַזן;
דער — א ניכטערער, א שטילער,
פרומ צו אלדי רוכעס,
ווי א קאצ זיך גאנווענט נעבן,
וועג די צייַט גייט אונטער,
מיט די נעגל דיר איז לעבער, —

Пазурі в печінки, —
І не благай: не вимолять
Ні діти, ні жінка.
А той, щедрий та розкошний,
Все храми мурує;
Та отечество так любить,
Так за ним бідкує,
Так із його, сердешного,
Кров, як воду, точить!..
А братія мовчить собі,
Витріщивши очі!
Як ягнята. «Нехай, — каже, —
Може, так і треба».

Так і треба! бо немає
Господа на небі!
А ви в ярмі падаєте
Та якогось Раю
На тім світі благаєте?
Немає! немає!
Шкода й праці, схаменіться.
Усі на сім світі —
І царята, і старчата —
Адамові діти.
І той... і той... А що ж то я?
Ось що, добрі люди:
Я гуляю, бенкетую
В неділю і в будень.
А вам нудно! жалкуєте!
Єй-богу, не чую.
І не кричіть! Я свою п'ю,
А не кров людську!

שרײַ ניט: ס׳וועט ניט העלפן
דאָס געווײנ פון ווײַב אונ קינדער;
יענער דאָרט איז גאָר א מילדער,
הויכע קלויסטערס מויערט
אונ דאָס פאָטערלאנד פארגעטערט,
לײַדט דערפאר אונ טרויערט,
מוז פון פאָטערלאנד דעמ זעלבן
בלוט, ווי וואסער, זויגן!..
אונ דער אויעמ קוקט אונ שטומט,
אויסגעגלאָצט די אויגן,
ווי די שאָפ:
„נו, זאָל ער, מיילע,
אונ עפשער אזוי דארפ מען".

אזוי דארפ מען! ווײַל ניטאָ קיינ גאָט,
ניטאָ איז הימל קיינער!
אונ איר, איז יאָכ געשפאנט, אלץ קריכט איר,
אונ עפעס א גאנײדנ דאָרט,
אפ יענער וועלט אלץ זוכט איר.
ניטאָ! ניטאָ דאָרט גאָרניט!
א שאָד די מי! נו, גיט א טראכט נאָר,
זעט די וועלט אצינדער:
— אי דער קייסער, אי דער בעטלער
זײַנען אָדעמס קינדער!
אי דער... אי יענער... אונ איכ וואָס טו?
אָט וואָס, מענטשנ ווילע:
איכ אום זונטיק, אינדערוואָכנ
פריי איכ זיכ אונ הוליע,
אונ אײַכ איז נודנע! ס׳טוט אײַכ באנק!
כ׳לעבנ, אז איכ הער ניט!
איר שרײַט ניט!— איכ טרינק מײַנ אייגנ בלוט,
קיינ מענטשנ־בלוט איכ צער ניט!
אזוי באמ פלויט זיכ דורכגעקליבנ

Отак, ідучи попідтинню
З бенкету п'яний уночі,
Я міркував собі йдучи,
Поки доплентавсь до хатини.
А в мене діти не кричать
І жінка не лає,
Тихо, як у Раї,
Усюди Божа благодать —
І в серці, і в хаті.
Отож я ліг спати.
А вже підпилий як засне,
То хоч коти гармати —
І усом не моргне.

Та й сон же, сон, напричуд дивний,
Мені приснився —
Найтверезіший би упився,
Скупий жидюга дав би гривню,
Щоб позирнуть на ті дива.
Та чорта з два!
Дивлюся: так буцім сова
Летить лугами, берегами, та нетрями,
Та глибокими ярами,
Та широкими степами,
Та байраками.
А я за нею та за нею,
Лечу й прощаюся з землею.

Прощай, світе, прощай, земле,
Неприязний краю,
Мої муки, мої люті
В хмарі заховаю.
А ти, моя Україно,

פונ א הוליאנקע, שיקער, שוינ באנאכט,
האָב איכ זיכ גייענדיק געטראכט,
ביז כ׳האָב דערשלעפט זיכ צו מײַנ שטיבל.
קיינ קינדער שרײַענ ניט בא מיר,
קיינ ווײַב, קיינ רייד ניט —
שטיל, ווי אינ גאניידנ,
גאָטס גענאָד אינ ווינקלענ פיר:
אינ הארצנ אונ אינ כאטע.
כ׳האָב שלאָפנ זיכ באשטאטנ;
אונ אז א שיקער פאלט אינ שלאָפ,
מעגנ דונערנ הארמאטנ —
ער שלאָפט שוינ, אונ א סאָפ.

אונ א כאָלעמ, אוי, א כאָלעמ, גאָר אפ וווּנדער,
האָט זיכ מיר געכאָלעמט:
ס׳וואָלט דער ניכטערסטער זיכ אָנגעשיקערט,
א גוויר א קארגעניוק א גריוונע וואָלט געגעבנ,
אבי א קוק טונ אפ די וווּנדער;
נאָר ווייס איכ וואָס!
קיינעמ וועט עס ניט געלינגענ.
איכ קוק: אָט ווי א סאָווע א פלינקע
וועבט זיכ איבער שטעגנ, איבער ברעגנ,
איבער טיפנ, איבער יארנ,
איבער פעלדער, איבער סטעפּעס,
איבער וועלדער.
אונ איכ נאָכ איר, נאָכ איר זיכ קער,
איכ פלי אונ געזעגנ זיכ מיט דר׳ערד.

„זײַ געזונט, וועלט! זײַ געזונט, ערד!
קאנט ניט־מילדער, קאלטער!
מײַנע פּײַנענ, מײַנע ווילדע
אינ די כמארעס באהאלט איכ.
אונ דו, אָ, מײַנ אוקרײַנע,

Безталанна вдово,
Я до тебе літатиму
З хмари на розмову.
На розмову тихо-сумну,
На раду з тобою;
Опівночі падатиму
Рясною росою.
Порадимось, посумуєм,
Поки сонце встане,
Поки твої малі діти
На ворога стануть.
Прощай же ти, моя нене,
Удово-небого,
Годуй діток; жива правда
У Господа Бога!

Летим. Дивлюся, аж світає,
Край неба палає,
Соловейко в темнім гаї
Сонце зострічає.
Тихесенько вітер віє,
Степи, лани мріють,
Меж ярами над ставами
Верби зеленіють.
Сади рясні похилились,
Тополі по волі
Стоять собі, мов сторожа,
Розмовляють з полем.
І все-то те, вся країна
Повита красою,
Зеленіє, вмивається
Дрібною росою,
Споконвіку вмивається,

אלמאָנע מײַנע ווּיסטע!
צו דיר וועל איך פון וואָלקן פליִען,
מיט דיר א שמועס פירן;
שמועסן שטיל און טרויִריק
און אן אייצע האלטן;
און אין האלבער נאכט מיט טויִען
מיט געדיכטע פאלן.
אן אייצע טון, א טרויִער טון,
ביז די זון וועט זיך צעהעלן,
ביז עס וועלן דײַנע קינדער
קעגן פײַנט זיך שטעלן.

איז זײַ געזונט, מײַן מאמע, אָרעמע אלמאָנע!
שפּײַז די קינדער: עס לעבט דער עמעס
דאָרט בא גאָט, אפּאָנעמ!״

מיר פליִען... כ׳קוק — עס טאָגט שוין,
מיר אנטקעגן פלאמט דער בּרעג פון הימל;
דער סאָלאָוויי די זון באגעגנט
מיט זינגענדיקן טומל;
דאָס פעלד איז נעפּל איז פארצויגן,
עס צייט אווינטל פון באגינען;
איבער טײַכן, שטיל געבויגן,
וועבּען צארטע גרינעס;
אונטער לאסט פון פרוכטן
סעדער טיף זיך נויגן,
און טאָפּאָליעס־היטערס
אין דעמ טאָל זיך סוידען.
און דאָס אלץ... ס׳שײַנט די געגנט,
היימלאנד מײַנס, אוקריִנע,
גלאנצט אין טוי, איז רעגן,
גרינט איז פראכט, איז שײַנען,
פּוצט זיך אויס, די זון באגעגנט

Сонце зострічає...
І нема тому почину,
І краю немає!
Ніхто його не додбає
І не розруйнує...
І все-то те... Душе моя,
Чого ти сумуєш?
Душе моя убогая,
Чого марне плачеш,
Чого тобі шкода? Хіба ти не бачиш,
Хіба ти не чуєш людського плачу?
То глянь, подивися; а я полечу
Високо, високо за синії хмари;
Немає там власті, немає там кари,
Там сміху людського і плачу не чуть.
Он глянь, у тім раї, що ти покидаєш,
Латану свитину з каліки знімають,
З шкурою знімають, бо нічим обуть
Княжат недорослих; а он розпинають
Вдову за подушне, а сина кують,
Єдиного сина, єдину дитину,
Єдину надію! в військо оддають!
Бо його, бач, трохи! А онде під тином
Опухла дитина, голоднеє мре,
А мати пшеницю на панщині жне.
А он бачиш? Очі! Очі!
Нащо ви здалися,
Чом ви змалку не висохли,
Слізьми не злилися?
То покритка попідтинню
З байстрям шкандибає,
Батько й мати одцурались
Й чужі не приймають!
Старці навіть цураються!!

מיט פריִעג טוי, מיט ריינעמ...
אונ דאָס האָט קיין אָנהייב ניט,
אונ קיין סאָף קומט קיינמאָל!
קיינער האָט אפ דעמ צו שאפן,
קיינער קאָן צעשטערן...
אונ דאָס אלץ... נעשאָמע מײַנע!
וואָס־זשע גיסטו טרערן?
אָרעמע נעשאָמע מײַנע!
וואָס קלאָגסטו גאָר אומזיסט דאָ?
זאָג, וואָס טוט דיר בּאנק דאָ?
דו זעסט ניט אונ הערסט ניט דאָס מענטשלעכע קלאָגן?
איז גיב־זשע א קוק! אונ איכ וועל זיכ טראָגן
נאָכ העכער אונ העכער פונ כמארעס פונ בּלויע;
ניטאָ דאָרט קיין מאכט, אונ ניטאָ דאָרט קיין שטראָפּן,
מע הערט קיין געלעכטער, מע הערט קיין געווײַן ניט.
אָט זע דאָרטן אונטן, אין יענעמ גאניידן
מע שלעפּט פונ א קאליקע א סוויטע אין לאטעס,
מע רײַסט מיט דער הויט — די פירשטלעכ בּאקלײדן.
פאר צינש אן אלמאָנע פארפּײַניקט דאָרט, קאטעס!
דעמ זונ דעמ בּעניאָכיד פארקאָוועט אין קייטן, —
די אײנציקע האָפענונג פארשיקט אין סאָלדאטן.
וויַזט אויס, ס׳איז נאָכ ווינציק... אונ דאָרט אונטער פּלויטן,
פונ הונגער געשוואָלן, א קינד האלט באמ שטארבן, —
די מוטער אפ פּאנשטשינע בּינדט ווייצענע גארבן.
אונ דאָרטן — זעסטו? אויגן! אויגן!
וואָס דאָ קאָנט איר טויגן?
פארוואָס זײַנט איר פונ קינדווײַז ניט אויסגעטריקנט,
פונ טרערן אויסגעזויגן?
מיט דעמ קינד דעמ מאמזער
לעבן פּלויט דאָרט די פארפירטע —
עס פארטרײַבן טאטע־מאמע,
פרעמדע שליסן טירן...
בּעטלערס מײַדן אויכ זי אויס!

А панич не знає,
З двадцятою, недоліток,
Душі пропиває!
Чи Бог бачить із-за хмари
Наші сльози, горе?
Може, й бачить, та помага,
Як і оті гори
Предковічні, що политі
Кровію людською!..
Душе моя убогая!
Лишенько з тобою.
Уп'ємося отрутою,
В кризі ляжем спати,
Пошлем думу аж до Бога,
Його розпитати,
Чи довго ще на сім світі
Катам панувати??
Лети ж, моя думо, моя люта муко,
Забери з собою всі лиха, всі зла,
Своє товариство — ти з ними росла,
Ти з ними кохалась, їх тяжкії руки
Тебе повивали. Бери ж їх, лети
Та по всьому небу орду розпусти.
Нехай чорніє, червоніє,
Полум'ям повіє,
Нехай знову рига змії,
Трупом землю криє.
А без тебе я де-небудь
Серце заховаю
Та тим часом пошукаю
На край світа раю.

דער פאניטש — וואָס הערט ער:
שוין דער צוואנציקסטער דאָס לעבן
פאטערט ער, דער מערדער!

זעט כאָטש גאָט פון הינטער כמארעס
אונדזערע טרערן, ווייען?
עפשער זעט ער, — העלפן וועט ער,
ווי די בערגן־רייען,
פון דויר־דוירעס שוין באגאָסן
מיט דעם מענטשנס בלוט און טרערן!..
אָרעמע נעשאָמע מיַינע,
ווהין מיט דיר זיך קערן?
לאָמיר זיך מיט סאמ באטרינקען,
אפן אייַז זיך שלאָפן לייגן,
דעם געדאנק צו גאָט דאָרט שיקן,
זיך בא אים דערפרעגן:
וועלן לאנג נאָך קאטעס הערשן
איבער אלע וועגן?
איז פלי, מיַין געדאנק, דו מיַין ביטערער גוירל,
נעם מיט אלע צאָרעס, דאָס בייז און דעם ווי,
דיַינע שטענדיקע פריַינט! ביסט געוואקסן מיט זיי,
מיט זיי זיך געקאָכעט, דו ביסט פון געבוירן
געכאָוועט דורך זיי. פארנעמ זיי און פליט,
און איבער דעם הימל צעלאָז זיי, צעשיט!
זאָלן זיך שווארצלעך, זאָלן זיך רויטלעך,
ווי פייַער צעווייט און צעהוידעט,
זאָל ווידער די שלאנג זיך צעברומען,
טויט אפ דער ערד זאָל קומען.
איך וועל אָן דיר אין א ווינקעלע
מיט מיַין הארצ זיך אויך צעשיידן.
כ׳וועל זיך לאָזן אין עק־וועלט
זוכן א גאנייד.
און העכער ערד שוין פלי איך ווידער,

І знов лечу понад землею,
І знов прощаюся я з нею.
Тяжко матір покидати
У безверхій хаті,
А ще гірше дивитися
На сльози та лати.
Лечу, лечу, а вітер віє,
Передо мною сніг біліє,
Кругом бори та болота́,
Туман, туман і пустота.
Людей не чуть, не знать і сліду
Людської страшної ноги.
І вороги й невороги,
Прощайте, в гості не приїду!
Упивайтесь, бенкетуйте —
Я вже не почую,
Один собі навік-віки
В снігу заночую.
І поки ви дознаєтесь,
Що ще є країна,
Не полита сльозьми, кров'ю,
То я одпочину...
Одпочину... Аж слухаю —
Загули кайдани
Під землею... Подивлюся...
О люде поганий!
Де ти взявся? Що ти робиш?
Чого ти шукаєш
Під землею? Ні, вже, мабуть,
Я не заховаюсь
І на небі!.. За що ж кара,
За що мені муки?
Кому я що заподіяв?

כ׳גיעזעגנ זיך מיט בארג אונ נידער.
ס׳איז שווער א מאמע צו פארלאָזנ
אינ א שטוב, וואָס אָנ א דאכ איז,
אפ טרערנ קונקנ אונ אפ לאטעס
איז נאָכ א קלענערער נאכעס.
איכ פלי, איכ פלי, אונ ווינטנ ווייעג,
פאר מײַנ בליק זיכ ווײַסנ שנייענ;
ארומ־ארומ — נאָר וואלד אונ זומפנ,
אונ וויסטעניש, אונ נעפלענ שטומע,
קיינ מענטשנס אָטעמ, — ניט קיינ סימעג
פונ שרעקלעכנ פונ מענטשנס וועג...

„סײַ פײַנט, סײַ פרײַנט, איכ פלי אוועק,
צוגאסט צו אײַכ וועל איכ ניט קומענ!
פרייט זיכ! הוליעט! שיקערט! הוליעט!
איכ וועל שוין ניט הערנ —
אלייג, אלייג איכ וועל אפ אייביק
אינ שניי פארגליווערט ווערנ.
אונ ביז עס וועט צו אײַכ דערגייג,
אז ס׳איז נאָכ א לאנד פאראנעג,
וואָס ווייסט ניט פונ קיינ בלוט, פונ ווייעג,
רו איכ אָפ ביז דאנ...״
איכ רו זיכ אָפ...
אונ פלוצעמ הער איכ —
קייטנ קלינגענ הער איכ...
אָ, דו מענטש, דו מיעסער!
קומסט פונוואנעג? דאָ וואָס טוסטו?
אונ וואָס זוכסטו, נישטערסט
אונטער דר׳ערד? נייג! ווײַזט אויס,
כ׳וועל ניט ראטעוועג זיכ איצטער
אויכ אינ הימל! איז פארוואָס־זשע
קומענ מיר די ליידנ?
וואָס האָב איכ געטאָנ אזוינס?

Чиї тяжкі руки
В тілі душу закували,
Серце запалили
І галичі силу
Думи розпустили??
За що, не знаю, а караюсь,
І тяжко караюсь!
І коли я спокутую,
Коли діжду краю,
Не бачу й не знаю!!

Заворушилася пустиня.
Мов із тісної домовини
На той остатній Страшний суд
Мертвці за правдою встають.
То не вмерлі, не убиті,
Не суда просити!
Ні, то люди, живі люди,
В кайдани залиті.
Із нор золото виносять,
Щоб пельку залити
Неситому!.. То катаржні.
А за що? Те знає...
Вседержитель... А може, ще
Й Він не добачає.
Онде злодій штемпований
Кайдани волочить;
Он розбойник катований
Зубами скрегоче,
Недобитка товариша
Зарізати хоче!
А меж ними, запеклими,
В кайдани убраний

וועמעס אָרעמס שווערע
האָבּנ די זעל אינ גופ פארקאָוועט,
ס׳הארצ מיר אָנגעצונדנ,
די געדאנקענ, טשאטעס ראָבּנ,
אינ דער הייכ צעשווינדלט?
פארוואָס, איכ ווייס ניט, כ׳ווער באשטראָפט,
אונ ווי שווער מע שטראָפט מיכ!
אונ ווענ שוינ, ווענ מײַנ זינד דערלייז איכ,
ווענ קומט דערצו א סאָפ שוינ?
איכ זע ניט, אונ איכ ווייס ניט!

ווי פונ קוואָרימ ענגע
שטייענ מייסימ אופ אינ מענגעס,
גלײַכ צומ גרויזאמענ געריכט,
אונ די וויסטעניש זיכ רירט.
ניט קיינ טויטע שטייענ אופעט,
ניט קיינ מייסימ צו דעמ שויפעט,
ניינ, ס׳איז מענטשנ דאָרט זיכ פּלאָגנ,
הייסע לײַבּער קייטנ טראָגנ,
קאטאָרזשאנעס גאָלד אלצ שלעפּנ —
אימ דעמ גאָרגל צו פארשטעקנ,
אימ, דעמ גיריקנ אונ בייזנ!..
אונ פארוואָס? אינ הייכנ
ווייסט דער אייבערשטער... אונ עפשער
ער אליינ זעט אויכ ניט!
אָט א גאנעוו א געשטעמפּלטער
שלעפּט דאָרט קייטנ שווערע;
קריצט מיט ציינ פונ ווילדנ צאָרנ
א געקאטעוועטער מערדער, —
אונ א גויסעס, זײַנעמ א כאווער,
וויל ער דאפקע שעכטנ!
אונ צווישנ זיי, די ווילדע,
צו קייטנ שוינ געוווינטע,

Цар всесвітній! Цар волі, цар,
Штемпом увінчаний!
В муці, в катарзі не просить,
Не плаче, не стогне!
Раз добром нагріте серце
Вік не прохолоне!
А де ж твої думи, рожевії квіти,
Доглядані, смілі, викохані діти,
Кому ти їх, друже, кому передав?
Чи, може, навіки в серці поховав?
О не ховай, брате! Розсип їх, розкидай,
Зійдуть, і ростимуть, і у люди вийдуть!

Чи ще митарство? чи вже буде?
Буде, буде, бо холодно,
Мороз розум будить.

І знов лечу. Земля чорніє.
Дрімає розум, серце мліє.
Дивлюся: хати над шляхами
Та городи́ з стома церквами,
А в городах, мов журавлі,
Замоштрували москалі;
Нагодовані, обуті
І кайданами окуті,
Моштруються... Далі гляну:
У долині, мов у ямі,
На багнищі город мріє;
Над ним хмарою чорніє
Туман тяжкий... Долітаю —
То город безкраїй.
Чи то турецький,
Чи то німецький,

שפאנט דער האר פון וועלט, פון פריַהיַט,
מיט פֿיַנ־צייכנס באקרוינט!
איז לייד, איז קאטאָרגע ער בעט ניט,
קיינ קרעכצ פון אימ ניט הערנ...
א האַרצ, וואָס איז פארפילט מיט גוטסקיַט —
וועט קיינמאָל קאלט ניט ווערנ!

אונ וווּ זיַנען די טרוימען דיַנע, קווייטנ רויטע, שיינע?
קינדער געכאָוועטע, דרייסטע אזוינע?
צי האָסטו, גוטער פריַנט, זיי וועמען געשענקט,
צי אפ אייביק אינ הארצנ זיי טיפ פארגעדענקט?
ניט באהאלט זיי, ברודער! צעזיי זיי אינ ווייַט!
זיי וועלנ אופגייַנ, וואקסנ אונ ווערנ לייַט!
צי וואַרטנ אפ לייד, צי ס׳וועט שוינ קלעקנ?
געגנוג, גענוג, וויַל קאלט איז, —
דער פראָסט דעמ סייכל נעמט שוינ וועקנ.

אונ כ׳פלי באנייַס. די ערד צעשווארצט זיכ.
דער מויעכ דרעמלט, ס׳פארגייט דאָס הארצ זיכ.
איכ קוק: הייַזער וויַזנ זיכ בא וועגנ —
א שטאָט מיט קלויסטערס הונדערטער מיר שווימט אנטקעגנ.
איז שטאָט, ווי בושלעס, זיכ מושטרירנ
סאָלדאטנ זאטע אונ באקלייידטע,
אונ אָנגעטאָנ איז קייטנ —
זיי שפאנענ אונ מארשירנ...
כ׳גיב א קוק דאָרט אונטנ —
איז א טאָל, איז בריטע זומפנ
ליגט א גרויסע שטאָט צעשליַדערט.
ניט צו זעג איז גאָר קיינ ענדע,
ס׳ליגט א נעפל א געדיכטער...
איכ פלי צו — איז ייעדער ריכטונג
א שטאָט אָנ ענדע שפרייט זיכ.
אוואָסער שטאָט? א טערקישע?

А може, те, що й московський.
Церкви, та палати,
Та пани пузаті,
І ні однісінької хати.

Смеркалося... огонь огнем
Кругом запалало,
Аж злякавсь я... «Ура! ура!
Ура!» — закричали.
«Цу-цу, дурні! схаменіться!
Чого се ви раді!
Що горите?» — «Экой хохол!
Не знает параду.
У нас парад! Сам изволит
Сегодни гуляти!»
«Та де ж вона, тая цяця?»
«Вон видишь — палаты».
Штовхаюсь я; аж землячок,
Спасибі, признався,
З циновими ґудзиками:
«Де ты здесь узялся?»
«З Украíни». — «Так як же ти
Й говорить не вмієш
По-здешнему?» — «Ба ні, — кажу, —
Говорить умію,
Та не хочу». — «Экой чудак!
Я всі входи знаю,
Я тут служу, коли хочеш,
В дворец попытаюсь
Ввесты тебе. Только, знаєш,
Мы, брат, просвищенны, —
Не поскупись полтинкою...»
Цур тобі, мерзенний
Каламарю... І зробився

אונ עפשער גאָר א דײַטשישע?
נאָר גיכער גאָר א מאָסקאָווישע!
קלויסטערס אונ פּאלאצנ,
דיקע פּריצימ — אָט זיי פּלאצנ,
אונ קיינ כאטקעלע קיינ איינציקס!
שפּעט, עס ווערט שוינ טונקל.
פײַערס, פלאמענ פינקלענ!
הורא! הורא! הורא־געשרייענ —
כ׳האָבּ זיכ אזש דערשראָקנ...
„שאט, איר שויטימ, ווערט פארשוויגנ!
וואָס פאר א פרייד הײַנט גראדע?
וואָס, איר ברענט?״ — „אָט א כאָכאָל!
ער ווייסט ניט, וואָס א פּאראד איז!
א פּאראד בּא אונדז, ער אליינ
באוויליקט הײַנט שפּאצירנ!״
„איז ווו־זשע איז זי, אָט די ציאציע?״
„זעסטו דאָרטנ די פּאלאצנ?״
איכ שטופּ זיכ; אָט א לאנדסמאנדל
דאָרטנ גראדע טרעפ איכ,
ער גריסט זיכ: „ווי קומסטו אהער?״ —
פרעגנ בלײַערנע קנעפּלעכ.
„פונ אוקרײַנע!״ — „ווי־זשע, מענטש,
אפ היגער שפּראכ דו קאָנסט ניט ריידנ?״
ענטפער איכ: „איכ קאָנ, נאָר כ׳וויל ניט״.
„אָט א פּארשוינ! דו פאָלג מיכ בעסער,
איכ ווייס די דורכגענג אלע;
איכ דינ אָט דאָ; אונ אויבּ דו ווילסט,
באווײַז איכ דיר דעמ פּאלאצ.
מיר זײַנענ דאָ געבּילדעטע,
דאָס דארפסטו, ברודער, וויסנ,
א האלבּנ קארבּ נאָר — נו, זײַ א מילדער!״
„אוועק, דו טינטלער מיִעסער!
וואָנ פונדאנענ!״

Я знову незримий
Та й пропхався у палати.
Боже мій єдиний!!
Так от де рай! Уже нащо
Золотом облиті
Блюдолизи; аж ось і сам,
Високий, сердитий,
Виступає; обок його
Цариця-небога,
Мов опеньок засушений,
Тонка, довгонога,
Та ще, на лихо, сердешне
Хита головою.
Так оце-то та богиня!
Лишенько з тобою.
А я, дурний, не бачивши
Тебе, цяце, й разу,
Та й повірив тупорилим
Твоїм віршемазам.
Ото дурний! а ще й битий,
На квиток повірив
Москалеві; от і читай,
І їми ти їм віри!
За богами — панства, панства
В серебрі та златі,
Мов кабани годовані,
Пикаті, пузаті!..
Аж потіють, та товпляться,
Щоб то ближче стати
Коло самих: може, вдарять
Або дулю дати
Благоволять; хоч маленьку,
Хоч півдулі, аби тілько

אונ ווידער זעט מיכ קיינער,
כ׳שטופּ זיכ דורכ אינ פּאלאצ.
גאָטעניו דו איינער!
דער גאניידנ — אָט דאָס־אָ איז ער.
ס׳גייענ אינ גאָלד די טעלערלעקערס!
ער אליינ האָט זיכ באוויזנ —
אָט ער שפּאנט בארויגעז שרעקלעכ,
לעבנ אימ זײַנ ווײַבל אויכעט,
נעבעכ, קוימ זי רוקט זיכ,
א לאנגפיסיקע, א הויכע —
א שוועמל א פארטריקנטס,
אונ הוידעט מיטנ קעפּל.
„אָט דאָס איז זי, די שיינע געטנ?!
א בראָכ צו דײַנע יאָרנ!
וואָלט מיר בעסער דײַנ פּאָרטרעט שוינ
ניט באקאנט געוואָרנ.
וואָלט איכ בעסער ניט געגלייבט
דײַנע כאזערשע פּאָעטנ!
אָט א נאר! ווײַזט אויס, נאָכ ווייניק
האָב איכ קלעפּ געכאפּט דאָ,
גיי אונ גלייב אָט די מעכאברימ,
גיי אונ גלייב אונ לייענ זיי״.
אונ ארומ אלצ הויפלײַט, פּריצימ,
גאָלד אונ זילבער אפ די פּאנעס —
אלע שטופּנ זיכ אונ שוויצנ,
אלע גראָבע, ווי קאבאנעס!
אלע ווילנ נאָענט שטיינ,
אלצ צו זיי מע וויל דערקומענ —
עפשער וועט א וואָרט דערגיינ,
כאָטש א פײַג פונ זיי באקומענ.
ניט קיינ פײַג — איז כאָטש א שטיקל,
אבי אינ סאמע פּיסקל.
אונ אָנ לאָשנ, שטומע נעבנ

Під самую пику.
І всі уряд поставали
Ніби без'язикі —
Анітелень. Цар цвенькає;
А диво-цариця,
Мов та чапля меж птахами,
Скаче, бадьориться.
Довгенько вдвох похожали,
Мов сичі надуті.
Та щось нишком розмовляли —
Здалека не чути —
О отечестві, здається,
Та нових петлицях,
Та о муштрах ще новіших!..
А потім цариця
Сіла мовчки на дзиґлику.
Дивлюсь, цар підходить
До найстаршого... та в пику
Його як затопить!..
Облизався неборака;
Та меншого в пузо —
Аж загуло!.. А той собі
Ще меншого туза
Межи плечі; той меншого,
А менший малого,
А той дрібних, а дрібнота
Уже за порогом
Як кинеться по улицях,
Та й давай місити
Недобитків православних,
А ті голосити;
Та верещать; та як ревнуть:
«Гуля наш батюшка, гуля!

אָט אזוי איז רייעג שטייט מעג.
ער, דער קייסער, בעבעט,
אוג זי, די שיינע קייסעריניע,
ווי א צאפליע, דאר אוג גריג,
דרייט זיך אלץ אוג פרייט זיך,
אוג, ווי סאָוועס אָנגעבלאָזג,
ביידע לאנג שפאציירג,
עפעס פירג שטיל א שמועס —
פוגווייטג ניט צו הערג —
וועגג „פאָטערלאנד", מיר דאכט זיך,
וועגג שליפעס, בענדלעכ,
וועגג נייע מושטרעס, וואכטעס !..
אפ א בענקעלע א קלייניגקס
צוגעזעצט האָט זי זיך ענדלעכ,
אוג ער, איכ זע, מיט שפאג מיט ברייטע
גייט ער צו צום סאמע עלטסטג ...
אוג איג פיסק פארפאָרט אימ !
האָט באלד באלעקט זיך יענער
אוג קנאקט דעמ צווייטג איג דעמ פוז —
ס׳האָט אזש א הילכ געטאָג !.. אוג יענער,
פוג זייג זייט, קנאקט אג אנדער טוז;
ס׳דערגייט צו דריבנע, צו די לעצטע,
ער, דער לעצטער, יאָגט זיך וויטער,
יענער גרילצט דאָרט, יענער שרייט דאָרט,
איבער גאסג זיי געטריבג,
אלעמעג באפאלג, —
ער, דער לעצטער, קלייבט ניט איבער,
אוג ער בויקערט אלע.
א געווייג, א ראש א גרויסער,
א געפילדער, א הו־הא:
„היי, עס הוליעט אונדזער קייסער ! —
הורא ! הורא ! הורא !"
איכ האָב צעקייכט זיכ, א געלעכטער,

Ура!.. ура!.. ура! а-а-а...»
Зареготався я, та й годі;
А й мене давнули
Таки добре. Перед світом
Усе те заснуло,
Тільки де-де православні
По углах стогнали
Та, стогнучи, за батюшку
Господа благали.
Сміх і сльози! От пішов я
Город озирати.
Там ніч, як день. Дивлюся:
Палати, палати
Понад тихою рікою;
А берег ушитий
Увесь каменем. Дивуюсь,
Мов несамовитий!
Як-то воно зробилося
З калюжі такої
Таке диво?.. Отут крові
Пролито людської —
І без ножа. По тім боці
Твердиня й дзвіниця,
Мов та швайка загострена,
Аж чудно дивиться.
І дзиґарі теленькають.
От я повертаюсь —
Аж кінь летить, копитами
Скелю розбиває!
А на коні сидить охляп,
У свиті — не свиті,
І без шапки. Якимсь листом
Голова повита.

מע האָט מיר אויכעט אָנגעריבּנ
גאנצ גוט די זײַטנ. אונ פארטאָג ערשט
איז אלצ שוין שטיל געבּליבּנ.
נאָר ערגעצווו די פּראוואָסלאוונע,
צענעריקט, אָנגעלּיטנ,
האָבּנ מיט קרעכצנ פארנ „באטיושקע"
דעמ גרויסנ גאָט געבּעטנ.
לאכנ? ווײנענ?.. אוועקגעגאנגענ
איכ בּינ די שטאָט באטראכטנ.
די נאכט — ווי טאָג. איכ הייבּ די אויגנ:
פּאלאצנ אלצ גרויסארטיק
שטייענ בּא דעמ טײַכ דעמ שטילנ,
דער גאנצער ברעג מיט שטיינער
אויסגעפּלאסטערט. ווי א דולער,
קוק איכ אונ פארשטיי ניט:
פונ א קאליוזשע — א ווונדער
ווי האָט מען געשאפנ?
וויפל בלוט האָט מען פארגאָסנ,
בלוט פונ מענטשנ־שקלאפנ —
אָנ א מעסער! אונ אנטקעגנ
א פעסטונג אונ א טורעמ,
ווי אנ אָל א דינ־פארשפּיצטע,
ס׳גלייבּט זיכ ניט — ס׳א טורעמ.
אונ די זייגערס קלינגען, קלינגען,
איז גיבּ איכ זיכ א קערווע, —
כ׳זע, א פערד פליט, מיט די טלאָנ
שלאָגט א פעלדז א שווערנ!
אפנ פערד זיצט א פארשוין,
אָנגעטאָנ ווי אינ א סוויטע,
אונ פארוויקלט איז דער קאָפּ, —
א בלאט אָנשטאָט א היטל.
שפּילט דער פערד, אָט־אָט דעמ טײַכ
וועט אריבּערשפרינגען.

Кінь басує — от-от річку,
От... от... перескочить.
А він руку простягає,
Мов світ увесь хоче
Загарбати. Хто ж це такий?
От собі й читаю,
Що на скелі наковано:
Первому — вторая
Таке диво наставила.
Тепер же я знаю:
Це той первий, що розпинав
Нашу Україну,
А вторая доканала
Вдову сиротину.
Кати! кати! людоїди!
Наїлись обоє,
Накралися; а що взяли
На той світ з собою?
Тяжко-тяжко мені стало,
Так, мов я читаю
Історію України.
Стою, замираю...
А тим часом тихо, тихо
Та сумно співає
Щось такеє невидиме:

«Із города із Глухова
Полки виступали
З заступами на лінію,
А мене послали
На столицю з козаками
Наказним гетьманом!
О Боже наш милосердий!
О царю поганий,

אוּן ער די האנט האלט אויסגעשטרעקט,—
ער וויל די וועלט פארשלינגען,
די גאנצע וועלט! איז ווער איז ער?
לייענ איכ, וואָס עס שטייט דאָרט
אָנגעשמידט אפ יענעם פעלדז:
„דעמ ערשטנ די צווייטע"
אָט דעמ ווונדער האָט געשטעלט.
איצטער וויס איכ אוּן פארשטיי שוין:
אָט דער ערשטער האָט געקרייציקט
אוקראינע, אונדזער היימלאנד.
אוּן דערשלאָגן האָט די צוויי טע
אונדזערע יעסוימים.
קאטעס, קאטעס, מענטשנפרעסער!
זיכ אָנגעפרעסט ביידע,
אָנגעגאזלט. וואָס האָט איר
מיטגענומען אין גאנייד?
שוער, אָ, שוער איז מיר געוואָרן,
אוּן באנייס איכ לייענ דאָרט
די געשיכטע פוּן אוקריינע!
איכ שטיי אוּן ווער פארשטיינערט...
א געזאנג פארגייט דערווייַלע,
שטיל אוּן טרויעריק עס זינגט דאָרט
עפעס א פארהוילנס:
„פוּן דער שטאָט פוּן גלוכאָוו
גייענ גרויע פאָלקנ
צו דער ליניע מיט גראָבייזנס,
אוּן מיר הָאָט מען געמאָלדנ
אז איכ פאָר אין קרוינשטאָט
מיט די קאָזאקנ, ווי א העטמאנ!
אָ, גאָט מיינער דערבארעמדיקער!
אָ, שענדלעכער קייסער,
פארשאָלטענער אוּן גיריקער,
פאלשער טייוול אייגער!

Царю проклятий, лукавий,
Аспиде неситий!
Що ти зробив з козаками?
Болота засипав
Благородними костями;
Поставив столицю
На їх трупах катованих!
І в темній темниці
Мене, вольного гетьмана,
Голодом замучив
У кайданах. Царю! царю!
І Бог не розлучить
Нас з тобою. Кайданами
Скований зо мною
Навік-віки. Тяжко мені
Витать над Невою.
України далекої,
Може, вже немає.
Полетів би, подивився,
Так Бог не пускає.
Може, Москва випалила
І Дніпро спустила
В синє море, розкопала
Високі могили —
Нашу славу. Боже милий,
Зжалься, Боже милий».
Та й замовкло; дивлюся я:
Біла хмара криє
Сіре небо. А в тій хмарі
Мов звір в гаї виє.
То не хмара — біла пташка
Хмарою спустилась
Над царем тим мусянджовим
І заголосила:

וואָס׳טו געטאָנ מיט די קאָזאקנ!
זומפּנ האָסט פארשאָטנ
מיט די ווײַסע איידלע ביינער!
אויסגעבויט א שטאָט זיכ
אפ זייערע טויטע קערפּערס,
אונ אינ פינצטערער טפיסע
מיכ, דעמ העטמאנ דעמ פרײַענ,
מיט הונגער מיכ פארפּײַניקט
אונ מיט קייטנ! קייסער! קייסער!
אויכ גאָט וועט ניט צעשיידנ
מיכ מיט דיר: אינ פּענטעס
פארשמידט מיט מיר אפ שטענדיק.
אָ, שווער איז מיר צו שטרײַטנ
אונ איבער דער נעווא צו שוועבנ!
אָ, מײַנ אוקרײַנע מײַנ ווײַטע,
צי האָסט נאָכ עפּעס לעבנ?..
איכ וואָלט געפלויגנ, א קוק געגעבנ—
וועט גאָט מיר נישט דערלויבנ,
ס׳האָט עפשער מאָסקווע אויסגעברענט דיכ,
אראָפּגעלאָזט דעמ דניעפּער
אינ בלויענ יאמ? צעגראָבנ
די הויכע קוואָרימ אלע,
אונדזער רומ! אָ, גרויסער שעפער,
אָ, ליבער גאָט, דערבארעמ זיכ!״

אונ אנשוויגנ. כ׳גיב א קוק:
א ווײַסע כמארע דעקט דעמ הימל;
אונ פונ דעמ הימל פונ דעמ גרויענ—
ווי א ווילדע כײַע ווויעט.
ניט קיינ כמארע—ווײַסע פויגלענ,
פארוואָגלטע נעשאָמעס
איבערנ קופּערנעמ קייסער
האָבנ זיכ צעיאָמערט:

«І ми скóвані з тобою,
Людоїде, змію!
На Страшному на сýдищі
Ми Бога закриєм
Од очей твоїх неситих.
Ти нас з України
Загнав, голих і голодних,
У сніг на чужину
Та й порізав; а з шкур наших
Собі багряницю
Пошив жилами твердими
І заклав столицю
В новій рясі. Подивися:
Церкви та палати!
Веселися, лютий кате,
Проклятий! проклятий!»

Розлетілись, розсипались,
Сонечко вставало,
А я стояв, дивувався,
Та аж страшно стало.
Уже вбогі ворушились,
На труд поспішали,
І москалі на розпуттях
Уже моштрувались.
Покрай улиць поспішали
Заспані дівчата,
Та не з дому, а додому!
Посилала мати
На цілу ніч працювати,
На хліб заробляти.
А я стою, похилившись,
Думаю, гадаю,

„מענטשנפרעסער, שלאנג דו!
מיט דיר מיר זײַנען פעסט פארקאָוועט.
אפ דעמ גרויזאמען געריכט
פארשטעלן וועלן מיר גאָטס געזיכט
פון דײַנע בלוטזויגעריש אויגן.
פון אוקרײַנע האָסטו אונדז געטריבן
הונגעריקע, הוילע
אפ די פרעמדע שנייען,
אונ די הויט פון אונדז געשניטן,
אונ איז פורפור זיכ געפרינדעט,
אונ אפ אונדזערע געבליטן
א קרוינשטאָט זיכ געגרינדעט.
גיב א קוק נאָר פאר זיכ:
קלויסטערס־פאלאצן איז גאָלדן!
פריי זיכ, בייזער אכזער!
אייביק זײַ פארשאָלטן!״

זיכ צעפלויגן, זיכ צעשאָטן.
די זון איז אופגעגאנגען;
ביז שרעק געכידעשט האָב איכ זיכ,
אונ דאָכ געשטאנען לאנג נאָכ.
אָרעמע צו מי צו שוועכער
האָבן שוין געירט זיכ,
אפ די שיידוועגן סאָלדאטן
האָבן שוין מושטרירט זיכ.
באמ זוימ פון גאסן האָבן מיידלעכ
פארשלאָפענע באוועגט זיכ,
ניט פון דר׳היימ, געיילט אהיימ שוין:
די מאמע האָט געשיקט זיי
נאכט־ארבעט געפינען,
א שטיקל ברויט פארדינען.
אונ איכ, איכ שטיי דאָ אײַנגעבויגן,
אונ ס׳דריקט מיר אלץ דעמ זינען:

Як то тяжко той насущний
Люди заробляють.

От і братія сипнула
У сенат писати,
Та підписувать, та драти
І з батька і брата.
А меж ними і землячки
Де-де проглядають.
По-московській так і ріжуть,
Сміються та лають
Батьків своїх, що змалечку
Цвенькать не навчили
По-німецькій — а то тепер
І кисни в чорнилах!
П'явки! п'явки! Може, батько
Остатню корову
Жидам продав, поки вивчив
Московської мови.
Україно! Україно!
Оце твої діти,
Твої квіти молодії,
Чорнилом политі.
Московською блекотою
В німецьких теплицях
Заглушені!.. Плач, Украйно!
Бездітна вдовице!

Піти лишень подивиться
До царя в палати,
Що там робиться. Приходжу,
Старшина пузата
Стоїть рядом; сопе, хропе,
Та понадувалось,

„אכ, ווי שוער דאָס שטיקל ברויט
אָט די לייט פארדינען!"

אָט יאָגט זיך אויכ שוין א געזינדל
צום סענאט געשווינדער,
שרייבן, כאסמענען — די הויט
פון טויט אוו לעבעדיק צו שינדן.
צווישן זיי אויכ לאנדסלייט זע איכ:
זיי לאכן אוו זיי קוועלן,
אפ מאָסקוער לאָשן קנאקט מען,
זיי זידלען אוו זיי שעלטן
די עלטערן, פארוואָס מ'האָט קינדוויז
קיין דייטש זיי ניט געלערנט,
אוו זיי מוזן, נעבעכ, איצטער
פארוועלקט בא טינטערס ווערן...
פיאווקעס! עפשער האָט דער טאטע
פארקויפט זיין לעצט פארמעגן,
די קו ארויסגעפירט אין מארק
פון אייער רוסיש וועגן!..
אוקריינע! אוקריינע!
ווו זיינען קינדער דיינע?
דיינע קווייטן, דיינע קנאָספן
מיט טינט אָט דאָ באגאָסן,
מיט מייקעניש מיט מאָסקוער,
איז דייטשע לאצעלעכ געפרינדעט!..
וויינ־זשע, וויין, אוקריינע,
אלמאָנע דו אָן קינדער!

מע דארף נאָכ גיין א קוק נאָר געבן
אינעם קייסערס פאלאצ:
וואָס טוט זיכ דאָרט? איכ קום אהין:
פוזאטע עלטסטע אלע
איז רייען שטייען,
מע סאָפעט, כראָפעט, אלע אָנגעבלאָזן,

Як індики, і на двері
Косо поглядало.
Аж ось вони й одчинились.
Неначе з берлоги
Медвідь виліз, ледве-ледве
Переносить ноги.
Та одутий, аж посинів,
Похмілля прокляте
Його мучило. Як крикне
На са́мих пузатих —
Всі пузаті до о́дного
В землю провалились!
Він вилупив баньки з лоба —
І все затрусилось,
Що осталось; мов скажений,
На менших гукає —
І ті в землю; він до дрібних —
І ті пропадають!
Він до челяді — і челядь,
І челядь пропала;
До москалів — москалики,
Тілько застогнало,
Пішли в землю; диво дивне
Сталося на світі.
Дивлюся я, що дальш буде,
Що буде робити
Мій медведик! Стоїть собі,
Голову понурив,
Сіромаха. Де ж ділася
Медвежа натура?
Мов кошеня, такий чудний.
Я аж засміявся.

ווי די אינדיקעס, צו די טירן
קאָסע בליקן פירן.
אָט גיבן טירן זיך אן עפן,—
ווי פון א בערלאָגע,
קריכט א בער ארויס, און קוימ
ער קאָן די פיס דערטראָגן,
א געדראָלענער, א בלאָער:
די שיקרעס די פארפלוכטע
האָט אימ געמאטערט. א געשריי
ער גיט אפ די פוזאטע,—
און אלע, אלע גראָבן
איך דר׳ערד ווערן פארזונקען.
פון שטערן קריכן אימ די אויגן,
די ציין בא אלע ציטערן און קלינגען,
גיט ער א קוק זיך, ווי א דולער,
אפ די לייט, וואָס קלענער,—
פלִיען זיי אויך איך דר׳ערד;
וואַרפט ער זיך צו גאָר די קליינע,—
און זיי אויך פארשווינדן ווערן;
לאָזט ער זיך שוין צו די דינער,—
די דינער אויך פארפאלן,
צו סאָלדאטן—און סאָלדאטעלעך
הייבן אָן קרעכצן אלע
און קריכן איך דר׳ערד! ווינדער, ווינדער
אפ דער ערד געשעען!
קוק איך, וואָס וועט וויטער טרעפן,
וואָס וועט טון דער כאָסערדייע,
מיין בערעלע? ער שטייט אזוי
דאָס קעפל אָנגעבויגן,
א נעבעכל; די בער־נאטור,
ווהין איז זי אוועקגעפלויגן?
ווי א קעצל—אזא מילדינקס!...
און איך, אז איך צעלאכ זיך!

Він і почув, та як зикне —
Я перелякався
Та й прокинувсь... Отаке-то
Приснилося диво.
Чудне якесь!.. таке тілько
Сниться юродивим
Та п'яницям. Не здивуйте,
Брати любі, милі,
Що не своє розказав вам,
А те, що приснилось.

8 июля 1844. С.-Петербург

האָט ער דערהערט אונ גיט א ברומ,
דערציטער איכ פונ פאכעד,
זיכ אופגעכאפט...
ס׳ארא וווּנדערלעכער כאָלעמ!
מאָדנע אלצ! אזעלכעס קומט
צו כאָלעמ נאָר צו דולע
אונ שיקורימ. כידעשט זיכ ניט,
בריידער מײַנע ליבע,
ניט קיין אייגנס כ׳האָב דערצייַלט אײַכ,
ס׳איז פונ כאָלעמ מיר געבליבנ!

ס.־פעטערבורג 8 יול 1844

НАЙМИЧКА

Пролог

У неділю вранці-рано
Поле крилося туманом;
У тумані, на могилі,
Як тополя, похилилась
Молодиця молодая.
Щось до лона пригортає
Та з туманом розмовляє:

«Ой тумане, тумане —
Мій латаний талане!
Чому мене не сховаєш
Отут серед лану?
Чому мене не задавиш,
У землю не вдавиш?
Чому мені злої долі,
Чом віку не збавиш?
Ні, не дави, туманочку!
Сховай тілько в полі,
Щоб ніхто не знав, не бачив
Моєї недолі!..

די דינסט

פּאָעמע

זונטיק אינדערפרי באגינען
נעפּלעך בריט דאָס פעלד באשפינען.
אפּנ בערגל אינעמ נעפּל,
אײַנגעבויגן, ווי א טאָפּאָל,
שטייט א ווײַבעלע א יונגינקס,
עפּעס טוליעט צו די ברוסטנ,
מיט דעמ נעפּל ביטער שמועסט זי:
„אוי, דו נעפּל, נעפּל,
ס׳איז שוער דעמ אָל צו שלעפּנ,
פּארוואָס קאָנ איכ ניט פּארזינקען
אָט דאָ צווישנ סטעפּעס?
פּארוואָס, נעפּל, דערשטיקסט מיכ ניט,
איננ דער ערד פּארדריקסט מיכ ניט?
פּארוואָס קירצסטו ניט מײַנ אומגליק,
מײַנע יאָרנ ניט פּארקירצסטו?
נייַנ, ניט ווארג מיכ, נעפּל גרויער!
באהאלט אינ פעלד אינ ברייטנ,
זאָל זיכ קיינער ניט דערוויסנ,
ניט דערזענ מײַנ ווייטעק!
כ׳ביננ ניט אלייַנ — עס איז פּאראנענ
א פּאָטער אונ א מוטער...

Я не одна, єсть у мене
І батько, і мати...
Єсть у мене... туманочку,
Туманочку, брате!..
Дитя моє! мій синочку,
Нехрещений сину!
Не я тебе хреститиму
На лиху годину.
Чужі люде хреститимуть,
Я не буду знати,
Як і зовуть... Дитя моє!
Я була багата...
Не лай мене; молитимусь,
Із самого неба
Долю виплачу сльозами
І пошлю до тебе».
Пішла полем, ридаючи,
В тумані ховалась
Та крізь сльози тихесенько
Про вдову співала,
Як удова в Дунаєві
Синів поховала:

«Ой у полі могила;
Там удова ходила,
Там ходила-гуляла,
Трути-зілля шукала.
Трути-зілля не найшла,
Та синів двох привела,
В китаєчку повила
І на Дунай однесла:

נאָכ איכ האָב... אָ, נעפּל גרויער,
אָ, נעפּל, גרויער ברודער!..
קינד, מײַנ טײַער זונעניו!
אפ לייד ביסטו געבאָרן,
ניט איכ, ניט איכ וועל טויפּן דיכ,
אונ אפ וויסטע יאָרן;
פרעמדע לײַט וועלנ טויפּן דיכ,
איכ וועל דאָכ ניט וויסנ,
ווי מע רופט דיכ! קינד מײַנס!

רײַכ בין איכ געווענ...
ניט שעלט מיכ! כ׳וועל אין הימל גליק דיר,
זינו, אויסווײַנען מיט טרערנ
אונ צו דיר עס שיקנ!״

אונ קלאָגנדיק מיטנ פעלד זי גייט,
אין נעפּל איז פארזונקענ,
אונ דורכ טרערנ שטילערהייט
וועגנ דער אלמאָנע געזונגענ,
ווי די אלמאָנע האָט אין דונײַ
די זין אירע דערטרונקענ:

„אוי, א קורגאנ אין פעלד דאָרט שטייט;
אנ אלמאָנע דאָרטנ גייט,
זי גייט אום, זי בלאָנקעט סטאמ,
זוכט זיכ גראָזנ, זוכט זיכ סאמ.
יענע גראָזנ ניט געפינט,
נאָר געווינען האָט צוויי זין,
אין קיטײַקע אײַנגעהילט
אונ צום דונײַ טראָגט זיי שטיל:
„שטילער דונײַ, הער א וויַל,
מײַנע קינדער דו פארווײַל,
אונ דו, קלאָרער, געלער זאמד,

“Тихий, тихий Дунай!
Моїх діток забавляй.
Ти, жовтенький пісок,
Нагодуй моїх діток;
І скупай, і сповий,
І собою укрий!”»

І

Був собі дід та баба.
З давнього-давна, у гаї над ставом,
Удвох собі на хуторі жили.
Як діточок двоє,
Усюди обоє.
Ще змалечку удвох ягнята пасли.
А потім побралися,
Худоби діждалися,
Придбали хутір, став і млин,
Садок у гаї розвели
І пасіку чималу —
Всього надбали.
Та діточок у їх бігма,
А смерть з косою за плечима.

Хто ж їх старість привітає,
За дитину стане?
Хто заплаче, поховає?
Хто душу спом’яне?
Хто поживе добро чесно
В добрую годину
І згадає, дякуючи,
Як своя дитина?..

מײַנע קינדערלעך מאכ זאט,
גיב זיי נערונג, גיב זיי רו
אונ מיט זיכ דו דעק זיי צו!״

געלעבט האָבן א זיידע מיט א באבע
פון לאנג, פון אמאָל, באמ טײַכל איז טאָל,
איז כוטער געלעבט, איינס איז צווייטן געקלעפט,
ווי קינדערלעך ביידע,
די באבע אונ דער זיידע.
געפאסעט שאָפ פון קינדוויַז נאָכ,
אונ זיכ געגומען דערנאָכ;
זיכ דערוואָרט אפ כודאָבע,
א סטאוו, א מיל, א כוטערל א גאנצס,
לעמ וואלד א סעדל פארפלאנצט,
אויכ בינעג דערינען —
אלצ זיכ דעראָבערט.
נאָר זיי האָבן ניט געהאט קיינ קינדער,
אונ דער טויט מיט דער קאָסע שוין גאנוועט זיכ אונטער

וער ווער זייער עלטער שוינעג,
דערקוויקן קאָנעג,
וער ווער זיי באהאלטן, באווייגען?
וער ווער זיי דערמאנעג,
וער ווער יארשענעג נאָכ זיי
זייער הויז אונ שאָפ אונ רינד,
אונ דערמאנעג מיט א דאנק,
ווי אן אייגן קינד?..

שווער איז אויסהאָדעווען קינדער
איז א שטוב אָן א דעכל,
נאָכ ערגער איז זיכ עלטערן
איז פאלאצן הויכע,
זיכ עלטערן — אונ עלנט שטארבן

Тяжко дітей годувати
У безверхій хаті,
А ще гірше старітися
У білих палатах,
Старітися, умирати,
Добро покидати
Чужим людям, чужим дітям
На сміх, на розтрату!

II

І дід, і баба у неділю
На призьбі вдвох собі сиділи
Гарненько, в білих сорочках.
Сіяло сонце, в небесах
Ані хмариночки, та тихо,
Та любо, як у раї.
Сховалося у серці лихо,
Як звір у темнім гаї.

В такім раї, чого б, бачся,
Старим сумувати?
Чи то давнє яке лихо
Прокинулось в хаті?
Чи вчорашнє, задавлене
Знов поворушилось?
Чи ще тілько заклюнулось —
І рай запалило?

Не знаю, що і після чого
Старі сумують. Може, вже
Оце збираються до Бога,
Та хто в далекую дорогу
Їм добре коней запряже?

אונ לאָזנ ס׳גוטס אפ שטענדיק
פרעמדע מענטשנ, פרעמדע קינדער
אפ שפּאָט, אפ פארשוועגדונג!

איז אמאָל אינ א זונטיק אינ א שיינעמ
דער זיידע מיט דער באבע געזעסנ אינייגעמ,
אינ ווײַסע העמדער, ציכטיק, פײַנ.
אפנ הויכנ הימל האָט די זונ געשײַנט;
קיינ וואָלקנדל, ווי אינ גאנייד,
איז שטיל אונ ווויל, אונ אלדאָס בייזע
האָט זיכ אינ הארצנ טיפ פארקליבנ,
ווי אינ וואלד א כיַע, זיכ באהאלטנ.
צו וואָס זאָלנ אינ אָט דעמ טאָג דעמ קלאָרנ
די אלטע זײַנ פארומערט?
צי האָבנ אופגעוואכט אינ שטיבל
לאנגאָנעדיקע צאָרעס?
צי נעכטיקע, די שוינ דערשטיקטע,
זיי רודערנ זיכ ווידער,
אונ דעמ גאניידנ צינדנ אונטער,
אונ דאָס לעבנ מאכנ ביטער?

איכ ווייס ניט, וואָס זאָל דאָס באטײַטנ,
וואָס איז די אלטע אזוי שוער,
צי דענ זיי קלײַבנ זיכ באצײַטנס
צו גאָט? אונ ווער אינ וועג אינ ווײַטנ
וועט גוט זיי איַנשפּאנעג די פערד?

— „איז ווער וועט, נאסטיע, אונדז באהאלטנ,
אז מירנ שטארבנ?" — „כ׳ווייס ניט, אלטער,
כ׳האָב טאקע ערשט דערפונ געקלערט,
איז מיר געוואָרנ שוער:
אינ עלנט זיכ געלטערט...

«А хто нас, Насте, поховає,
Як помремо?» — «Сама не знаю!
Я все оце міркувала,
Та аж сумно стало:
Одинокі зостарілись...
Кому понадбали
Добра цього?..» — «Стривай лишень!
Чи чуєш? щось плаче
За ворітьми... мов дитина!
Побіжім лиш!.. Бачиш?
Я вгадував, що щось буде!»

І разом схопились
Та до воріт... Прибігають —
Мовчки зупинились.
Перед самим перелазом
Дитина сповита —
Та й не туго, й новенькою
Свитиною вкрита;
Бо то мати сповивала —
І літом укрила
Останньою свитиною!..
Дивились, молились
Старі мої. А сердешне
Неначе благає:
Випручало рученята
Й до їх простягає
Манюсінькі... і замовкло,
Неначе не плаче,
Тілько пхика. — «А що, Насте?
Я й казав! От бачиш!
От і талан, от і доля,
І не одинокі!

דאָס גאנצע גוטס דאָ צוליב וועמען?.."
— „דו גיי, מיר דאכט, עס וויינט דאָרט ווער
הינטערן טויער... ווי א קינד.
קום! ס'וועט עפעס געשען, הערסט?..
כ'האָב דאָך געפילט. איך האָב געטראָפן!"
זיי האָבן זיך א כאפ געטאָן
און גיך צום טויער צוגעלאָפן...
און שוויַיגנדיק געבליבן שטיין!
באָם פלויט, באָם דורכגאנג סאָמע,
א קינד, אן אויפעלע א קלייגס —
אייַנגעדעקט מיט א נייַער סוויטע;
וויַיל ס'האָט געוויקלט עס די מוטער,
צוגעדעקט אום זומער
מיט דער סוויטע מיט דער לעצטער!..
פארגאפט די אלטע שטייען, שטומע,
עס דאכט, דאָס קינד צו זיי איצט וועגדט זיך,
עס בעט, צו זיי ס'האָט אויסגעשטרעקט
די קלייניגקע, די דינע הענטלעך;
און פלוצעמ איז עס שטיל געבליבן,
ווי אופגעהערט גאָר וויינען,
עס פכיקעט נאָר.
— „נו, זעסטו, נאסטיע,
איך האָב געזאָגט! דו נאר, דו איינער!
אָט איז דאָס מאזל, אָט איז דאָס גליק,
אויס עלנטע געוואָרן,
דאָס קינד נעמ באלד און ויקל עס,
דו נעמ עס נאָר, קיינאָרט!
נו, טראָג אין שטוב, כ'וועל רייַטנדיק
א פאָר טון באלד נאָך קומען
קיין האָראָדישטש..."
א מאָדנע זאכ
אָפט בא אונדז באקומט זיך!
אייַנער דאָרט זייַן זון פארשעלט,

Бери ж лишень та сповивай...
Ач яке, нівроку!
Неси ж в хату, а я верхи
Кинусь за кумами
В Городище...»
Чудно якось
Діється між нами!
Один сина проклинає,
З хати виганяє,
Другий свічечку, сердешний,
Потом заробляє
Та, ридаючи, становить
Перед образами —
Нема дітей!.. Чудно якось
Діється між нами!

III

Аж три пари на радощах
Кумів назбирали
Та ввечері й охрестили
І Марком назвали.
Росте Марко. Старі мої
Не знають, де діти,
Де посадить, де положить
І що з ним робити.
Минає рік. Росте Марко —
І дійна корова
У розкоші купається.
Аж ось чорноброва
Та молода, білолиця
Прийшла молодиця
На той хутір благодатний

פון דער שטוב פאריאָגט אימ,
אן אנדערער מיט שווייס פארדינט
א ליכטל, און ער טראָגט עס,
שטעלט עס ציטריק מיט געווייג
פאר בילדער הייליקע פאר שטומע:
ניטאָ קיין קינד! — א מאָדנע זאכ
בא אונדז מענטשן אָפט באקומט זיכ!

אזש דריַ פֿאָר האָט מען פאר סימכע
קומעס אָנגעקליבן,
דעמ קינד אינאָוונט האָט מען „מארקאָ"
א נאָמען געגעבן.
עס וואקסט מארקאָ. די אלטע לייט
זיכ האלטן אין אייג שפיגלען,
טאָג און נאכט מע האלט אין טראכטן
און זאָרגן וועגן ייִנגל.
א יאָר איז דורכ, ער וואקסט, מארקאָ.
ווי א מעלקעדיקע בעהיימע,
ער באָדט זיכ אלע איג גוטס, איג ווילטאָג.
און אָט באווייזט זיכ אייגמאָל
איג דעמ כוטער דעמ באגליקטן
א שייג, א ציכטיק וויַבל,
א וויַס געזיכט מיט שווארצע ברעמען,
א טיכטיקע, א יונגע,
זי איז געקומען זיכ פארדינגען,
זי וויל א דינסט דאָ בלייַבן.
— „נו, נאסטיע, זאָגט ער, מירן זי נעמען".
— „טראָכיט, מירן נעמען, מייג איכ,
מיר זייַנען אלט, ניטאָ קיין קויעכ,
און דאָס קינד דאָס קליינע,
כאָטש ס'אביסל אויסגעוואקסן,

У найми проситься.
«А що ж, — каже, — возьмім, Насте».
«Возьмімо, Трохиме,
Бо ми старі, нездужаєм,
Та таки й дитина,
Хоча воно вже й підросло,
Та все ж таки треба
Коло його піклуватись».
«Та воно-то треба.
Бо й я свою вже часточку
Прожив, слава Богу, —
Підтоптався. Так що ж тепер,
Що візьмеш, небого?
За рік, чи як?» — «А що дасте».
«Е, ні! треба знати,
Треба, дочко, лічить плату,
Зароблену плату,
Бо сказано: хто не лічить,
То той і не має.
Так отак хіба, небого?
Ні ти нас не знаєш,
Ні ми тебе. А поживеш,
Роздивишся в хаті,
Та й ми тебе побачимо —
Отоді й за плату,
Чи так, дочко?» — «Добре, дядьку!».
«Просимо ж у хату!».

Поєднались. Молодиця
Рада та весела,
Ніби з паном повінчалась,
Закупила села.
І у хаті, і надворі,

מע דארף נאָכ אכטונג געבן
אפ דעמ אונ ארום דעמ ארומגייען".
— „ס׳איז טאקע נייטיק, כ׳לעבן,
כ׳האָב אָפגעלעבט שוין אפ דער וועלט
מײַנ כיילעק, גאָט צו דאנקען,
שוין אָפגעשוואכט. איז וויפל, וויַבל,
וועסטו פונ אונדז פארלאנגען?
פארנ יאָר, צי ווי?"— „וואָס אירט געבן..."
— „אָ, נייַנ, דארפסט, טאָכטער, זאָגן,
געצאָלטס באדארף מען ציילן ריכטיק,
וועסטו עפעס פארמאָגן.
דאָס וועלטל זאָגט: ווער ס׳ציילט ניט גוט,
דער האָט טאקע גאָרניט.
מירנ עפשער אזוי טונ, מײַנ טאָכטער,
דו קענסט דאָכ אונדז ניט — קלאָר דאָכ, —
מיר קענען דיכ ניט; בלײַב, די שטוב
וועט גיכ באקענט דיר וועלן,
מירנ קענען דיכ א ביסל, — דעמלט
וועגנ סכירעס מירנ קלערנ.
אזוי, טאָכטער?" — „גוט, פעטער!"
— „איז קום אינ שטוב ארײַנ!"

זי איז געבליבנ. איז דאָס וויַבל
פרייליכ, שטענדיק יאָנטעוו,
ווי זי וואָלט א גוויר געוומען,
אײַנגעקויפט מאיאָנטקעס.
סײַ אינ שטוב אונ סײַ אינ הויפ,
סײַ בא שאָפ אונ רינד —
אי אינאָוונט, אי באגינען;
אונ באמ קליינעמ קינד
זונטיק, אינדערוואָכנ,
ווי א מאמע זיצט מיט ליבע,
וואשט דאָס קעפל, קעמט עס,

І коло скотини,
Увечері і вдосвіта;
А коло дитини
Так і пада, ніби мати;
В будень і в неділю
Головоньку йому змиє
Й сорочечку білу
Що день Божий надіває.
Грається, співає,
Робить возики, а в свято —
То й з рук не спускає.
Дивуються старі мої
Та моляться Богу.
А наймичка невсипуща
Щовечір, небога,
Свою долю проклинає,
Тяжко-важко плаче;
І ніхто того не чує,
Не знає й не бачить,
Опріч Марка маленького.
Так воно не знає,
Чого наймичка сльозами
Його умиває.
Не зна Марко, чого вона
Так його цілує —
Сама не з'їсть і не доп'є,
Його нагодує.
Не зна Марко, як в колисці
Часом серед ночі
Прокинеться, ворухнеться —
То вона вже скочить,
І укриє, й перехрестить,
Тихо заколише;

אונ א ווײַסינק העמדל
יעדנ טאָג דעמ טוט זי איבער.
זי זינגט, פארוויילט אימ אָנ פארדראָסנ,
מאכט אימ וועגעלעכ; אומ יאָנטעוו
וויל אימ פונ די הענט ניט לאָזנ.
ווונדערנ זיכ מײַנע אלטע,
דאנקענ גאָט — א לעבנ!
אונ די געטרײַע דינסט, די גוטע
אלע אָונט, נעבעכ,
שעלט איר גוירל, ס׳וויסטע מאזל,
ווײַנט מיט טרערנ הייסע.
קיינער הערט ניט, קיינער,
קיינער זעט ניט, ווייסט ניט,
כוצ דעמ קליינינקנ מארקאָ,
נאָר פארשטייַנ ער קאָנ ניט,
פארוואָס די דינסט מיט הייסע טרערנ
אימ באנעצט דעמ פאָנעמ.
עס ווייסט מארקאָ ניט, אימ קושט די דינסט
אזוי, אונ הארציק גלעט זי,
אלײַנ זי עסט ניט אונ זי טרינקט ניט,
אונ ער זאָל זאט זײַנ, זעט זי.
עס ווייסט מארקאָ ניט,
כאפט זיכ אופ אינ נאכט אינ שפעטער,
גיט נאָר א ריר זיכ — באלד שפרינגט אופ
אויכ זי, לויפט אונ ציטערט
אונ דעקט אימ צו אונ צײַלעמט אימ,
אונ שטיל זײַנ בעטל וויגט זי:
פונעמ צווייטנ אלקער הערט זי,
ווי ס׳אָטעמט דאָס ייִנגל.
גאנצפרי מארקאָ שטרעקט אויס די הענטלעכ —
זי איז שטענדיק דאָ פאראנעמ.
אונ „מאמע" רופט ער אָנ די דינסט,
די דינסט, די גוטע האנע.

Вона чує з тії хати,
Як дитина дише.
Вранці Марко до наймички
Ручки простягає
І мамою невсипущу
Ганну величає...
Не зна Марко, росте собі,
Росте, виростає.

IV

Чимало літ перевернулось,
Води чимало утекло;
І в хутір лихо завернуло,
І сліз чимало принесло.
Бабусю Настю поховали
І ледве-ледве одволали
Трохима-діда. Прогуло
Прокляте лихо та й заснуло.
На хутір знову благодать
З-за гаю темного вернулась
До діда в хату спочивать.

Уже Марко чумакує
І восени не ночує
Ні під хатою, ні в хаті...
Кого-небудь треба сватать!

«Кого ж би тут?» — старий дума
І просить поради
У наймички. А наймичка
До царівни б рада
Слать старости: «Треба Марка
Самого спитати».

מארקאָ ווייסט איינס: ער וואקסט אוּן וואקסט —
אוּן גאָרנישט ניט פארשטאנען.

פיל יאָרן זיצען שוין פארשוווּנדן,
אנטרונען וואסערן אסאכ.
געקומען איז א בייזער ווּנדער,
דעמ כוטער טרערן פיל געבראכט.
די באבע נאסטיע מ׳האָט צום צווינטער
אוועקגעפירט. מ׳האָט קוים דערמונטערט
טראָכים דעמ זיידן. ס׳איז דורכגעפלויגן
דער בייזער ווּנדער — אוּן צוריק
האָט צו דעמ כוטער רו אוּן גליק
זיך אומגעקערט אוּן איז פארבליבן
זיך אָפרוען איז זיידנס שטיבל.

מארקאָ איז שוין א טשומאק געוואָרן,
איז נעכט איז הארבסטיקע איז קלאָרע
ער ווערט שוין פונדערהיים פארפאלן —
מע דארף אים צוזוכן א קאלע!
„איז ווּעמען נעמט מען?" — טראכט דער אלטער,
ער פרווט זיך אויך אן אייצע האלטן
מיט דער דינסט. די דינסט וואָלט גרייט זיצן
צו א באסמאלקע שעליכים שיקן.
— „מע דארף מארקאָען בעסער פרעגן".
— „נו, גוט, מיין טאָכטער, מירן פרעגן
אוּן טאקע באלד שעליכים שיקן".
מ׳האָט זיך צעפרעגט, מ׳האָט זיך בראָטן,
אוּן באלד טאקע נאָכ שליכים
מארקאָ ז׳אווּעק. מיט האנטעכער
זיצען זיי געקומען גאָר אינגיכן,
מיט הייליק ברויט מיט אויסגעביטנס.

«Добре, дочко, спитаємо,
Та й будемо сватать».
Розпитали, порадились,
Та й за старостами
Пішов Марко. Вернулися
Люде з рушниками,
З святим хлібом обміненим.
Панну у жупані,
Таку кралю висватали,
Що хоч за гетьмана,
То не сором. Отаке-то
Диво запопали!

«Спасибі вам! — старий каже.
Тепер, щоб ви знали,
Треба краю доводити,
Коли й де вінчати,
Та й весілля. Та ще ось що:
Хто в нас буде мати?
Не дожила моя Настя!..»
Та й заливсь сльозами.
А наймичка у порогу
Вхопилась руками
За одвірок та й зомліла.
Тихо стало в хаті;
Тільки наймичка шептала:
«Мати... мати... мати!»

V

Через тиждень молодиці
Коровай місили
На хуторі. Старий батько
З усієї сили

א קאלע—נאָר א פארגעניגן,
אזא מין מיידל אויסגעשאדכנט,
פאר א העטמאנ אויך קיין שאנד ניט,
אָט אזא מין ווונדער־שיינהייט
האָבן זיי געקריגן!

— „א דאנק אייך, אלע!— זאָגט דער אלטער:—
זייט וויסנ, איצט מיר וועלנ
באלד צום סאָפ די זאכ דערפירן,
וועג אונ וווּ א כופע שטעלנ
איז א שאָ א גוטער!
נאָר אָט, איינ זאכ מיך קימערט,
וער וועט זיין די מוטער?
ניט דערלעבט האָט זי, מיין נאסטיע!"
ס׳האָט זיך צעווויינט דער אלטער;
אונ די דינסט שטייט בא דער שוועל,
באמ בייַשטידל קוים האלט זיך,
אזוי איז זי פארכאלעשט.
איז שטיבל איז שטיל געוואָרן;
נאָר די דינסט אלע שעפטשעט: „מוטער...
מוטער... ווי צו מיינע יאָרן!"

ס׳איז דורכ א וואָכ, איז כוטער
יונגע וויבער דעמ קוילעטש קנעטנ.
דער אלטער טאטע סטארעט זיך:
טאנצט נאָכ די יונגע וזיבער,
איז הויפ אלע ראמט ער, גלעט ער,
אונ אלע גייערס אונ די פאָרערס
איז זיין הויפ פארבעט ער.
בראָנפנ שטעלט ער, אפ דעמ יאָנטעוו
לאדט זיי איין דער אלטער—
שפרינגט אזש אונטער, אימ אליין
קוים די פיס שוין האלטנ.

З молодицями танцює
Та двір вимітає;
Та прохожих, проїжжачих
У двір закликає,
Та вареною частує,
На весілля просить.
Знай, бігає, а самого
Ледве ноги носять.
Скрізь гармидер та реготня,
В хаті і надворі.
І жолоби викотили
З нової комори.
Скрізь порання: печуть, варять,
Вимітають, миють...
Та все чужі. Де ж наймичка?

На прощу у Київ
Пішла Ганна. Благав старий,
А Марко аж плакав,
Щоб була вона за матір.
«Ні, Марку, ніяко
Мені матір'ю сидіти:
То багаті люде,
А я наймичка... ще й з тебе
Сміятися будуть.
Нехай Бог вам помагає!
Піду помолюся
Усім святим у Києві,
Та й знову вернуся
В вашу хату, як приймете.
Поки маю сили,
Трудитимусь...» Чистим серцем
Поблагословила

אומעטום איז א הארמידער
פון רייניקן, פון ראמען;
מ׳האָט ארויסגעשלעפט די מולטערס
פון דער נייַער קאמער.
אומעטום עס טומלט זיך,
מע קאָכט, מע באקט, עס מיעג זיך —
אלצ פרעמדע. ווו איז די דינסט?
איז דער לאורע קיינ קיעוו
אוועק. געבעטן האָט דער אלטער,
מארקאָ האָט אזש געווייגט,
זי זאָל בלייַבן, זייַן די מוטער.
„נייַן, מארקאָ, כ׳וועל גיין,
איך זאָל זייַן די מוטער — כ׳קאָן ניט,
איר זייַט דאָך מענטשן רייַכע,
מע וועט נאָך לאכן: כ׳בין א דינסט,
אונ ניט אייַער גלייַכן.
זאָל דער אייבערשטער אייַך העלפן!
כ׳וועל אוועקגיין בעטן
בא די הייליקע אין .קיעוו,
אונ אויב וועלן וועט איר,
כ׳קער זיך אום אין אייַער הויז,
ביז איך האָב נאָך קויכעס קלייגע,
וועל איך האָרעווען״...
זי האָט געבענטשט
מיט הארצ מיט ריינעם
איר מארקאָען... האָט צעווייגט זיך
אונ אויס אינדרויסן.

ס׳האָט זיך צעהוליעט די כאסענע,
אן ארבעט א גרויסע
פאר קלעזמער, פאר אָפּצאסן,
בראָנפן — גאנצע טייַכן...

Свого Марка... заплакала
Й пішла за ворота.
Розвернулося весілля.
Музикам робота
І підковам. Вареною
Столи й лави миють.
А наймичка шкандибає,
Поспішає в Київ.
Прийшла в Київ — не спочила,
У міщанки стала,
Найнялася носить воду,
Бо грошей не стало
На молебствіє Варварі.
Носила-носила,
Кіп із вісім заробила
Й Маркові купила
Святу шапочку в пещерах
У Івана святого,
Щоб голова не боліла
В Марка молодого;
І перстеник у Варвари
Невістці достала,
І, всім святим поклонившись,
Додому верталась.

Вернулася. Катерина
І Марко зостріли
За ворітьми, ввели в хату
Й за стіл посадили;
Наповали й годували,
Про Київ питали,
І в кімнаті Катерина
Одпочить послала.

«Причинна»

Не русалонька блукає:
То дівчина ходить,
Й сама не зна (бо причинна),
Що такеє робить.

Сон (У всякого своя доля)»

...Латану свитину з каліки знімають,
З шкурою знімають, — бо нічим обуть
Княжат недорослих...

...То люди, живі люди,
В кайдани залиті.
Із нор золото виносять,
Щоб пельку залити
Неситому!..

«Сон (У всякого своя доля)»

Наймичка»

...Розвернулося весілля,
Музикам робота
І підковам...

«Кавказ»

...А тюрм! а люду!.. Що й лічить!
Од молдованина до фіна
На всіх язиках все мовчить,
Бо благоденствує!..

«І мертвим, і живим, і ненародженним...»

...Розкуються незабаром
Заковані люде,
Настане суд, заговорять
І Дніпро, і гори!..

«Як умру, то поховайте»

...вставайте,
Кайдани порвіте
І вражою злою кров'ю
Волю окропіте.

«Русалка»

...Понесла серед ночі
У Дніпрі скупати.

אונ די דינסט זיך אײַלט קיינ קיעוו,
שלעפט זיך איבער שליאכנ.
אָנגעקומען, ניט געוואוט דאָרט,
בא א באלעבאָסטע שטעלט זיך,
זיך פארדונגען טראָגנ וואסער,
אויסגעפעלט האָט גאלט איר
אפ אנ „אקאפיסט" בא ווארווארעג, —
האָט זי געטראָגנ, געטראָגנ
אונ א רובל דריַי פארדינט,
אונ געקויפט מארקאָעג
איז הייל פונ הייליקנ איואנעג
א היטעלע א קליינינקס,
ס׳זאָל דעמ יונגנ איר מארקאָעג
דער קאָפ ניט וויי טונ קיינמאָל;
אונ א פינגערל בא ווארווארעג
פאר דער שנור געקריגנ.
בא אלע הייליקע געבעטנ —
אונ גאלאָזט צוריק זיך.

זיך אומגעקערט. האָט קאטערינע
מיט מארקאָעג זי באגעגנט
לעמ טויער, — זי געפירט איז שטוב,
דעמ גאסט, וואָס קומט פונ וועג;
דערלאנגט איר עסנ, דערלאנגט איר טרינקעג,
וועגנ קיעוו געפרעגט זי,
אונ איז א צימער האָט קאטערינע
שלאָפנ באלייגט זי.

— „פארוואָס צו מיר אזא מינ ליבע,
א קאָוועד אזא גרויסער?
אָ, דו גאָטעניו, דערבארעמדיקער!
עפשער אלע זיי ווייסנ?
עפשער זיך שוין אָנגעשטויסנ?

«За що вони мене люблять?
За що поважають?
О Боже мій милосердний!
Може, вони знають...
Може, вони догадались...
Ні, не догадались;
Вони добрі...» І наймичка
Тяжко заридала.

VI

Тричі крига замерзала,
Тричі розтавала,
Тричі наймичку у Київ
Катря провожала,
Так, як матір; і в четвертий
Провела небогу
Аж у поле, до могили,
І молила Бога,
Щоб швиденько верталася,
Бо без неї в хаті
Якось сумно, ніби мати
Покинула хату.

Після Пречистої в неділю,
Та після Першої Трохим
Старий сидів в сорочці білій,
В брилі, на призьбі. Перед ним
З собакою унучок грався,
А внучка в юпку одяглась
У Катрину і ніби йшла
До діда в гості. Засміявсь
Старий і внучку привітав,
Неначе справді молодицю:

נייַן, ניט אָנגעשטויסן,
זיי זייַנען גוטע..." — אוּן די דינסט
האָט צעווייַנט זיך ביטער.

דרייַ מאָל איז דאָס אייַז פארפרוירן,
דרייַ מאָל אויך צערונען,
די דינסט דרייַ מאָל קיין קיִעוו
באגלייט האָט קאטערינע,
ווי א מוטער. ס׳פערטע מאָל
איז זי געגאנג באגלייטן
אזש אין פעלד ביז דעם בערגל
אוּן האָט גאָט געבעטן,
האנע זאָל גיכער קומען,
ווייַל אָן איר אין שטיבל
איז אומעטיק, ווי ס׳וואָלט דאָס הויז
אָן א מוטער געבליבן.

זונטיק איז א מיט־טאָג אייַנמאָל
זיצט טראָכַים דער אלטער
לעמ דער שטוב איז העמד אין ווייַסן,
אוּן מיטן הונט האָט נעבן אים
דאָס קלייַנע ייִנגעלע געשפילט זיך.
אוּן ס׳מיידעלע דער מאמעס קליידל
האָט אָנגעטאָן, צום זיידן גייט,
קלוימערשט צוגאסט. צעלאכט האָט זיך
דער אלטיטשקער אוּן טאקע באלד
זי אופגענומען, ווי א גרויסע:
„ווו־זשע איז דאָס קיכעלע?
האָט ווער אין וואלד עס אָפגענומען?
פארגעסן מיטנעמען, מיסטאמע?
צי גאָר ניט אָפגעבאקן? אוי,
אוי, ס׳ארא שאנד! אויך מיר א מאמע!"
אוּן אָט עס קומט אריַין אין הויף

«А де ж ти діла паляницю?
Чи, може, в лісі хто одняв?
Чи попросту забула взяти?..
Чи, може, ще й не напекла?
Е, сором, сором, лепська мати!»
Аж зирк — і наймичка ввійшла
На двір. Побіг стрічати
З онуками свою Ганну.
«А Марко в дорозі?» —
Ганна діда питалася.
«В дорозі ще й досі».
«А я ледве додибала
До вашої хати,
Не хотілось на чужині
Одній умирати!
Коли б Марка діждатися...
Так щось тяжко стало!»
І внучатам із клуночка
Гостинці виймала:
І хрестики, й дукачики,
Й намиста разочок
Яриночці, і червоний
З фольги образочок,
А Карпо́ві соловейка
Та коників пару,
І четвертий уже перстень
Святої Варвари
Катерині, а дідові
Із воску святого
Три свічечки; а Маркові
І собі нічого
Не принесла: не купила,
Бо грошей не стало,
А заробить нездужала.

די דינסט. מע לויפט באגעגענט האנט,
ס׳לויפט מיט די אייניקלעך דער אלטער.
— „מארקאָ איז נאָכ ניטאָ אינדערהיים?“ —
גיט האנט גלײַכ א פרעג אים.
— „ער איז אלצ אין וועג נאָכ!“
— „אונ איכ האָב קוים דערשלעפט זיכ,
צו אײַכ איז שטוב געקומען.
ניט געוואָלט כ׳האָב אין דער פרעמד
אומקומען איז אומעט!
זאָל מארקאָ שוין גיכער קומען!
שוער איז היַינט מיר עפעס...“
אונ זי נעמט ארויס פונ קלומעק
ציילעמלעך, דוקאטלעך —
די אייניקלעך, די יאטלעך
יעדערנ מאטאָנעס:
יאריגעלעך — קארעלנ
אונ א קליינינקע, א רויטע,
פונ פאלש־גאָלד א איקאָנע;
אונ קארפאָען א סאָלאָוויי
מיט א פאָר פערדלעך;
א פערט פינגערל ווארוואַרעס
געבראכט האָט זי ערלעך
קאטערינעס; ליכט דריַי הייליקע
האָט זי געבראכט דעמ זיידנ;
נאָר זיכ אונ נאָר מארקאָען —
גאָרניט פאר ביידנ
ניט געבראכט; ניט געקויפט,
ווײַל ס׳גאלט איז אויסגעגאנגען,
ניט געהאט קיין קויעכ פארדינען.
„אָט איז פאראנען נאָכ
א האלבינק בייגעלע, די קינדער
די קליינע זאָלנ נאשן.

«А ось ще осталось
Півбубличка!»
И по шматочку
Дітям розділила.

VII

Ввійшла в хату. Катерина
Їй ноги умила
И полудновать посадила.
Не пила й не їла
Стара Ганна.
«Катерино!
Коли в нас неділя?»
«Післязавтра».
«Треба буде
Акафіст наняти
Миколаєві святому
И на часточку дати;
Бо щось Марко забарився...
Може, де в дорозі
Занедужав, сохрань Боже!»
И покапали сльози
З старих очей замучених.
Ледве-ледве встала
Із-за стола.
«Катерино!
Не та вже я стала:
Зледащіла, нездужаю
І на ноги встати.
Тяжко, Катре, умирати
В чужій теплій хаті!»

Занедужала небога.
Уже й причащали,

אריַין איז שטוב. קאטערינע
האָט איר די פיס געוואשן,
מיטיק עסן איר דערלאנגט.
נאָר ניט זי עסט, ניט זי טרינקט,
די אלטע האנע.
— „קאטערינע!
ווען איז זונטיק?"
— „איבערמאָרגן!" — „ווען מען דארפן
באשטעלן אן אקאפיסט
פאר ניקאָלַיַען פאר דעם הייליקן,
דעם גאלעכ געבן דארף מען,
וויַל עפעס האָט מארקאָ פארזאמט זיך...
עפשער קראנק געווָארן,
גאָט באהיט, איז וועג!"
און עס טריפן טרערן
פון די אויגן די פארמאטערטע...
קוימ־קוים אופגעשטאנען
פון טיש.
„אוי, קאטערינע!
ס׳גייען מיר שוין אויס די קויכעס,
עפעס שוואכ געווָארן,
שוער איז שטוב איז פרעמדער וואַרמער
ענדיקן די יאָרן".

קראנק ז׳געבליבן ליגן האנע,
געבראכט האָט מען דעם גאלעכ,
נאָר ס׳איז גאָרניט ניט געווָארן
פון הייליקַיטן אלע!
דער אלטיטשקער טראָכים איז הויף
גייט ארום געבויגן.
קאטערינע פון דער קראנקער
וועגדט ניט אָף די אויגן;
נעבן בעטל בא דער קראנקער

Й маслосвятіє служили —
Ні, не помагало.
Старий Трохим по надвір'ю,
Мов убитий, ходить.
Катерина ж з болящої
І очей не зводить;
Катерина коло неї
І днює й ночує.
А тим часом сичі вночі
Недобре віщують
На коморі. Болящая
Що день, що година,
Ледве чути, питається:
«Доню Катерино!
Чи ще Марко не приїхав?
Ох, якби я знала,
Що діждуся, що побачу,
То ще б підождала!»

VIII

Іде Марко з чумаками.
Ідучи, співає,
Не поспіша до господи —
Воли попасає.
Везе Марко Катерині
Сукна дорогого,
А батькові шитий пояс
Шовку червоного,
А наймичці на очіпок
Парчі золотої
І червону добру хустку
З білою габою.
А діточкам черевички,
Фіг та винограду,

וואכט זי טאָג ווי נאכט;
ווי ניטגוטע, אומגליק רופּנ
די „סיטשעס" אפּנ דאכ.
אונ די דינסט... די קראנקע האנע
אלע שאָ פרעגט נאָכ זיכ,
קוימ מע הערט איר שטימ די שוואכע:
„קאטעריגע, טאָכטער!
איז מארקאָ נאָכ ניט געקומענ?
אָכ, וועג איכ זאָל וויסנ,
כ'וועל דערלעבנ אימ נאָכ זעג,
כ'וואָלט געוואָרט א ביסל!"

ס'גייט מארקאָ מיט די טשומאקעס,
גייט אונ זינגט געלאסנ —
אונ ער אײַלט זיכ גאָר אהיים ניט,
אונ די אָקסנ פּאסעט.
ס'פירט מארקאָ פּאר קאטעריגע
טײַערע געוואנטנ,
אונ פונ זײַד א רויטנ גארטל
דעמ טאטנ דעמ אלטנ.
אונ דער דינסט נאָכ אפּ א טשיפּיקל
פּארטשא פונ גאָלד פונ לויטערס,
אונ א שאל מיט ווײַסע קאנטנ,
א שאל א צונטער־רויטע.
ווײַנטרויבנ אונ פּײַגנ פירט ער,
שיכ פּאר קינדער קלייגע,
אונ רויטנ ווײַנ פונ שטאָט צארגראד
פּאר אלע אינייגעמ.
רויג געזאלצענעמ פונ דאָנ —
אלעס רויק פירט ער,
אלעס פירט ער, נאָר ער ווייסט ניט,
וואָס אינ דר'היימ פּאסירט האָט.

А всім вкупі — червоного
Вина з Цареграду
Відер з троє у барилі,
І кав'яру з Дону —
Всього везе, та не знає,
Що діється дома!
Іде Марко, не журиться.
Прийшов — слава Богу!
І ворота одчиняє,
І молиться Богу.
«Чи чуєш ти, Катерино?
Біжи зустрічати!
Уже прийшов! Біжи швидче!
Швидче веди в хату!..
Слава тобі Христе-Боже!
Насилу діждала!»
І «Отче наш» тихо-тихо,
Мов крізь сон, читала.
Старий воли випрягає,
Занози ховає
Мережані, а Катруся
Марка оглядає.
«А де ж Ганна, Катерино?
Я пак і байдуже!
Чи не вмерла?» — «Ні, не вмерла,
А дуже нездужа.
Ходім лишень в малу хату,
Поки випрягає
Воли батько: вона тебе,
Марку, дожидає».

Ввійшов Марко в малу хату
І став у порогу...

גייט מארקאָ אונ זאָרגט זיכ ניט,
קומט פונ וועג פונ לאנגנ,
אונ ער עפנט אופ דעמ טויער,
אונ גאָט באדאנקט ער.
— „הערסטו גאָר ניט, קאטערינע?
דער מאנ געקומענ דיַנער!
לויפ־זשע גיכער אימ אנטקעגנ!
פיר איג שטופ אריַנ אימ!
א דאנק דיר, גאָטעניו מיַנ ליבער,
כ׳האָב זיכ קוימ דערוואָרט שוינ!״
אונ „אָטשענאש״ זי שעפטשעט שטיל
מיט א שטימ א צארטער.

דער אלטער שפאנט די אָקסנ אויס,
באהאלט אויכ די יארמאָעס
די געשניצטע. קאטערינע
קוקט אפ איר מארקאָענ.
— „אונ וו׳ איז האנע, קאטערינע?...
כ׳האָב שיר גאָר ניט פארגעסנ.
ז׳איז געשטאָרבנ?..״— „ניט געשטאָרבנ,
קראנק שוינ פיל מעסלעסנ.
קום באלד אריַנ איג קליינעמ צימער,
ביז סע וועט דער טאטע
אויסשפאנענ די אָקסנ; האנע
האָט קוימ אפ דיר דערוואָרט זיכ״.

ז׳אריַנ מארקאָ, אפ שוועל געבליבנ
איג צימער פונ דער קראנקער —
שטייט דערשראָקנ... האנע שעפטשעט:
— „גאָט... גאָט צו דאנקענ!...
שרעק זיכ ניט, קום צו!... דו, קאטרע,
פארלאָז אונדז אפ א רעגע,
איכ דארפ אימ עפעס דערציילנ,
עפעס בא אימ פרעגנ״.

Аж злякався. Ганна шепче:
«Слава... слава Богу!
Ходи сюди, не лякайся...
Вийди, Катре, з хати:
Я щось маю розпитати,
Дещо розказати».
Вийшла з хати Катерина,
А Марко схилився
До наймички у го́лови.
«Марку! подивися,
Подивися ти на мене:
Бач, як я змарніла?
Я не Ганна, не наймичка,
Я...» Та й оніміла.
Марко плакав, дивувався.
Знов очі одкрила,
Пильно, пильно подивилась —
Сльози покотились.
«Прости мене! Я каралась
Весь вік в чужій хаті...
Прости мене, мій синочку!
Я... я твоя мати».
Та й замовкла... Зомлів Марко,
И земля задрижала.
Прокинувся... до матері —
А мати вже спала!

13 ноября 1845, в Переяславі

ארויס איז קאטרע פונעמ צימער,
ס׳האָט מארקאָ פארבוקט זיכ
באמ צוקאָפנס פונ דער דינסט.
— „מארקאָ! דו גיב א קוק נאָר,
גיב א קוק אפ מיר, דו זעסט?
איכ בינ א טעל געוואָרנ...
איכ בינ ניט האנע, ניט קיינ דינסט...
איכ...״

אונ די שטימ פארלאָרנ.
מארקאָ ט׳געווויינט, געווונדערט זיכ...
זי עפנט אופ די אויגנ,
אפ אימ א שארפנ קוק געטאָנ,
אונ טרערנ האָבנ זיי פארצויגנ.
„פארגיב מיר! כ׳האָב מײַנ שטראָפ באקומענ,
אינ פרעמד בא מענטשנ גוטע...
פארגיב מיר, קינד מײַנס, זונעניו!
איכ... איכ בינ דײַנ מוטער!...״
אונ שטיל געבליבנ...
מארקאָ, ער כאלעשט,
די ערד האָט אופגעציטערט...
ער האָט אופגעוואכט... איז צו דער מוטער צו,—
געשלאָפנ שוינ די מוטער.

פערעיאסלעוו 13 נאָיאבער 1845

КАВКАЗ

Искреннему моему Якову де Бальмену

Кто дастъ главѣ моѣй воду,
и очесѣмъ моимъ источникъ слѣзъ,
и плачуся и день и нощь о побіѣнныхъ...

Иеремии. Глава 9, стих 1

За горами гори, хмарою повиті,
Засіяні горем, кровію политі.
Споконвіку Прометея
Там орел карає,
Що день божий добрі ребра
И серце розбиває.
Розбиває, та не вип'є
Живущої крові —
Воно знову оживає
І сміється знову.
Не вмирає душа наша,
Не вмирає воля.
І неситий не виоре
На дні моря поле.
Не скує душі живої
І слова живого.

קאווקאז

מײַן אופריכטיקן יאקאָוו דע־באלמעז

אכ, וועז מײַן קאָפּ זאָל בענוג וואסער האָבן
אוז מײַנע אויגן זאָלן זײַן א קוואל פון טרערן,
וואָלט איך טאָג ווי נאכט באווויינט
די טויט־דערשלאָגענע פון מײַן פאָלק...

ירמעיאָהו, קאפּ. 9, פערז 1.

בערג נאָכ בערג דאָרט גייען, אין וואָלקנס אײַנגעפלאָסן,
אלץ פארזייט מיט ווייען אוז מיט בלוט פארגאָסן;
דער אָדלער שטראָפט
פון אייביק אָן דאָרט פראָמעטייען;
יעדן טאָג דאָרט אויבן
דויבעט ער די ריפּן
אוז צעריַסט זײַן הארץ,
ריַסט אוז קאָן ניט אויסטרינקען
זײַן בלוט זײַן היים,—
דאָס הארץ לעבט אוף
אוז שמייכלט ווידער.
עס שטארבט ניט אונדזער עמעס,
עס שטארבט ניט אונדזער פריַהיַט;
דער גיריקער, ער קאָן ניט אקערן
דעם באָדן אין דער טיף פון יאָמ,
אוז די לעבעדיקע זעל,

Не понесе слави Бога,
Великого Бога.
Не нам на прю з Тобою стати!
Не нам діла Твої судить!
Нам тілько плакать, плакать, плакать
І хліб насущний замісить
Кровавим потом і сльозами.
Кати згнущаються над нами,
А правда наша п'яна спить.
Коли вона прокинеться?
Коли одпочити
Ляжеш, Боже, утомлений?
І нам даси жити!
Ми віруєм Твоїй силі
І духу живому.
Встане правда! встане воля!
І Тобі одному
Помоляться всі язики
Вовіки і віки.
А поки що течуть ріки,
Кровавії ріки!..

За го́рами гори, хмарою повиті,
Засіяні горем, кровію политі.
Отам-то милостивії ми
Ненагодовану і голу
Застукали сердешну волю
Та й цькуємо. Лягло костьми
Людей муштрованих чимало.
А сльоз, а крові? Напоїть
Всіх імператорів би стало
З дітьми і внуками, втопить
В сльозах удов'їх. А дівочих,

דאָס לעבעדיקע וואָרט
וועט ער ניט שמידן,
ער וועט גאָטס רום ניט רויבן,
דעמ רום פון גאָט דעמ גרויסן.
מיר קאָנען זיך ניט קעגנשטעלן!
מיר קאָנען זיי ניט מישפּעטן, די טאטן דיַינע!
מיר קאָנען וויינען, וויינען, וויינען,
דאָס ברויט דאָס טעגלעכע פארקנעטן
מיט שווייס מיט בלוטיקן, מיט טרערן.
די קאטעס מאטערן אוּן טוען פון אונדז שפּעטן.
אוּן אונדזער עמעס ליגט פארשמאכט — פארשיקערט!
וועג וועט ער אופשטייג שוין?
וועג וועסטו, גאָט, שוין מיד וועלן אוּן גייג צו רו
אוּן אונדז דאָ לאָזן לעבן?
מיר גלייבן אין דיַין קויעכ
אוּן אין דיַין לעבעדיקן וואָרט;
אופשטייג וועט דער עמעס!
אופשטייג וועט די פריַיהיַט!
אוּן דיר אלייג זיך וועלן בוקן,
אוּן דיר אלייג זיי וועלן דינען,
אלע פעלקער — אלע שפּראכן,
אפ אייביק אוּן אפ אייביק. גוט!
אוּן דערוויַל זיי רינען, די טיַכן בלוט!..
בערג נאָכ בערג דאָרט גייען, אין וואָלקנס איַנגעפלאָסן,
אלע פארזייט מיט וויינע אוּן מיט בלוט פארגאָסן;
אזוי מיר ליַטזעליקע האָבן דאָרטן זי געפאקט,
די מידע פריַיהיַט, א הונגעריקע אוּן א הוילע,
אוּן זי געגומען פיַניקן... אסאכ, אסאכ
געמושטרעוועטע ליַט געפאלן דאָרט.
אוּן ויפל טרערן? בלוט? דערטרינקען
אלע קייסאָרים וואָלט סטיַען,
מיט קינדער, מיט אייניקלעכ דערטרינקען
אין געווייג פון אלמאָנעס... אוּן מיידלשע טרערן,

Пролитих тайно серед ночі!
А матерних гарячих сльоз!
А батькових старих, кровавих,
Не ріки — море розлилось,
Огнéнне море! Слава! Слава!
Хортам, і гончим, і псарям,
І нашим батюшкам-царям
Слава.

І вам слава, сині гори,
Кригою окуті.
І вам, лицарі великі,
Богом не забуті.
Борітеся — поборете,
Вам Бог помагає!
За вас правда, за вас слава
І воля святая!

Чурек і сакля — все твоє, —
Воно не прошене, не дане, —
Ніхто й не возьме за своє,
Не поведе тебе в кайданах.
А в нас!.. На те письменні ми,
Читаєм Божії глаголи!..
І од глибокої тюрми
Та до високого престола —
Усі ми в золоті і голі.
До нас в науку! Ми навчим,
Почому хліб і сіль почім!
Ми християне; храми, школи,
Усе добро, сам Бог у нас!
Нам тілько сакля очі коле:
Чого вона стоїть у вас,

וואָס איז שטילקייט פון נאכט זיך פארטיַיען?
אוו זודיקע טרערן פון מאמעס,
פון טאטעס די בלוטיקע טרערן?
ניט קיין טיַכן — א יאמ קאָנ וועלן,
א צעגאָסענער יאמ, פול מיט פיַיער!..
לויב די כאָרטן, די געיעג־הינט אוו די יעגערס,
אוו די צארן, אוו די קרוינען־טרעגערס!
לויב!
לויב אויך אייַך, איר בלויע בערג,
מיט אייַז באדעקטע,
אוו אייַך, איר גרויסע ריטער!
גאָט געדענקט אייַך אויך!
קעמפט, איר וועט באזיגן!..
גאָט גייט אייַך צו הילפ!
אפ אייַער זייַט איז פרייַהייט
אוו דער הייליקער עמעס אויך!

אוו דער טשורעק, די סאקליע — אלץ איז דיַינס, —
ניט אויסגעבעטן, ניט געשענקט פון קיינעמ, —
אוו קיינער וועט ניט זאָגן, אז ס׳איז זיַינס,
אוו וועט ניט פירן דיך איז קייטן.
אוו בא אונדז!.. מיר זיַינען דאָך געבילדעט,
מיר לייענען גאָטס געבאָטן!
אוו פון דער טיפער טורמע ביז דעמ הויכן טראָנ
מיר גייען אלע איז גאָלד — אוו זיַינען הויל.
צו אונדז איז לערע! מיר וועלן וויַזן,
ווי טיַיער ז׳ברויט, פון זאלץ די פריַיזן.
ס׳איז אונדזערס אלץ — מיר קריסטן עכטע —
די טעמפלען, גאָט אוו אלדאָס גוטס.
נאָר אייַער סאקליע די אויגן שטעכט אונדז:
וואָס שטייט זי דאָרט? בא אייַך וואָס טוט זי?
אוו נאָך ניט אונדזערע? אוו מיר פארלאנגען

Не нами дана; чом ми вам
Чурек же ваш та вам не кинем,
Як тій собаці! Чом ви нам
Платить за сонце не повинні!
Та й тілько ж то! Ми не погане,
Ми настоящі християне,
Ми малим ситі!.. А зате!
Якби ви з нами подружили,
Багато б дечому навчились!
У нас же й світа, як на те —
Одна Сибір неісходима,
А тюрм! а люду!.. Що й лічить!
Од молдованина до фіна
На всіх язиках все мовчить,
Бо благоденствує! У нас
Святую Біблію читає
Святий чернець і научає,
Що цар якийсь-то свині пас
Та дружню жінку взяв до себе,
А друга вбив. Тепер на небі.
От бачите, які у нас
Сидять на небі! Ви ще темні,
Святим хрестом не просвіщенні,
У нас навчіться!.. В нас дери,
Дери та дай,
І просто в Рай,
Хоч і рідню всю забери!
У нас! чого то ми не вмієм?
І зорі лічим, гречку сієм,
Французів лаєм. Продаєм
Або у карти програєм
Людей... не негрів... а таких,
Таки хрещених... но простих.

אײַכ ווארפנ אײַער ברויט, ווי הינט,—
פארוואָס זאָלט איר אונדז ניט באדאנקענ,
ניט צאָלנ פאר דער זונ קיינ צינש?
איינ קלייניקײַט, מיר זײַנענ ניט קיינ היידנ וויסטע,
מיר זײַנענ עכטע־עכטע קריסטנ—
מיר דארפנ ווייניק!—נאָר דערפאר
ווערט פרײַנט מיט אונדז אונ גייט באנאנד,
אסאכ זיכ אָפּלערנענ פונ אונדז פאראנ!
מיר האָבנ דאָכ א וועלט!.. ס׳איז אלצ פאראנענ:
סיביר אליינ—ניט אויסצושפּאנענ,
אונ וויפל טורמעס דאָ ארומ!
אונ פונ דעמ פינ ביזנ מאָלדאוואנ—
אפ אלע שפּראכנ אלצ דאָ שטומט,
ווײַזט אויס, פונ ווילטאָג!..
בא אונדז אינ ביבל שטייט געשריבנ,
די הייליקע מאָנאכנ זאָגנ—
פונ פּאסטעכער א קייסער איז ארויס,
ער איז באגאנגענ א פעלער בלויז,
באמ פרײַנט דאָס ווײַב זיכ צוגענומענ
אונ אימ געהארגעט. ער איז דאָכ איצטער אפנ הימל!
אָט זעט, ווער ס׳זיצט בא אונדז דאָרט הויכ...
איר זײַנט נאָכ ווילדע, אונ דורכ עמונע ניט געבילדעט.
בא אונדז זיכ לערנט! בא אונדז: בארײַס,
בארײַס, נאָר שענק אסאכ,—
אונ אינ גאניידנ גלײַכ,
כאָטש נעמ די קרויווימ מיט מיט זיכ!
וואָס קענענ מיר ניט? מיר ציילנ שטערנ,
מיר זייענ גריקע, פראנצויזנ זידלענ מיר,
פארקויפנ מענטשנ, אָדער גאָר
פארשפּילנ זיי אינ קאָרטנ,
אונ ניט קיינ נעגערס... דאפקע קריסטנ...
נאָר פּאָשעטע פּארשוינענ.
מיר זײַנענ ניט קיינ רויבער פרעמדע,

Ми не гішпани; крий нас, Боже,
Щоб крадене перекупать,
Як ті жиди. Ми по закону!..

По закону апостола
Ви любите брата!
Суєслови, лицеміри,
Господом прокляті.
Ви любите на братові
Шкуру, а не душу!
Та й лупите по закону
Дочці на кожушок,
Байстрюкові на придане,
Жінці на патинки.
Собі ж на те, що не знають
Ні діти, ні жінка!

За кого ж Ти розіп'явся,
Христе, Сине Божий?
За нас, добрих, чи за слово
Істини... чи, може,
Щоб ми з Тебе насміялись?
Воно ж так і сталось.
Храми, каплиці, і ікони,
І ставники, і мирри дим,
І перед образом Твоїм
Неутомленние поклони.
За кражу, за войну, за кров,
Щоб братню кров пролити, просять
І потім в дар Тобі приносять
З пожару вкрадений покров!!
Просвітились!.. Та ще й хочем
Других просвітити,

מיר זײַנען ניט ווי יענע העלדער,
וואָס גנייוועס איבערקויפן!!
מיר קומען לויטן געזעץ אונ קויפן!..

לויטן געזעץ איר ליבט דעמ ברודער,
ווי גאָטס שעלטיעכ האָט געמאָלדן?
פאלשע רעדנערס אונ צוואקעס,
גאָט האָט אײַך פארשאָלטן!
איר האָט ליב דעמ ברודערס פעל —
זי דארפט איר האָבן, ניט זײַן זעל,
נאָר די פעל צו שינדן: אפ נערן די מאמזיריס,
אונ דעמ ווײַב אפ שיכ,
אונ פאר זיכ עפעס אצינדער,
וואָס וועגן דעמ ניט ווייסן
ניט דאָס ווײַב אונ ניט די קינדער
פאר וועמען־זשע ביסטו געקרייצט געוואָרן,
קריסטוס, פאר וועמען?
צי פאר אונדז, די גוטע, צי פארן וואָרט
פון עמעס? עפשער גאָר,
מיר זאָלן אָפּלאכן פון דיר?
אזוי טאקע האָט עס פאסירט!
איקאָנעס, קלויסטערס, טעמפלען,
אונ ווײַרעכ־רויכ, אונ רייען ליכט, —
מיר בוקן זיכ פאר דײַן געזיכט,
מיט שטערנס טרײַ דעמ דיל מיר שטעמפלען,
דײַן הילף מיר בעטן אפ געניווע,
אפ בלוט־פארגיסונג אונ אפ שלאכט —
א קלייד, געגאנווען פון א סרייפע,
דערנאָך דיר ברענגען א געשאנק!..
מיר זײַנען שוין געבילדעט!..
מיר ווילן אנדערע שוין בילדן,
אונ די שײַן פון עמעס ווײַזן

Сонце правди показати
Сліпим, бачиш, дітям!..
Все покажем! тілько дайте
Себе в руки взяти.
Як і тюрми муровати,
Кайдани кувати,
Як і носить!.. і як плести
Кнути узловаті —
Всьому навчим; тілько дайте
Свої сині гори
Остатнії... бо вже взяли
І поле і море!

І тебе загнали, мій друже єдиний,
Мій Якове добрий! Не за Україну,
А за її ката довелось пролить
Кров добру, не чорну. Довелось запить
З московської чаші московську отруту!
О, друже мій добрий! друже незабутий!
Живою душею в Украйні витай,
Літай з козаками понад берегами,
Розкриті могили в степу назирай.
Заплач з козаками дрібними сльозами
І мене з неволі в степу виглядай.
А поки що мої думи,
Моє люте горе
Сіятиму — нехай ростуть
Та з вітром говорять.
Вітер тихий з України
Понесе з росою
Мої думи аж до тебе!..
Братньою сльозою
Ти їх, друже, привітаєш,

קינדער בלינדע, ווילדע!
מירנ אײַכ ווײַזנ, ווי צו לעבנ,
מירנ אײַכ לערנענ טורמעס בויענ,
אונ פונ אײַזנ קייטנ קאָוועג,
אונ די קייטנ ווי צו טראָגנ!..
אונ ווי בײַטשנ פלעכטנ
אונ זיי פעסט פארקניפנ,—
מירנ אײַכ געבנ עכטע לערע!
איר נאָר דארפט פארטרויענ, אונ ניט שטערנ
אײַערע בלויע בערג פארנעמענ!..
פעלד אונ יאמ איז שוינ פארנומענ!

אונ דיכ, מײַנ פרײַנט, מײַנ שטילער יאקאָוו,
מע האָט גענומענ אונ געפאנגענ!
אויסגעקומענ בלוט פארגיסנ, ווארעמ בלוט צעשווענקענ
ניט פאר אוקראיִנע, נאָר פאר אירע הענקערס,
אונ פונ מאָסקווער בעכער מאָסקווער סאמ פארזוכנ!
פרײַנט מײַנ טײַערער, פרײַנט מײַנ ניט־פארגעסענער!
פלי איבער אוקרײַנע, פלי מיט די קאָזאקנ,
גריס די ווײַטע ברעגנ,
די צעגראָבענע קוואָרימ באטראכט,
צעוויינ זיכ מיט ביטערע טרערנ,
אויכ מיכ פונ דער טפיסע אינ סטעפּ דערווארט!
אונ דערווײַל—מײַנע טרוימענ,
מײַנע שווערע, מײַנע ביטערע יעסורימ,
כ׳וועל זיי זייענ! זאָלנ זיי וואקסנ,
מיטנ ווינט געשפּרעכנ פירנ...
מיטנ ווינט, וואָס פונ אוקרײַנע
וועט א וויי טונ, אונ מיט טויענ,
מיט א ברידערלעכער טרער,
מײַנע דומעס ביז צו דיר דערטראָגנ!..
וועסטו שטיל זיי לייענענ,

Тихо прочитаєш...
І могили, степи, море,
І мене згадаєш.

18 ноября 1845, в Переяславі

זיי באגריסן אונ באווינען...
די קורגאנעס, אונ די סטעפעס, אונ דעמ יאמ,
אונ אויכ מיכ דערמאנען.

פערעיאסלעוו 18 נאָיאבער 1845

І МЕРТВИМ, І ЖИВИМ, І НЕНАРОЖДЕННИМ ЗЕМЛЯКАМ МОЇМ В УКРАЇНІ І НЕ В УКРАЇНІ МОЄ ДРУЖНЄЄ ПОСЛАНІЄ

Аще кто речетъ, яко люблю Бога,
а брата своего ненавидитъ, ложь есть.

Соборное послание Иоанна.
Глава 4, с. 20

І смеркає, і світає,
День божий минає,
І знову люд потомлений,
І все спочиває.
Тільки я, мов окаянний,
І день і ніч плачу
На розпуттях велелюдних,
І ніхто не бачить,
І не бачить, і не знає —
Оглухли, не чують;
Кайданами міняються,
Правдою торгують.
І Гóспода зневажають,

צו טויטע, צו לעבעדיקע
אונ צו נאָך ניט־געבוירענע לאנדסלײַט מײַנע,
וואָס זײַנען אין אוקראינע אונ ניט אין אוקראינע,
מײַן פריינטלעכע זענדונג.

„אונ דער, וואָס זאָגט, איך האָב ליב גאָט,
אונ דעם ברודער זײַנעם פארהאסט ער,
איז דאָס א ליגנ...“
זענדונג פונ אפאָסטאָל יאָהאנ,
קאפ. 4, פערז 29.

ס׳פאלט די נאכט, אונ ס׳טאָגט שוין ווידער,
גאָטס א טאָג האָט שוין געניידערט,
מענטשנ מידע
רוענ ווידער.
וואָס מיר נאכט, אונ וואָס מיר טאָג!
ווי פארשאָלטנ, כ׳ווייַנ אונ קלאָג
אפ די שיידוועגנ, אפ די מארקנ,—
קיינער מערקט ניט, קיינעמ ארט ניט,
קיינער וויל עס ניט פארנעמענ,
אונ מע בײַט זיך מיט די קייטנ,
אונ זיי האנדלענ מיטנ עמעס,
זיי באליידיקנ גאָטס נאָמענ,—

Людей запрягають
В тяжкі ярма. Орють лихо,
Лихом засівають,
А що вродить? побачите,
Які будуть жниво!
Схаменіться, недолюди,
Діти юродиві!
Подивіться на рай тихий,
На свою країну,
Полюбіте щирим серцем
Велику руїну,
Розкуйтеся, братайтеся,
У чужому краю
Не шукайте, не питайте
Того, що немає
І на небі, а не тілько
На чужому полі.
В своїй хаті своя й правда,
І сила, і воля.

Нема на світі України,
Немає другого Дніпра,
А ви претеся на чужину
Шукати доброго добра,
Добра святого. Волі! волі!
Братерства братнього! Найшли,
Несли, несли з чужого поля
І в Україну принесли
Великих слов велику силу,
Та й більш нічого. Кричите,
Що Бог создав вас не на те,
Щоб ви неправді поклонились!..
І хилитесь, як і хилились!

איז יארמאָ זיי שפּאנעג מענטשן.
זיי צעאקערן דאָס בייזע,
אוו דאָס בייזע זיי פּארזייעג...
וואָס־זשע וועט ווערן?
וועט איר זעג שוין,
ס׳ארא שניט ס׳וועט קומען!
איר באדענקט זיך, קלוימערשט־מענטשן,
קינדער טאמעוואטע!
טוט א קוק אפּ דעמ גאנייד,
אונדזער אוקראינע;
קריגט זי ליב פּון טיפּן הארצן,
אָט די טײַערע רוינע!
איר צעשמידט זיך, ווערט פּארבּרידערט!
אוו איז פּרעמדע קאנטן
פּרעגט ניט אוו ניט זוכט דאָרט
דאָס, וואָס ניט פּאראַנ איז אויך איז הימל,
ניט נאָר איז א פּרעמדן שײַער...
זוכט בּא זיך איז כאטע — אײַער
עמעס, קראפט אוו פּרײַהײַט!

ניטאָ אינערגעצ קיין אוקרײַנע,
ניטאָ קיין צווייטער דניעפּ;
אוו איר, איר קריכט גאָר איז דער פּרעמד
צו זוכן אלדאָס גוטס,
אלדאָס גוטס אוו פּרײַהײַט, פּרײַהײַט
אוו ברודערשאפּט. געפּונען עס,
געטראָגן אוו געטראָגן פּון דעמ פּרעמדן פעלד,
אוו קיין אוקראינע געבּראכט
א מענגע הויכע ווערטער, גאָר א פּראכט,
אוו גאָרניט מער... איר שרײַט,
אז גאָט האָט אײַך באשאפּן,
ניט קעדיי איר זאָלט פּארן אומרעכט קנינען,
אוו בּייגן בּייגט איר זיך, ווי פּרינער,

І знову шкуру дерете
З братів незрящих, гречкосіїв,
І сонця-правди дозрівать
В німецькі землі, не чужії,
Претеся знову!.. Якби взять
І всю мізерію з собою,
Дідами крадене добро,
Тойді оставсь би сиротою
З святими горами Дніпро!

Ох, якби те сталось, щоб ви не вертались,
Щоб там і здихали, де ви поросли!
Не плакали б діти, мати б не ридала,
Не чули б у Бога вашої хули.
І сонце не гріло б смердячого гною
На чистій, широкій, на вольній землі.
І люди б не знали, що ви за орли,
І не покивали б на вас головою.

Схаменіться! будьте люди,
Бо лихо вам буде.
Розкуються незабаром
Заковані люде,
Настане суд, заговорять
І Дніпро, і гори!
І потече сторіками
Кров у синє море
Дітей ваших... і не буде
Кому помагати.
Одцурається брат брата
І дитини мати.
І дим хмарою заступить
Сонце перед вами,

אונ שינדט די הויט שוינ ווידער
פונ ברידער בלינדע, גריקע־זייער,
אונ זי, די זונ פונ עמעס,
איר זוכט אינ פרעמדע דייַטשלאנדס קאנטנ.
איר זאָלט דאָס גאנצע אָרעמקייַט,
וואָס זיידעס האָבנ אָנגעגאנוועט,
אהינ מיט זיכ געווענ פארשלעפּנ,—
ווי וואָלט ער דאנ פאריאָסעמט בלייַבנ
מיט בערג מיט הייליקע דער דניעפּער!
ווי וואָלט עס געשענ, איר זאָלט זיכ ניט קערנ,—
ווו ר׳זייַנט דאָרט געוואקסנ, ר׳זאָלט פּייגערנ דאָרטנ!
פונ מוטער, פונ קינדער וואָלט קיינ קלאָג זיכ ניט הערנ,
ניט געהערט דאָרט בא גאָט אייַער אומווירדיק וואָרט;
אונ די זונ וואָלט ניט ווארעמענ דעמ געשטאנק אונ דעמ אייטער
אפ דער פרייַער, אונ ברייטער, אונ ציכטיקער ערד;
ס׳וואָלטנ לייַטנ ניט וויסנ, וואָס פאר אָדלערס איר ווערט,
אונ מיט שאָקל פונ קאָפּ וואָלט מענ אייַכ ניט באגלייטנ...
איר באדענקט זיכ! צו לייַטנ זייַט גלייַכ,
אויב ניט—איז וויי וועט זייַנ צו אייַכ!
עס וועלנ אינגיכנ צעשמידנ די קייטנ
די פארקאָוועטע מענטשנ.
דער מישפּעט גייט, עס וועלנ ריידנ
די בערג, דער דניעפּ!
מיט הונדערטער שטראָמענ
זיכ גיסנ ביז די יאמענ
וועט דאָס בלוט פונ אייַערע קינדער...
אונ קיינער וועט צו הילפ ניט קומענ:
א ברודער וועט דעמ ברודער ניט דערקענענ,
אונ א קינד די מאמע זייַנע;
אונ רויכ וועט ווי א וואָלקנ
פארשטעלנ אייַכ די זונ,
ס׳וועלנ אייַכ אייַערע זינ
אפ אייביק, אפ אייביק פארשעלטנ!

І навіки прокленетесь
Своїми синами!
Умийтеся! образ Божий
Багном не скверніте.
Не дуріте дітей ваших,
Що вони на світі
На те тілько, щоб панувать...
Бо невчене око
Загляне їм в саму душу
Глибоко! глибоко!
Дознаються небожата,
Чия на вас шкура,
Та й засядуть, і премудрих
Немудрі одурять!

Якби ви вчились так, як треба,
То й мудрость би була своя.
А то залізете на небо:
«І ми не ми, і я не я,
І все те бачив, і все знаю,
Нема ні пекла, ані Раю.
Немає й Бога, тілько я!
Та куций німець узловатий,
А більш нікого!..» — «Добре, брате,
Що ж ти такеє?»
«Нехай скаже
Німець. Ми не знаєм».

Отак-то ви навчаєтесь
У чужому краю!
Німець скаже: «Ви моголи».
«Моголи! моголи!»
Золотого Тамерлана

וואשט זיך אָפּ! גאָטס אָפּבילד
זעט איר זומפּן ניט פּארשוועכן!
נארט ניט אָפּ אייַערע קינדער,
אז זיי לעבן צוליב פּרעכהייַט,
נאָר קעדיי צו קאָנען הערשן,—
ס׳וועט אן אויג ניט קיין געלערנטס
א קוק טוט זיי איר דער נעשאָמע
ביזן גרונט מיט בייזן ערנסט...
זאָגן וועלן זיי, נעבעך, מוזן,
וועמעס פעל אפּ אייַך טוט ליגן,
און פּארמישפּעטן,— און די פּראָסטע
וועלן אייַך, קלוגע, איבערקליגן.
וואָלט איר זיך לערנען, ווי סע דארפּ זייַן,
וואָלט איר כאָכמע געהאט אויך פּאר זיך;
אזוי פּארקריכט איר אפּן הימל:
„און מיר — ניט מיר, און איך — ניט איך!
כ׳האָב אלץ געזען און אלץ באנומען:
ניטאָ קיין געוועם, קיין גאנייד,
ניטאָ קיין גאָט, נאָר איך אלייַן!
און דער סייכלדיקער דייַטש, דער רוכ,
און גאָרניט מיין...״
„גוט, ברודער! און וואָס ביסטו אזוינס?״
„מיר ווייסן ניט —
זאָל דער דייַטש דאָס זאָגן!״

אָט אזוי איר לערנט זיך
איר דעמ פּרעמדן קאנט!
דער דייַטש וועט זאָגן: „איר זייַנט מאָנגאָלן״.
„מאָנגאָלן! מאָנגאָלן!
טאמערלאן דעמ גאָלדענעמס
אוריניקלעכ הוילע!״
דער דייַטש וועט זאָגן: „איר זייַנט סלאוויאנער״.
„סלאוויאנער! סלאוויאנער!

Онучата голі.
Німець скаже: «Ви слав'яне».
«Слав'яне! слав'яне!»
Славних прадідів великих
Правнуки погані!
І Коллара читаєте
З усієї сили,
І Шафарика, і Ганка,
І в слав'янофіли
Так і претесь... І всі мови
Слав'янського люду —
Всі знаєте. А своєї
Дастьбі... Колись будем
І по-своєму глаголать,
Як німець покаже
Та до того й історію
Нашу нам розкаже, —
Отойді ми заходимось!..

Добре заходились
По німецькому показу
І заговорили
Так, що й німець не второпа,
Учитель великий,
А не те, щоб прості люде.
А ґвалту! а крику!
«І гармонія, і сила,
Му́зика та й годі.
А історія!.. поема
Вольного народа!
Що ті римляне убогі!
Чортзна-що — не Брути!
У нас Брути! і Коклеси!

פון די גרויסע עלטערזיידעס
אייניקלעך פאָהאנע!"
איר לייענט קאָליארנ
מיטן גאנצן קויעכ,
און שאפאריקן און האנקען,
איז סלאוויאנאָפילן
שטופט איר זיך, און אלע שפראכן
פון סלאוויאנער
ווייסט איר. נו, און אייַערע?
ס'וועט אמאָל גאָט העלפן!
— „אפ אונדזער שפראכ מיר וועלן פלאפלען,
ווי דער דייַטש וועט אונדז באווייַזן,
און דערצו נאָכ
וועט ער אונדז געשיכטע אונדזערע דערציילן,
אונ דעמלט ערשט מיר וועלן זיך צעשפרייַזן!"
גוט צעשפרייַזט זיך
לויט דער דייַטשישער לערע
און צערעדט זיך,
אז אויכ דער דייַטש פארשטייט ניט מערער,
אָט דער גרויסער לערער,
ניט נאָר פראָסטע מענטשן.
וויפל גוואלדן! און גערייען!
„אי האַרמאָניע, אי קויעכ,
נאָר מוזיק אונ ווילקלאנג נייַערט!
די געשיכטע? א פאָעמע
פון א פאָלק א פרייַען...
ווי קומען זיי, די רוימער נעבעכ!
אויכ מיר ברוטן — ווייס איכ וואָס!
אונדזערע קאָקלעסן, ברוטן,
יעדער רימט זיי, ווייסט זיי!
ס'איז די פרייַהייַט אויסגעוואקסן,
געוואשן זיך מיטן דניעפער,
בערג געלייגט צוקאָפנס,

Славні, незабуті!
У нас воля виростала,
Дніпром умивалась,
У голови гори слала,
Степом укривалась!»
Кров'ю вона умивалась,
А спала на купах,
На козацьких вольних трупах,
Окрадених трупах!

Подивіться лишень добре,
Прочитайте знову
Тую славу. Та читайте
Од слова до слова,
Не минайте ані титли,
Ніже тії коми,
Все розберіть... та й спитайте
Тойді себе: що ми?..
Чиї сини? яких батьків?
Ким? за що закуті?..
То й побачите, що ось що
Ваші славні Брути:
Раби, подножки, грязь Москви,
Варшавське сміття — ваші па́ни
Ясновельможнії гетьмани.
Чого ж ви чванитеся, ви!
Сини сердешної Украйни!
Що добре ходите в ярмі,
Ще лучше, як батьки ходили.
Не чваньтесь, з вас деруть ремінь,
А з їх, бувало, й лій топили.

Може, чванитесь, що братство
Віру заступило?

זיך צוגעדעקט מיט סטעפּעס״.
רייַנ מיט בלוט זיך אויסגעוואשן, —
אפ קופּעס — האלדז־אונ־נאקן,
אפ קערפּערס פונ פרייַע קאָזאקן,
קערפּערס שוין באגאנווועטע.

טוט־זשע גוט א קוק אצינדער,
לייענט איבער וויַטער
יענע קלאנגען, לייענט ווידער
וואָרט נאָכ וואָרט. צעקייַט זיי.
לאָזט ניט דורכ קיין קאָמע,
שטריכן — גוט פּארשטאנען!
אלעס קלייַבט פאנאנדער, פרעגט זיך
נאָכדעמ: וואָס מיר זייַנען?
וועמעס קינדער, וואָס פאר שטאמען,
וער, פארוואָס פארקאָווט?..
וועט איר זעען, וער זיי זייַנען,
ברוטנ — אייַערע אָוועס:
בלויז כניפּע, קנעכט אונ שמוצ פונ מאָסקווע,
בלויז מיסט פונ וואַרשע — אייַערע פּאנעס
אונ אייַערע פּאָרנעמע העטמאנעס!
וואָס גרויסט איר זיך, וואָס זייַנט איר פרעכ?
איר, זיך פונ אָרעמער אוקריַנע,
איר גרויסט זיך ניט: איר גייט אין יאָכ,
מע שינדט פונ אייַך די הויט אפ פּעלצנ,
איר שפּאנט נאָכ בעסער פונ די זיידעס,
פונ זיי מע פלעג נאָכ כיילעוו שמעלצנ!
אונ מיט וואָס איר גרויסט זיך נאָכ,
וואָס ברודערשאפט פארטראָטנ האָט דאָס גלויבנ?
בא סינאָפ אונ טראפעזונד
האָט מען האלעשקעס געקאָכט?
איר זייַנט געראכט: מע האָט געפרעסנ,
אונ אייַך פארשאט עס איצט.

Що Синопом, Трапезондом
Галушки варило?
Правда!.. правда, наїдались.
А вам тепер вадить.
І на Січі мудрий німець
Картопельку садить,
А ви її купуєте,
Їсте на здоров'я
Та славите Запорожжя.
А чиєю кров'ю
Ота земля напоєна,
Що картопля родить, —
Вам байдуже. Аби добра
Була для горо́ду!
А чванитесь, що ми Польщу
Колись завалили!..
Правда ваша: Польща впала,
Та й вас роздавила!

Так от як кров свою лили
Батьки за Москву і Варшаву,
І вам, синам, передали
Свої кайдани, свою славу!
Доборолась Україна
До самого краю.
Гірше ляха свої діти
Її розпинають.
Замість пива праведную
Кров із ребер точать.
Просвітити, кажуть, хочуть
Материні очі
Современними огнями.
Повести за віком,
За німцями, недоріку,

אונ דער קלוגער דײַטש,
קארטאָפליעס אפ דער סיטש ער זעצט,
אונ איר, איר קויפט זיי,
איר עסט געזונטערהייט
אונ לויבט די זאפאָראָזשיע.
אונ וועמעס בלוט איז אינגעווייד
האָט אײַנגעזאפט די ערד,
וואָס קארטאָפליעס דאָרט געראָטן?
דאָס ארט אײַך ניט. — אבי ס׳איז גוט
אונ ס׳טויג אײַך פארנ גאָרטן!
אונ איר בארימט זיך: אמאָל מיר האָבן
פוילן אײַנגעוואלגערט!..
איר זײַנט געראכט: געפאלן פוילן
אונ האָט אײַך פארוואלגערט!
איז אָט פאר מאָסקווע אונ פאר וואַרשע
האָבן טאטעס בלוט געגאָסן,
אונ אונדז די קייטן זייערע, דעמ רום,
יערושע אונדז געלאָזן!

האָט דערקעמפט זיך אוקראינע
ביז דער סאמע ענדע:
ערגער פון דעמ ליאכ די קינדער
אירע זי איצט שענדן;
הייליק בלוט זיך צאפט פון ליפן,
בלוט פאר ביר זיי זויגן, —
זאָגן, אז זיי ווילן ליכטיק
מאכן מוטערס אויגן,
מיט מאָדערנע העלע שײַנען
צו נײַער צײַט זי בינדן,
קעדיי זי נאָכ די דײַטשן פירן,
די קאליקע די בלינדע.
גוט! איז פירט זי אונ באוײַזט איר!
אונ זאָל די אלטע מוטער

Сліпую каліку.
Добре, ведіть, показуйте,
Нехай стара мати
Навчається, як дітей тих
Нових доглядати.
Показуйте!.. за науку,
Не турбуйтесь, буде
Материна добра плата.
Розпадеться лу́да
На очах ваших неситих,
Побачите славу,
Живу славу дідів своїх
І батьків лукавих.
Не дуріте самі себе,
Учітесь, читайте,
І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь.
Бо хто матір забуває,
Того Бог карає,
Того діти цураються,
В хату не пускають.
Чужі люди проганяють,
І немає злому
На всій землі безконечній
Веселого дому.
Я ридаю, як згадаю
Діла́ незабуті
Дідів наших. Тяжкі діла!
Якби їх забути,
Я оддав би веселого
Віку половину.
Отака-то наша слава,
Слава України.

זיכ לערנען, ווי די נײַע קינדער
דערציִען, אכטונג געבּנ!
באווײַזט! און פאר דער לערע
דינגט זיכ נישט — דער לוינ
דער מוטערשער וועט זײַנ א גוטער:
די בּעלמעס וועלנ פאלנ שוינ
פונ אויגנ אײַערע ניט־זאטע,
איר וועט דעמ רומ דערזענ,
דעמ לעבּעדיקנ רומ פונ זיידעס,
פונ טאטעס — קלוג געווענ...
איר לערנט זיכ, לערנט זיכ, בּרידער מײַנע!
לייענט, טראכט און לערנט,
פאָרשט און לערנט אויס דאָס פרעמדע —
נאָר מיט אייגנס, זעט, ניט שעמט זיכ:
געדענקט, אָט דער, וואָס פארגעסט אינ זײַנ מאמענ,
אפ דעמ וועט גאָטס שטראָפ ניט פארזאמענ.
פרעמדע מענטשנ שטויסנ אָפּ אימ,
אפ דער שוועל ניט לאָזנ,
קינדער אייגענע — ווי פרעמדע,
אפ דער וועלט דער גאָרער
ניט פאראנ איז פאר דעמ שלעכטנ
קיינ פריילעכ ווינקעלע קיינ קלאָרס.
איכ באוויינ זיכ, ווענ כ׳דערמאנ זיכ
אינ די בּייזע מײַסימ
פונ די זיידעס: מײַסימ שווערע!
וואָלטנ זיי פארגעסנ ווערנ!
איכ וואָלט אָפּגעגעבּנ גערנ
האלבּ פונ לעבּנ מײַנעמ...
אָט אזא איז אונדזער ערע,
די ערע פונ אוקרײַנע!...

אָט אזוי איר לייענט איבּער,
ס׳זאָל צו כאָלעמ קומענ

Отак і ви прочитайте,
Щоб не сонним снились
Всі неправди, щоб розкрились
Високі могили
Перед вашими очима,
Щоб ви розпитали
Мучеників, кого, коли,
За що розпинали!
Обніміте ж, брати мої,
Найменшого брата —
Нехай мати усміхнеться,
Заплакана мати.
Благословить дітей своїх
Твердими руками
І діточок поцілує
Вольними устами.
І забудеться срамотня
Давняя година,
І оживе добра слава,
Слава України,
І світ ясний, невечерній
Тихо засіяє...
Обніміться ж, брати мої.
Молю вас, благаю!

14 декабря 1845, В'юница

אויך די וואכע יענער קומער,
אלדער אומרעכט זאָל א שוועב טוג,
הויכע קוואָרימ זיך אג עפּג געבג,
די מארטירערס מײַנע
זאָלט איר זעג, איר זאָלט זיי פרעגג:
וועג, פארוואָס האָט מעג געפּײַניקט?
אויך דאָס ברודערל דאָס קלענסטע
נעמט ארום, איר בריידער גוטע!—
ס׳זאָל א שמייכל טוג די מאמע,
די פארוויינטע מוטער,
זאָל זי בענטשג אירע קלייגע
קינדערלעך מיט הענט געטרײַע,
אוג די קינדערלעך זאָל קושג
מיט ליפּג שוין פרײַע!
אוג זי וועט פארגעסג וועלג,
די צײַט פוג שאנד אוג פײַנעג.
אוג ס׳וועט אופלעבג די ערע,
די ערע פוג אוקרײַנע.
ניט קיין אָוונט־שײַן — באגינעג
אופגייג וועט, וועט שײַנעג...
נעמט ארום זיך, פריד זאָל רינעג,
כ׳בעט אײַך, בריידער מײַנע!

ווינישטשע 14 דעקאבער 1845

ТРИ ЛІТА

І день не день, і йде не йде,
А літа стрілою
Пролітають, забирають
Все добре з собою.
Окрадають добрі думи,
О холодний камень
Розбивають серце наше
І співають а́мінь,
Амінь всьому веселому
Однині довіка,
І кидають на розпутті
Сліпого каліку.
Невеликії три літа
Марно пролетіли...
А багато в моїй хаті
Лиха наробили.
Опустошили убоге
Моє серце тихе,
Погасили усе добре,
Запалили лихо,
Висушили чадом-димом

דריַי יאָר

דער טאָג — ז׳קייט טאָג,
ער גייט גאָר ניט,
אונ די יאָרן יאָגן,
פלײַען דורכ אונ נעמען צו,
אלדאָס גוטס פארטראָגן.
זיי באגאנוענען די טרוימען,
איז דעמ שטיין דעמ שטומען
זיי צעקלאפּן אונדזער הארצ
אונ זיי זאָגן אָמיין, —
א סאָפּ צו אלדעמ פרייליכן
איצטער אונ אפ אייביק,
אונ די בלינדע קאליקע
זיי וואַרפּן אפּן שיידוועג.
ניט קיין גרויסע יאָרן דריַי
זיַינען ערשט פאָריבער...
צאָרעס האָבן זיי אסאכ
מיר געבראכט איז שטיבל:
זיי האָבן א טעל געמאכט
פון שטילן הארצ, פון בלינדן,
זיי האָבן פארלאָשן אלץ,
אונ דאָס בייז צעצונדן,

Тії добрі сльози,
Що лилися з Катрусею
В московській дорозі,
Що молились з козаками
В турецькій неволі,
І Оксану, мою зорю,
Мою добру долю,
Що день божий умивали...
Поки не підкрались
Злії літа; та все теє
Заразом украли.
Жаль і батька, жаль і матір,
І вірну дружину,
Молодую, веселую,
Класти в домовину,
Жаль великий, брати мої;
Тяжко годувати
Малих діток неумитих
В нетопленій хаті,
Тяжке лихо, та не таке,
Як тому дурному,
Що полюбить, побереться,
А вона другому
За три шаги продається
Та з його й сміється.
От де лихо! От де серце
Разом розірветься!

Отаке-то злеє лихо
Й зо мною спіткалось:
Серце люди полюбило
І в людях кохалось,
І вони його вітали,

אונ מיט טשאד אונ רויכ געטריקנט
יענע גוטע טרערנ,
וואָס געגאָסנ מיט קאטרוסיענ
אפ די מאָסקווער וועגנ,
יענע טרערנ מיט קאָזאקנ
א ין געפאנג בא טערקנ,
וואָס אָקסאנעג, זי, דעמ שטערנ
מײַנעמ, מײַנ באשערטע,
האָבנ טאָג נאָכ טאָג געוואשנ...
ביז עס זײַנען אָנגעקומענ
יענע בייזע יאָרנ, וועלכע
האָבנ אלצ פארנומענ.
ס׳איז א ווייטעק טאטע־מאמע,
א געטרײַנק וויַבל,
נאָכ א פריילעכע, א יונגע,
אינ קייווער צו פארטרײַבנ.—
אָ, ווי שווער איז, ברודער,
כאָווענ, אונטערהאלטנ
קלײנע קינדערלעכ פארלאָזטע
אינ כאטע אינ דער קאלטער!
שווערע דײַגעס! נאָר דאָס שווערסטע
טוט אָט דעמ באגלייטנ,
וואָס פארליבט זיכ, נעמט א וויַב זיכ,
זי אָבער א צווייטנ
גיט זיכ אָפּ פאר קלײנע גראָשנס,
לאכט פונ זײַנע ליידנ,
אָט וווּ שלעכט איז! אָט וועג ס׳הארצ
הערט ניט אופ צו ווי טונ!

אָט אזא מינ גרויסער אומגליק
האָט מיט מיר געטראָפנ:
ס׳הארצ האָט מענטשנ ליב געקראָגנ,
אינ מענטשנ זיכ געקאָכעט,

Гралися, хвалили...
А літа тихенько крались
І сльози сушили,
Сльози щирої любові;
І я прозрівати
Став потроху... Доглядаюсь —
Бодай не казати,
Кругом мене, де не гляну,
Не люди, а змії...
І засохли мої сльози,
Сльози молодії.
І тепер я розбитеє
Серце ядом гою,
І не плачу, й не співаю,
А вию совою.
Отаке-то, що хочете,
То те і робіте:
Чи голосно зневажайте,
Чи нишком хваліте
Мої думи; однаково
Не вернуться знову
Літа мої молодії,
Веселеє слово.
Не вернеться... І я серцем
До вас не вернуся.
І не знаю, де дінуся,
Де я пригорнуся,
І з ким буду розмовляти,
Кого розважати,
І перед ким мої думи
Буду сповідати?
Думи мої! літа мої,
Тяжкії три літа,

זיי האָבן דאָס הארץ באגעגנט
מיט גרוסן, גוטע בליקן...
יאָרן האָבן זיך געגאנגען,
די טרערן אויסגעטריקנט,
טרערן פון דער הייסער ליבע...
כ׳וואָר זעענדיק א ביסל...
שוין דערזען אזעלכס, אז בעסער
איז דאָס מויל פארשליסן!
ארום מיר, וווּ כ׳זאָל ניט קערן,
ניט קיין מענטשן — שלאנגען...
און פארטריקנט מײַנע טרערן —
טרערן יונגע מײַנע.
און איצטער דאָס צעשלאָגן הארץ —
מיט גיפט, מיט סאמ איך הייל עס,
און ניט איך וויין, און ניט איך זינג,
נאָר איך וויע, ווי א סאָווע.
אָט אזוי ז׳דאָס, ווי איר ווילט זיך,
אָט אזוי באגייט זיך —
אָדער הויך פארורטיילט זיי,
אָדער שטיל באגלייט זיי,
מײַנע טרוימען, — סײַוואי וועלן
ווידער זיך ניט קערן
יענע יונגע יאָרן מײַנע,
ס׳וועט זיך מער ניט הערן
מײַן מונטער וואָרט, און ס׳וועט מער
מײַן הארץ בא אײַך ניט בליבן.
כ׳ווייס ניט, וווּ כ׳וועל זיך אהינטון,
וווּ כ׳וועל זיך פארקליבן....
און מיט וועמען איך וועל רעדן,
וועמען וועל איך פרייען,
און פאר וועמען מײַנע טרוימען
וועל איך שטיל פארטרויען?
טרוימען מײַנע! יאָרן מײַנע,

До кого ви прихилитесь,
Мої злії діти?
Не хилітесь ні до кого,
Ляжте дома спати...
А я піду четвертий год
Новий зострічати;
Добридень же, новий годе
В торішній свитині,
Що ти несеш в Україну
В латаній торбині?
«Благоденствіє, указом
Новеньким повите».
Іди ж здоров, та не забудь
Злидням поклонитись.

22 декабря 1845. В'юница

דריַי יאָר שוועריע, בלינדע!
צו וועמען וועט איר טוליען זיך,
מיַינע בייזע קינדער?
טוליעט זיך ניט צו צו קיינעם,
לייגט אינ שטוב זיך שלאָפן;
איך וועל גיין דאָס פערטע יאָר
באגעגענען מיט האָפנונג.
א גוט מאָרגן, נייַ־יאָר, דיר,—
אינ פאראיאָריקער שמאטע!
וואָס־זשע טראָגסט קיין אוקראינע
אינ א טאָרבע הוילע לאטעס?
א יעשוע, אנ אוקאז א נייַעמ
אונ מיט אלע מיַילעס!
גיי געזונט, נאָר זע, פארגעס ניט,
גריס די קאפּצעדריַילעס!

ווינישטשע 22 דעקאבער 1845

* *
*

Як умру, то поховайте
Мене на могилі
Серед степу широкого
На Вкраїні милій,
Щоб лани широкополі,
І Дніпро, і кручі
Було видно, було чути,
Як реве ревучий.

Як понесе з України
У синєє море
Кров вóрожу... отойді я
І лани і гори —
Все покину, і полину
До самого Бога
Молитися... а до того
Я не знаю Бога!

Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте
І вражою злою кров'ю
Волю окропіте.

צאוואָע

אז כ׳וועל שטארבן, איר באהאלטן
זאָלט די ביינער מײַנע
צווישן ברייטע מילדע סטעפּעס
איך מײַן היים אוקריינע,
די ברייטפּאָלעדיקע לאָנקעס,
בערג אוו דניעפּר דער גרויסער
זאָלן זען זיך — ס׳זאָל זיך הערן,
ווי ער ראשט, דער רוישער.

וועט א טראָג טון פון אוקריינע
בלוט פון סוינעס גלידער
ביז צום יאָם דעם בלויען, — דעמלט
וועל איך בארג אוו נידער —
אלע פארלאָזן אוו זיך לאָזן
ביז די הימלעך טראָגן
לויבגעזאנגען. אוו ביז דעמלט —
כ׳קאָן קיין גאָט פארמאָגן.

מיך באהאלט, שטייט אופ מיט צאָרן,
קייטן רײַסט מיט פײַער,
אוו מיט סוינעס בייזע בלוטן
רײַך באשפרענקט די פריַהייט!

І мене в сем'ї великій,
В сем'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом.

25 декабря 1845, в Переяслові

איך געזינד איך גרויסן, נײַעמ
מיט א פרײַען ווילן
ניט פארגעסט אויך מיך דערמאנען
מיט א וואָרט א שטילן.

פערעיאסלעוו 25 דעקאבער 1845

РУСАЛКА

«Породила мене мати
В високих палатах
Та й понесла серед ночі
У Дніпрі скупати.
Купаючи, розмовляла
Зо мною, малою:
“Пливи, пливи, моя доню,
Дніпром за водою.
Та випливи русалкою
Завтра серед ночі,
А я вийду гуляти з ним,
А ти й залоскочеш.
Залоскочи, моє серце,
Нехай не сміється
Надо мною, молодою,
Нехай п’є-уп’ється
Не моїми кров-сльозами —
Синьою водою
Дніпровою. Нехай собі
Гуляє з дочкою.
Пливи ж, моя єдиная.

רוסאלקע

ס׳האָט מײַן מוטער מיך געבוירן
איך הויכן הויז, איך הויף דאָרט,
אוּן איך האלבער נאכט געטראָגן
מיך איך דניעפער טויוולען.
מיך געבאָדן אוּן געטײַנעט
מיט מיר, איר קליינער טאָכטער:
„שוּוימ איך דניעפער, טאָכטער מײַנע,
מיט דעמ שטראָמ שוּוימ דאָרטן,
מאָרגן פונקט איך נאכט איך האלבער
שוּוימ אַרויס שוּין א רוסאלקע;
איכ וועל פירן אימ שפאצירן,
זאָלסטו אימ פארהאלטן.
זאָלסט אימ, הארצ מײַנס, קיצלען, גלעטן,—
אז פון מיר, דײַן יונגער
מאמע, זאָל ער מער ניט שפעטן;
זאָל ער זיכ פארטרינקען
ניט מיט מײַנע הייסע טרערן,—
נאָר מיט וואסער בלויער
פון דעמ דניעפער. כ׳וועל מײַן טאָכטער
דאָרטן אימ פארטרויען!
שוּוימ־זשע, שוּוימ, מײַן אייניציקע!

Хвилі! мої хвилі!
Привітайте русалоньку...” —
Та й заголосила,
Та й побігла. А я собі
Плила за водою,
Поки сестри не зостріли,
Не взяли з собою.
Уже з тиждень, як росту я,
З сестрами гуляю
Опівночі. Та з будинку
Батька виглядаю.
А може, вже поєдналась
З паном у палатах?
Може, знову розкошує
Моя грішна мати?» —
Та й замовкла русалочка,
В Дніпро поринула,
Мов пліточка. А лозина
Тихо похитнулась.
Вийшла мати погуляти,
Не спиться в палатах.
Пана Яна нема дома,
Ні з ким розмовляти.
А як прийшла до берега,
То й дочку згадала,
І згадала, як купала
І як примовляла.
Та й байдуже. Пішла собі
У палати спати.
Та не дійшла, довелося
В Дніпрі ночувати.
І незчулась, як зуспіли
Дніпрові дівчата —

כוואליעס, מײַנע כוואליעס,
איר באגריסט מײַנ מיידעלע!"
אונ אז זי צעהוילט זיך —
אונ אוועק. אונ איך בין ווײַטער
נאָכ דעמ שטראָמ געשוומען,
האָבנ שוועסטער מיכ באגעגנט
אונ מיט זיכ גענומען.
שוין א וואָכ א גאנצע דאָרטנ
מיט וואסער־מיידלעכ ווויט איכ,
אונ באנאכט שוין קוק איכ שטענדיק,
צי מײַנ פאָטער קומט פונ ווויטנונג...
עפשער האָט זי זיכ צעהוליעט,
מײַנ זינדיקע מוטער?
מיטנ פּאָרעצ אין פאלאצנ
עפשער לעבט זי ווידער?

...איז אנשוויגנ די רוסאלקע,
אונ אין דניעפּר א טוק זיכ,
ווי א פישל, — אונ א לאָזע
האָט דאָרט שטיל צעוויגט זיכ.

דער מוטער שלאָפט זיכ ניט אין פאלאצ, —
איז זי ארויס שפאצירן;
ניטאָ פּאנ יאנ, ניטאָ מיט ווען
א שמועס א גוטנ פירנ.
אונ אז זי איז צום ברעג געקומען,
אפנ זינען קומט די טאָכטער,
דערמאנט, ווי זי האָט זי געטויוולט
אונ ווי דערבײַ געשפּראָכנ.
עס ארט זי ניט! זי גייט זיכ ווײַטער,
נאָכ שלאָפ אין פאלאצ בענקט זי...
נאָר ניט דערגאנ: ס'איז אויסגעקומען
די נאכט אין דניעפּר פארבּרענגען.

Та до неї, ухопили,
Та й ну з нею гратись,
Радісінькі, що піймали,
Грались, лоскотали,
Поки в вершу не запхали...
Та й зареготались.
Одна тілько русалонька
Не зареготалась.

<Київ, 9 серпня 1846 р.>

ניט געהערט, ווי גיכ געקומען
זײַנען דניעפערס טעכטער,
צו צו איר, געכאפט זי קיצלעג,
פארשוועגקט זי מיט געלעכטער!
געשפילט, געקיצלט, טיפ צופרידן,
וואָס מע האָט פארנארט זי...
צו פישערס אין דער נעץ פארשטופט זי
און אפ א קאָל צעלאכט זיך...
איינס נאָר א רוסאלקעלע
האָט לאכן ניט געטראכט גאָר.

קיעוו 9 אוועגוסט 1846

* *
*

За байраком байрак,
А там степ та могила.
Із могили козак
Встає сивий, похилий.
Встає сам уночі,
Іде в степ, а йдучи
Співа, сумно співає:
— Наносили землі
Та й додому пішли,
І ніхто не згадає.
Нас тут триста як скло!
Товариства лягло!
І земля не приймає.
Як запродав гетьман
У ярмо християн,
Нас послав поганяти.
По своїй по землі
Свою кров розлили
І зарізали брата.
Крові брата впились

פון צייקל „איך קאזעמאט"

II

טאָל אוּן וואלד — א בייַראק,
וויַטער — סטעפּעס געהויקערט.
פון קורגאנ א קאָזאק
שטייט אוף גראָוו אוּן געבויגן;
שטייט אלייַן אוף באנאכט,
גייט איך סטעפּ, אוּן איך וועג
ציט א טרויעריק ליד:
„אָנגעטראָגן ערד אסאכ,
אוּן אהיים מ׳איז אוועק,
אוּן ס׳דערמאנט זיך ניט קיינער,
אז דריַ הונדערט אָטאָ דאָ
האָבן געלייגט זייערע בייַנער,
אוּן די ערד נעמט ניט צו.
וועג דער העטמאנ דער וויסטער
האָט פארקויפט זיי, די קריסטן,
אוּן געשיקט אונדז זיי טריַבן, —
איבער אייגענעם לאנד
אייגן בלוט האָבן צעגאָסן,
געשניטן בריידערשע לייַבער;
ברודערש בלוט האָבן געטרונקען,

І отут полягли
У могилі заклятій. —
Та й замовк, зажурився
І на спис похилився.
Став на самій могилі,
На Дніпро позирав,
Тяжко плакав, ридав,
Сині хвилі голосили.
З-за Дніпра із села
Луна гаєм гула,
Треті півні співали.
Провалився козак,
Стрепенувся байрак,
А могила застогнала.

<Санкт-Петербург, між 17 квітня і 19 травня 1847 р.>

אונ אָט דאָ זיכ געלייגט
איכ פארשאָלטענעמ ווינקל".
וועלט אנשויגנ פארטראכט,
אפנ שפיז אָנגעשפארט,
שטייט באמ קיוועל פארשטומט,
אפנ דניעפ קוקט זיכ אומ,
ווייגט אונ קלאָגט אומגעהויעל,
ס'ווייגנ כוואליעס די בלויע.
פונ א דאָרפ איבער דניעפער
דאָרט א וידערקאָל שוועבט
אונ איכ וואלד זיכ באהאלט.
ס'קרייגנ העגער, עס טאָגט.
אונדזער קאָזאק — ער פאלט,
ס'ציטערט אופ טאָל אונ וואלד,
דער קורגאנ זיפצט אונ קלאָגט...

איכ קאזעמאט [1847]

* *
*

Мені однаково, чи буду
Я жить в Україні, чи ні.
Чи хто згадає, чи забуде
Мене в снігу на чужині —
Однаковісінько мені.

В неволі виріс між чужими
І, неоплаканий своїми,
В неволі, плачучи, умру.
І все з собою заберу,
Малого сліду не покину
На нашій славній Україні,
На нашій — не своїй землі.
І не пом'яне батько з сином,
Не скаже синові: — Молись,
Молися, сину, за Вкраїну
Його замучили колись. —

Мені однаково, чи буде
Той син молитися, чи ні...
Та неоднаково мені,

III

ס׳איז מיר אלציינס, צי וועל איכ וווינען
אינ אוקרײַנע נאָכ, צי ניינ,
דערמאנט נאָכ ווער דעמ נאָמען מײַנעמ,
צי מיכ פארגעסט אינ פרעמד, אינ שניי —
דאָס איז מיר גאָר אונ גאָר אלציינס!

פונ קינדווײַז — קנעכטשאפט צווישנ פרעמדע,
אונ ניט באוויינט אויכ פונ באקענטע,
אינ קנעכטשאפט מיכ דער טויט דערשלאָגט.
אונ כ׳נעמ מיט זיכ, וואָס איכ פארמאָג, —
מײַנ מינדסטנ שפּור ניט צו געפינען
אפ אונדזער מילדער אוקראיִנע,
אינ אונדזער — אונ ניט אונדזער היימ.
ס׳דערמאנט דער פאָטער ניט, דער זונ ניט.
דער פאָטער וועט ניט זאָגנ: „זינו,
בעט גאָט פאר אימ: פאר אוקראיִנע
האָט מענ פארפּײַניקט אימ אמאָל!"

ס׳איז מיר אלציינס, בעט יאָ אמאָל
א־יענער זונ פאר מיר, צי ניינ,
נאָר ס׳איז מיר אָבער ניט אלציינס,

Як Україну злії люде
Присплять, лукаві, і в огні
Її, окраденую, збудять...
Ох, не однаково мені.

<Санкт-Петербург, між 17 квітня і 19 травня 1847 р.>

וועג אוקראינע בייזע מענטשן
ארשלעפערג אוג זי בארויבן,
אוג צינדן אונטער — אוג אין ברעג שויג
זי וועקן, אוג פוג שלאָפ זי הייבן...
אוי, דאָס איז מיר שויג ניט אלציינס!

איג קאזעמאט [1847]

* *
*

Садок вишневий коло хати,
Хрущі над вишнями гудуть.
Плугатарі з плугами йдуть,
Співають, ідучи, дівчата,
А матері вечерять ждуть.

Сем'я вечеря коло хати,
Вечірня зіронька встає.
Дочка вечерять подає,
А мати хоче научати,
Так соловейко не дає.

Поклала мати коло хати
Маленьких діточок своїх,
Сама заснула коло їх.
Затихло все, тілько дівчата
Та соловейко не затих.

<Санкт-Петербург, між 19 і 30 травня 1847 р.>

VIII

א ווײַנשל־סעדל לעמ דעמ שטיבל,
דער זשומ פונ זשוקעס זיכ צעשפרייט,
דער אקערער מיטנ אקער גייט,
געזאנג פונ מיידלעכ רופט זיכ איבער,
דעמ אָוונט־ברויט די מאמע גרייט.

ס׳געזינד עסט וועטשערע לעמ שטיבל,
דער אָוונט־שטערנ שײַנט שוינ לאנג,
צומ טיש די טאָכטער פלינק דערלאנגט,
די מאמע וויל אנ אויסרייד געבנ,
איז שטערט דעמ סאָלאָווייס געזאנג.

די מאמע שטיל באלייגט לעמ שטיבל
די קליינע קינדערלעכ אינ ריי,
אליינ אנדרעמלט נעבנ זיי.
ס׳איז שטיל... אונ ס׳רופנ זיכ נאָר איבער
די מיידלעכ מיט דעמ סאָלאָוויי.

N. N.

Мені тринадцятий минало.
Я пас ягнята за селом.
Чи то так сонечко сіяло,
Чи так мені чого було?
Мені так любо, любо стало,
Неначе в Бога.....
Уже прокликали до паю,
А я собі у бур'яні
Молюся Богу... І не знаю,
Чого маленькому мені
Тойді так приязно молилось,
Чого так весело було.
Господнє небо, і село,
Ягня, здається, веселилось!
І сонце гріло, не пекло!
Та недовго сонце гріло,
Недовго молилось...
Запекло, почервоніло
І рай запалило.
Мов прокинувся, дивлюся:
Село почорніло,

N. N.

ס׳איז מיר דאָס דרייצנטע געגאנגען,
כ׳האָב שאָפּ געפּאסעט הינטערן דאָרפּ.
צי פון דער זון, פון שיין געפאנגען,
צי גלאט אזוי פון העלער וואָר —
ס׳איז מיר אזוי ווויל, אזוי מילד געוואָרן,
ניט אנדערש בא גאָט...
מע רופט שוין צום געטיילטן עסן,
און איך, איך זיץ זיך איין בוריאן
און בעט אלץ גאָט... און כ׳קאָן ניט וויסן,
פארוואָס איך מיין געבעט איז היינט פאראן
אזא מין זיסקייט? איך, א שנעקל,
און ס׳איז מיין פרייד שוין אזוי גרויס;
און ס׳דאכט זיך, אז די פרייד באהיט
דאָס דאָרפּ, די שאָפּ, די הימל־שטרעקע!
די זון, זי וואַרעמט — און ניט בריט!

נאָר ניט לאנג די זון איז קלאָר,
נאָר ניט לאנג דאָס הארץ מיינס פרייט זיך...
די זון, זי באקט, איז רויט געוואָרן,
פארבּרענט מיר מיין גאניידן.
איך כאפּ זיך אופּ, ווי פון א כאָלעמ —
ס׳איז שוואַרץ דאָס דאָרפּ, פארסארפעט.

Боже небо голубеє
І те помарніло.
Поглянув я на ягнята —
Не мої ягнята!
Обернувся я на хати —
Нема в мене хати!
Не дав мені Бог нічого!..
І хлинули сльози,
Тяжкі сльози!.. А дівчина
При самій дорозі
Недалеко коло мене
Плоскінь вибирала,
Та й почула, що я плачу.
Прийшла, привітала,
Утирала мої сльози
І поцілувала...
Неначе сонце засіяло,
Неначе все на світі стало
Моє... лани, гаї, сади!..
І ми, жартуючи, погнали
Чужі ягнята до води.
Бридня!.. А й досі, як згадаю,
То серце плаче та болить,
Чому Господь не дав дожить
Малого віку у тім раю.
Умер би, орючи на ниві,
Нічого б на світі не знав.
Не був би в світі юродивим.
Людей і Бога не прокляв!

<Орська фортеця, кінець червня — грудень 1847 року>

גאָט מײַנער, דער בלויער הימל
מיִעס איז שוין פון כארפּע.
כ׳קוק זיכ אומ אפ מײַנע שעפעלעכ—
שעפעלעכ ניט מײַנע!
כ׳קער זיכ אויסעט צו די כאטעס—
כ׳האָב ניט ווו אריַינגיינ!
גאָט האָט גאָר מיר ניט געגעבּנ!
טרערנ מײַנע גיסנ...
שווערע טרערנ... אונ א מיידל
בּא דעמ ראנד פונ וועג
האָט ניט ווײַט געריסנ
פלאקס; דערהערט מײַנ וויינענ,
איז זי בּאלד געקומענ,
אָפּגעווישט מיר מײַנע טרערנ,
מיכ ארומגענומענ
אונ א קוש געגעבּנ...

איז—ווי די זונ זאָל ווידער שײַנענ,
אונ ווי די גאנצע וועלט איז מײַנע...
אונ פעלדער, וועלדער, שיינע גערטנער!..
מיר האָבּנ מיט שפּילעוודיקע ווערטער
די פרעמדע שאָפ צומ טײַכ געטריבּנ.

א כאָלעמ!.. נאָר אז כ׳דערמאנ זיכ,
וויינט דאָס הארצ, צעגייט פונ ווייטעק:
פארוואָס האָט גאָט אינ דעמ גאניידנ
מיכ ניט געלאָזט אפנ גאנצנ לעבּנ!
אינ פעלד בּאמ אקער וואָלט איכ אויסגיינ,
פונ אלצ דאָ אפ דער ערד בּאפרײַט,
כ׳וואָלט ווי א דולער ניט ארומגיינ
אונ ניט פארשאָלטנ [גאָט] אונ לײַט!

[אָרסקער פעסטונג 1847]

ПОЛЯКАМ

Ще як були ми козаками,
А унії не чуть було,
Отам-то весело жилось!
Братались з вольними ляхами,
Пишались вольними степами,
В садах кохалися, цвіли,
Неначе лілії, дівчата.
Пишалася синами мати,
Синами вольними... Росли,
Росли сини і веселили
Старії скорбнії літа...
Аж поки іменем Христа
Прийшли ксьондзи і запалили
Наш тихий рай. І розлили
Широке море сльоз і крові,
А сирот іменем Христовим
Замордували, розп'яли...
Поникли голови козачі,
Неначе стоптана трава,
Украйна плаче, стогне-плаче!
За головою голова
Додолу пада. Кат лютує,

* *
*

אז מיר זײַנען געווען נאָכ קאָזאקן,
פון קייַנ אוניע האָט מען ניט געהערט,
אוי, האָט זיכ פרייַלעכ געלעבט אפ דער ערד!
זיכ געבריידערט מיט די פרײַע ליאכן,
זיכ געגריסט מיט די סטעפּעס די פרײַע,
איז גרינע סעדער זיכ הארציק געליבט,
ווי ליליעס, האָבן מיידלעכ געבליט;
מיט פרײַע זיך האָבן מאמעס געטרײַע
זיכ געגרויסט... איז דער לענג אונ איז דער בריט
געוואקסן זײַנען זיך אונ האָבן געפרייט
דער מאמעס טרויעריקע יאָרן די אלטע...
אזש ביז עס זײַנען מיט קריסטוסעס נאָמען
די פאלשע קסיאָנדזן אָנגעקומען,
אונדזער שטילן קאנט מיט פײַער פארזייט,
א יאמ טרערן אונ בלוט פארשפרייט
אונ איז נאָמען פון קריסטוס די יעסוימימ
געקרייציקט, געפּײַניקט ביז אייגעם.

אונ קעפּ קאָזאקישע זיכ נייגן,
ווי עס בייגט זיכ גראָז איז בריטע סטעפּ.
אוקריַנע זיפצט, פארווויינט די אויגן.
צו דער ערד עס פאלן קעפּ נאָכ קעפּ;

А ксьондз скаженим язиком
Кричить: «Te Deum! Алілуя!..»

Отак-то, ляше, друже, брате!
Неситії ксьондзи, магнати
Нас порізнили, розвели,
А ми б і досі так жили.
Подай же руку козакові
І серце чистеє подай!
І знову іменем Христовим
Ми оновим наш тихий рай.

<Орська фортеця, кінець червня — грудень 1847 року>

אוּנ קאטעס ווילדע מײַסים טוען,
אוּנ קסיאָנדזנ מיט די דולע צונגען,
זיי שרײַען: Te Deum — האלעלויאָ...
אָט אזוי, פּאָליאקנ, בריידער ליבע,
די בייזע קסיאָנדזנ, די מאגנאטנ
האָבנ אונדז צעזונדערט אוּנ צעטריבנ;
מיר וואָלטנ בײז אהער זיך ליב געלעבט.
איז גיב דײַנ האנט דעמ קאָזאק דעמ פרײַען,
דאָס הארצ דאָס ריינע גיב אימ מיט טרײַהײַט!
אוּנ ווידער וועלנ מיר פרידלעכ בײדע
באנײַען אונדזער שטילנ גאנײדנ!

[אָרסקער פעסטונג 1847]

14 מארט [מאָסקווע 1858]

А. О. КОЗАЧКОВСЬКОМУ

Давно те діялось. Ще в школі,
Таки в учителя-дяка,
Гарненько вкраду п'ятака —
Бо я було трохи не голе,
Таке убоге — та й куплю
Паперу аркуш. І зроблю
Маленьку книжечку. Хрестами
І везерунками з квітками
Кругом листочки обведу.
Та й списую Сковороду
Або «Три царіє со дари».
Та сам собі у бур'яні,
Щоб не почув хто, не побачив,
Виспівую та плачу.
І довелося знов мені
На старість з віршами ховатись,
Мережать книжечки, співати
І плакати у бур'яні.
І тяжко плакать. І не знаю,
За що мене Господь карає?

א. אָ. קאָזאטשקאָווסקינ

שוין לאנג איז עס געווען! איך שול נאָכ טאקע,
בא דעמ לערער בא דעמ דיאק
פלעג איכ אזוי א שלעפּ טוב א פּיאטאק —
כ׳בין דעמלט נאָכ געווען א קינד א נאקעטס,
א נעבעכדיקס, — א בייגעלע פּאפּיר
געקויפט אוב זיכ געווירעט
א קליינינק ביכעלע; מיט דרייִדעלעכ,
מיט ציילעמלעכ, מיט קווייטעלעכ
האָב איכ די בייגעלעכ ארומגעפּירט,
אוב „סקאָוואָראָדא" פּאר זיכ אראָפּקאָפּירט,
„די דריַ קייסאָרימ מיט געשאנק";
אלייִן בין איכ אין גראָז געזעסן,
קיינער זאָל ניט זען, ניט הערן.
כ׳זינג אוב כ׳ווייִנ מיט הייסע טרערן...
אפּ דער עלטער איז מיר אויסגעקומען ווידער
זיכ אויסבאהאלטן מיט די לידער,
זיכ נייִען ביכעלעכ אוב ווייִנען אינעמ גראָז,
אוב ווייִנען הייס,
אוב ביטער ווייִנען. ווער וויס, פּארוואָס,
פּארוואָס באשטראָפט מיכ גאָט?
אין שול אין פּלאָג פוב דר׳ערד זיכ שוער געהויבן,

У школі мучилось, росло,
У школі й сивіть довелось,
У школі дурня й поховають.
А все за того п'ятака,
Що вкрав маленьким у дяка,
Отак Господь мене карає.

Ось слухай же, мій голубе,
Мій орле-козаче!
Як канаю я в неволі,
Як я нужу світом.
Слухай, брате, та научай
Своїх малих діток,
Научай їх, щоб не вчились
Змалку віршовати.
Коли ж яке поквапиться,
То нищечком, брате,
Нехай собі у куточку
І віршує й плаче
Тихесенько, щоб Бог не чув,
Щоб і ти не бачив.
Щоб не довелося, брате,
І йому каратись.
Як я тепер у неволі
Караюся, брате!..

Неначе злодій, поза валами
В неділю крадуся я в поле.
Талáми вийду понад Уралом
На степ широкий, мов на волю.
І болящеє, побите
Серце стрепенеться,

אינ שול אויכ גראָ צו ווערנ אָנגעהויבנ,
אינ שול באגראָבנ וועט מען מיכ, דעמ נאר;
אונ אלצ דערפאר, אונ אלצ פאר דעמ פיאטאק,
וואָס קלייגערהייט
האָבּ איכ אוועקגעגאנוועט בּא דעמ דיאק,
אזוי באשטראָפט מיכ גאָט...
אָט הער מיכ אויס, מײַנ פרײַנט מײַנ זיסער,
מײַנ אָדלערישער קאָזאק!
ווי כ׳מוטשע זיכ אינ טפיסע,
ווי די וועלט איז מיר דערווידער!
הער־זשע, ברודער,
לערנ דײַנע קלייגע קינדער,—
לערנ זיי פון קליינוויז זיכ ניט לערנען שרײַבנ לידער.
אונ אויבּ אייגעמ א פארשײַטנ
וועט זיכ גלוסטנ לידער שרײַבנ,
איז געהיימ זאָל ער עס טונ,
זאָל ער זיכ פארקלײַבנ אינ א ווינקל,
ווייגען שטיל אונ זינגען
שטיל, אז גאָט זאָל עס ניט הערנ,
דו זאָלסט אויכ דערפונ ניט וויסנ,
ס׳זאָל ניט אויסקומען אימ לײַדנ
אונ באשטראָפט צו ווערנ,
ווי אציגדער אינ דער טפיסע
ווער איכ דאָ באשטראָפט!..

ניט אנדערש א פארבּרעכער, הינטער גראָבנס
איכ גאנוע זונטיק זיכ ארויס אינ פעלד,
לעמ בּערגלעכ כ׳גיי לענגויס אוראלער ברעגנ
צומ בּרייטנ סטעפּ, צו פרײַער וועלט.
דאָס צעווייטיקט,
דאָס צעשלאָגנ הארצ
עס טוט א ציטער,
ווי א פיש אינ וואסער,

Мов рибонька над водою.
Тихо усміхнеться
І полине голубкою
Понад чужим полем,
І я ніби оживаю
На полі, на волі.
І на гору високую
Вихожу, дивлюся,
І згадую Україну,
І згадать боюся.
І там степи, і тут степи,
Та тут не такії,
Руді-руді, аж червоні,
А там голубії,
Зеленії, мережані
Нивами, ланами,
Високими могилами,
Темними лугами.
А тут бур'ян, піски, тали...
І хоч би на́ сміх де могила
О давнім да́вні говорила.
Неначе люде не жили.
Од споконвіку і донині
Ховалась од людей пустиня,
А ми таки її найшли.
Уже й твердині поробили,
Затого будуть і могили,
Всього наробимо колись!
О доле моя! Моя країно!
Коли я вирвусь з цієї пустині?
Чи, може, крий Боже,
Тут і загину.

שטיל טוט עס א שמייכל,
ווי א טויב טוט עס א פלי
איבער פרעמדע פעלדער,—
כ׳ווער ווי לעבעדיקער
אפ די פעלדער, אפ דער פריַהייט!..
אפ א בארג א הויכע
כ׳קריכ ארופ אונ קוק פונדאנען,
איכ דערמאנ זיכ איכ אוקריַנע
אונ כ׳האָב מוירע זיכ דערמאנען...
דאָרט איז סטעפּעס—דאָ איז סטעפּעס,
אָבער ניט אזוינע:
דאָ זיי זיַנען גרעלע, ברוינע, רויטע,
דאָרטן זיַנען בלויע,
גריגע, געהעפּטע,
בריַטע פעלדער־שטרעקעס פרישע,
אונ קורגאנען, טונקלע לאָנקעס.
אונ דאָ איז נאָר בוריאן, אונ זאמד פארשפרייט איז...
אונ זאָל כאָטש ערגעצווו׳ א קייווער
אפ גרויען אָוער זאָגן אייַדעס...
ניט אנדערש מענטשן האָבן ניט געוואנדערט,
ניט געלעבט ניט איצט, ניט קיינמאָל אפ די שטרעקעס,
די ווייסטעניש האָט זיכ פון מענטשן אויסבאהאלטן;
נאָר מיר, מיר האָבן זי פונדעסטוועגן אנטדעקט,
אונ טפיסעס אויסגעבויט, אונ צאמען דאָ צעשטעלט,
נאָכ דעם דאָ וועלן זיַן אויכ קוואָרים—
אונ מיט דער צייַט וועט וערן דאָ א וועלט!..

אָ, מיַן גוירל, מיַן גליק, מיַן לאנד!
וועג וועל איכ זיכ שוין ארויסריַסן פון מידבער?
צי עפשער—גאָט באהיט!—
וועט זיכ דאָ ענדיקן מיַן וועלט?
אונ ס׳וועט שווארצ וועלן דאָס רויטע פעלד...
—„הַיַדא אין קאזארמעס! הַיַדא אין געפענקעניש!״—

І почорніє червоне поле...
— Айда в казарми! Айда в неволю! —
Неначе крикне хто надо мною.
І я прокинусь. Поза горою
Вертаюсь, крадуся понад Уралом,
Неначе злодій той, поза валами.

Отак я, друже мій, святкую
Отут неділеньку святую.
А понеділок?.. Друже-брате!
Ще прийде ніч в смердячу хату,
Ще прийдуть думи. Розіб'ють
На стократ серце, і надію,
І те, що вимовить не вмію...
І все на світі проженуть.
І спинять ніч. Часи літами,
Віками глухо потечуть.
І я кровавими сльозами
Не раз постелю омочу.

Перелічу і дні і літа.
Кого я, де, коли любив?
Кому яке добро зробив?
Нікого в світі, нікому в світі.
Неначе по лісу ходив!
А малась воля, малась сила,
Та силу позички зносили,
А воля в гостях упилась
Та до Миколи заблудила...
Та й упиваться зареклась.
Не поможе милий Боже,
Як то кажуть люде.

טוט ווי עמעצ א געשריי דאָ לעבן מיר.
איך כאפ זיך אופ. פון הינטער בארג איך גיי צוריק,
ווי א פארבּרעכער, הינטער בערגלעך, הינטער וואלנ
כ׳גאנווע זיך ארויס לענגויס אוראל.
אזוי, מײַנ ברודער, בין איך קאָנטעט
מיטנ זונטיק, מיטנ יאָנטעוו!
אונ דער מאָנטיק?.. פרײַנט מײַנ ליבער!..
ס׳וועט קומען נאכט אין שטיקנדיקער שטוב,
געדאנקען וועלנ קומען... זיי צעשלאָגנ
דאָס הארצ אונ אויכ די האָפענונג,
אונ דאָס אלצ, וואָס כ׳האָב קיין וואָרט דערופ ניט...
אונ אלצדינג וועלנ זיי דעריאָגנ
אונ וועלנ אָפשטעלנ די נאכט: שאָען וועלנ,
ווי יאָרנ, ווי יאָרהונדערטנ זיך שלעפנ.
אונ איכ, איכ וועל מיט טרערנ וועפנ
ניט איין מאָל מײַנ געלעגער.
אונ טעג אונ יאָרנ ציילנ כ׳וועל זיך נעמען:
וועמען, וווּ אונ ווענ האָב איכ באויזנ ליבנ?
אונ וועמען האָב איכ גוטס געטאָנ אין לעבנ?
קיינעמ, קיינעמ אין דער וועלט ניט.
גלײַכ ווי כ׳וואָלט אין וואלד געלעבט!
אונ ס׳איז דאָכ קראפט געווען, פרײַהײַט!
די קראפט האָבנ כויועס אומגעבראכט,
אין געסט די פרײַהײַט האָט געשיקערט
אונ האָט פארבּלאָנדזשעט צו מיקאָלעס...
אונ האָט פארזאָגט שוין מער ניט טרינקען.
ס׳וועט ניט העלפנ גאָט דער ליבער,
ווי בּא לײַטנ זאָגט מען:
„ס׳איז כאראָטע נאָר פארבּליבנ,
אָבער צוריק צו כאפנ איז אומגלעכ״.
איכ בעט בּא גאָט, ס׳זאָל ווערנ ליכטיק:
ווי אפ פרײַהײַט, כ׳וואָלט אפ שײַנ, אפ זונ.
די גריל ט׳אנשוויגנ ווערנ; מע טרומייטעט אופשטייגנ,

Буде каяння на світі,
Вороття не буде.
Благаю Бога, щоб світало,
Мов волі, світу сонця жду.
Цвіркун замовкне; зорю б'ють.
Благаю Бога, щоб смеркало,
Бо на позорище ведуть
Старого дурня муштровати.
Щоб знав, як волю шанувати,
Щоб знав, що дурня всюди б'ють.

Минають літа молодії,
Минула доля, а надія
В неволі знову за своє,
Зо мною знову лихо діє
І серцю жалю завдає.
А може, ще добро побачу?
А може, лихо переплачу?
Води Дніпрової нап'юсь,
На тебе, друже, подивлюсь.
І може, в тихій твоїй хаті
Я буду знову розмовляти
З тобою, друже мій. Боюсь!
Боюся сам себе спитати, —
Чи се коли сподіється?
Чи, може, вже з неба
Подивлюсь на Україну,
Подивлюсь на тебе.
А іноді так буває,
Що й сльози не стане;
І благав би я о смерті...
Так ти, і Украйна,

איך בעט בא גאָט, ס׳זאָל ווערן פינצטער,
וויַל מע וועט אים אפ בייזווונדער פירן,
אים, דעמ אלטן נאר, מושטרירן,
זאָל ער וויסן, ווי די פרייַהייט שעצן,
זאָל ער וויסן, אז דעמ נאר באשטראָפט מען שטענדיק.
א טאָג פארגייט, א וואָך גייט איבער,
און מעגלעכ, פרייַנט, אז אויכ אזוי
די לעצטע יאָרן וועלן פאָריבער...
פאר דעמ עמעס מיכ באשטראָפט מען,
כ׳טראָג מיַין גוירל, ניט איכ שעלט אים...

עס פארגייען יונגע יאָרן;
עס פארגייט דאָס גליק; די האָפענונג,
זי טוט אין טפיסע וויַטער אירס
און טוט מיט מיר קיין גוטס ניט וויַטער,
מיַין הארצ פארפילט זי מיט יעסורים.
עפשער וועל איכ גוטס נאָכ זען?
און מיַין אומגליק איבערווייַנען?
כ׳וועל נאָכ טרינקען וואסער פונעמ דניעפער,
און אפ דיר, מיַין פרייַנט, וועל איכ א קוק טון?
און עפשער אין דיַין שטילן שטיבל
איכ וועל ווידער מיט דיר רייַדן,
מיט דיר, מיַין פרייַנט מיַין ליבער? כ׳האָב מוירע!
כ׳האָב מוירע זיכ אלייַן א פרעג טון:
צי וועט עס נאָכ אמאָל געשען?
צי נאָר פון הימל אויסקומען וועט זען,
א בליק נאָכ קאָנען געבן
אפ אוקריַינע און אפ דיר, מיַין ליבן.
און אמאָל געשעט עס,
אז סע קלעקט ניט אויכ קיין טרערן,—
וואָלט איכ שוין געשטאָרבן גערן...
אָבער דו, און מיַין אוקריַינע,
און דער דניעפער מיט הויכע ברעגן,

І Дніпро крутоберегий,
І надія, брате,
Не даєте мені Бога
О смерті благати!

<Орська фортеця, кінець червня — грудень 1847 року>

אוּנ די האָפענונג, ברודער ליבער, —
אלע איר דערלאָזט מיך ניט,
כ׳זאָל בא גאָט ראכמאָנעס וועקן,
ער זאָל מיר דעמ טויט שויג געבן!

[אָרסקער פעסטונג 1847] — [מאָסקווע 1858] 16 מארט

ВАРНАК

Тиняючи на чужині
Понад Елеком, стрів я діда
Вельми старого. Наш земляк
І недомучений варнак
Старий той був. Та у неділю
Якось у полі ми зострілись
Та й забалакались. Старий
Згадав свою Волинь святую
І волю-долю молодую,
Свою бувальщину. І ми
В траві за валом посідали,
І розмовляли, сповідались
Один другому. — Довгий вік! —
Старий промовив. — Все од Бога!
Од Бога все! А сам нічого
Дурний не вдіє чоловік!
Я сам, як бачиш, марне, всує,
Я сам занівечив свій вік.
І ні на кого не жалкую,
І ні у кого не прошу я,
Нічого не прошу. Отак,

וואַרנאַק

וועג כ׳האָב געבלאָנקעט איבן דער פרעמד
באַם טיַיך יעלעק, האָב איך באגעגנט
אן אלטן גריַיז, א לאנדסמאנ טאקע,
אן אלטן אויסגעמאטערטן וואַרנאַק,
פון וויסטער קאטאָרגע אנטלאָפן.
מיר האָבן זיך איבן פעלד געטראָפן
אום זונטיק. האָבן זיך צערעדט.
דערמאנט האָט זיַין וואָלין דער אלטער,
די יונגע פריַיהיַיט די צעשטראלטע
און ס׳לעבן זיַינס. איבן גראָז ביז שפעט
באַם שוצ־בערגל פון אונדזער פעסטונג
מיר זיַינען שמועסנדיק געזעסן,
דערציילט זיך מיַיסעס. „וויפל יאָרן!״—
דער אלטער זאָגט.— בלויז גאָט דאָס קאָן.
פון גאָט גייט אלץ! דער נאר דער מענטש
אלייַן ניט אופטוען וועט גאָרניט!
דו זעסט? אלייַן אומזיסט־אומנישט
דאָס לעבן מיַינס האָב איך פארוויסט,
און כ׳האָב צו קיינעם ניט קיין טיַינעס
פאר די פארויסטע יאָרן מיַינע,
און כ׳בעט בא קיינעם גאָרניט. יאָ,

Мій сину, друже мій єдиний,
Так і загину на чужині
В неволі. — І старий варнак
Заплакав нишком. Сивий брате!
Поки живе надія в хаті,
Нехай живе, не виганяй.
Нехай пустку нетоплену
Іноді нагріє.
І потечуть з очей старих
Сльози молодії,
І умитеє сльозами
Серце одпочине
І полине із чужини
На свою країну.
— Багато дечого не стало, —
Сказав старий. — Води чимало
Із Ікви в море утекло...

Над Іквою було село,
У тім селі на безталання
Та на погибель виріс я.
Лихая доленька моя!..
У нашої старої пані
Малії паничі були;
Таки однолітки зо мною.
Вона й бере мене в покої
Синкам на виграшку. Росли,
Росли панята, виростали,
Як ті щенята. Покусали
Не одного мене малі.
Отож і вчити почали
Письму панят. На безголов'я
І я учуся. Слізьми! Кров'ю!

מײַנ זונ, כ׳האָב דיכ נאָר איינעמ
א פרײַנט דאָ אינ דער פרעמד. אָט דאָ
וועל איכ שוינ שטארבנ״. — גענומענ וויינענ
האָט דער ווארנאק. „ברודער ליבער,
גראָווער ברודער. ביז אינ שטיבל
די האָפענונג וווינט, איז טרײַב זי ניט!
איז זאָל זי וווינענ: זאָל אמאָל
אינ אלטער פוסטקע ווארעמ ווערנ,
אונ זאָל פונ אלטע אויגנ רינענ
יונגע טרערנ;
אונ מיט טרערנ דורכגעשווענקענ,
וועט דאָס הארצ אויכ רוענ,
פונ דער פרעמד צומ לאנד צומ אייגענעמ
וועט זיכ לאָזנ פליִענ!״

דער אלטער זאָגט: „שוינ פיל פארשוווּנדנ,
פיל וואסער איז אוועקגערונענ,
פונ איקווע אינ [דעמ יאמ] אוועק...
א דאָרפ געשטאנענ איז באמ ברעג.
אינ יענעמ דאָרפ אפ שלימ־שלימאזל,
אפ אומקומ בינ איכ אויסגעוואקסנ.
אָ, אומגליקלעכער גוירל קאלטער!
בא אונדזער פריצע בא דער אלטער
געוועג זײַנענ פאניטשעס קליינע —
מיט מיר קימאט אינ יאָרנ איינע.
איז נעמט זי מיכ אינ הויז צו זיכ
מיט פריצימלעכ צו שפילנ. עס וואקסנ
די פריצימלעכ — אונ אויסגעוואקסנ...
ווי הינטעלעכ, צעביסנ מיכ —
ניט מיכ אליינ. מע נעמט זיי לערנענ.
איכ לערנ זיכ אויכ, צומ אומגליק. טרערנ
אונ בלוט האָט מיכ געקאָסט דאָס לערנענ...
מיר זײַנענ וועלוועלער פונ הינט,

Письмо те полилося... Нас!
Дешевших панської собаки,
Письму учить?!
Молитись Богу
Та за ралом спотикатись,
А більше нічого
Не повинен знать невольник.
Така його доля.
Отож і вивчився я, виріс,
Прошу собі волі —
Не дає. І в москалі,
Проклята, не голить.
Що тут на світі робити?
Пішов я до рала...
А паничів у гвардію
Поопреділяла...
Година тяжкая настала!
Настали тяжкії літа!
Отож працюю я за ралом.
Я був убогий сирота.
А у сусіда виростала
У наймах дівчина. І я...
О доле! Доленько моя!
О Боже мій! О мій єдиний!
Воно тойді було дитина,
Воно... Не нам Твої діла
Судить, о Боже наш великий!
Отож вона мені на лихо
Та на погибель підросла.
Не довелось і надивитись,
А я вже думав одружитись,
І веселитися, і жить,

צו וואָס אונדז לערנען?!
וואָס דארפן מיר?!
בעטן גאָט, באַם אקער גיין געבויגן —
מער דארף דער קנעכט ניט וויסן,
אזא מין איז זײַן גוירל! כ׳לערן,
כ׳בין שוין אויסגעוואקסן, כ׳בעט,
אז מע זאָל מיר פרײַהײַט געבן;
וויל זי ניט — אונ אין סאָלדאטן,
די פארפלוכטע, שיקט ניט.
אָט אזוי די יאָרן כ׳פאטער...
וואָס־זשע טוט מען? צו דעם אקער
בין איך שטיל אוועק...
די פאניטשעס אין דער גווארדיע
האָט מען גיך צעשטעקט...

שווערע יאָרן אָנגעקומען,
כ׳האָרעווע אזוי באַם אקער:
כ׳בין א יאָסעם. עלנט, קומער!..
אונ באַם שאָכן איז געוואקסן
א מיידעלע א דינסט — א שײַן.
אונ איך — אָ, מאזל, מאזל מײַנס!
אָ, גאָט מײַנער, אָ, גאָט דו אײַנער!
כ׳האָב ליב געקראָגן אָט דאָס שיינע
קינד... ניט מיר, אָ, גאָט, דאָס ווייסן,
ניט מיר, ניט מיר דאָ קאָנען
דיך מישפעטן, אָ, גאָט דו גרויסער!
דאָס קינד, עס וואקסט אונ ברענגט מיר ליידן,
אונ אומקום ברענגט זי, ניט קיין פריידן.
ניט אָנגעקוקט געגוג זיך דעמלט...
געוואָלט כ׳האָב פאר א ווײַב זי נעמען,
אונ פרייען זיך, אונ לײַטיש לעבן,
אונ לויבן לײַט, אונ גאָט אויך לויבן...
אונ אויסגעקומען...

Людей і Господа хвалить...
А довелося...
Накупили
І краму, й пива наварили,
Не довелося тілько пить.
Старої пані бахур сивий
Окрав той крам. Розлив те пиво,
Пустив покриткою... Дарма.
Минуло, годі... Недоладу
Тепер і згадувать. Нема,
Нема, минулося, пропало...
Покинув ниву я і рало,
Покинув хату і город,
Усе покинув. Чорт нарадив.
Пішов я в писарі в громаду.

То сяк, то так минає год,
Пишу собі, з людьми братаюсь
Та добрих хлопців добираю.
Минув і другий. Паничі
На третє літо поз'їзжались,
Уже засватані. Жили
В дворі, гуляли, в карти грали,
Свого весілля дожидали
Та молодих дівчат в селі,
Мов бугаї, перебирали.
Звичайне, паничі. Ждемо,
І ми ждемо того весілля.
Отож у Клечальну неділю
Їх і повінчано обох,
Таки в домашньому костьолі.
Вони ляхи були. Ніколи

געקויפט אלצדינג שוינ,
אונ ביר געקאָכט, פארגרייט די קליידער,
נאָר ניט באשערט געווענ צו טרינקענ.
דער אלטער פריצעס גראָווער באָכער
האָט אלצ בארויבט, דעמ ביר צעגאָסנ
אונ א געשענדעטע פארלאָזט זי...
ס׳איז אלצ אוועק, ס׳איז אלצ פארשוווּנדנ.
צו וואָס דערמאנענ איצט? נישטאָ.
נישטאָ!.. פארשוווּנדנ אונ געפעלט זיכ!
איכ האָב דעמ אקער דאנ פארוואָרפנ,
פארלאָזט דאָס פעלד, די שטוב, דעמ גאָרטנ,
געוואָרפנ אלצ. דעמ רועכ געפאָלגט, —
אינ דאָרפ א פיסאר כ׳בינ געוואָרנ.

אונ ווי ס׳ניט איז איז דורכ א יאָר,
איכ שרייַב מיר, כאווער זיכ מיט לייַטנ,
אונ יאטנ ווילע נעמ איכ קלייַבנ.
פארגייט א צווייט יאָר... פריש אונ קלאָר,
די פאניטשעס קומענ ביידע
פארקנאסטע שוינ. מע שוועבט,
מע שפילט אינ קאָרטנ, מע לעבט,
אונ צו דער כאסענע מע גרייט זיכ,
צו יונגע מיידלעכ פונעמ דאָרפ,
ווי בוהייַעס, מע קריכט — מע פרייט זיכ.
נו, פריצימלעכ! מיר ווארטנ אויכ
אפ יענעמס כאסענעס אונ פריידנ...

אונ אָט גאָר גיכ, אינ גרינעמ זונטיק,
געמאכט א כאסענע זיי ביידנ
אינ קאָסטיאָל היימישנ (געווענ
זיי זייַנענ ליאכנ). קיינמאָל

Нічого кращого сам Бог
Не бачив на землі великій,
Як молодії ті були...
Заграла весело музика...
Їх із костьола повели
В возобновленнії покої.
А ми й зострiли їх і всіх,
Княжат, панят і молодих,
Всіх перерізали. Рудою
Весілля вмилося. Не втік
Ніже єдиний католик,
Всі полягли, мов поросята
В багні смердячому. А ми,
Упоравшись, пішли шукати
Нової хати, і найшли
Зелену хату і кімнату
У гаї темному. В лугах,
В степах широких, в байраках
Крутих, глибоких. Всюди хата,
Було де в хаті погуляти
І одпочити де було.

Мене госпóдарем обрали,
Сем'я моя щодень росла
І вже до сотні доростала.
Мов поросяча, кров лилась.
Я різав все, що паном звалось,
Без милосердія і зла,
А різав так. І сам не знаю,
Чого хотілося мені?
Ходив три года я з ножами,
Неначе п'яний той різник.

האָט ניט געזען אויך גאָט קיין שענערס
אפ אונדזער ערד אפ אונדזער גרויסער
פון יענע יונגע פֿאָרלעך צוויי...
ס׳האָט פריילעך די מוזיק צערוישט זיך,—
אונ אָט פון קאָסטיאָל פירט מען זיי

צו די פאלאצן די באַלייטע...
אונ מיר באגעגענען זיי, באפאלן,
מיר שעכטן פירשטן, פירשטלעך אלע.
מיט בלוט די כאסענע פארלאָפן,
קיינ אייַנ קאטויל איז ניט אנטלאָפן,—
געפאלן אלע, ווי כאזיירים
איַנ שטינקענדיקן מיסט. אונ מיר,
זיך אייַנגעפֿאָרעט, געגומען קלערן,
א נייַע שטוב אוועק זיך זוכן,
אונ גאָר אינגיכן זי געפונען,
א צימער איַנ א הויז א גריינעם,
איַנ וואלד איַנ פינצטערן, איַנ פעלד,
איַנ טאָל, איַנ סטעפּעס העלע,
איַנ טיפע גראָבנס — אומעטום
געוועהן ווו הוליען איַנ ארום,
אונ אויך ווו רועהן איז געוועהן.

מ׳האָט מיך פאר אן עלטסטן אויסגעקליבן;
פון טאָג צו טאָג וואקסט מייַנ געזינד,
שויַנ צו א הונדערט זיך דערקליבן.
ווי כאזערשעס דאָס בלוט אלץ רינט!
געשניטן אלץ, וואָס פֿאָרעצ הייסט,
אונ אָן ראכמאָנעס, אויך אָן בייז,—
געשניטן גלאט... איך ווייס אלייַן ניט,
וואָס האָט זיך מיר געגלוסט אזוינס?
מיט מעסערס דריַי יאָר געגאן אזוי,

До сльоз, до крові, до пожару,
До всього, всього я привик.
Було, мов жабу ту, на списі
Спряжеш дитину на огні
Або панянку білолицю
Розіпнеш голу на коні
Та й пустиш в степ.
Всього, всього тойді бувало,
І все докучило мені...
Одурів я, тяжко стало
У вертепах жити.
Думав сам себе зарізать,
Щоб не нудить світом.
І зарізав би, та диво,
Диво дивне сталось
Надо мною, недолюдом...

Вже на світ займалось,
Вийшов я з ножем в халяві
З Броварського лісу,
Щоб зарізаться. Дивлюся,
Мов на небі висить
Святий Київ наш великий.
Святим дивом сяють
Храми Божі, ніби з самим
Богом розмовляють.
Дивлюся я, а сам млію.
Тихо задзвонили
У Києві, мов на небі...
О, Боже мій милий!
Який дивний Ти. Я плакав,
До полудня плакав.

א קוילער—וואָס עס טרעפט נאָר, שנײַדט ער,
צו בלוט, צו טרערנ אונ צו שײַטערס,
צו אלצ, צו אלצ שוינ צוגעוווינט.
עס טרעפט, ווי א זשאבע, כאפסט א קינד
אפנ שפיז אונ בראָטסט אפנ פײַער,
צי א פאניענקע, בלאס אונ מילד,
צעקרייצסטו נאקעט אפ א פערד
אונ לאָזט אינ סטעפ אינ פרײַענ.
ס׳איז אלצ געווענ, ס׳האָט פאסירט,
אונ אלצ געוואָרנ נימעס מיר...

כ׳ווער שוינ דול. געוואָרנ שווער
אינ די גריבער לעבנ;
זיכ אליינ געוואָלט שוינ קוילענ,
אפ דער וועלט קיינ קוק מער געבנ.
כ׳וואָלט געקוילעט זיכ... נאָר וווּנדער,
גרויסע וווּנדער קומענ
איבער מיר, דעמ אומענטש...
טאָגנ האָט גענומענ.
פונ בראָווארער וואלד דעמ טיפנ
מיטנ מעסער ארויסגעגאנגענ,
קעדיי זיכ קוילענ. כ׳גיב א קוק,
ווי אפנ הימל איז אופגעהאנגענ
דער גרויסער, דער הייליקער קיִעוו!
ווי הייליקע וווּנדער, לויכטנ
קלויסטערס קלאָרע, הויכע,
צו גאָט זיי שיקנ רייד.
איכ גיב א קוק, דאָס הארצ צעגייט,
מ׳האָט שטיל גענומענ קלינגענ
אינ קיִעוו, ווי אפנ הימל...
אָ, גאָט מײַנער! געוואָרנ גרינגער.
ס׳ארא וווּנדער, טאטע זיסער!..
כ׳האָב צעוויינט זיכ, טרערנ גיסנ,

Та так мені любо стало:
І малого знаку
Нудьги тії не осталось,
Мов переродився...
Подивився кругом себе
І, перехрестившись,
Пішов собі тихо в Київ
Святим помолитись,
Та суда — суда людського
У людей просити.

<Орська фортеця, січень — початок травня 1848 року>

כ׳ווייב ביז האלבטאָג, גאָט דו ליבער...
פון אומעט איז קיין שפור געבליבן,
אלצ איז ליב אונ קלאָר געוואָרן, —
כ׳בין אפסנײַ געבאָרן...
כ׳גיב א קוק ארום זיך —
איך צייל׳עמ בריט זיך איבער,
כ׳בין שטיל אוועק קיין קיעוו —
ניט די הייליקע צו בעטן, —
א געריכט, א געריכט א מענטשלעכע
דאָרט בא לײַטן בעטן״.

[אָרסקער פעסטונג 1848]—[1858]

<ЦАРІ>

Старенька сестро Аполлона,
Якби ви часом хоч на час
Придибали-таки до нас,
Та, як бувало во дні они,
Возвисили б свій Божий глас
До оди пишно-чепурної,
Та й заходилися б обоє
Царів абощо воспівать.
Бо як по правді вам сказать,
То дуже вже й мені самому
Обридли тії мужики,
Та паничі, та покритки.
Хотілося б зогнать оскому
На коронованих главах,
На тих помазаниках Божих...
Так що ж, не втну, а як поможеш
Та як покажеш, як тих птах
Скубуть і патрають, то, може,
І ми б подержали в руках

קייסאָרימ[1]

איר, שוועסטער אלטינקע אפאָלאָס!
וועג איר וואָלט אייגמאָל אפ א שאָ
צו אונדז זיך צושלעפּן אָט דאָ,
אוג, ווי געווענ איז גאָר אמאָל,
די שטימ די געטלעכע דערהויבּן
ביז צו אן אָדע א געפּוצטער,
וואָלטן מיר דאָ ביידע אָנגעהויבּן
די צארן, לאָמיר זאָגן, לויבּן!
דעמ עמעס זאָגן, אונדז אלייַן
שויַן צופיל נימעס זייַנען זיי,
אָט די מוזשיקעס די אזוינע,
די פּאניטשעס אוג די זוינעס.
עס ווילט זיך שוין מיַן הייליקייַט
אפ די קייסאָרימס קרוינען טרייַבּן,
אפ אלע זיי, די גאָטגעזאלבּטע...
איז וואָס? כ׳פּארשטיי ניט, ווי׳ארום!
אויבּ וועסט קומען אונדז צו הילפ
אוג וועסט ווייַזן, ווי׳אזוי
מע פּליקט, מע טרייבּערט יענע פויגלען, —

1) אינ שעוטשענקאָס מאנוסקריפּט האָט די פּאָעמע ניט קיין נאָמען.

Святопомазану чуприну.
Покиньте ж свій святий Парнас,
Придибайте хоч на годину
Та хоч старенький Божий глас
Возвисьте, дядино. Та ладом
Та добрим складом хоть на час,
Хоть на годиночку у нас
Ту вінценосную громаду
Покажем спереду і ззаду
Незрячим людям. В добрий час
Заходимось, моя порадо.

I

Не видно нікого в Ієрусалимі,
Врата на запорі, неначе чума
В Давидовом граді, Господом хранимім,
Засіла на стогнах. Ні, чуми нема;
А гірша лихая та люта година
Покрила Ізраїль — царева война!
Цареві князі, і всі сили,
І отроки, і весь народ,
Замкнувши в городі ківот,
У поле вийшли, худосилі,
У полі бились, сиротили
Маленьких діточок своїх.
А в городі младії вдови
В своїх світлицях, чорноброві,
Запершись, плачуть, на малих
Дітей взираючи. Пророка,
Свого неситого царя,
Кленуть Давида-сподаря.

וואָלטנ מיר זיי אינ די הענט געהאלטנ
די טשופּרינעס די הויכ־געזאלבּטע.
פארלאָזט דעמ הייליקנ פּארנאס
אונ קומט אראָפּ כאָטש אפ א שאָ,
גאָטס אלטע שטימ לאָזט הערנ הויכ!
אונ, ווי געהעריק, שיינ אונ פיַינ
כאָטשבּי א שאָ איר זינגט מיט אונדז,
קעדיי די איידע די געקרוינטע
פונ פאָרנט אונ פונ הינטנ ווייַזנ
די בּלינדע לייַט. אינ א גוטער שאָ
מיר הייבּנ אָנ, מיַינ הילפ, מיַינ שוצ!

I

אינ יערושאָלאיִמ איצט זעט מענ ניט קיינעמ,
אינ דאָוויד־שטאָט שליסט מענ די טויערנ פעסט,
ניט אנדערש עס האָט אינ דער שטאָט אינ דער שיינער,
וואָס גאָט זי באהיט, זיכ פארקליבּנ די פּעסט...
ניט די פּעסט! נאָר אנ ערגערע צאָרע א גרויסע
האָט ייִסראָעלנ געטראָפנ: א מילכאָמע האלט דער קייסער!
דאָס גאנצע כאיִל, אלע פירשטנ,
די יונגענ אונ דאָס גאנצע פאָלק,
אינ שטאָט פארשלאָסנ פעסט דעמ מישקנ,
אוועק אינ פעלד, אינ ברייטנ טאָל.
מע שלאָגט זיכ בייז אונ אָנ ראכמאָנעס,
מע מערט יעסוימימ, די אלמאָנעס
די יונגע דאָרט אינ שטאָט באוויינענ
די בּידנע קינדערלעכ די קליינע,
דעמ נאָווי אונ דעמ קייסער דאָוויד
אפ וואָס די וועלט שטייט אלע שעלטנ.
אונ ער, ווי גאָרניט וואָלט געשענ,
שפּאצירט זיכ אפ זייַנ צעדער־דאכ
אינ מאנטל פּורפּורנעמ: מיט ברענ,

А він собі, узявшись в боки,
По кровлі кедрових палат
В червленій ризі похожає
Та, мов котюга, позирає
На сало, на зелений сад
Сусіди Гурія. А в саді,
В своїм веселім вертограді,
Версавія купалася,
Мов у Раї Єва,
Подружіє Гурієво,
Рабиня царева.
Купалася собі з Богом,
Лоно біле мила
І царя свого святого
У дурні пошила.

Надво́рі вже смеркло, і, тьмою повитий,
Дрімає, сумує Ієрусалим.
В кедрових палатах, мов несамовитий,
Давид похожає і, о цар неситий,
Сам собі говорить: «Я... Ми повелим!
Я цар над Божіїм народом!
І сам я Бог в моїй землі!
Я все!..» — А трохи згодом
Раби вечерю принесли
І кінву доброго сикеру...
І цар сказав, щоб на вечерю
Раби рабиню привели,
Таки Версавію. Нівроку,
До Божого царя-пророка
Сама Версавія прийшла,

ווי א קאָטער אפ א פעטער זאכ,
ער קוקט אינ שאָכנס גרינעמ גאָרטנ —
דעמ שאָכנס ווייַב איצט באָדט זיכ דאָרטנ:
ס׳איז אוריעס ווייַב — באשעווע,
ווי איינ גאניידנ עווע [1],
אינ גרינעמ גאָרטנ פרייַלעכ, לוסטיק
געוואשנ האָט די ווייַסע ברוסטנ.
זי איז אוריעס פרייַנדנ, אוריעס ווייַב,
נאָר דעמ קייסערס שקלאפנ זי פארבלייַבט,
אונ דאָווידנ דעמ הייליקנ צאר
האָט זי פארפירט, געמאכט צום נאר...

אינדרויסנ שוין טונקלט. אין פינצטערניש פולער
שלאָפט אייַנ דער פארטרויערטער יערושאָלאימ.
אינ צעדערנעמ פאלאצ, ניט אנדערש א דולער,
שפאנט דאָוויד ארום, דער גיריקער קייסער,
אונ זאָגט זיכ אליין: „איכ... מיר הייסנ!..
איכ בין דער האר
פונעמ פאָלק דעמ פייַנעמ,
אָיכ בין א גאָט אינ לאנד אינ מייַנעמ,
איכ בין אלצ!..״
אונ א ביסל שפעטער
די קנעכט אימ ברענגען א קרוג געטראנק,
צו אָונטבּרויט דער צאר פארלאנגט,
די קנעכט זאָלנ אימ א קנעכטנ ברענגען,
אונ טאקע זי, באשעווע... קיין אייַנהאָרע! —
צום קייסער געטלעכנ, צום נאָווי,
באשעווע ז׳אליין געקומען...
געגעסנ אָונטבּרויט, גענומען
א ביסל מאשקע מיט דעמ נאָווי,

---

1 עווע — כאווע.

І повечеряла, й сикеру
З пророком випила, й пішла
Спочити трохи по вечері
З своїм царем. І Гурій спав.
Йому, сердешному, й не снилось,
Що дома нищечком робилось,
Що з дому цар його украв
Не золото, не серебро,
А лучшеє його добро,
Його Версавію украв.
А щоб не знав він тії шкоди,
То цар убив його, та й годі.
А потім цар перед народом
Заплакав трохи, одурив
Псалмом старого Анафана...
І, знов веселий, знову п'яний,
Коло рабині заходивсь.

II

Давид, святий пророк і цар,
Не дуже був благочестивий.
Була дочка в його Фамар
І син Амон. І се не диво.
Бувають діти і в святих,
Та не такі, як у простих,
А ось які. Амон щасливий,
Вродли́вий первенець його!
Лежить, нездужає чогось?
Давид стенає та ридає,
Багряну ризу роздирає
І сипле попіл на главу.
— Без тебе я не поживу

דערנאָכ אוועק אפ זיסער רו
מיטנ קייסער... אונ אוריע איז געשלאָפנ;
ס׳האָט אימ זיכ, נעבעכ, ניט געכאָלעמט,
וואָס אינדערהיימ דאָרט שטילערהייט
קומט פאָר. דער צאר באנעמט אימ.
ניט גאָלד, ניט זילבער נעמט ער צו—
ער נעמט דאָרט צו דאָס בעסטע גוטס—
באשעווע, זײַנ ווײַב זײַנ ליבע.
ער זאָל ניט וויסנ פונ זײַנ שאָדנ,
האָט אימ דער צאר געטויט—אונ פאָטער!..
ס׳האָט פאר דעמ פאָלק דערנאָכ דער צאר
געוויינט א ביסל, אָפגענארט
מיט טילימ דעמ אלטנ נאָווי נאָסנ...
אונ ווידער פריילעכ, שיקער ווידער
ארומ דער שקלאפנ טאנצט ער, ציטערט.
אזוי די הייליקע צארנ לעבנ.
ווי לעבנ פראָסטע? מע טאָר ניט ריידנ,
כ׳אייצע אײַכ פונ דעמ גאניידנ
ניט וויסנ גאָר, ניט פרעגנ קיינעמ,
ס׳זאָל ניט פארשאטנ,—ס׳טרעפט ניט איינמאָל!..

II

דער קייסער דאָוויד, דער צאר דער נאָווי,
ניט איבעריק איז פרומ געווענ.
געהאט האָט ער א טאָכטער טאָמאָר,
א זונ אמנוינ. קיינ נעס איז ניט געשענ,
עס איז, פארשטייט זיכ, ניט קיינ וווּנדער:
אויכ הייליקע פארמאָגנ קינדער,
נאָר ניט אזעלכע, ווי בא פראָסטע,
נאָר אָט אוועלכע... דער שיינער אמנוינ,
דער מאזלדיקער באָכער, ליגט,
איז קראנק, אונ דאָוויד קרעכצט אונ זיפצט,
זײַנ פורפור־מאנטל ער צערײַסט,

І дня єдиного, мій сину,
Моя найкращая дитино!
Без тебе сонця не узрю,
Без тебе я умру! умру! —
І йде, ридаючи, до сина.
Аж тюпає, немов біжить.
А той, бугай собі здоровий,
У храмині своїй кедровій
Лежить, аж стогне, та лежить,
Кепкує з дурня. Аж голосить,
Аж плаче, бідний, батька просить,
Щоб та Фамар, сестра, прийшла.
— Драгий мій отче і мій царю!
Вели сестрі моїй Фамарі,
Щоб коржика мені спекла
Та щоб сама і принесла,
То я, вкусив його, возстану
З одра недуги. —
Вранці-рано
Фамар спекла і принесла
Опріснок братові. За руку
Амон бере її, веде
У темну храмину, кладе
Сестру на ліжко. Ламле руки,
Сестра ридає. І, рвучись,
Кричить до брата: — Схаменись!
Амоне, брате мій лукавий!
Єдиний брате мій! Я... Я...
Сестра єдиная твоя!
Де дінусь я, де діну славу,
І гріх, і стид? Тебе самого
І Бог і люде прокленуть!.. —
Не помогло-таки нічого.

באשיט מיט אש זײַנ אלטנ קאָפּ:
„איכ וועל אָנ דיר ניט קאָנענ לעבנ
קיינ טאָג קיינ איינ־אונ־איינציקנ, מײַנ זונ,
מײַנ קינד מײַנ טײַערס, קינד מײַנ שיינס!
אָנ דיר איכ וועל ניט זענ די זונ,
אָנ דיר כ׳וועל שטארבנ, שטארבנ, שטארבנ!״
אונ קלאָגנדיק ער גייט צומ זונ,
ער צאפּלט, טופּעט אונ ער לויפט.
אונ ער, דער בוהײַ דער געזונטער,
אינ צעדער־צימער ליגט ער מונטער:
ער לאכט זיכ אויס פונעמ נאר דעמ פאָטער;
ער ליגט, ער וויינט, נעבעכ, אונ בעט זיכ,
אז קומענ זאָל די שוועסטער טאָמאָר:
„איכ בעט דיכ הארציק, דו זאָלסט הייסנ,
א קוכנ זאָל מיר טאָמאָר באקנ,
אונ זי אליינ זאָל מיר אימ ברענגענ;
ווי נאָר איכ וועל דערפונ פארזוכנ,
וועל איכ געזונט ווערנ...״

גאנצפרי

האָט טאָמאָר אָפּגעבאקט, געבראכט
געבעקס דעמ ברודער. פאר דער האנט
ער נעמט זי פעסט אונ פירט אוועק
אינ פינצטערנ צימער. אפ דעמ בעט
ער וואלגערט זי. זי ברעכט די הענט,
די שוועסטער, קלאָגט אונ רײַסט זיכ, נעבעכ,
זי שרײַט צומ ברודער: „קומ צו זיכ!
אָ, אמנוינ, פאלשער ברודער מײַנער,
מײַנ אמנוינ איינציקער! איכ... איכ...
דײַנ שוועסטער, דײַנ איינ־אונ־איינציקע!
וווהינ וועל איכ אהינטונ זיכ?
די זינד, די בושע אונ די שאנד!..
ס׳וועלנ גאָט אונ לײַט פארשעלטנ דיכ!״
ס׳האָט אָבער גאָרנישט ניט געהאָלפנ!..

Отак царевичі живуть,
Пустуючи, на світі.
Дивітесь, людські діти!..

III

І поживе Давид на світі
Немалі літа,
Одрях старий, і покривали
Многи́ми ризами його,
А все-таки не нагрівали
Котюгу блудного свого.
От отроки й домірковались
(Натуру вовчу добре знали),
То, щоб нагріть його, взяли,
Царевен паче красотою,
Дівчат старому навели.
Да гріють кров'ю молодою
Свого царя. І розійшлись,
Замкнувши двері за собою.
Облизавсь старий котюга,
І розпустив слини,
І пазорі простягає
До Самантянини.
Бо була собі на лихо
Найкраща меж ними,
Меж дівчатами; мов крин той
Сельний при долині —
Меж цвітами. Отож вона
І гріла собою
Царя свого, а дівчата
Грались меж собою

אזוי דאָ לעבּן אפ דער וועלט
דעמ קייסערס יאָרשימ טאָג ווי נאכט.
פארשטייט עס, מענטשן, גוט באטראכט !..

III

האָט דאָוויד אָפּגעלעבט אפ דער וועלט
דער קלאָרער ניט ווייניק יאָרן.
ער איז שוין אלט, אוּן ס׳איז אימ קאלט,
מע האָט באדעקט אימ אוּן געקוטעט,—
ס׳איז אלץ אימ קאלט, דעמ נויעפ, דעמ קאָטער.
אוּן ס׳האָבּן יונגען זיך דערטראכט,
ווי אימ דערוואַרעמען, דעמ צאר
(דעמ וואָלפס נאטור זיי ווייסן גוט).
מע האָט דעמ אלטן אָנגעבראכט
די שענסטע מיידלעך, אוּן אסאכ,
שיין, ווי קעניגלעכע טעכטערלעך,
זיי זאָלן אימ מיט יונגן בלוט
דערוואַרעמען, דעמ צאר !— צעגאנגען זיך
אוּן הינטער זיך פארמאכט די טיר...

דער אלטער קאָטער האָט באלעקט זיך,
אימ רינט די סלינע מאמעש,
ער האָט די נעגעלעך צעשטעקט
אוּן צוגעגאבּן צו דער שונאמיס,—
אז אָך אוּן ווי איז איר געווען שוין !
פון אלע שיינע זי די שענסטע,
די בלום די שענסטע צווישן בלומען,
וואָס וואקסן אין די גרינע טאָלן,
איר שיינקייט איז ניט אָפּצומאָלן.
אוּן געווארעמט האָט זי דעמ קייסער,
איר קייסער. די מיידלעך

Голісінькі. Як там вона
Гріла, я не знаю,
Знаю тільки, що цар грівся,
І... і не позна ю.

IV

По двору тихо похожає
Старий веселий Рогволод.
Дружина, отроки, народ
Кругом його во златі сяють.
У князя свято, виглядає
Із Ли́твн князя-жениха
За рушниками до Рогніди.

Перед богами Лель і Ладо
Огонь Рогніда розвела;
Драгим єлеєм полила
І сипала в огнище ладан.
Мов ті валькірії, круг неї
Танцюють, граються дівчата
І приспівують:

«Гой, гоя, гоя!
Новії покої
Нумо лиш квітчати,
Гостей сподіватись!».
За Полоцьком, неначе хмара,
Чорніє курява. Біжать
І отроки, й старі бояра
Із Ли́твн князя зострічать.
Сама Рогніда з Рогволодом
Пішла з дівчатами, з народом.

געשפּילט האָבן נאקעט דאנעבן.
ווי האָט זי געווארעמט? — איך ווייס ניט,
איך ווייס נאָר, ער האָט געווארעמט זיך, געבּרענט
אוּן... אוּן... זי ניט „דערקענט".

IV

עס שפּאנט זיך שטיל אין הויכן פּאלאצ
דער האָפּערדיקער ראָגוואָלאָד;
ארום, אין זילבּער אוּן אין גאָלד,
דאָס ווייַב, דאָס פּאָלק, די דינער.
א יאָנטעוו הייַנט: עס קומט פּוּן לייטע
א פּירשט א כאָסן פּאר ראָגנידע,
מיט האנטעכער ער וועט זי סוואטען.

אוּן פּאר די געטער לעל אוּן לאדאָ
צעפּירט האָט ראָגנידע א פּייַער,
באגאָסן האָט מיט אייל מיט טייַערן,
אין פּייַער שיט זי די געווירצן;
ווי די וואלקיריעס, ארום איר
עס טאנצן, שפּילן זיך די מיידלעך
אוּן זייַנען פּריילעך:

„גאָיא, גאָיא, גאָיא!
דאָס נייַע הויז אין טויעט,
צירן עס מיט בלומען,
סיוועלן געסט הייַנט קומען!"

אוּן הינטער פּאָלאָצק, ווי א כמארע,
זיך שווארצט. עס יאָגן
יונגע הארן, אלטע באָיארן
באגעגענען דעמ פּירשט פּוּן לייטע;
מיטן פּאָטער איז ארויס ראָגנידע,
מיט כאווערטעס, מיטן גאנצן פּאָלק.

Не із Ли́твы йде князь сподіваний,
Ще не знаємий, давно жаданий;
А із Києва туром-буйволом
Іде веприщем за Рогнідою
Володимир князь со киянами.
Прийшли, і город обступили
Кругом, і город запалили.
Владимир-князь перед народом
Убив старого Рогволода,
Потя народ, княжну поя,
Отидє в волості своя,
Отидє з шумом. І растлі ю,
Тую Рогніду молодую,
І прожене ю, і княжна
Блукає по світу одна,
Нічого з ворогом не вдіє.

Так отакії-то святії
Оті царі!

V

Бодай кати їх постинали,
Отих царів, катів людських.
Морока з ними, щоб ви знали,
Мов дурень, ходиш кругом їх,
Не знаєш, на яку й ступити.
Так що ж мені тепер робити
З цими поганцями? Скажи,
Найкраща сестро Аполлона,
Навчи, голубко, поможи
Полазить трохи коло трона;
Намистечко, як зароблю,
Тобі к Великодню куплю.

נאָר ניט פון ליטע גייט ער, דער באשערטער,
דער ניט־באקאנטער, דער לאנג באגערטער,
נאָר גאָר פון קיעוו. ווי א ווילדער שטיר,
ווי א ווילדער כאזער, נאָכ ראָגנידעג
מיט זײַנע לײַט געקומען איז וולאדימיר,
געקומען אונ די שטאָט באלאגערט,
זי אָנגעצונדן — אונ זי פלאקערט.
וולאדימיר האָט פארן גאנצן אויל׳עמ
דעמ אלטן ראָגוואָלאָד געקויל׳עט,
דאָס פאָלק צעבראָקט, די פירשטן געשענדעט
אונ אוועק איז אייגענע לענדער!
אוועק מיט ראש. אונ זי געפײַניקט,
די יונגע ראָגנידע, די פײַנע,
אונ דורכגעטריבן. אונ איינע אליין
זי בלאָנדזשעט אום איז וואלד, איז פליין,
אונ קאָן ניט טון דעמ סוינע גאָרניט...

אזעלכע זײַנען זיי, די הייליקע,
אָט די קייסאָרים!

V

אונ זאָלן טאליאָנים זיי הענגען,
די צארן די בייזע, די מענטשן־הענקער!
א דולעניש מיט זיי, איר זאָלט נאָר וויסן!
ווי א נאר דו דרייסט זיכ ארום זיי, —
דו ווייסט ניט, ווו די פוס א שטעל טון!
אונ וואָס זאָל איכ אצינדערט טון
מיט אָט די מענוואָלים? זאָג,
דו, שענסטע שוועסטער פון אפאָלאָ!
לערן אויס מיכ, טײַבעלע, אונ העלפ
א ביסל קריכן לעבן טראָן!
אז כ׳וועל פארדינען, רײַכער ווערן, —

Пострижемося ж у лакеї
Та ревносно в новій лівреї
Заходимось царів любить.
Шкода і оливо тупить.
Бо де нема святої волі,
Не буде там добра ніколи.
Нащо ж себе таки дурить?
Ходімо в селища, там люде,
А там, де люде, добре буде.
Там будем жить, людей любить,
Святого Господа хвалить!

<Косарал, кінець вересня — грудень 1848 року>

קויפ איכ דיר א שנירל פערל,
און מירנ אוועקגיינ אינ לאקייענ —
און טרייַ, אינ נייַינקער ליוורייע,
וועלנ מיר קייסאָרימ ליבנ שטענדיק.
א שאָד דעמ בלייַער אָפּצוטעמפּנ,
ווו ס׳איז ניטאָ די פרייַע שייַנ,
קיינ גוטס וועט קיינמאָל דאָרט ניט זייַנ.
צו וואָס זיכ נארנ? אינ שטעט, אינ דערפער
זיכ ווענדנ לאָמיר: דאָרט זייַנענ מענטשנ!
ווו מענטשנ זייַנענ, איז גוטס פאראנענ.
דאָרט וועלנ מיר לעבנ און מענטשנ ליבנ,
און גאָט דעמ גרויסנ לויבנ.

. . . . . .

[קאָס־אראל 1848] — [1858]

П. С.

Не жаль на злого, коло його
І слава сторожем стоїть.
А жаль на доброго такого,
Що й славу вміє одурить.
І досі нудно, як згадаю
Готический с часами дом;
Село обідране кругом;
І шапочку мужик знімає,
Як флаг побачить. Значить, пан
У себе з причетом гуляють.
Оцей годований кабан!
Оце ледащо. Щирий пан,
Потомок гетьмана дурного,
І презавзятий патріот;
Та й християнин ще до того.
У Київ їздить всякий год,
У свиті ходить меж панами,
І п'є горілку з мужиками,
І вольнодумствує в шинку.
Отут він ввесь, хоч надрюкуй.
Та ще в селі своїм дівчаток
Перебирає. Та спроста

פ. ס.

נו, גוט, א בייזער! ווי א וועכטער,
דער רום־ער רינגלט אים ארום;
נאָר אָט! א גוטער, א גערעכטער,—
אונ קאָנ באשווינדלעג אויכ דעמ רום.

אויכ איצט איז נימעס, וועג כ׳דערמאנ עס—
דעמ זייגער אונ דאָס גאָטישע הויז,
אנ אָרעמ דאָרפ ארום זיכ שטויסט,
א פאָנ באווייזט זיכ—הייסט עס, פאנעס;
פונ קאָפ די היטל—דער מוזשיק:
עס שפאנט דער פאנ מיט די באגלייטער.
אָט דאָס איז א קאבאנ א שטיק,
ס׳איז א פאסקודניאק—א פאנ א בריייטער,
א זינדל פונ א נישט א העטמאנ,
א גאָר געטרייער פאטריאָט,
א גוטער קריסט, דערצו נאָכ, רעדט מעג,
יאָר אייג, יאָר אויס קייג קיעוו פאָרט.
איג סוויטע צווישג פאנעס גרויסע,
אונ מיט מוזשיקעס מאכט א קויסע,
אונ איז א פרייַדענקער איג שענק—
אָט דאָס איז ער, כאָטש מאָל אימ אויס!
בא זיכ איג דאָרפ נאָר קלייַבט ער איבער

Таки своїх байстрят з десяток
У год подержить до хреста.
Та й тілько ж то. Кругом паскуда!
Чому ж його не так зовуть?
Чому на його не плюють?
Чому не топчуть!! Люде, люде!
За шмат гнилої ковбаси
У вас хоч матір попроси,
То оддасте. Не жаль на його,
На п'яного Петра кривого.
А жаль великий на людей,
На тих юродивих дітей!

<Косарал, кінець вересня — грудень 1848 року>

די מיידעלעכ, אונ שטיל אונ לִיבינק
מאמזיירימלעכ א צענדליק זיַינע
א־יעדער יאָר ער טראָגט צום טויפֿנ,
אונ גאָרניט מער... א וויסטער אויסוורף!
פארוואָס־זשע קוקט מען אונ מע שפּיַט ניט?
מע טרעט ניט מיט די פיס? אָ, לִיַטנ,
געגנוג א שטיקל קאָלבעס פוילנ —
די מוטער וועט מען בא אייַכ פֿויעלנ,
איר וועט זי אָפּגעבנ... מע קאָנ אים לִיַדנ,
דעמ שיקערנ פּעטראָ דעמ לִיַדאק, —
נאָר ס׳איז מיר א פארדראָס אפ מענטשנ,
נאָר ס׳טוען באנק מיר מענטשנ קראנקע,
די דולע קינדער טוען באנק מיר.

[קאָס־אראל 1848]

* *
*

І небо невмите, і заспані хвилі;
І понад берегом геть-геть,
Неначе п'яний, очерет
Без вітру гнеться. Боже милий!
Чи довго буде ще мені
В оцій незамкнутій тюрмі,
Понад оцим нікчемним морем
Нудити світом? Не говорить,
Мовчить і гнеться, мов жива,
В степу пожовклая трава;
Не хоче правдоньки сказать,
А більше ні в кого спитать.

<Косарал, кінець вересня — грудень 1848 року>

* * *

א קויטיקער הימל, די כוואליעס פארשלאָפּן,
אונ איבער די בּרעגנ די גראָע העט־העט —
ניט אנדערש א שיקערער דער אָטשערעט,
ער בּייגט זיכ אָנ ווינט גאָר... ווי לאנג וועסטו שטראָפּנ
מיכ, גאָטעניו, דאָ איז דער טורמע אָנ טירנ?..
דער יאמ ליגט פונונטנ—וער דארפ אימ, צו וואָס?
עס קנייטשט זיכ אונ בּייגט זיכ דאָס געלבּלעכע גראָז
אונ ווילּ מיט מיר פאָרט דאָכ קיינ שמועס ניט פארפירנ,
עס יאָגט זיכ אפ סטעפישע בּרייטנ ארומ,
עס קלעמט מיכ מיט פרעמדקייט אונ קוקט אפ מיר שטומ
אונ ווילּ אלצ ניט זאָגנ דעמ עמעס דעמ רייגעמ...
אונ ווייטער דאָ פרעגנ ניטאָ מער בּא קיינעמ...

[קאָס־אראל 1848]

* *
*

Думи мої, думи мої,
Ви мої єдині,
Не кидайте хоч ви мене
При лихій годині.
Прилітайте, сизокрилі
Мої голуб'ята,
Із-за Дніпра широкого
У степ погуляти
З киргизами убогими.
Вони вже убогі,
Уже голі... Та на волі
Ще моляться Богу.
Прилітайте ж, мої любі,
Тихими речами
Привітаю вас, як діток,
І заплачу з вами.

<Косарал, кінець вересня — грудень 1848 року>

* * *

לידער מײַנע, דומעס מײַנע!
אײנציקע אונ אײנע!
איר זאָלט כאָטש מיך ניט פארלאָזן
אינ א בייזער שאָ אזוינער!
קומט צו פלײַעג, מײַנע בלויע,
מײַנע טויבנ יונגע,
פונ דער זײַט פונ בריטנ דניעפער
קומט אינ סטעפ דאָ זינגען
מיט די אָרעמע קירגיזן!
זיי זײַנען שוין באנומען,
הויל אונ נאקעט, אָבער פריַי נאָכ
בעטנ גאָט זיי קומען.
קומט צו פלײַעג, מײַנע ליבע!
מיט שטילע רייד מיט ריינע
כ׳וועל, ווי קינדער, אײַכ באגריסנ,
מיט אײַכ אינייגעמ ווײַנען.

[אָרסקער פעסטונג 1847]

* *
*

І виріс я на чужині,
І сивію в чужому краї:
То одинокому мені
Здається — кращого немає
Нічого в Бога, як Дніпро
Та наша славная країна...
Аж бачу, там тілько добро,
Де нас нема. В лиху годину
Якось недавно довелось
Мені заїхать в Україну,
У те найкращеє село...
У те, де мати повивала
Мене малого і вночі
На свічку Богу заробляла;
Поклони тяжкії б'ючи,
Пречистій ставила, молила,
Щоб доля добрая любила
Її дитину... Добре, мамо,
Що ти зарані спать лягла,
А то б ти Бога прокляла
За мій талан.

Аж страх погано
У тім хорошому селі.
Чорніше чорної землі

* * *

כ׳בין אויסגעוואקסן איך דער פרעמד,
איך ווער שוין גראָוו איך לאנד איך פרעמדן,
איז ווײַזט זיך אויס מיר איך מײַן עלנט —
ניטאָ קיין שענערס צווישן לענדער,
ווי אונדזער לאנד, ווי אונדזער דניעפער, —
ניטאָ בא גאָט... איך זע די וועלט דאָ,
ס׳איז דאָרט נאָר גוט, ווו מיר דאָרט פעלן.
איך א שלעכטער שאָ, ניט לאנג אָט דאָ
בין איך געקומען קיין אוקריַינע,
איך יענעם שענסטן דאָרף דעם גוטן,
ווו ס׳האָט געוויקלט מיך מײַן מוטער,
פאר גאָטס וועגן פארדינט א ליכטל;
באנאכט געוואכט, געבוקט זיך טיכטיק,
געשיקט גאָטס מוטער הייסע טפילעס,
דאָס מאזל זאָל איר קינד פארהיטן
פון אלדאָס בייז... אָ, גוט, מײַן מאמע,
וואָס דו ביסט פרי פון וועלט אוועק!
אניט וואָלסטו אויך גאָט פארשאָלטן
פארן מאזל מײַנעם.

ס׳איז שלעכט, א שרעק,
איך יענעם גוטן, שיינעם דאָרף.
פון ערד נאָכ שוואַרצער בלאָנדזשענ דאָרט

Блукають люди, повсихали
Сади зелені, погнили
Біленькі хати, повалялись,
Стави бур'яном поросли.
Село неначе погоріло,
Неначе люде подуріли,
Німі на панщину ідуть
І діточок своїх ведуть!..
. . . . . .
І я, заплакавши, назад
Поїхав знову на чужину.
І не в однім отім селі,
А скрізь на славній Україні
Людей у ярма запрягли
Пани лукаві... Гинуть! Гинуть!
У ярмах лицарські сини,
А препоганії пани
Жидам, братам своїм хорошим,
Остатні продають штани...
. . . . . .
Погано дуже, страх погано!
В оцій пустині пропадать.
А ще поганше на Украйні
Дивитись, плакать — і мовчать!
А як не бачиш того лиха,
То скрізь здається любо, тихо,
І на Україні добро.
Меж го́рами старий Дніпро,
Неначе в молоці дитина,
Красується, любується
На всю Україну.

די מענטשן — דארע, אויסגעצערטע;
פארטריקנט שוין די גרינע געריטנער;
די ווייַסע כאטעס קרום, פארלענדט,
דער סטאוו פארוואקסן מיט בוריאן,
און ווי דאָס דאָרף וואָלט אָפגעבּרענט,
און מענטשן וואָלטן דול געוואָרן, —
אפ פאנשטשינע זיי גייען שטום
און קינדער פירן מיט זיך אום!..

. . . . . .

און ס׳האָט דאָס הארץ געווויינט פון קלעם,
אוועק כ׳בין ווידער אין דער פרעמד.

. . . . . .

און ניט נאָר אין יענעם דאָרף,
נאָר אומעטום אפ אוקראינע
דאָס פאָלק פאריאָכן פאלשע פאנעס...
אין יאָכן קומען אום און קומען אום
די יונגע ריטערישע זין!..
די פאנעס, פאסקודניאקעס גרויסע,
פארקויפן שוין די לעצטע הויזן
די העלדערלעך, די גוטע־בּרידער...

. . . . . .

ס׳איז זייער שלעכט, ס׳איז זייער ביטער
אין אָט דעם מידבּער אומצוקומען;
ס׳איז שלעכט אוקריינע, אונדזער מוטער,
באקוקן, ווינען היים — און שטומען.

און אז דו זעסט ניט אָט דאָס שלעכטס,
איז דוכט זיך — גוט אפ יעדן קער
און שטיל אפ אונדזער אוקראינע;
צווישן בערג דער דניעפּר דער אלטער,
ניט אנדערש ווי א קינד אין וויגל,
איבּער גאנצ אוקריינע
שלענגלט זיך און שפּיגלט.

А понад ним зеленіють
Широкії села,
А у селах у веселих
І люде веселі.
Воно б, може, так і сталось,
Якби не осталось
Сліду панського в Украйні.
. . . . . .

<Косарал, кінець вересня — грудень 1848 року>

איבער אים זיכ שפרייטנ
גרינע דערפער, ברייטע;
אונ אינ דערפער אינ פריילעכע
זײַנענ מענטשנ פריילעכ.
ס׳וואָלט אזוי געווענ אינ לעבנ,
ווענ ס׳וואָלט מער שוינ ניט געבליבנ
קיינ שפור פונ פאנ אינ אוקראיִנע.

[קאָס־אראל 1848]

* *
*

Якби мені черевики,
То пішла б я на музики...
Горенько моє!
Черевиків немає,
А музика грає! грає!
Жалю завдає!

Ой піду я боса полем,
Пошукаю свою долю...
Доленько моя!
Глянь на мене, чорнобриву,
Моя доле неправдива...
Безталанна я!

Дівчаточка на музиках
У червоних черевиках...
Я світом нужу.
Без розкоші, без любові
Зношу мої чорні брови,
У наймах зношу!

<Косарал, кінець вересня — грудень 1848 року>

* * *

וואָלט איכ שיכעלעכ פארמאָגנ,
צו די קלעזמער וואָלט איכ יאָגנ,
אפנ הארצ איז שווער!
כ׳האָב קיינ שיכ ניט אופגענייט זיכ,
די מוזיק אלצ שפּילט, פארגייט זיכ,
טרויעריק מיר ווערט!

באָרוועס כ׳גיי אינ פעלד אינ גרינעמ,
כ׳וועל מײַנ מאזל דאָרט געפינענ.
ציטריק מאזל מײַנס!
צו מײַנ שיינ געזיכט קער אויס זיכ,
ס׳איז אנ אומרעכט דאָכ א גרויסער,
כ׳זאָל אָנ גליק דאָ זײַנ!

בא מוזיק דאָרט אלע מיידלעכ,
רויטע שיכלעכ, מונטער, פריילעכ,
איכ פארומערט בינ...
פונ קיינ ליבע ווייסט מײַנ הארצ ניט,
שיינקײַט מײַנע, ברעמענ שווארצע —
אלצ פארוועלקט אינ דינסט!

[קאָס־אראל 1848]

* *
*

Закувала зозуленька
В зеленому гаї,
Заплакала дівчинонька —
Дружини немає.
А дівочі молодії
Веселії літа,
Як квіточки за водою,
Пливуть з сього світа.
Якби були батько, мати
Та були б багаті,
Було б кому полюбити,
Було б кому взяти.
А то нема, сиротою
Отак і загину,
Дівуючи в самотині
Де-небудь під тином.

<Косарал, кінець вересня — грудень 1848 року>

* * *

קוקעט דאָס קוקאווקעלע
איז דעמ וואלד דעמ גרינעמ;
צעווייגט האָט זיך דאָס מיידעלע —
קיין פֿאָר זיך ניט געפונעג.
אוג די מיידלשע, די יונגע,
די פרייליכע יאָרן —
ווי א קווייטל מיטג וואסער
גייען זיי פארלאָרן.
וואָלט איך דאָ געהאט א מאמע,
אָדער גאָר א רייכג טאטג,
וואָלט געווען, ווער ס׳זאָל מיך נעמען,
אוג איצט — ניטאָ. ווי א יעסוימע,
וועל איך דאָ אומקומען איג נויטג,
אזוי איג איינזאמקייט איג גרויסער
ערגעצ דאָרט אונטער די פלויטג.

[קאָס־אראל 1848]

* *
*

Ой не п'ються пива́-меди,
Не п'ється вода,
Прилучилась з чумаченьком
У степу біда.
Заболіла головонька,
Заболів живіт,
Упав чумак коло воза,
Упав та й лежить.
Із Одеси преславної
Завезли чуму,
Покинули товариші —
Горенько йому.
Воли його коло воза
Понуро стоять.
А із степу гайворони
До його летять.
— Ой не клюйте, гайворони,
Чумацького трупу,
Наклювавшись, подохнете
Коло мене вкупі.
Ой полетіть, гайворони
Мої сизокрилі,
До батечка та скажіте,

* * *

אוי, ס׳טרינקט זיכ ניט קיינ ביר, קיינ מעד־ווײַנ,
ניט קיינ וואסער מער,
דעמ טשומאק אינ סטעפּ געטראָפנ
האָט אנ אומגליק שווער.
ס׳איז זײַנ קאָפּ מיט וויי פארלאָפנ,
ס׳טוט אימ וויי דער בויכ,
נעבּנ וואָגנ איז געפאלנ,
ליגט אזוי אָנ קוי׳כ.
פונ אָדעס דעמ קראכ פארפירט מענ
די טשומא אצינד,
מ׳האָט אינ סטעפּ פארלאָזט דעמ כאווער,
וויי איז אימ אונ ווינד.
נעבּנ וואָגנ שטייענ אָקסנ
טרויעריק אונ שטומ,
אונ פונ סטעפּ שוינ פליִענ קראָענ,
פליִענ שוינ צו אימ.
אוי, ניט פּיקט נאָר, שווארצע קראָענ,
דעמ טשומאקס געביינ,
מיט מײַנ לײַב איר ווערט געזעטיקט —
פּייגערט איר אליינ.
אוי, איר פליט שוינ, שווארצע קראָענ,
איכ וועל אײַכ באפעלנ:
זאָגט דאָרט אָנ, מײַנ ליבער פאָטער

Щоб службу служили
Та за мою грішну душу
Псалтир прочитали,
А дівчині молоденькій
Скажіть, щоб не ждала.

<Косарал, кінець вересня — грудень 1848 року>

זאָל א ליכטל שטעלן.
פאר מײַן זינדיקער נעשאָמע
טילים זאָגן דארף מען,
אוּן דעמ יונגן מיידל מײַנעמ
זאָגט, זי זאָל ניט וואַרטן.

[קאָס־אראַ 1848]

* *
*

Не так тії вороги,
Як добрії люди —
І окрадуть, жалкуючи,
Плачучи, осудять,
І попросять тебе в хату,
І будуть вітати,
І питать тебе про тебе,
Щоб потім сміятись,
Щоб з тебе сміятись,
Щоб тебе добити...
Без ворогів можна в світі
Як-небудь прожити.
А ці добрі люде
Найдуть тебе всюди,
І на тім світі добряги
Тебе не забудуть.

<Косарал, кінець вересня — грудень 1848 року>

* * *

ניט אזוי די בייזע פיינט,
ווי די גוטע לייט גאָר,—
מע באנעמט, באדויערנדיק,
מע באווייזט באציִיטנס,
מע פארבעט דיך אזוי פריינטלעך,
גרייט א וואַרע מאכן,
וועגן דיר מע פרעגט דיך אויס,
קעדיי דערנאָכדעמ לאכן,
דיך דערנאָכדעמ אויסצולאכן,
דיך נאָך מער דערשלאָגן...
אָן די סאַנימ קאָן מען נאָך
ווי עס איז דאָ לעבן,
אָבער אָט די גוטע לייט
שטענדיק זיינען נעבן,
אויך אפ יענער וועלט זיי וועלן
זיך דערפילן געבן!

[קאָס־אראל 1848]

* *
*

Утоптала стежечку
Через яр,
Через гору, серденько,
На базар.
Продавала бублики
Козакам,
Вторговала, серденько,
П'ятака.
Я два шаги, два шаги
Пропила,
За копійку дудника
Найняла.
Заграй мені, дуднику,
На дуду,
Нехай своє лишенько
Забуду.
Отака я дівчина,
Така я!
Сватай мене, серденько,
Вийду я.

<Косарал, кінець вересня — грудень 1848 року>

* * *

דורכגעלייגט א סטעזשקעלע
דורכן יאר,
דורכן בארג, אָן, הארצעניו,
צום באזאר.
כ׳האָב פארקויפט דאָרט בייגעלעך
דעמ קאָזאק,
איינגעלייזט, אָן, הארצעניו,
א פיאטאק.
איז צוויי גראָשן, גרעשעלעך —
אפ א טרונק,
צוויי געשענקט דעמ דודניקל,
שפיל אונ זינג.
אפ דיין דודע, דודניקל,
שפיל מיר גיך, —
אך, מיין מאזל פינצטער איז,
טרייסט איך זיך.
בין איך אזא מיידעלע,
אָט אזא!
נעמ מיך, נעמ מיך, הארצעניו!
נעמ מיך, נא!

[קאָס־אראל 1848]

* *
*

Як маю я журитися,
Докучати людям,
Піду собі світ-за-очі —
Що буде, те й буде.
Найду долю, одружуся,
Не найду, втоплюся,
Та не продамся нікому,
В найми не наймуся.
Пішов же я світ-за-очі,
Доля заховалась;
А воленьку люде добрі
І не торговали,
А без торгу закинули
В далеку неволю...
Щоб не росло таке зілля
На нашому полю.

<Раїм, січень — квітень 1849 року>

* * *

וואָס האָב איך וואָס צו זאָרגן
אוב דערעסנ לייטן,
כ׳וועל אוועק איך גאָרער וועלט —
וואָס ס׳וועט זיין, כ׳וועל לייִדן,
איך געפּינ מיין מאזל — האָב איך כאסענע
אויב ניט, כ׳דערטרינק זיך.
אָבער איך פארקויפ זיך קיינעמ,
קיינמאָל איך פארדינג זיך.
איך בין אוועק איך גאָרער וועלט,
דאָס מאזל איז פארזונקענ;
די פרייהייט האָבנ גוטע לייט
אפילע ניט געדונגענ,
אוב אָנ דינגעניש פארוואָרפנ
איך א טפיסע אנ עלנטער...
אזא גראָז זאָל גאָר ניט וואקסנ
אפ אונדזערע פעלדער.

[קאָס־אראל 1849]

* *
*

І золотої й дорогої
Мені, щоб знали ви, не жаль
Моєї долі молодої;
А іноді така печаль
Оступить душу, аж заплачу.
А ще до того, як побачу
Малого хлопчика в селі.
Мов одірвалось од гіллі,
Одно-однісіньке під тином
Сидить собі в старій ряднині.
Мені здається, що се я,
Що це ж та молодость моя.
Мені здається, що ніколи
Воно не бачитиме волі,
Святої воленьки. Що так
Даремне, марне пролетять
Його найкращії літа,
Що він не знатиме, де дітись
На сім широкім вольнім світі,
І піде в найми, і колись,
Щоб він не плакав, не журився,
Щоб він де-небудь прихилився,
То оддадуть у москалі.

<Раїм, січень — квітень 1849 року>

* * *

מײַן גאָלדענער, מײַן יונגער גוירל,
זײַט וויסנ, טוט מיר גאָר ניט באנק,
אונ, גלייבט מיר, כ׳טו נאָכ אימ ניט טרויערנ.
נאָר ס׳טרעפט, אז אומעט, הייסער באנק
טרעט צו צום הארצנ, האלט אינ שטייגנ,
ביז כ׳הייב אָנ ביטער, ביטער ווײנענ:
איכ זע א ייִנגעלע א קליינינקס,
ווי אָפּגעריסנ פונ א צווײַגל,
אינ דאָרפ אלייַנ דאָרט אונטער פלויט
עס זיצט אינ רעדנע אָנגעקלײדט,
אונ ס׳דוכט זיכ מיר, אז דאָס בינ איכ,
אז דאָס איז זי, די יוגנט מײַנע,
אונ קיינמאָל, קיינמאָל, דוכט זיכ מיר,
קיין פרײַהײַט וועט עס שוינ ניט זענ,
ניט וויסנ, וואָס איז ליכט פונ פרײַהײַט!
אומזיסט־אומנישט וועלנ זיי פארשווינדנ,
די ייִנגסטע שענסטע יאָרנ זײַנע,
אונ ס׳וועט ניט וויסנ, וווּ זיכ הינטונ
אפ אָט דער גרויסער וועלט דער פרײַער...
ס׳וועט גיינ בא יענעמ זיכ פארדינגענ.
דערנאָכ, דאָס לעבנ דעמ צו מאכנ גרינגער,
מע זאָל עס ווּ ניט איז באשטאטנ, —
וועט מען עס שיקנ אינ סאָלדאטנ...

[קאָס־אראָל 1849]

* *
*

Якби ви знали, паничі,
Де люде плачуть живучи,
То ви б елегій не творили
Та марне Бога б не хвалили,
На наші сльози сміючись.

За що, не знаю, називають
Хатину в гаї тихим раєм.
Я в хаті мучився колись,
Мої там сльози пролились,
Найперші сльози; я не знаю,
Чи єсть у Бога люте зло!
Що б у тій хаті не жило?
А хату раєм називають!

Не називаю її раєм,
Тії хатиночки у гаї
Над чистим ставом край села.
Мене там мати повила
І, повиваючи, співала,
Свою нудьгу переливала
В свою дитину... В тім гаю,

* * *

ווען איר, פּאניטשעס, וואָלט געוווּסט,
ווו מענטשן וויינען, לעבּן וויסט,—
צו לויבּן גאָט, געזאנג פארפאסן,
פון טרערן אונדזערע צו שפּאסן
וואָלט אייַכ זיכ מער שוין ניט געגלוסט.

דאָס כאטקעלע אין שטילן טאָל...
פארוואָס־זשע רופט מען עס גאניידן?
כ׳האָבּ ביטער דאָרט געוויינט אמאָל,
כ׳האָבּ דאָרט דערקענט די שווערסטע ליידן,
די ערשטע ביטערע פארדראָסן,
די ערשטע טרערן דאָרט פארגאָסן!
און אלדאָס בייז געוווינט האָט דאָרט—
און דאָכ גאניידן הייסט דאָס אָרט!

ניט קיין גאניידן איז דאָס, ברידער,
דאָס כאטקעלע אין שטילן נידער,
באמ קלאָרן טייַכ אין עק פון דאָרפ.
איכ בין אין ווינדעלעכ געלעגן דאָרט,
די מאמע האָט בא מייַן וויג געזונגען,
זי האָט געשענקט איר קלייניגק ייִנגל
דעמ שווערן אומעט. אין יענעמ טאָל,

У тій хатині, у раю,
Я бачив пекло... Там неволя,
Робота тяжкая, ніколи
І помолитись не дають.
Там матір добрую мою,
Ще молодую, у могилу
Нужда та праця положила.
Там батько, плачучи з дітьми
(А ми малі були і голі),
Не витерпів лихої долі,
Умер на панщині!.. А ми
Розлізлися межи людьми,
Мов мишенята. Я до школи —
Носити воду школярам.
Брати на панщину ходили,
Поки лоби їм поголили!
А сестри! сестри! Горе вам,
Мої голубки молодії,
Для кого в світі живете?
Ви в наймах виросли чужії,
У наймах коси побіліють,
У наймах, сестри, й умрете!

Мені аж страшно, як згадаю
Оту хатину край села!
Такії, Боже наш, діла
Ми творимо у нашім раї
На праведній Твоїй землі!
Ми в раї пекло розвели,
А в Тебе другого благаєм,
З братами тихо живемо,
Лани братами оремо
І їх сльозами поливаєм.

אינ יענעמ וועלדל, אינ יענעמ ווינקל,
אינ דעמ גאניידנ כ׳האָב אמאָל
געזענ דעמ גענעמ, קנעכטשאפט הארבע,
קיינ פרײַע רעגע, שווערע ארבעט.
די גרויסע נויט, דער שווערער אָל
האָט יונגערהייט פונ וועלט פארטריבנ
מײַנ גוטע מאמעניו, מײַנ ליבע...
עס וויינט דער טאטע מיט די קינדער
(מיר זײַנענ קלייני געווענ אונ הויל),
זײַנ גוירל ז׳אויכ געווענ ניט לינדער:
אפ פאנשטשינע — דער זעלבער גרויל,
אונ אומצײַטיק דער טויט, אונ אלצ צעבראָכנ...
אונ מיר, ווי מײַזעלעכ, צעקראָכנ:
אינ דאָרפשול איכ, דאָרט וואסער טראָגנ,
די ברידערלעכ — צומ פאנ אינ סטעפ,
מ׳האָט זיי דערנאָכ פארגאָלט די קעפ;
אונ מײַנע שוועסטער! — וויי צו אײַכ!
ווו זײַט איר, יונגע טויבנ מײַנע?
ווי שווער ס׳האָט אײַכ דער יאָכ פארקלעמט —
בא יענעמ דינענ, אינ דער פרעמד,
אינ דינסט ביז גראָענ צאָפ דאָרט דארנ,
אינ דינסט אזוי וועט איר אויכ שטארבנ!

דערמאנ איכ זיכ אינ דעמ גאניידנ —
איז ווערנ פריש די אלטע ליידנ!
אזעלעכס, אונדזער גאָט, זיכ הערט
אינ דעמ גאניידנ אינ דעמ זיסנ
אפ דײַנ גערעכטיקפולער ערד!
געמאכט א גענעמ אינ גאניידנ
אונ פאָדערנ בא דיר א צווייטנ.
מיט ברידער פרידנ אײַנגעשטעלט —
מיט ברידער אקערנ דאָס פעלד,
מיט טרערנ זייערע באגיסנ.

А може, й те ще... Ні, не знаю,
А так здається... сам єси...
(Бо без Твоєї, Боже, волі
Ми б не нудились в раї голі).
А може, й Сам на небесі
Смієшся, батечку, над нами
Та, може, радишся з панами,
Як править миром! Бо дивись,
Он гай зелений похилився,
А он з-за гаю виглядає
Ставок, неначе полотно,
А верби геть понад ставóм
Тихесенько собі купають
Зелені віти... Правда, рай?
А подивися та спитай!
Що там твориться, у тім раї!
Звичайне, радость та хвала!
Тобі, єдиному, святому,
За дивнії Твої діла?
Отим-бо й ба! Хвали нікому,
А кров, та сльози, та хула,
Хула всьому! Ні, ні, нічого
Нема святого на землі...
Мені здається, що й самого
Тебе вже люди прокляли!

<Оренбург, січень — квітень 1850 року>

...почула, що я плачу.
Прийшла, привітала,
Утирала мої сльози
І поцілувала...

N. N. («Мені тринадцятий минало»)

...мов котюга, позирає
На сало, на зелений сад
Сусіди Гурія. А в саді,
В своїм веселім вертограді,
Версавія купалася...

<Царі>

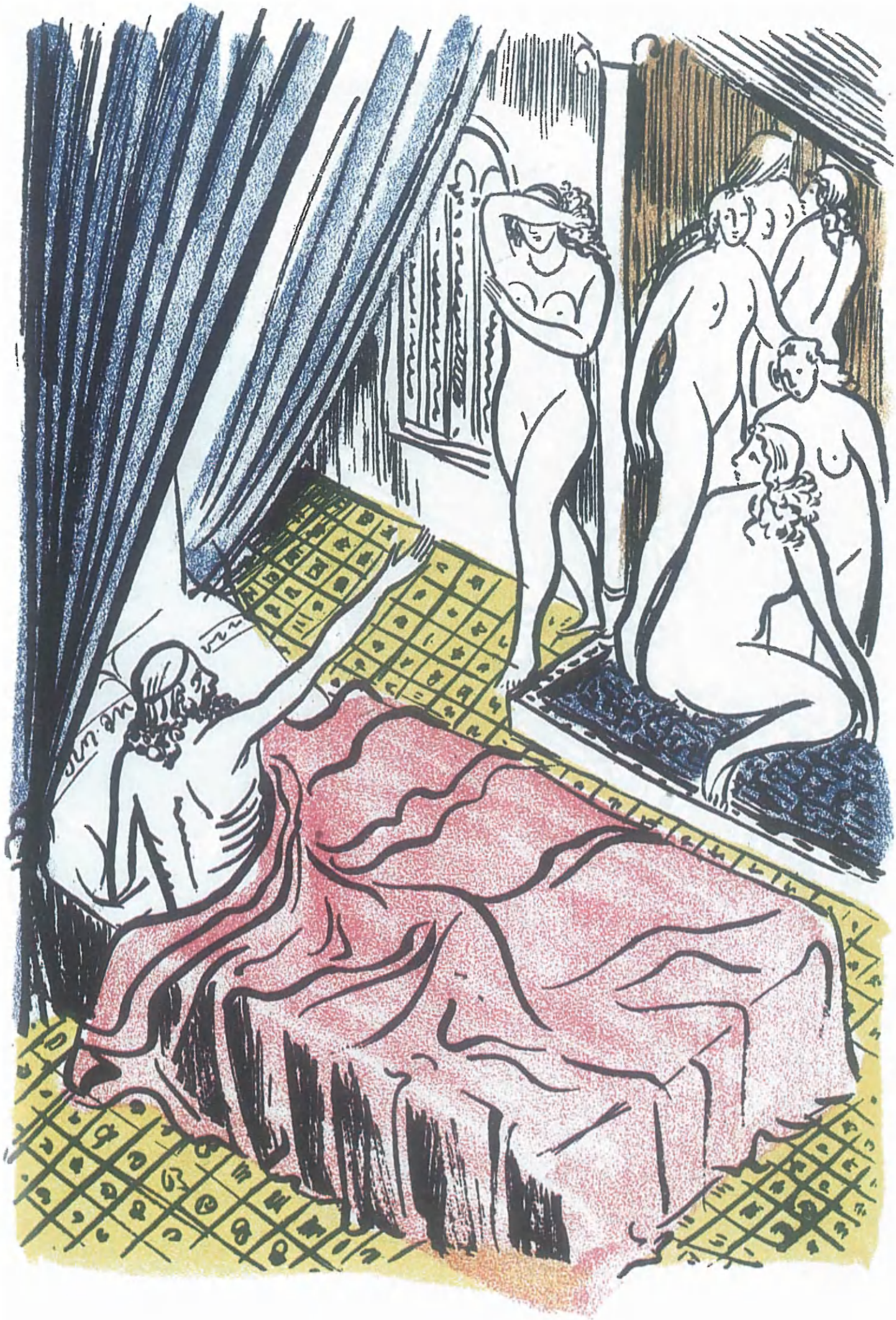

<Царі>

...щоб нагріть його, взяли,
Царевен паче красотою...

«Полякам»

Прийшли ксьондзи і запалили
Наш тихий рай. І розлили
Широке море сльоз і крові...

«І виріс я на чужині»

...Неначе люде подуріли,
Німі на панщину ідуть
І діточок своїх ведуть!..

«Юродивий»

...А ти, Всевидящее око!
Чи Ти дивилося звисока,
Як сотнями в кайданах гнали
В Сибір невольників святих...

«Сон (На панщині пшеницю жала)»

...Пішла в снопи, пошкандибала
Івана сина годувать.
Воно сповитеє кричало
У холодочку за снопом...

А раби тими шляхами
Без ґвалту і крику
Позіходяться докупи,
Раді та веселі.

«Ісаія. Глава 35»

אונ עפשער גאָר... איכ ווייס ניט, נייג,
נאָר ס׳דאכט זיכ מיר, אז דו אלייג...
(ווייל אָנ דיַיג ווילג, זיסער טאטע,
מיר וואָלטג דאָ זיכ ניט געמאטערט!)
איז עפשער דאָרט אינ הימל־בריַיט
דו לאכסט זיכ אויס פונ אונדזער לייד,
מיט פריצימ אייצעס טוסטו האלטג,
ווי מיט דער וועלט אָט דאָ פארואלטג?!
אָט גיב א קוק: א גריניגק וועלדל,
א טיַיכל, ווי א ליַיוונט, העלט זיכ,
אונ ווערבעס גרינע שטילינק שוויַיגג
אונ באָדג די פארטראכטע צוויַיגג...
ניט עמעס, א גאנייד ג? נאָר
דו גיב א קוק אינ יענעמ אָרט
אונ פרעג גוט אויס, וואָס הערט זיכ דאָרט
אינ יענעמ ליכטיקג גאנייד!
געווויגלעכ, לויב צו דיר אונ פריידג
דעמ אייגציקג, דעמ הייליקג אייגעמ
פאר דיַיגע וווגדער דיַיגע גרויסע!
דאָס איז דאָכ עס! קיינ לויב קומט קיינעמ,
נאָר בלוט, אונ טרערג, אונ לעסטער הייסער,
אונ זידלעריַי דער גאנצער וועלט! ניטאָ
קיינ הייליקס אפ דער ערד אָט דאָ!..
אונ מענטשג, גאָט מיַינער, איכ מיינ,
האָבג שוינ פארשאָלטג דיַיג געבייג!

[אָרענבורג 1850]

* *
*

Огні горять, музи́ка грає,
Музи́ка плаче, завиває;
Алмазом добрим, дорогим
Сіяють очі молодії;
Витає радость і надія
В очах веселих, любо їм,
Очам негрішним, молодим.
І всі регочуться, сміються,
І всі танцюють. Тілько я,
Неначе заклятий, дивлюся
І нишком плачу, плачу я.
Чого ж я плачу? Мабуть, шкода,
Що без пригоди, мов негода,
Минула молодость моя.

<Оренбурґ, січень — квітень 1850 року>

* * *

ס׳איז ליכטיק, העל, מוזיק נעמט שפילן,
זי ווייגט, זי רודערט די געפילן;
ווי איידל־שטייג, ווי בריליאנט,
די יוגנט שיַינט מיט טויזנט כיינעג
פון בליקן אומשולדיקע, ריינע;
און פרייד און האָפענונג באנאנד,—
ווי גוט איז יונג זיַין, אלץ דערמאנט.
און אלע פרייען זיך און לאכן,
און אלע טאנצן. איך נאָר שטיי,
ווי א פארשאָלטענער, באטראכט אלץ
און ווייג, און ווייג זיך שטילערהייט.
איז וואָס־זשע ווייג איך? ס׳איז מיר ביטער
אָן פרייד, אָן שפיל, ווי בייז געוויטער,
אוועק מיַין יוגנט, פול מיט ווי.

[אָרענבורג 1850]

* *
*

І досі сниться: під горою
Меж вербами та над водою
Біленька хаточка. Сидить
Неначе й досі сивий дід
Коло хатиночки і бавить
Хорошеє та кучеряве
Своє маленькеє внуча.
І досі сниться, вийшла з хати
Веселая, сміючись, мати,
Цілує діда і дитя
Аж тричі весело цілує,
Прийма на руки, і годує,
І спать несе. А дід сидить
І усміхається, і стиха
Промовить нишком: — Де ж те лихо?
Печалі тії, вороги?
І нищечком старий читає,
Перехрестившись, Отче наш.
Крізь верби сонечко сіяє
І тихо гасне. День погас
І все почило. Сивий в хату
Й собі пішов опочивати.

<Оренбург, січень — квітень 1850 року>

* * *

אונ ס׳כאָלעמט זיכ ביז הײַנט — לעמ ווערבעס
באמ וואסער דאָרטנ הינטערנ בערגל
א שטוב א ווײַסינקע. עס זיצט
דער גראָווער זיידע דאָרט ביז איצט
אונ שפּילט זיכ נעבנ ווײַסנ שטיבל
מיטנ יונגנ אייניקל, דעמ ליבנ
א קוטשעראווע קינד א שיינס.
אונ ס׳כאָלעמט זיכ: פונ שטיבל
א מאמע איז ארויס א ליבע,
דעמ זיידנ קושט, דאָס קינד דאָס קליינס
אזש דרײַ מאָל פריילעכ, הארציק קושט זי,
נעמט אפ די הענט אונ גיט די ברוסט דעמ
אונ שלאָפנ טראָגט. דער זיידע שײַנט,
טוט שטיל א מורמל מיט א שמייכל:
— ווו איז דער אומגליק? ניט דערגרייכט האָט.
ווו זײַנענ ליידנ יענע, פײַנט? —
אונ ס׳ציילעמט איבער זיכ דער אלטער
אונ „אָטשענאש" זאָגט שטילערהייט.
די זונ דורכ ווערבעס שײַנט אונ שטראלט נאָכ
אונ לעשט זיכ שטיל. דער טאָג פארגייט,
אונ אלצ שוינ רוט. דעמ גראָוונ זאָקנ
אפ רו די פיס די אלטע טראָגנ.

[אָרענבורג 1850]

ЮРОДИВИЙ

Во дні фельдфебеля-царя
Капрал Гаврилович Безрукий
Та унтер п'яний Долгорукий
Украйну правили. Добра
Таки чимало натворили,
Чимало люду оголили
Оці сатрапи-ундіра.
А надто стрижений Гаврилич
З своїм єфрейтором малим,
Та жвавим, на́ лихо лихим,
До того люд домуштровали,
Що сам фельдфебель дивувались
І маршировкою, і всім...
І «благосклонні пребивали
Всегда к єфрейторам своїм».
А ми дивились та мовчали,
Та мовчки чухали чуби.
Німії, подлії раби!
Підніжки царськії, лакеї
Капрала п'яного! Не вам,
Не вам, в мережаній лівреї,

דער דולער

אינ טעג פונ דעמ פעלדפעבעל־צאר —
קאפּראל גאוורילאָוויטש בעזרוקי
אונ דער שיקערער אונטער דאָלגאָרוקי
אפ אוקראינע האָבנ רעגירט. אסאכ
האָבנ זיי דאָרט גוטס געשאפנ טאקע —
פיל מענטשנ אויסגעטאָנ ביז נאקעט
אָט די סאטראפּנ־אונדירלעכ.
דער גוט־געשוירענער גאווריליטש
מיט זיַינ יעפרייטאָרל דעמ זשוואוונ,
אפ בייז א מענטשל גאָר א בראווער,
האָבנ אזוי דאָס פאָלק פארדרייט אינ מושטרע,
אז ער, דער צאר, האָט פאר א מוסטער
די ארבעט זייערע געשטעלט,
אונ אלצ אינ זיי האָט ער באוויליקט,
אינ די יעפרייטאָרלעכ — דעמ צווילינג.
אונ מיר געקוקט האָבנ, געשוויגנ
אונ שווייַגנדיק געקראצט די טשובעס;
איר אויסוווּרפנ, איר קנעכט איר שטומע,
א פוס־בענקל באמ צאר, לאקייענ
באמ שיקערנ קאפּראל! ניט איר, ניט איר
אינ אויסגעטראָצלטע ליוורייענ,

Доносщики і фарисеї,
За правду пресвятую стать
І за свободу! Розпинать,
А не любить ви вчились брата!
О роде суєтний, проклятий,
Коли ти видохнеш? Коли
Ми діждемося Вашингтона
З новим і праведним законом?
А діждемось-таки колись.
Не сотні вас, а міліони
Полян, дулебів і древлян
Гаврилич гнув во время оно.
А вас, моїх святих киян,
І ваших чепурних киянок
Оддав своїм профосам п'яним
У наймички сатрап-капрал.
Вам і байдуже. А меж вами
Найшовсь-таки якийсь проява,
Якийсь дурний оригінал,
Що в морду затопив капрала,
Та ще й у церкві, і пропало,
Як на собаці.
Так-то, так!
Найшовсь-таки один козак
Із міліона свинопасів,
Що царство все оголосив —
Сатрапа в морду затопив.
А ви — юродиві — тим часом,
Поки нездужає капрал,
Ви огласили юродивим
Святого лицаря. А бивий
Фельдфебель ваш, Сарданапал,

איר, מאָסרים מיעסע, פאריסייענ,
וועט קאָנענ פאר דעמ עמעס שטייג
אונ פאר דער פרײַהײַט! נייג אונ נייג!
ניט ליבנ אימ, דעמ ברודער, נאָר קרייציקנ קאָנט איר.
אָ, שטאמ פארפלוכטער, שטאמ פונ שענדער,
וועג פייגערסט אויס שוינ! אָ, וועג
וועלנ מיר א וואשינגטאָנ דערלעבנ,
א גרעזעצ א נײַעמ זאָל ער גענבנ?
מירנ דערלעבנ, מירנ עס זענ!
ניט הונדערטער — מיליאָנענ
פאָליאנעס, דוליענעס, דרעוליאנעס
האָט דער גאווירליטש איַנגעבויגנ;
אונ אײַכ, איר פרומע קיִעוליאנער,
אונ אײַכ, איר שיינע קיִעוליאנקעס,
צו קנעכט צו שיקערע האָט דער קאפראל
פאר דינסטנ אָפגעגענבנ אלע.
אונ איר, איר שוויַגט. אונ וועג עס האָט
געפונענ זיכ אנ אָריגינאל,
וואָס איז אינ מאָרדע דעמ קאפראל
ארײַנגעפאָרנ, אונ נאָכ אינ קלויסטער —
ס׳איז ווי אפ א הונט געגאנ פארפאלנ.
איר וואָלט אלײַנ באדארפט, נארָאָנימ,
ארויס, מיט קאָטשערעס — אינ פאָנעמ,
האָט איר דערשראָקנ זיכ...
אזוי, אזוי, א גוטער פסאק!
געפונענ האָט זיכ אייַנער א קאָזאק
פונ מיליאָנענ סווינאָפאסעס,
וואָס האָט דעמ לאנד געלאָזט צו וויסנ:
דעמ סאטראפ דערלאנגט א קנאק.
אונ איר, איר נישטנ, האָט דערווײַל,
ביז דער קאפראל איז קראנק געוועזנ,
איר האָט געמאכט אימ פאר א דולנ,
דעמ הייליקנ ריטער! אונ ער,

Послав на каторгу святого,
А до побитого старого
Сатрапа «навсегда оставсь
Преблагосклонним».
Більш нічого
Не викроїлось, і драму
Глухими, темними задами
На смітник винесли, а я...
О зоре ясная моя!
Ведеш мене з тюрми, з неволі,
Якраз на смітничок Миколи,
І світиш, і гориш над ним
Огнем невидимим, святим,
Животворящим, а із гною
Встають стовпом передо мною
Його безбожнії діла...
Безбожний царю! Творче зла!
Правди гонителю жестокий!
Чого накоїв на землі?

А ти, Всевидящее око!
Чи Ти дивилося звисока,
Як сотнями в кайданах гнали
В Сибір невольників святих,
Як мордовали, розпинали
І вішали?.. А Ти не знало?
І Ти дивилося на них
І не осліпло! Око, око!
Не дуже бачиш Ти глибоко!
Ти спиш в кіоті, а царі...
Та цур їм, тим царям поганим!
Нехай верзуться їм кайдани,
А я полину на Сибір,

דער גאַליטענער סארדאנאפאל,
דער אָפּגעשמיסענער פעלדפעבעל,
האָט אים אפ קאטאָרגע אוועקגעטריבן.
דער צאר איז צו דעמ סאטראפ דעמ אלטן,
צום אויסגעפאטשטן דינער זײַנעם,
„אפ שטענדיק לײַטזעליק" געבליבן.
אונ גאָרניט מער
איז ניט ארויס דערפון. די דראמע
אפ הינטערגעסלעכ, הינטער צאמען
אפן מיסט ארויסגעטראָגן. אונ איכ...
אָ, שטערן מײַנער ליכטיקער אונ ריינער!
דורכ טורמעס אונ דורכ שווערע אָלן
דו פירסט מיכ אפ דעמ מיסט־פלאצ אפ מיקאָלעס
אונ שײַנסט אונ לויכסט — א העלער פײַער,
וואָס קיינער זעט אים ניט; פונ מיסט,
ווי סטויפעס, שטייען אופ פאר מיר
די אומווירדיקע טאטן זײַנע...
דו צאר, דו אכזער אײנער,
פארפאָלגער פונעם עמעס פונעם ריינעם,
וויפל בייז האָסט אָנגעטאָן דאָ אפ דער ערד?
אונ דו, דו אויג, וואָס אלצ דאָ קאָנסטו זען, —
וווּ ביסטו דעמלטן געווען,
וואָס האָסטו פונ דער הייכ געקוקט,
ווי קנעכט ווי הייליקע איגן קייטן מ׳האָט געשמידט,
געיאָגט, געטריבן אפ סיביר,
אונ מ׳האָט געהאנגען, מ׳האָט געשניטן,
אונ דו האָסט ניט געווויסט פונ גאָרניט?
צי דען האָסטו געקאָנט עס צוזען
אונ בלינד ניט ווערן? אָ, נײַן, אָ, אויג, דו אויג!
דו קוקסט ניט טיף, ניט דאָרט, ווו ס׳טויג!
דו שלאָפסט אין הייליקן ווינקל. די צארן —
צו אלדי רוכעס זיי, די מיעסע הארן!
זאָלן קייטן קומען זיי צו כאָלעם.

Аж за Байкал; загляну в гори,
В вертепи темнії і в нори,
Без дна глибокії, і вас —
Споборники святої волі —
Із тьми, із смрада, із неволі
Царям і людям напоказ
На світ вас виведу надалі
Рядами довгими в кайданах...

<Нижній Новгород, грудень 1857 року>

און איכ וועל פליִען קיין סיביר,
אזש צום בײַקאל; אפ בערג כ׳וועל שטײַגן,
אין טיפע אָפּגרונטן, אין טונקעלע היילן,
אײַכ, קעמפער פאר דער הייליקער פרײַהײַט—
פון כוישעכ, שטיקעניש און קנעכטשאפט
כ׳וועל ארויספירן אפ שײַן אפ ברייטער,
זאָלן צארן זען, זאָלן לײַט זיי זען—
רייען לאנגע, פארשמידט אין קייטן.

[ניזשני־נאָווגאָראָד 1857]

ДОЛЯ

Ти не лукавила зо мною,
Ти другом, братом і сестрою
Сіромі стала. Ти взяла
Мене, маленького, за руку
І в школу хлопця одвела
До п'яного дяка в науку.
— Учися, серденько, колись
З нас будуть люде, — ти сказала.
А я й послухав, і учивсь,
І вивчився. А ти збрехала.
Які з нас люде? Та дарма!
Ми не лукавили з тобою,
Ми просто йшли; у нас нема
Зерна неправди за собою.
Ходімо ж, доленько моя!
Мій друже вбогий, нелукавий!
Ходімо дальше, дальше слава,
А слава — заповідь моя.

<Нижній Новгород, 9 лютого 1858 р.>

מײַן גוירל

האָסט ניט געפעלשט מיר: ביסט א מוטער,
א פרײַנט, א שוועסטער אוּן א ברודער
געווענ דעמ יאָסעמ. האָסט מיך צארט
נאָכ קינדווײַז פאר דער האנט געגומעג,
אפ לערע מיך איג שול געבראכט,
צום דיאק דעמ שיקער אָנגעקומעג.
— דו, לערג זיך, הארצעניו, אמאָל
וועט לײַט נאָכ זײַנ פוּן אונדז, — האָסט זיכער
געזאָגט. איכ האָב געטרײַ דעמ אָל
געטראָגג, אויסגעלערנט זיכ.
נאָר דו א ליגג האָסט געזאָגט.
וואָס זײַנעג מיר פאר לײַט? נאָר מיילע!
בלויז עמעס האָבג מיד פארמאָגט;
געשפאנט געריכטיקע אוּן ווילע.
מײַן גוירל מײַנ געטרײַער, קום!
מײַן פרײַנט מײַנ אָרעמער, מײַנ צארטער!
קום וויטער, רום אפ אונדז שוינ וואָרט דאָרט,
אוּן מײַנ געבאָט — דו וויסט — איז רום.

[ניזשני־נאָווגאָראָד 9 פעוראל 1858]

СОН

Марку Вовчку

На панщині пшеницю жала,
Втомилася; не спочивать
Пішла в снопи, пошкандибала
Івана сина годувать.
Воно сповитеє кричало
У холодочку за снопом.
Розповила, нагодувала,
Попестила; і ніби сном,
Над сином сидя, задрімала.
І сниться їй той син Іван
І уродливий, і багатий,
Не одинокий, а жонатий
На вольній, бачиться, бо й сам
Уже не панський, а на волі;
Та на своїм веселім полі
Свою таки пшеницю жнуть,
А діточки обід несуть.
І усміхнулася небога,
Проснулася — нема нічого...

א כאָלעמ

אפ פּאנשטשינע זי האָט ווייצ געשניטן;
געוואָרן מיד; צום סטויג געגאנג —
ניט געבן רו דעמ לייב דעמ מידן,
נאָר האָדעוועג דעמ זונ איוואנ.
איג וויקעלעכ האָט עס געשריגן,
איג קילן שאָטן הינטערן סנאָפּ.
צעוויקלט עס, די ברוסט געגעבן,
א שפּיל געטאָנ, מיט גרינגן שלאָפּ
באמ זונ אזוי זיכ אייגעדרעמלט,
אונ זעט איג כאָלעמ: איר איוואנ
איז א געראָטענער, א רייכער,
ער האָט געפונעג שוינ זיין גלייכן,
אונ זי אונ ער שוינ פריי פונ פּאנ,
שוינ מער קיינ קנעכט — א פרייַ ווילט,
אונ אפ א פרייַלעכ אייגן פעלד
אינצווייַעג שניידן זיי זיכ ווייצ,
אונ קלייגע קינדערלעכ מיט פרייד
דעמ מיטיק טראָגן זאלבעצווייט.
זי האָט צעשמייכלט זיכ, די אָרעמע,
זיכ אופגעכאפט — ניטאָ שוינ גאָרניט!
א בליק געוואָרפן אפן קינד

На сина глянула, взяла,
Його тихенько сповила
Та, щоб дожать до ланового,
Ще копу дожинать пішла.

<Санкт-Петербург, початок липня 1858 року>

אונ עס פארוויקלט אפ געשווינד.
אונ קעדיי צו אָניאָגנ דעמ טאָג,
בּיז ס׳טראָגט דעמ אופזעער ניט אָנ,
אוועק דערשנייַדנ נאָכ א שאָק.

[ס.-פּעטערבורג] 13 יול 1858

* *
*

Я не нездужаю, нівроку,
А щось такеє бачить око,
І серце жде чогось. Болить,
Болить, і плаче, і не спить,
Мов негодована дитина.
Лихої, тяжкої години,
Мабуть, ти ждеш? Добра не жди,
Не жди сподіваної волі —
Вона заснула: цар Микола
Її приспав. А щоб збудить
Хиренну волю, треба миром,
Громадою обух сталить,
Та добре вигострить сокиру,
Та й заходиться вже будить.
А то проспить собі небога
До суду Божого страшного!
А панство буде колихать,
Храми, палати муровать,
Любить царя свого п'яно́го,
Та візантійство прославлять,
Та й більше, бачиться, нічого.

1858. 22 ноября <Санкт-Петербург>

* * *

איך בין ניט שלאפ הײַנט, אָנ איינהאָרע,
אונ עפעס זעט דאָס אויג דאָס קלאָרע,
אונ ס׳וואָרט דאָס הארצ... עס וואָרט אינ וויי,
ס׳טוט וויי, עס שלאָפט ניט אונ עס וויינט —
א קינד א הונגעריקס, א צארטס.
וויַזט אויס, מיַנ הארצ, דו וואָרטסט,
א בייזע שאָ זאָל קומען? יאָ!
קיינ גוטס ניט וואָרט, קיינ גוטס ניטאָ.
ניט וואָרט אפ דער געגארטער פריַהיַט —
זי שלאָפט, די פריַהיַט: ער, מיקאָלע,
האָט זי פארשלעפערט. קעדיי זי וועקן,
די שוואכע פריַהיַט, אלע דארפן
איניינעם גוט דעם אָבוכ שטאָלן,
איניינעם גוט די האק פארשארפן,
דערנאָכ זיכ נעמען שוין צום וועקן.
אויב ניט — איז שלאָפט זי אָנ אנ עק גאָר
ביזנ שרעקלעכנ געריכט דעם וויַטן!
אונ זיי, די פריצים, וועלן וויַטער
פאלאצן, קלויסטערס בויען, הייבן,
דעם צאר דעם שיקערנ אלע לויבן,
ביזאנצ וועלן האלטן אין איינ לויבן, —
קיינ בעסערס, דאכט, איז ניט געבליבן!

[ס׳־פעטערבורג] 22 גאָיאבער 1858

МАРКУ ВОВЧКУ

На пам'ять 24 генваря 1859

Недавно я поза Уралом
Блукав і Господа благав,
Щоб наша правда не пропала,
Щоб наше слово не вмирало;
І виблагав. Господь послав
Тебе нам, кроткого пророка
І обличителя жестоких
Людей неситих. Світе мій!
Моя ти зоренько святая!
Моя ти сило молодая!
Світи на мене, і огрій,
І оживи моє побите
Убоге серце, неукрите,
Голоднеє. І оживу,
І думу вольную на волю
Із домовини воззову.
І думу вольную... О доле!
Пророче наш! Моя ти доне!
Твоєю думу назову.

1859. Февраля 17. С. П. Б.

מארקאָ וואָוטשאָקנ

צום אָנדענק פונ 24 יאנוואר 1859

ניט לאנג האָב איכ דאָרט באמ אוראל
געבלאָנדזשעט אונ געבעטנ גאָט,
ס׳זאָל אונדזער עמעס ניט פארפאלנ,
ס׳זאָל ניט פארשטארבנ אונדזער וואָרט.
אונ אויסגעבעטנ! גאָט האָט דיכ
געשיקט אונדז, דיכ, דעמ שטילנ נאָווי,
דעמ שטראָפער פונ האַרטע, בייזע ליַיט,
פונ אלע די, וואָס זיַינען פול מיט גיר.
מיַינ הייליק שטערנדל, מיַינ שיַינ!
מיַינ יונגע קראפט מיַינ שיינע!
דו לויכט אפ מיר אונ מיכ באשיַינ,
אונ מיַינ דערשלאָגנ הארצ דערוואַרעמ,
דערקוויק מיַינ הארצ מיַינ הוילס, מיַינ אָרעמס.
אונ איכ וועל אופלעבנ אפסניַי,
ארויסרופנ דעמ טרוימ פונ פריַיהיַיט
פונ טונקלענ קייוער אפ דער פריַי,
אונ אָט דעמ פריַיענ טרוימ, דעמ ריינעמ —
מיַינ מאזל! נאָווי, טאָכטער מיַינע! —
כ׳וועל זאָגנ, אז דער טרוימ איז דיַינער!

ס.־פעטערבורג 17 פעוראל 1859

ІСАІЯ. ГЛАВА 35

ПОДРАЖАНІЄ

Радуйся, ниво неполитая!
Радуйся, земле, не повитая
Квітчастим злаком! Розпустись,
Рожевим крином процвіти!
І процвітеш, позеленієш,
Мов Іорданові святиє
Луги зелені, береги!
І честь Кармілова і слава
Ліванова, а не лукава,
Тебе укриє дорогим,
Золототканим, хитрошитим,
Добром та волею підбитим,
Святим омóфором своїм.
І люде темнії, незрячі,
Дива Господнії побачать.

І спочинуть невольничі
Утомлені руки,
І коліна одпочинуть,
Кайданами куті!

יעשַיַע, קאפיטל XXXV

נאָכאמונג

פריי זיך, אָ, פעלד, ניט באוואסערט נאָכ!
פריי זיך, אָ, ערד, ניט באוואקסנ נאָכ
מיט בלִיענדיקע גרינסנ אונ גראָזנ!
צעוואקס אונ צעבלי אונ צעלאָז זיך
מיט בלומענ, מיט בליטנ מיט ראָזע!
ס׳וועלנ בלִיענ די בערגנ די צארטע,
ווי הייליקע לאָנקעס פונ יארדנ!
דער רום פונ לעוואָנענ, די ערד פונ קארמעל
דיכ וועלנ באדעקנ, דיכ וועלנ אומארמענ
מיט טַיערע שלייערנ, אונטערגענייטע
מיט גוטס אונ מיט פרַיהַיט, אפ לִיכטיקע פריידנ,
אונ מענטשנ פינצטערע אונ בלינדע
דערזענ וועלנ גאָט זַינע ווונדער.

די הענט פונ קנעכט וועלנ קריגנ רו,
די הענט, וואָס זַינען מיד,
אונ אָפרוענ וועלנ די קני,
וואָס קייטנ האָבנ פארשמידט.
פרייט זיך, אָרעמע אינ גַיַסט!
שרעקט זיך ניט פאר קיינ ווונדער!

Радуйтеся, вбогодухі,
Не лякайтесь дива, —
Се Бог судить, визволяє
Долготерпеливих
Вас, убогих. І воздає
Злодіям за злая!

Тойді, як, Господи, святая
На землю правда прилетить
Хоч на годиночку спочить,
Незрячі прóзрять, а кривиє,
Мов сарна з гаю, помайнують.
Німим отверзуться уста;
Прорветься слово, як вода,
І дебрь-пустиня неполита,
Зцілющою водою вмита,
Прокинеться; і потечуть
Веселі ріки, а озера
Кругом гаями поростуть,
Веселим птаством оживуть.

Оживуть степи, озера,
І не верствові,
А вольні, широкі,
Скрізь шляхи святі
Простеляться; і не найдуть
Шляхів тих владики,
А раби тими шляхами
Без ґвалту і крику
Позіходяться докупи,
Раді та веселі.
І пустиню опанують
Веселії села.

25 марта 1859 <Санкт-Петербург>

ס׳איז גאָט שפריַזט אונ באפריַט
די, וואָס לַיַדן אונ דולדן,
ריַכ באלוינט ער אונ באשענקט אַיַכ, —
די בייזע באצאָלט ער פאר שולדן!
אָ, גאָט, וועג דער הייליקער עמעס וועט קומען
צו פלִיען אהער אפ א שאָ אפ א לינדער, —
וועלן זעענדיק ווערן די בלינדע
אונ ריידנדיק ווערן די שטומע,
דאָס וואָרט, ווי א וואסער, וועט ריַסן די ליפן;
די קרומע, די לאָמע, וואָס הינקען,
וועלן אָנהייבן לויפן אונ שפרינגען,
ווי הירשן פון וואלד וועלן שווענען;
דער מידבער, וואָס איז ניט באוואסערט,
מיט הייל־וואסער וועט זיך באוואשן,
אונ פרייליכע טַיַכן וועלן רינען,
אונ וועלדער וועלן וואקסן אונ גרינען,
אונ פויגלען וועלן שפרינגען אונ זינגען.

ס׳וועלן אופלעבן די סטעפּעס,
ס׳וועלן אופוואכן די טַיַכן,
מיט סטויפּעס ניט צעשיידטע,
נאָר פריַע, בריטע, ניַע שליאכן
וועלן זיך שפרייטן. ניט קיין הערשער
וועלן געפינען יענע וועגן. קנעכט
וועלן שטיל מיט פולע רעכט
צונויפגיין זיך אינייענעם
אפ יענע בריטע פלִיענען,
פול מיט מונטערקיַט, מיט פריידן,
אפ ווִיסטע ערטער וועלן הערשן
פריילעכ־פריַע דערפער.

[ס.־פעטערבורג] 25 מארט 1859

* *
*

Мій Боже милий, знову лихо!..
Було так любо, було тихо;
Ми заходились розкувать
Своїм невольникам кайдани.
Аж гульк!.. Ізнову потекла
Мужицька кров! Кати вінчані,
Мов пси голодні за маслак,
Гризуться знову.

<Санкт-Петербург, квітень—травень 1859 р.>

* * *

מײַנ ליבער גאָט, ס׳איז ווידער ביטער!
גאָר ליב געווען, גאָר שטיל געווען שוין;
מיר האָבן אָנגעהויבן קוימ
די קייטן רײַסן, בערגן גראטעס,—
אוּן קוק! שוין ווידער, ווידער רינט
דאָס פויערישע בלוט... געקרוינטע קאטעס,
ווי פאר א בײַם די הונגעריקע הינט,
זיך הריזען ווידער...

[נאָוואָפּעטראָווסקער פּאָרט (?) 1853]

* *
*

Ой маю, маю я оченята,
Нікого, матінко, та оглядати,
Нікого, серденько, та оглядати!

Ой маю, маю і рученята...
Нікого, матінко, та обнімати,
Нікого, серденько, та обнімати!

Ой маю, маю і ноженята,
Та ні з ким, матінко, потанцювати,
Та ні з ким, серденько, потанцювати!

10 іюня <1859 р.> Пирятин

* * *

אוי, האָב איכ, אוי, האָב איכ אייגעלעכ —
כ׳האָב אָבער, מאמעניו, קיינעמ אפ קוקנ,
כ׳האָב אָבער, הארציקע, קיינעמ אפ קוקנ!
אוי, האָב איכ, אוי, האָב איכ העגטעלעכ —
אָבער ניטאָ איז דאָ, מאמעניו, וועמענ,
הארציקע, וועמענ ארומצונעמענ!
אוי, האָב איכ, אוי, האָב איכ פיסעלעכ, —
אָבער מיט וועמענ דאָ, מאמעניו, טאנצנ,
אָבער מיט וועמענ דאָ, הארציקע, טאנצנ?

פיריאטינ 10 יונ [1859]

СЕСТРІ

Минаючи убогі села,
Понаддніпрянські невеселі,
Я думав, де ж я прихилюсь?
І де подінуся на світі?
І сниться сон мені: дивлюсь,
В садочку, квітами повита,
На пригорі собі стоїть,
Неначе дівчина, хатина.
Дніпро геть-геть собі розкинувсь!
Сіяє батько та горить!
Дивлюсь, у темному садочку,
Під вишнею у холодочку,
Моя єдиная сестра!
Многострадалиця святая!
Неначе в Раї спочиває
Та з-за широкого Дніпра
Мене, небога, виглядає.
І їй здається, виринає
З-за хвилі човен, допливб...
І в хвилі човен порина.
— Мій братику! Моя ти доле! —

דער שוועסטער

פארבײַגייענדיק אָרעמע דערפער,
בײַדניעפרישע ניט־פריילעכע ערטער,
האָב איך געטראכט: ווו קריג איך רו,
זיך אפ דער וועלט אווו אהינטון?
מיר כאָלעמט זיך א כאָלעמ: כ׳קוק —
פארהילט איז קווייטן, איז א גאָרטן,
אפן קליינעם בערגל שטייט זיך
א שטילע כאטקע, ווי א מיידל.
דער דניעפ האָט זיך העט־העט צעוואָרפן —
ער שײַנט, דער באטקאָ, און ער פינקלט!
איך קוק: איז טונקלע סעדל דאָרטן,
אונטער א ווײַנשל־בוים, איז קילע שאָטן
מײַן אייגציקע הייליקע שוועסטער,
וואָס האָט אזויפיל פײַן געליטן,
ווי איז גאנײדן רוט זיך,
און פון דעם דניעפער־ברעג דעם ווײַטן,
נעבעך, אפ מיר זי קוקט ארויס.
און ס׳דוכט זיך איר — עס שווימט ארויס
א שיפל, פון הינטער כוואליע שווימט עס...
און איז דער כוואליע ווײַטער זינקט עס.
„מײַן ברודערל! מײַן מאזל! מײַן שיינער!״

І ми прокинулися. Ти...
На панщині, а я в неволі!..

Отак нам довелося йти
Ще змáлечку колючу ниву!
Молися, сестро! Будем живі,
То Бог поможе перейти.

20 іюля <1859 р.> Черкаси

אונ ביידע זיכ אופגעכאפט: דו—
אפ פאנשטשינע, אונ איכ—אינ געפענקעניש...
אזוי איז אונדז אויסגעקומענ צו גיינ
נאָכ פונ קינדהײַט איבער שטעכיקער ערד!
בעט גאָט, שוועסטער! אויב ס׳איז לעבנ באשערט,
וועט גאָט אונדז העלפנ אריבערגיינ.

טשערקאס 20 יול [1859]

* *
*

Колись, дурною головою,
Я думав, — горенько зо мною!
Як доведеться в світі жить?
Людей і Господа хвалить?
В багні колодою гнилою
Валятись, старітися, гнить,
Умерти й сліду не покинуть
На обікраденій землі...
О горе! горенько мені!
І де я в світі заховаюсь?
Щодень пілати розпинають,
Морозять, шкварять на огні!

21 іюля <1859 р.> Черкаси

* * *

אמאָל מיטג נארישנ קאָפּ אזוי
האָב איכ געטראכט: אז אָכ אונ וויי!
ווי וועל איכ לעבנ אפ וועלטס בארעָט
אונ לויבנ מענטשנ, לויבנ גאָט?
איג זומפּ — א קלאָצ א פוילע
זיכ וואלגערנ, זיכ עלטערנ אונ פוילנ,
אונ שטארבנ — ניט לאָזנ דאָ קיינ סימעג
אפּ אָט דער ערד, וואָס איז באנומעג...
אז אָכ אונ וויי, אונ וויי איז מיר!
וו‌ו זיכ באהאלטנ? גיט אנ אייצע!
טאָגטעגלעכ די פּילאטנ קרייצנ,
מע ברענט אפּ שיַיטערס, מע פּארפּירט!

טשערקאס 21 יול [1859]

МАРІЯ

ПОЕМА

Радуйся, Ты бо обновила еси зачатыя студно.
Акафіст Пресвятій Богородиці. Ікос 10

Все упованіє моє
На Тебе, мій пресвітлий раю,
На милосердіє Твоє,
Все упованіє моє
На Тебе, Мати, возлагаю.
Святая сило всіх святих,
Пренепорочная, Благая!
Молюся, плачу і ридаю:
Воззри, Пречистая, на їх,
Отих окрадених, сліпих
Невольників. Подай їм силу
Твойого мученика-Сина,
Щоб хрест-кайдани донесли
До са́мого, само́го краю.
Достойно пєтая! Благаю!
Царице неба і землі!
Вонми їх стону і пошли

מאריִא

„פריי זיכ, דו, ווײַל דו האָסט גע"
הייליקט די שאנד פונ אָנפאנגעניש".

אקאפיסט דער הייליקער,
גאָטסמוטער, איק. 10.

די גאנצע האָפענונג מײַנע
אפ דיר, מײַנ ליכטיקער גאניידנ,
אפ דער דערבארעמדיקײַט דײַנער, —
די גאנצע האָפענונג מײַנע
אפ דיר, אָ, מוטער, טו איכ לייגנ.
דו, הייליקסטע פונ אלע קרעפטנ,
בלויז ריינקײַט, גוטסקײַט בלויז דיכ העפטנ!
אָ, מילדע, גיב א קוק אפ זיי,
אפ קנעכט, באנומענ, בלינד אונ קליינ,
אונ גיב זיי אויכ דעמ הויכנ קויעכ
פונ זונ, פארפײַניקטנ אפ דער גאָלגאָפע,
דערטראָגנ העלפ דעמ קרייצ, די קייטנ
ביז ענד, ביז סאָפ פונ אלע סאָפנ!
דו, הויכ־געליבטע, כ׳טו דיכ בעטנ,
דו, קעניגנ פונ הימל אונ פונ ערד!
די וויי־געשרייענ זייערע דערהער,
ביז סאָפ ביז ליכטיקנ זיי אלע

Благий конець, о Всеблагая!
А я, незлобний, воспою,
Як процвітуть убогі села,
Псалмом і тихим, і веселим
Святую доленьку Твою.
А нині плач, і скорбь, і сльози
Душі убогої — убогий
Остатню лепту подаю.

У Йосипа, у тесляра
Чи в бондаря того святого,
Марія в наймичках росла.
Рідня була. Отож небога
Уже чимала піднялась,
Росла собі та виростала
І на порі Марія стала...
Рожевим квітом розцвіла
В убогій і чужій хатині,
В святому тихому раю.
Тесляр на наймичку свою,
Неначе на свою дитину,
Теслу, було, і струг покине
Та й дивиться; і час мине,
А він і оком не мигне
І думає: — Ані родини!
Ані хатиночки нема,
Одна-однісінька!.. Хіба...
Ще ж смерть моя не за плечима?.. —

А та стоїть собі під тином
Та вовну білую пряде
На той бурнус йому святешний
Або на берег поведе
Козу з козяточком сердешним

דערפיר. כ׳וועל זאָגן הויכ מײַנ האלעל
דעמ בלי פונ נעבעכדיקע דערפער,
איכ שטילנ טילימ וועל איכ רימען
דײַנ הייליקנ, דײַנ שיינעמ גוירל.
אונ איצט געווייכ, אונ פֿײַנ, אונ טרערנ
כ׳דערלאנג דיר, הויכגעשעצטע,—
מײַנ זעלס דער גאָפּ דער לעצטער.

בא יאָסעפּנ, באמ טעסלער־מאנ,
צי בא דעמ באָנדער בא דעמ פרומען,
איז מיריעמ [1] ווי א דינסט געוואקסנ,
געוואקסנ אונ צו זיכ געקומענ,
אונ אָט—א מיידל שוין צו לײַטנ,
ווי רויזנ־בליט האָט זי צעבליט
איכ אַרעמען, איכ פרעמדנ שטיבל,
איכ שטילנ, הייליקנ גאניידנ.
אונ אפ זײַנ דינסט דער טעסלער קוקט,
ווי אפ א קינד א ליבס, אנ אייגנס.
ער פלעג זײַנ האק, זײַנ סטרוג פארלאָזנ
אונ קוקנ. א שאָ פארבײַ, ער קוקט,
עס גיט קיינ פינטל ניט קיינ בליק,
אונ טראכט: „פונ אלעמען פארלאָזנ,
אָנ היימ, אָנ קרויוויימ וואקסט דאָס קינד,—
אנ עלנטע אפ ווי אונ ווינד!
סײַדנ... נאָכ ווײַט איז ער, מײַנ טויטע",

אונ זי, זי שטייט זיכ נעבנ פלויט,
אונ וויַסע וואָל זי שפינט אונ שפינט
אפנ יאָנטעוודיקנ בורנוס זײַנעמ;
צי גאָר זי פירט דאָס קלייענ רינד,
די ציג מיטנ ציגעלע דעמ פֿײַנעמ,

1 מאריאַ.

І попасти і напоїть,
Хоч і далеко. Так любила ж
Вона той тихий Божий став,
Широкую Тиверіаду,
І рада, аж сміється, рада,
Що Йосип, сидячи, мовчав,
Не боронив їй, не спиняв
На став іти; іде, сміється,
А він сидить та все сидить,
За струг сердега не береться...
Коза нап'ється та й напасеться.
А дівчина собі стоїть,
Неначе вкопана, під гаєм,
І смутно, сумно позирає
На той широкий Божий став,
І мовила: — Тиверіадо!
Широкий царю озерам!
Скажи мені, моя порадо!
Якая доля вийде нам
З старим Іосифом? О доле! —
І похилилась, мов тополя
Од вітру хилиться в яру.
— Йому я стану за дитину.
Плечми моїми молодими
Його старії підопру! —
І кинула кругом очима,
Аж іскри сипнули з очей.
А з добрих молодих плечей
Хітон полатаний додолу
Тихенько зсунувся. Ніколи
Такої Божої краси
Ніхто не узрить! Злая ж доля
Колючим терном провела,
Згнущалася над красотою!

צום ברעג — זיי פאשען אונ זיי פויען;
אונ כאָטש ס׳איז ווײַט, איז ליב איר זייער
דער געטלעכער אונ שטילער ברעג,
די טוועריע־וואסערנ די בריייטע.
זי לאכט, איר הארצ איר קינדערש פרייט זיך,
וואָס יאָסעפ שטערט איר ניט דעמ וועג.
זי לאָזט זיך גיין צום קלאָרנ וואסער,
זי גייט אונ לאכט. ער זיצט אונ שווײַגט,
עס גייט אים ניט דער סטרוג, דער האמער...
די ציג וועדט זאט, זי שטילט איר דאָרשט.
דאָס מיידל שטייט אלץ אפ איר אָרט,
ווי אײַנגעגראָבנ, נעבנ וועלדל,
אונ שטיל באקוקט דעמ זע[1], גאָטס וועלטל,
אונ טרויעריק זאָגט: „טיוועריאדע,
דו בריייטער קעניגלעכער זע,
אנ אייצע גיב, דו קאָנסט מיר ראטנ,
דעמ גוירל אונדזערנ פארשטייסט;
דו זאָג מיר: וואָס שטייט פאָר אונדז בײַדנ?״
אונ שטיל גענויגט האָט זיך דאָס מיידל,
ווי א טאָפאָליע פונ דעמ ווינט.
„איכ זע, איכ בין אימ ווי א קינד;
מיט אקסלען מײַנע, וואָס נאָכ וואקסנ,
וועל איכ זײַנ אלטע פלייצע שטיצנ!״
אונ בריייט ארומ צעפירט די בליקנ,
אונ פונקען פונ די אויגנ בליצנ.
אונ פונ די גוטע, יונגע אקסלענ
די אלטע קלײַדער לײַכט זיך גליטשנ:
אראָפגערוקט זיך דער כיטאָנ.
ס׳וועט קיינער ניט דערזענ דאָ קיינמאָל
אזא מינ שיינקײַט, רײַנ אונ געטלעכ!
דער גוירל דאָכ האָט בײַז געטאָנ,

1 זע — אָזערע.

О доленько!
Понад водою
Ходою тихою пішла.
Лопух край берега найшла,
Лопух зорвала і накрила,
Неначе бриликом, свою
Головоньку тую смутную,
Свою головоньку святую!
І зникла в темному гаю.

О світе наш незаходимий!
О Ти, Пречистая в женах!
Благоуханний зельний крине!
В яких гаях? В яких ярах,
В яких незнаємих вертепах
Ти заховаєшся од спеки
Огнепалимої тії,
Що серце без огню розтопить
І без води прорве, потопить
Святії думоньки твої?
Де ти сховаєшся? Нігде!
Огонь заклюнувся вже, годі!
Уже розжеврівся. І шкода,
Даремне сила пропаде.
До крові дійде, до кості
Огонь той лютий, негасимий,
І, недобитая, за сином
Повинна будеш перейти
Огонь пекельний! Вже пророчить,
Тобі вже зазирає в очі
Твоє грядущеє. Не зри!
Сльозу пророчую утри!
Заквітчай голову дівочу

מיט דערנער שטעכיקע געגלעט זי,
אונ אויסגעלאכט זיכ פונ דער שיינקייט.
אָ, גוירל בייזער!
הארט באמ וואסער
האָט זי אוועקגעשפאנט געלאסן,
געפונען א לאָפוכ באמ ברעג,
אימ אָפגעריסן אונ באדעקט
דעמ קאָפ, ווי מיט א קרעפ,
באדעקט דאָס טרויעריקע קעפל,
דאָס קעפעלע דאָס הייליקע,
אונ איז פארשוווּנדן אינעמ וואלד.

אָ, אונדזער שיין, וואָס שטענדיק העלט!
אָ, דו, די ריינסטע צווישן פרויען!
דו לילית, דו דופטיקע!
איך וואָסער טאָל, איך וואָסער פעלד,
איך וועלכע אומבאווּסטע היילן
וועסטו באהאלטן זיכ
פונ יענעמ פיַערדיקן ברעג,
וואָס וועט דיַן הארצ צעשמעלצן
אונ וועט אָן וואסער זיי פארטרינקען,
די הייליק־ריינע טרוימען דיַנע?
וווּ וועסטו זיכ באהאלטן איצט?
דאָס פיַער האָט זיכ שוין פארנומען —
עס בריטערט זיכ שוין וויַט ארומעט!
אומזיסט דער קויעכ גייט, אומזיסט,
עס ·וועט דערגיין ביז בלוט, ביז ביין
א־יענער בייזער, שארפער פיַער,
אונ נאָכ דיַן זונ איך גרויסער טריַהיַט
וועסטו א האלב־געטויטע גיין
איך געגעמ־פיַער, אונ דיַן צוקונפט
פארלויפט אונ קוקט איך דיַנע בליקן.
דו, הייליקע, ניט זע, ניט הער,

Лілеями та тим рясним
Червоним маком. Та й засни
Під явором у холодочку,
Поки що буде.

Увечері, мов зоря тая,
Марія з гаю вихожає
Заквітчана. Фавор-гора,
Неначе з злата-серебра,
Далеко, високо сіяє,
Аж сліпить очі. Підняла
На той Фавор свої святиє
Очиці кроткіє Марія
Та й усміхнулась. Зайняла
Козу з козяточком з-під гаю
І заспівала. —

«Раю! раю!
Темний гаю!
Чи я, молодая,
Милий Боже, в твоїм раї
Чи я погуляю,
Нагуляюсь?»

Та й замовкла.
Круг себе сумно озирнулась,
На руки козеня взяла
І веселенькая пішла
На хутір бондарів убогий.
А йдучи, козеня, небога,
Ніби дитину, на руках
Хитала, бавила, гойдала,
До лона тихо пригортала
І цілувала. Козеня,

וויש אָפּ די נעווי׳עדיקע טרער,
באפּוצ דיַנ קאָפּ, א קראנצ טו אָנ
פּונ ליליעס, פּונ רויטנ מאָנ,
אונ איז דער קיל שלאָפּ איַנ זיכ שטיל,
ביז עפּעס וועג עס וועט געשעג!

פּארנאכט, ווי יענער העלער שטערג,
טוט מיריעמ פּונ דעמ וואלד זיכ קערג,
באפּוצט מיט בלומעג. דער בארג טאוואָר,
ווי העליש־גאָלד, ווי זילבער־קלאָר,
די וויַט, די בריַט ארומ באשיַנט,
באשיַנט אונ מענטשנ־בליקנ בלענדט.
צו יענעמ בארג אויכ מיריעמ וועגדט
די שטילע, פּרומע בליקנ אירע,
זי קוקט אהיג, זי שמייכלט, מיריעמ;
אונ, ווי א מוטער, שטיל פּארנומעג
די ציג, דאָס ציגעלע פּונ וואלד,
אונ ס׳האָט איר קאָל זיכ שטיל צעשאלט:
„אָ, גאנייד̈נ,
וואלד דו טריבער!
וועל איכ, מיידל,
גאָט מיַנ ליבער,
איג גאנייד̈נ
זיכ נאָכ פּירנ,
אָנשפּאציר̈נ?"
אונ אנשוויגנ.
זיכ טרויעריק ארומגעקוקט,
דאָס ציגעלע — אפּ צארטע אָרעמס,
א פּריילעכע אוועק צוריק
איג באָנדערס דערפּעלע איג אָרעמס.
איג גאנג דאָס ציגעלע געגלעט,
געצערטלט, ווי א קינד איג וויגל,
אונ דאָס געקושט אונ שטיל געריעדט.

Неначе теє кошеня,
І не пручалось, не кричало,
На лоні пестилося, гралось.
Миль зо дві любо з козеням
Трохи, трохи не танцювала
І не втомилась. Вигляда
Старий, сумуючи під тином,
Давненько вже свою дитину.
Зострів її і привітав
І тихо мовив: — Де ти в Бога
Загаялась, моя небого?
Ходімо в кущу, опочий,
Та повечеряємо вкупі
З веселим гостем молодим;
Ходімо, доненько. — Який?
Який се гость? — Із Назарета
Зайшов у нас підночувать.
І каже, Божа благодать
На ветхую Єлисавету
Учора рано пролилась,
Учора, каже, привела
Дитину, сина. А Захарій
Старий нарек його Іваном...
Так бачиш що! — А гость роззутий,
Умитий з кущі вихожав
В одному білому хітоні,
Мов намальований сіяв,
І став велично на порозі,
І, уклонившися, вітав
Марію тихо. Їй, небозі,
Аж дивно, чудно. Гость стояв
І ніби справді засіяв.
Марія на його зирнула

ס׳איז ווי א קעצל זיך געלעגנ
אונ בלויז געשפילט זיך אפ איר שויס.
א מיידל צוויי געטאנצט קימאט,
אונ איז גאָר ניט געוואָרנ מאט.
דער אלטער דאָרט באמ פּארקנ שטייט
אונ איז פארטרויערט; אָט זי גייט,
ער לויפט אנטקעגנ איר אונ גריסט,
אונ זאָגט איר שטיל: „וווּ האָסטו זיך,
מיין קינד, פארהאלטנ אזוי לאנג?
איז שטיבל קום, רו אָפּ פונ גאנג,
מיר עסנ באלד דאָס בריט פונ אָוונט,
מיר האָבנ היינט א גאסט א ליבנ.
קום, טעכטערל!״ — „א גאסט מיר האָבנ?
אוואָסער גאסט?״ — „פונ נאזארעט
צו אונדז געקומענ איז אפ נאכט.
אונ זאָגט: „ס׳האָט גאָט געבראכט
דער אלטער עלישעווע, ווייסט,
זיין בראָכע. נעכטנ צו באגינענ
האָט זי א קינד, א זונ געבוירנ,
זכאריע, דער אלטער מאנ,
האָט יויכאָנענ אימ אָנגערופנ!
איז אָט״...

די שיכ שויב אויסגעטאָנ,
מיט ריינע פיס דער גאסט פונ שטיבל
זיך ווייזט איב קלאָר־ווייסנ כיטאָנ,
ס׳איז זיין גענטאלט — א בילד א העלס,
ער שטעלט זיך ווירדיק אפנ שוועל,
עס האָט פארנויגט זיך זיין גענטאלט
פאר מיריעמענ. ער האָט באגריסט.
זי ווונדערט זיך, זי איז צעמישט.
דער גאסט — ער שיינט, דער גאסט — ער שטראלט.
אונ מיריעמ האָט אפ אימ געוואָרפנ
א גיכנ קוק אונ איז דערציטערט.

І стрепенулась. Пригорнулась,
Неначе злякане дитя,
До Йосипа свого старого,
А потім гостя молодого
Просила, ніби повела
Очима в кущу. Принесла
Води погожої з криниці,
І молоко і сир козлиці
Їм на вечерю подала.
Сама ж не їла й не пила.
В куточку мовчки прихилилась
Та дивувалася, дивилась,
І слухала, як молодий
Дивочний гость той говорив.
І словеса його святиє
На серце падали Марії,
І серце мерзло і пеклось!

— Во Іудеї не було, —
Промовив гость, — того ніколи,
Що нині узриться. Равві,
Равві великого глаголи
На ниві сіються новій!
І виростуть, і пожнемо
І в житницю соберемо
Зерно святеє. Я Месію
Іду народу возвістить! —
І помолилася Марія
Перед апостолом.

Горить
Огонь тихенько на кабиці,
А Йосип праведний сидить
Та думає... Уже зірниця

אוּן, ווי א קינד ווי א דערשראָקנס,
צו יאָסעפּן זיך טוליעט ווידער.
דערנאָך האָט זי דעמ גאסט געבעטן,
מיט בליקן ווי געפירט דעמ מאן
צום שטיפּפאָטער אין שטוב אריַן.
אוּן קאלטע וואסער פונעמ ברונעמ,
אוּן ציגן־קעז אוּן מילכ געגומעז,
אוּן אָוונט־ברויט דערלאנגט זיי ביידן.
אוּן ניט געגעסן, ניט געטרונקען,
פארוקט זיך שטיל אין ווייַטן ווינקל
אוּן אלץ געקוקט, געהערט די רייד
פון ווונדערלעכן גאסט פון שיינעמ.
אוּן וועלטער הייליקע אוּן ריינע
אפּ מיריעמס הארצ אלץ פאלן, פאלן,
אוּן קעלט אוּן היץ דאָס הארצ פארקלעמט.
„אין יעהודייע ז׳ניט געווען,
נאָך קיינמאָל,—זאָגט דער גאסט,—אזעלכס,
וואָס איצט אין לאנד דאָ קאָן מען זען!
דעמ גרויסן לערערס הויכע רייד,
זיי וועלן שוין אפּסניַי פארזייט
אפּ פרישער ערד. די רייַפּע זאמען,
מיר וועלן שניַידן זיי, אוּן זאמלען
די זאט די הייליקע אין שיַערס.
עס גייט מאָשיִעך דער באפריַער.
דעמ פאָלק איך גיי די פסורע זאָגן!״
ס׳האָט מיריעמ איר געבעט געבראכט,
פאר דעמ שאָלי׳עך עס געטראָגן.
אין אויוון שטיל דערברענט דאָס פיַער,
דער פרומער יאָסעפ זיצט פארטראכט...
ס׳גייט אופ דער מאָרגנשטערן, ס׳טאָגט.
ס׳איז מיריעמ אופ, דעמ קרוג געגומען...
אוועק נאָך וואסער צו דעמ ברונעמ.
דער גאסט—נאָך איר, אוּן זי דעריאָגט

На небі ясно зайнялась.
Марія встала та й пішла
З глеком по воду до криниці.
І гость за нею, і в ярочку
Догнав Марію...

Холодочком
До сходу сонця провели
До самої Тиверіади
Благовістителя. І раді,
Радісінькі собі прийшли
Додому.

Жде його Марія,
І ждучи плаче, молодії
Ланити, очі і уста
Марніють зримо. — Ти не та,
Не та тепер, Маріє, стала!
Цвіт зельний, наша красота! —
Промовив Йосип. — Диво сталось
З тобою, доненько моя!
Ходім, Маріє, повінчаймось,
А то... — И не вимовив: уб'ють
На улиці. — І заховаймось
В своїм оазисі. — І в путь
Марія нашвидку збиралась
Та тяжко плакала, ридала.
Отож вони собі ідуть,
Несе з торбиною на плечах
Нову коновочку старий.
Спродать би то та молодій
Купить хустиночку до речі,
Та й за повінчання оддать.

אינ טאָלכל...
אינ דער קיל ביז זונ
באגלייט דעמ גאסט ביז סאמע טוועריע,
אונ פרייליעכ, אונ אינ פרייד געהילט,
אהיים געקומען.

מיריעמ וואַרט
אונ ווינט, די באקנ אונ די ליפנ —
זיי וועלקנ. „טאָכטער, זאָג, וואָס הייסט עס,
מײַנ ריינע בלומ, מײַנ שיינע צירונג!—
פרעגט יאָסעפ שטיל. — מײַנ טאָכטער, ווייס,
עס האָט מיט דיר א נעס פאסירט!
נו, קום, מע דארף א כופע שטעלנ!
אניט... (אונ ניט דערזאָגט: מע וועט
דיכ הארגענען אינ גאס)... דערנאָכ —
באהאלטנ זיכ אפ אונדזער אינדזל".
ס׳האָט מיריעמ זיכ אינ וועג געגרייט
אונ ביטער, שוער געווינט, געקלאָגט.
אונ בײדע זײַנען שוין אינ וועג;
א קלומעקל דער אלטער טראָגט,
א נײַעמ עמער צום פארקויפנ:
מע מוז דאָכ פאר דער כופע צאָלנ,
א טיכל צו דער כופע קויפנ
אונ פאר די קדושינ צו באצאָלנ.
אָ, אלטער מאנ, אָ, פרומער מענטש!
ניט פונ צײַנ איז געשענקט אונדז,
פונ שטילנ שטיבל דײַנעמ גייט זי,
די שיינע אויסלייזונג אונ בענטשונג.
וועג דו זאָלסט זי געווענ פארמײַדנ,
די האנט מיט ריינקײַט ניט געגעבנ,
איז וואָלטנ מיר נאָכ קנעכט געבליבנ
ביז איצט...
אָ, שווערע ליידנ!

О старче праведний, багатий!
Не од Сіона благодать,
А з тихої твоєї хати
Нам возвістилася. Якби
Пречистій їй не дав ти руку,
Рабами б бідниє раби
І досі мерли би.

О муко!
О тяжкая душі печаль!
Не вас мені, сердешних, жаль,
Сліпі і малиє душою,
А тих, що бачать над собою
Сокиру, молот і кують
Кайдани новиє. Уб'ють,
Заріжуть вас, душеубійці,
І із кровавої криниці
Собак напоять!

Де ж подівсь
Дивочний гость отой лукавий?
Хоч би прийшов та подивився
На брак той славний і преславний,
На брак окрадений! Не чуть,
Не чуть ані його, ані Месії,
А люди ждуть чогось і ждуть,
Чогось непевного... Маріє!
Ти, безталанная, чого
І ждеш і ждатимеш од Бога
І од людей Його? Нічого,
Ніжé апостола тогó,
Тепер не жди. Тесляр убогий
Тебе повінчану веде
В свою убогую хатину.

אָ, פון מײַנ זעלֿ דער גרויסער טרויער!
ס׳איז ניט אפ אײַך האָב איך ראכמאָנעס,
ר׳זײַט בלינד אונ אָרעמ אומגעהויער,—
איך האָב ראכמאָנעס אפ א־ייענע,
וואָס זעענ איבער זיך די האק
אונ שמידנ, שמידנ נײַע קייטנ.
ס׳וועלֿנ אײַך טאלִיאָנימ טייטנ, קוילֿענ,
אונ פון דעמ ברונעמ, פולֿ מיט בלוט,
וועלֿנ טרינקענ הינט!

איז וווּ איז ער,
דער וווּנדערלֿעכער גאסט, דער פאלֿשער?
ער זאָלֿ כאָטש קומענ אונ א קוק טונ
אפ דער באנומענער, בארימטער
אונ שיינער כופּע! מ׳הערט אימ ניט,
מ׳הערט ניט אויך מאָשיִעכס קומענ,
אונ לײַטנ וואַרטנ אלֿצ אונ וואַרטנ
אפ אומזיכערס אפ עפּעס... מיריעמ!
דו, אָרעמע, אפ וואָס נאָך האָפּסטו
וואָס וואַרטסט פון גאָט, פון זײַנע לײַט?
ניט וואַרט, אויך דער שאָלִיעך יענער,
ער קומט ניט מער! דער אלֿטער טעסלֿער
וועט דיך פון כופּע מיט זיך פירנ
איבֿ אָרעמענ, אינ שטילֿנ שטיבלֿ,
א דאנק, וואָס ער האָט ניט געוואָרפנ
אונ האָט דיך ניט אַרויסגעטריבנ,
מע וואָלֿט מיט שטיינער דיך פארוואָרפנ,
וועג ער זאָלֿ ניט דײַנ שאנד באהאלֿטנ.
די מענטשנ אינ טיוועריאדע
האָבנ שטילֿ א קלאנג צעשפרייט:
מע האָט אינ שטאָט יערושאָלאיִם
א נאָווי עפּעס דאָרט געקרייצט,
וואָס האָט געזאָגט, אז ס׳קומט מאָשיִעכ.
„ס׳איז אימ!״—האָט מיריעמ שטילֿ געזאָגט,

Молися й дякуй, що не кинув,
Що на розпуття не прогнав.
А то б цеглиною убили —
Якби не вкрив, не заховав!
В Єрусалимі говорили
Тихенько люде, що стяли
У городі Тиверіаді
Чи то якогось розп'яли
Провозвістителя Месії.
— Його! — промовила Марія,
І веселесенька пішла
У Назарет. І він радіє,
Що наймичка його несла
В утробі праведную душу
За волю розп'ятого мужа.

Ото вони собі ідуть,
Прийшли додому. І живуть
Повінчані, та не весе́лі.
Тесляр колисочку дебелу
Майструє в сінях. А вона,
Пренепорочная Марія,
Сидить собі коло вікна
І в поле дивиться, і шиє
Малесеньке сороченя —
Комусь то ще?

— Хазяїн дома? —
Надворі крикнуло. — Указ
Од кесаря, його само́го,
Щоб ви сьогодня, сей же час!
Ви на ревізію у город,
У город Віфлієм ішли. —

אונ איז א פריילעכע געגאנגען
אהיים. אויכ ער איז פריילעך איצט,
זײַנ דינסט איז אינגעווייד איצט טראָגט
א קאָשערע נעשאָמע — פונ דעמ
געקרייצטנ א שטילער אָנדענק.

זיי גייען זיכ אזוי אונ גייען;
אהיים געקומען — נאָר ניט־פריילעכ
נאָכנ הייראט לעבנ זיי.
דער טעסלער מאכט אינ פאָדערצימער
א ויגעלע א שוערס, אונ מיריעמ,
די אלערריינסטע מיריעמ, זיצט
באם פענצטער שטיל אונ קוקט אינ פעלד,
אונ נייט א העמדעלע א קליינס —
פאר וועמען?

„דער באלעבאָס איז דאָ? —
האָט זיכ דערהערט אינ הויפ. — פונ קייסער
געשיקט צו אַיַכ איז א באפעל,
אז טייקעפ זאָלנ אלע היַינט
אפ א רעוויזיע זיכ מעלדנ,
אינ שטאָט בייסלעכעמ דארפט איר קומען!"
אונ ס'איז די שוערע שטימ פארשוווּנדנ,
א ווידערקלאנג אינ יאר נאָר יאָגט.

אונ מיריעמ האָט זיכ באלד געמומען,
געבאקנ מאצעס: שוויַגנדיק
אינ זעקל זיי צונויפגעלייגט,
אונ שטיל נאָכנ אלטנ איז אוועק
אינ שטאָט בייסלעכעמ. „גאָט, דו גאָט!
דו האָב ראכמאָנעס, שיק מיר הילפ!" —
האָט זי נאָר שטיל אריסגעזאָגט.
זיי גייען טרויעריקע ביידע
אונ טריַבנ, אָרעמע, פאר זיכ

І зник, пропав той тяжкий голос.
Тільки руна в яру гула́.

Марія зараз заходилась
Пекти опрісноки. Спекла,
В торбину мовчки положила
І мовчки за старим пішла
У Віфлієм. — Святая сило!
Спаси мене, мій Боже милий! —
Тільки й промовила. Ідуть,
Сумуючи, собі обоє.
І вбогії перед собою
Козу з козяточком женуть,
Бо дома ні на кого кинуть.
А може, Бог пошле дитину
В дорозі; от і молоко
Сердешній матері. Скотина
Іде, пасучися; рядком
Ідуть за нею батько й мати
І починають розмовляти
Поволі, тихо. — Семіон
Протопресвітер, — Йосип мовив, —
Такеє-то пророче слово
Сказав мені. — Святий закон!
І Авраама і Мойсея!
Возобновлять мужі єсеї.
І каже, поти не умру,
Поки Месію не узрю! —
Чи чуєш ти, моя Маріє?
Месія прийде! — Вже прийшов,
І ми вже бачили Месію! —
Марія мовила.

די ציג מיטן ציגעלע דעמ קלײנעמ,—
ניטאָ אפ וועמען לאָזן זיי.
און עפשער שיקט גאָט צו איז וועג
דאָס קינד—איז מילעכ שוין פאראנען
דער מאמע הארציקער. די פי
זיכ פאשעט בא א זײַט. באנאנד
דאָ גייט דער טאטע מיט דער מאמע
און הייבן אָן א שמועס צו פירן,
און שטיל אזוי:—עס האָט רעכ שימען,
דער קויהען־גאָדל,—יאָסעפ זאָגט,—
אָט די נעווויע אונדז געבראכט:
„דעמ הייליקן געזעצ פון מוישען
וועלן איצט די איסיִים באנײַען!"
און נאָכ גיט צו: „איכ וועל ניט שטארבן,
ביז כ׳וועל מאָשיִעכן ניט זען!"
דו הערסט, מײַן הארציקע, מײַן מיריעמ?
עס קומט מאָשיִעכ!—„שוין געקומען!"
זאָגט מיריעמ.

יאָסעפ נעמט פון זאק
א מאצעלע און גיט איר שטיל.
„דערווײַל נא, קינד מײַנס, לעג זיכ אונטער,
ס׳איז גאָר ניט נאָענט ביז בייסלעכעמ,
און איכ וועל אָפרוען, כ׳בין מיד!"
זיי האָבן זיכ געזעצט באמ וועג
דעמ מיטיק עסן. זיצן זיי,
די זון די ערלעכע זיכ קויקלט
אהיים, אהין, און—גיב א קוק—
באהאלטן זיכ. אין פעלד איז טונקל,
און אָט א ווינדער!—עס ציטערט אזש
דער מאן:—א בעזעמ איז פון מיזרעכ,
א פײַער־בעזעמ אופגעגאנגען
דאָרט איבער שטאָט, איבער בייסלעכעמ
און האָט באלויכטן סטעפ און בארג.

Найшов
Опріснок Йосип у торбині,
Дає та й каже: — На, моя дитино,
Поки що буде, укріпись,
До Віфліема не близенько;
Та й я спочину. Утомивсь. —
Та й сіли на шляху гарненько
Полудновать. Отож сидять,
А сонце праведне швиденько
Додолу котиться. І глядь!
Сховалося, і смеркло в полі.
І диво дивнеє! ніколи
Ніхто не бачив і не чув
Такого дива. Аж здрогнув
Святий тесляр. Мітла з востоку
Над самим Віфліємом, боком,
Мітла огненная зійшла.
І степ і гори осіяла.
Марія з шляху не вставала,
Марія сина привела.
Єдиную тую дитину,
Що нас од каторги спасла!
І Пресвятая, неповинна,
За нас, лукавих, розп'ялась!
А недалеко край дороги
Отáру гнали чабани
Та й їх побачили. Небогу,
Її й дитяточко взяли
І у вертеп свій принесли,
І чабани його убогі
Еммануїлом нарекли.

До сходу сонця, рано-рано
У Віфліємі на майдані

אונ מיריעמ איז ניט אופגעשטאנען,
דאָ אפּ דעמ שלימאכ דעמ זונ געבוירן,
דאָס קינד דאָס איינ־אונ־איינציקע,
וואָס האָט פונ ליידן אונדז געריסן!
דאָס קינד דאָס הייליקע אָנ שולד
פאר אונדז, פאר פאלשע, איז געקרייצט.
אונ דאָ ניט ווייט, באמ ראנד פונ וועג
האָבן הירטן זייער פי געפאשעט
אונ זיי דערזען. די צארטע מאמע
איניינעמ מיט איר קינד געגומען
איז זייער היימ, איז הייל געבראכט,
אונ די געמיינע הירטן האָבן
דאָס קינד פארופן אימאָנועל.

די זונ איז נאָכ ניט אופגעגאנגען,
אונ איז בייסלעכעמ אפּנ שטאָט־פלאצ
איז זיכ דאָס פאָלק צונויפגעגאנגען.
עס רוישט דאָס פאָלק, עס וועט געשען
מיט אונדז איז יהודאָ עפּעס בייז.
עס רוישט דאָס פאָלק — אונ ווערט געשטילט,
א פאסטעכ לויפט אונ שרייט: „איר לייט!
עס איז מעקוייעמ שוין געוואָרן
דאָס וואָרט פונ אונדזערע נעוויימ!
בא אונדז, בא פאסטעכער, ז׳געבוירן,
געבוירן נעכטן איז מאָשיעכ".
אונ איז בייסלעכעמ רוישט דער פלאצ:
„הוישאנאָ, מאָשיעכ, יהוישוע!"
דאָס פאָלק צעגייט זיכ.

איז א שאָ
ארומ איז א באפעל געקומען,
א לעגיאָנ פונ הויפטשטאָט קומט
פונ הורדוסנ. אונ ס׳איז געשען,
וואָס קיינער האָט געהערט, געזען.

Зійшовся люд і шепотить,
Що щось непевне з людьми буде
Во Іудеї. Гомонить
І тихне люд. — О люди! люди! —
Чабан якийсь біжить, кричить.
— Пророчество Ієремія,
Ісаія збулось! збулось!
У нас, у пастирей, Месія
Родився вчора! — Загуло
У Віфліємі на майдані:
— Месія! Ісус! Осанна! —
І люд розходився.

Через час
Чи через два прийшов указ
І легіон з Єрусалима,
Од того Ірода. Незриме
Й нечуте сталося тойді.
Ще діточки сповиті спали,
Ще ку́піль гріли матері,
Намарне гріли: не купали
Маленьких діточок своїх!
Ножі солдати сполоскали
В дитячій праведній крові!
Такеє-то на світі сталось!
Дивітеся ж, о! матері!
Що роблять іроди-царі!

Марія навіть не ховалась
З своїм младенцем. Слава вам,
Убогим людям, чабанам,
Що привітали, заховали
І нам Спасителя спасли.
Од Ірода. Нагодували,

עס זײַנען קינדער אינ די וויגן
געוויקלטע אינ שלאָפ געלעגן,
די מאמעס — זיי די באָד געווארעמט,
אומזיסט געווארעמט!.. ניט געבאָדן
א־ייגעם טאָג די קלייגע קינדער.
די מעסערס האָבן די סאָלדאטן
אינ בלוט אינ הייליקן געשוועמט!
אזוינס קאָן אפ דער וועלט פאסירן!
אָ, מוטערס צארטע, זיכ באדענקט,
וואָס טוען הורדוסעס־קייסאָרים!
מיריעם מיט איר קלייגעם קינד
האָט זיכ אפילע ניט באהאלטן.
געלויבט זײַט איר, איר פרומע לײַט!
איר, הירטן פראָסטע, האָט באהאלטן
אונ אונדזער רעטער אונדז פארהיט
פון הורדוסן! געגעבן עסן
אונ טרינקען; אפן וועג א פעלצ
זיי גיבן צו, די פרומע הירטן,
א מעלקנדיקע אייזלקע,
אונ מיטן קינד אוועקגעזעצט
די צארטע מוטער אונ באגלייט,
מיט וועגן מיט פארבאָרגענע
צום שליאכ קיינ מעמפיס זיי געפירט.
דעמ וועג האָט, ווי די זונ, באלויכטן
דער פײַער־בעזעמ אונ געקוקט
אפ אָט דער אייזלקע, וואָס פירט
די צארטע מיריעם קיינ מיצראיִם,
דאָס קינד — מאָשיִעכן מיט איר.

וועג ס׳וואָלט אמאָל ערגעצ פאסירט,
אז אפ אן אייזלקע זאָל רײַטן
א קעניגן, וואָלט זיכ געקערט
די וועלט. עס וואָלט באלימט אפ וויַטן

І напоїли, і дали
Кожух і свиту на дорогу,
І, небораки, додали
Ослицю дійну. І небогу
З її дитяточком малим
І посадили й провели
Вночі тайними манівцями
На шлях мемфіський.

А мітла,
Мітла огненная світила,
Неначе сонце, і дивилась
На ту ослицю, що несла
В Єгипет кроткую Марію
І нарожденного Месію.

Якби де на світі хоть раз
Цариця сіла на ослицю,
То слава б стала про царицю
І про великую ослицю
По всьому світу. Ся ж несла
Живого істинного Бога.
Тебе ж, сердешну, копт убогий
Хотів у Иосипа купить,
Та здохла ти: мабуть, дорога
Таки завадила тобі?

У Нілі скупанеє спить
У пелюшках долі, під вербою,
Дитяточко. А меж лозою
З лози колисочку плете
Та плаче праведная Мати,
Колиску тую плетучи.
А Иосип заходився хату

די אייזלקע געווען. אצינד
דו, אייזלקע, האָסט שטיל געטראָגן
דאָס געטלעכע דאָס שיינע קינד.
א קאָפּט אן אָרעמער געזאָלט
האָט דיך באַם אלטן יאָסעפ קויפן,
ביסטו, דו הארציקע, געפאלן.
דער וועג האָט דיר, ווייַזט אויס, פארשאט!
שטיל אויסגעבאָדן זיך איז ניל
דאָס קינד, איז ווינדעלעך פארהילט,
א וויגעלע די מוטער פלעכט
פון יונגע לאָזעס פאר דעמ קינד.
אוו ס׳איז איר פרומער בליק באטרערט,
זי ווייַנט אוו אלצ דאָס וויגל פלעכט.
אוו יאָסעפ האָט א קליין געצעלט
פון אָטשערעט זיך אופגעשטעלט,
באנאכט זיך האָבן ווו פארהילן.
ווי סיטשעס, ספינקסן איבערן ניל
מיט אויגן טויטע שטום באקוקן
דאָס אָרעמע געזינדל; ווייַטער,
אפ זאמדן הוילע מעכטיק שטייען
איז ריי איז שטומער פיראמידן,
די וואכ פון טויטע פאראָאָנען,
אוו גליַיכ זיי וואָלטן וויסן געבן:
עס איז גאָטס עמעס אופגעשטאנען
אוו וועט אפ ערד זיך שוין פארזייען,
אוו זאָלן קעניגן זיך היטן.
באַם קאָפּט האָט מיריעם זיך פארדונגען
צו שפינען וואָל. דער אלטער פרומער
האָט פאשען רינדער זיך גענומען,
קעדיי א ציג זיך צו פארדינען,
א טראָפּן מילכ דעם קינד דעם קליינעם.
אוועק א יאָר. באַם שטילן שטיבל,
איז פאָדערצימערל איז קליינעם

Із очерету будувати,
Щоб хоч укритися вночі.
З-за Нілу сфінкси, мов сичі,
Страшними мертвими очима
На теє дивляться. За ними
На голому піску стоять
По шнуру піраміди вряд,
Мов фараонова сторóжа,
І ніби фараонам знать
Вони дають, що правда Божа
Встає вже, встала на землі.
Щоб фараони стереглись.
Марія найнялася прясти
У копта вовну. А святий
Іосиф взявсь отару пасти,
Щоб хоч козу ту заробить
На молоко малій дитині.
Минає рік, коло хатини
В повіточці своїй малій
Той бондар праведний, святий,
І гадки, праведний, не має,
Барило й бочку набиває
Та ще й курникає. А ти?
Не плачеш ти і не співаєш,
Гадаєш, думаєш-гадаєш,
Як його вчити, навести
На путь святий святого сина,
І як його од зол спасти?
Од бурь житейських одвести?

Ще рік минув. Коло хатини
Коза пасеться; а дитина
І невеличке козеня
У сінях граються. А мати

דער פרומער טעסלער דאָרט דעלובעט,
האָט אלץ דאָ איז דער וועלט פארגעסן,
שלאָגט אָן א דייזשקע, צי א פעסל,
אוז מורמלט אונטער. דיר, אָ, מוטער,
איז ניט צום זינגען, ניט צום וויינען,
דו קלערסט, דו הערסט ניט אופ צו דענקען,
ווי לערנען אימ, דעמ זונ דעמ ריינעמ,
אפן וועג אפן הייליקן צו ברענגען,
פונ אלדעמ שלעכטן צו פארהיטן,
באשיצן אימ פונ בייז געוויטער...

אוז נאָכ א יאָר אוועק. באמ שטיבל
א ציג זיכ פאשעט; אוז דאָס קינד
מיטן קליינעמ ציגעלע איז הויז
זיכ שפילן ביידע. אוז די מוטער
באמ שטיבל אפ דער פריזבע זיצט
אוז שפינט די וואָל פונ גרויען קנויל.
אָט גייט דער אלטער מיט דעמ שטעקן
פונ הינטער פלויט ארויס: איז שטאָט
אוועקגעטראָגן צו פארקויפן
א דייזשקע אוז געבראכט דעמ קינד
א האָניק־לעקעכל; דער מוטער —
א שאלעכל, אוז לעדער זיכ
אפ שיכ. א ביסל אָפגערוט
אוז זאָגט: „מײַן טאָכטער! זאָרג זיכ ניט.
ניטאָ שוין מער דער קייסער הורדוס!
זיכ אָנגעפרעסן פונ פארנאכט,
ביז פרי געפלאצט, ניט דאָ געדאכט.
מע האָט דערציילט עס מיר אפ זיכער.
איז לאָמיר זיכ מיט הי שוין שיידן,
איז לאָמיר גיין אהיים וואָס גיכער,
איז אונדזער שמאָלינקן גאניידן".
— „איז קום!" — האָט זי געזאָגט. אוועק

Сидить на призьбі коло хати
Та вовну з кужеля пряде.
Аж ось і сам старий іде
З ціпочком тихо попід тином:
Носив у город шапличок
Продать. Йому медяничок,
А їй немудрую хустину,
Собі ж несе на постоли
Ременю доброго. Спочинув
Та й каже: — Доню, не журись.
Царя вже Ірода не стало.
Чогось увечері наївсь,
Та так наївся, що й опрігсь,
Такеє-то мені сказали.
Ходімо, — каже, — у свій гай,
У свій маленький тихий рай!
Ходім додомоньку, дитино.
— Ходім, — сказала та й пішла
На Ніл сороченята прати
В дорогу синові. Паслась
Коза з козятком коло хати,
А Йосип сина забавляв,
На призьбі сидя, поки мати
На річці прала ті малі
Сорочечки. А потім в хаті
Поморщив добре постоли
Собі в дорогу. Та й знялись
До сходу сонця, по торбині
На плечі взявши, а дитину
Удвох в колисочці несли.

То сяк, то так прийшли додому.
Бодай не довелось нікому
Узріть такеє. Благодать!

צום ניל די העמדעלעכ צו וואשנ,
דאָס קינד זאָל האָבנ אפנ וועג.
די ציג מיטנ ציגעלע זיכ פּאשענ,
אונ אפ דער פּריזבע מיטנ קינד
דער אלטער יאָסעפ שפּילט זיכ שטיל,
ביז ס׳וועט די מוטער דאָרט באמ ניל
די קליינע העמדעלעכ צעשווענקענ.
דערנאָכ אינ שטוב אינ אָרדנונג ברענגענ
גענומענ אלצ. די שיכ די הארטע
ער קנייטשט, מאכט ווייכ — צום וועג מאכט פארטיק.
גאנצפרי ארויס אינ וועג, געטראָגנ
אפ אקסלענ אלצ, וואָס זיי פארמאָגנ.
דאָס קינד אינ וויגעלע געפירט.

אזוי אהיימ זיכ אומגעקערט.
זאָל קיינעמ מער ניט זיַינ באשערט
אזעלכס דערזענ! דאָס שיינע וועלדל
אינמיטנ פעלד... א בראָכ! א קלאָג!
דאָס בעסטע, וואָס געהאט, פארמאָגט,
דאָס וועלדל איז דאָכ גאָר פארשוווּנדנ,
די שטוב אינגאנצנ איז צעפּלינדערט.
איז אויסגעקומענ זיי פארברענגענ
די ערשטע נאכט אינ זייער כורווע.
אונ מיריעמ אייַלט זיכ גיכ צום ברונעמ
אהינ, אהינ, אינ שטילנ טאָל,
וווּ אימ זי האָט געזענ אמאָל,
דעמ גאסט דעמ ליכטיקנ באגעגנט.
צום ברונעמ איז דער שטילער וועג
מיט ווילד־גראָז, שטעכלקעס באדעקט.
אָ, מיריעמ, וויי איז דיר אונ ווינד!
דיַינ קראפט דיַינ הייליקע אצינד,
מיט לאנג געדולד זי פעסט פארשמיד
אונ טיפ בא זיכ אינ הארצנ היט,

Гайочок тихий серед поля,
Одна єдиная їх доля
Отой гайочок! І не знать,
Де він кохався. І хатина,
Все, все сплюндровано. В руїні
Їм довелося ночувать.
В ярок Марія до криниці
Швиденько кинулася. Там
Колись-то з нею яснолиций
Зострівся гость святий. Бур'ян,
Будяк колючий з кропивою
Коло криниці поросли.
Маріє! Горенько з тобою!
Молися, серденько, молись!
Окуй свою святую силу...
Долготерпєнієм окуй,
В сльозах кровавих загартуй!..
Небога трохи не втопилась
У тій криниці. Горе нам
Було б, іскупленним рабам!
Дитина б тая виростала
Без Матері, і ми б не знали
І досі правди на землі!
Святої волі! Схаменулась
І тяжко, важко усміхнулась,
Та й заридала. Полились
На цямрину святиє сльози
Та й висохли. А їй, небозі,
Полегшало.

Єлисавета,
Стара вдова, у Назареті
З малим синком своїм жила,
Таки з Івасем. Та й була

איז טרערן בלוטיקע פארגליט!..
זי האָט זיך שיר דאָרט ניט דערטרונקען,
די אומגליקלעכע, איז דעמ ברונעמ.
אז אָך אונ ווי געוועג וואָלט אונדז,
מאָשיעכס אויסגעלייזטע קנעכט!
דאָס קינד וואָלט אָנ א מוטער וואקסנ,
אונ מיר, מיר וואָלטנ ניט געווסט גאָר
פונ גרויסנ עמעס אפ דער ערד —
פונ פרייהייט היליקער! צו זיך
איז מיריעמ באלד געקומענ, שוער
געטאָנ א שמייכל, זיך צעווייגט,
אונ ס׳האָבנ טרערנ זיך געגאָסנ
אפ די ציבערינעס; אויסגעטריקנט
די טרערנ זיינענ, אונ ס׳איז גרינגער
געוואָרנ איר.

ס׳האָט עלישעווע,
די אלטע אלמאָנע, איז נאזארעט
מיטנ קליינעמ קינד אירנ געלעבט —
מיט יויכאָנעג; א שטיקל קרויוט
זיי אָנגעקערט. איז אָט — גאנצפרי
דעמ קליינעמ קינד געגעבנ עסנ,
עס אָנגעטאָנ אונ מיט דעמ אלטנ
צו דער אלמאָנע קיין נאזארעט
אוועק זיך בעטנ פאר א שכיינע,
אוועק זיך בעטנ פאר א דינסט.

דאָס קינד איז זיך אזוי געוואקסנ,
מיטנ יאָסעמ יויכאָנעג געשפילט.
אונ איינמאָל גייעג זיי אזוי
אינמיטנ גאס; צוויי שטעקעלעכ
געפונעג אונ אהיים געטראָגנ —
די מאמעס ברענגעג א מאטאָנע,

Якась рідня їм. Вранці-рано
Свою дитину, безталанна,
Нагодувала, одягла
І за святим своїм пішла
У Назарет той до вдовиці
В сусіди, в наймички проситись!

Дитяточко собі росло,
З Івасем-удовенком гралось.
Уже чимале підросло.
Якось вони собі гуляли
Удвох на улиці, знайшли
Дві палички та й понесли
Додому матерям на дрова.
Звичайні діточки! Ідуть
І веселенькі, і здорові,
Аж любо глянуть, як ідуть!
Отож воно, мале, взяло
Другую паличку у Ивася —
Івась у коники ігрався —
Зробило хрестик та й несло
Додому, бачте, показати,
Що й він уміє майструвати.
Марія ще за ворітьми
Дітей зостріла, і зомліла,
І трупом пала, як узріла
Той хрестик-шибеничку. — Злий!
Недобрий чоловік, лихий!
Навчив тебе, моя дитино,
Зробить оце! Покинь! Покинь! —
А він, маленький, неповинний,
Святую шибеничку кинув
І заридав, і пролились
Ще в перший раз младенчі сльози

אפ האָלצ; געווײנלעכ — קינדער קלײנע!
גייען פריילעכע, געזונטע, —
ס׳איז ליב צו קוקן, ווי זיי גייען.
איז אָט, דאָס קלײנע קינד נעמט צו
דאָס צווייטע שטעקעלע באַם כאַוער —
בא יויכאָנעם (געשפילט אין פערדלעכ),
אונ מאכט אפגיכ, אזוי פאר זיך,
א ציילעמל. ער טראָגט אים הויך
אהיים, פארשטייט איר, צו באַוויזן:
ער קאָן אויך מײַסטרעווען, אונ גוט.
ס׳האָט מיריעם פאר דעם טויער נאָך
באגעגנט זיי אונ איז דערשטוינט
געוואָרן אונ ווי טויט געפאלן,
דערזעענדיק דאָס ציילעמל —
דאָס טלײעלע. „א שלעכטער מענטש
האָט אויסגעלערנט דיך, מײַן קינד,
צו מאכן דאָס. נו, וואַרפ אוועק!"
אונ ער, דער אומשולדיקער, האָט
א וואָרפ געטאָן דאָס טלײעלע
דאָס הייליקע אונ טרערן הייסע
פארגאָסן אין דער מוטער־שויס.
ז׳א ביסל גרינגער איר געוואָרן,
דער אָרעמער, דער גוטער מאמען.
זי האָט דאָס קינד אוועקגעפירט
אין גערטנדל, אין קילן שאָטן,
א קוש געגעבן אים. מיט א קיכל,
א זיסינק קיכעלע, א פרישס
אים אָנגעהאָדעוועט. דאָס קינד
האָט זיך א ביסעלע געשפילט,
געפעסטעט אונ געצערטלט זיך,
אונ אײַנגעשלאָפן אפ די קני.
עס שלאָפט אזוי, דאָס ברעקעלע —
א שטילינק לעמעלע אין גאנײדן.

На лоно матернє. Небозі
Ніби полегшало. Взяла
У холодочок завела,
В бур'ян, в садок, поцілувала
Та коржиком погодувала,
Свіженьким коржиком. Воно ж
Попестилось собі, погралось
Та й спатоньки, мале, лягло
Таки ж у неї на колінах.
Отож і спить собі дитина,
Мов янгелятко в Раю.
І на єдиную свою
Та Мати дивиться і плаче
Тихенько-тихо; ангел спить,
То щоб його-то не збудить.
Та й не догледіла. Неначе
Окропу капля, як огонь
На його впала, і воно
Прокинулось. Швиденько сльози
Марія втерла, сміючись,
Щоб він не бачив. І небозі
Не довелося одурить
Малого сина. Подивилось
І заридало.

Заробила

Чи то позичила вдова
Півкопи тую на буквар.
Сама б учила, так не знала ж
Вона письма того. Взяла
Та в школу хлопця одвела,
У ієсейську. Доглядала ж
Сама його, сама й навчала
Добру і розуму. Івась,

די מוטער קוקט אפ דעמ אונ ווייגט,
נאָר שטיל אזוי. א מאלעכ שלאָפט...
ניט אופוועקנ אימ, כאס־כאָלילע!
די מוטער האָט ניט איַנגעזעגן!
א טראָפנ אָקרעפ, א הייסע טרער,
ווי פייַער, איז אפ דעמ געפאלנ,
אונ ער האָט אופגעוואכט. אונ זי
פארווישט די טרערנ מיט געלעכטער,
עס זאָל ניט זען. נאָר ניט געקאָנט
עס אָפנארן, דאָס קלייגע קינד.
עס האָט א קוק געטאָן אפ איר
אונ זיכ צעווייגט.
זי האָט פארדינט,
צי די אלמאָנע האָט אנטלויען
די האלבע שאָק אפ אנ אלעפבייס.
זי וואָלט געלערנט אימ די שריפט
אלייַנ, קען זי ניט. דאָס קינד
איז שול אינ איסישער געשיקט;
אלייַנ דערצויגן אימ, געלערנט
אינ וועג פונ סייכל אונ פונ יושער
צו גייַנ. אונ יויכאָנעג, דער יאָסעמ,
צו אימ איז ענלעכ אונ גראָטן,
אונ בייַדע גייַען זיי אינ שול.
אינייַנעמ לערנען זיי, אונ קיינמאָל
וויל ער ניט שפילן זיכ מיט קינדער
אונ ניט ארומלויפנ: אלייַנ,
אינ אייַנזאמקייַט אלייַנ. אמאָל
ער זיצט אזוי זיכ אינ בוריאנ
אונ טעסעט קלעפקעס, העלפט דעמ טאטן
דעמ הייליקן אינ מי אינ זייַנער.
אזוי שוין זיבן יאָר געהאט
(דער יאט האָט גוט געמייַסטרעוועט),
דער אלטער האָט אפ אימ געקוקט

Таки вдовенко, в його вдався,
То вдвох собі й ходили в школу
І вчились вкупочці. Ніколи
Ані пограється з дітьми,
Ані побігає; самий,
Один-однісінький, бувало,
Сидить собі у бур'яні
Та клепку теше. Помагало
Святому батькові в трудах.

Якось по сьомому годочку —
Малий вже добре майстрував —
Одпочиваючи в куточку,
Старий на сина дивувавсь,
Який-то з його майстер буде!
Які-то люди з його будуть!
Та взявши відер, кандійок,
І батько, й мати, і воно
Пішли на ярмарок у самий
Самісінький Єрусалим.
Хоч і далеко, так спродати
Дорогше можна. От прийшли,
Розташувались. Батько й мати
Сидять собі та продають
Добро своє. А де ж дитина?
Побігло десь. Шукає сина
Та плаче мати. І не чуть,
Де ділося. У синагогу
Зайшла благать благого Бога,
Щоб син її найшовсь. Аж глядь,
Межи раввінами дитина,
Її хлоп'яточко, сидить
І научає, неповинне,

אונ פונ זײַנ ווינקל אימ באווונדערט:
וואָס וועט עס זײַנ פונ אימ? א מײַסטער?
אונ וואָס פאר דוירעס וועט ער געבנ?
געגנומען עמערלעכ אונ דייזשקעס,
איז טאטע־מאמע מיט דעמ קינד
אפ דעמ יאריד אוועקגעגאנגען,
אונ טאקע קיינ יערושאָלאיִמ;
ס׳איז טאקע ווײַט, דערפאר דאָרט קאָנ מען
פארקויפנ טײַערער. געקומען,
צעשטעלט די סכוירע. טאטע־מאמע,
זיי זיצנ זיכ אזוי אינ מארק,
פארקויפנ רויק זייער גוטס.
נאָר וווּ־זשע איז דאָס קינד אהינ?
אוועקגעלאָפנ ווו? די מוטער,
זי זוכט אונ ווײנט. מע ווייסט ניט, ווו
ז׳אהינ דאָס קינד. אינ בייס־האמיקדעש
אריַנ, באמ גוטנ גאָט צו בעטנ,
עס זאָל זיכ אָפזוכנ איר זונ;
זי גיט א קוק: איר זונ איז דאָ,
איז צווישנ די ראבאָנימ. זיצט
אונ לערנט זיי, ווי מענטשנ ליבנ
אונ פארנ עמעס שטייַנ אונ שטארבנ —
ס׳איז ווי אָנ עמעס! „אָכ אונ ווי,
אײַכ לערער, אײַכ קויהאנימ, ווי!״...
די פרושים, די לאמדאָנימ האָבנ
באווונדערט זײַנע הייסע רייד.
ס׳איז גרויס געווענ דער מוטערס פרייד!
זי, מיריעמ, האָט דער וועלט געגעבנ
מאָשיִעכנ, אונ גאָט אלייַנ
האָט זי געזענ שוין...
אויספארקויפט,
אינ בייסהאמיקדעש גאָט געבעטנ,
אונ פרייַלעכע אינ וועג געלאָזט זיכ

Як в світі жить, людей любить,
За правду стать! за правду згинуть!
Без правди горе! — Горе вам,
Учителі-архієреї! —
І дивувались фарисеї
І книжники його речам.
А радость Матері Марії
Неізреченная. Месію,
Самого Бога на землі
Вона вже зріла.

Спродались,
Во храмі помолились Богу
І веселенькі у дорогу
Додому рушили вночі
По холодочку.

Виростали
І вкупі вчились, ростучи
Святиє діточки. Пишались
Святиє тії матері
Своїми дітками. Із школи
Путем терновим розійшлись
Обидва. Божії глаголи,
Святую правду на землі
І прорекли, і розп'ялись
За воленьку, святую волю!
Іван пішов собі в пустиню,
А твій меж люди. А за ним,
За Сином праведним своїм,
І ти пішла. В старій хатині
В чужій покинула його,
Святого Йосипа свого!
Пішла тинятись попідтинню,

אהיים. געגאנגען בא דער נאכט,
איז קיליער שאָ.
געוואקסן ביידע
די קינדערלעך די הייליקע,
אינייגעם זיך איז שול געלערנט.
עס האָבן זיך געגרויסט מיט זיי
די הייליקע, די גוטע מאמעס.
אויעק פון שול מיטן דערנער־וועג,
גאָטס רייד צעשפרייטן אפ דער ערד.
זיי האָבן עס דערקלערט, דאָס וואָרט,
דערפאר געקרייציקט האָט מען זיי,
פאר הייליקער, פאר שיינער פריַיהיַיט!..

אויעק איז יויכאָנעם אין מידבער,
אוּן דיַינער — צווישן מענטשן;
דו ביסט אויך אויעקגעגאנגן נאָך אים.
דו ביסט אויעק. אין פרעמדן הויז,
איז אלטער היים האָסטו פארלאָזט
דיַין הייליקן, דיַין אלטן יאָסעפ.
אויעק צו וואָגלעם הינטער פלויט,
אוּן אָט אזוי ביסטו דערגאנגען
ביז צו גאָלגאָפע...

נאָך דעם זונ
איז אומעטום געגאנגן די מאמע
די הייליקע, אוּן זיַינע רייד,
אוּן זיַינע מיַסיס — אלע געהערט,
געזעגן אוּן שוויַגנדיק געפרייט זיך,
געקוקט אפן זונ. אוּן ער פלעג זיצן
אפן שפיץ פונעם אייליַנים־בארג,
ער רוט זיך אָפּ. יערושאָלאיִם
האָט זיך פאר אים מיט שטאָלצ צעשפרייט.
ער שיַינט איז גאָלד, איז העלן זיַידנס,

Аж поки, поки не дійшла
Аж до Голгофи...

Бо за Сином
Святая Мати всюди йшла,
Його слова, його діла —
Все чула, й бачила, і мліла,
І мовчки трепетно раділа,
На Сина дивлячись. А він
Сидить, було, на Єлеоні,
Одпочива. Єрусалим
Розкинувсь гордо перед ним,
Сіяє в золотім вісоні
Ізраїльський архієрей!
Романський золотий плебей!
І час і два мине, не встане,
На матір навіть не погляне
Та аж заплаче, дивлячись
На іудейськую столицю.
Й вона заплаче, ідучи
У яр по воду до криниці,
Тихесенько. І принесе
Води погожої, і вмиє
Утомлені стопи святиє,
І пити дасть, і отрясе,
Одує прах з його хітона,
Зашиє дірочку та знову
Під смокву піде. І сидить
І дивиться, о Всесвятая!
Як Син той скорбний спочиває.
Аж ось і дітвора біжить
Із города. Його любили
Святиє діточки. Слідком

דער קויהענ־גאָדל פון ייִסראָעל,
דער גאָלדענער פּלעפּיי פון רוים!
א שאָ אוג צוויי, ער שטייט ניט אופּ,
ער גיט קיין קוק ניט אפּ דער מוטער,
אוג יענע ווייגט אזש, קוקנדיק
אפּ יעהודייעס הויכער, שיינער הויפּטשטאָט.
זי ווייגט אוג גייט אראָפּ צום טאָל,
אוג שעפּט אָג וואסער דאָרט פון ברונעמ,
אוג ברענגט דעמ זוג זי שטיל צו טראָגג,
די פּרישע וואסער. אוג זי וואשט
די מידע טריט, די הייליקע,
אוג גיט אים טרינקענ, טרייסלט אָפּ,
בלאָזט אָפּ דעמ שטויב פון זייַנע קלייִדער,
פּארצירעוועט א ריס, אוג ווידער
אוועק איג שאָטג פון א בוים,
אוג קוקט — אָ, אלערהייליקע! —
ווי רו גענים דער זוג דער טריבער.
אוג אָט, אָט לויפּג קינדער שוינ
פון שטאָט: אימ האָבג ליב געהאט
די ברעקעלעכ די הייליקע,
פּוסטראָט נאָכ אימ איג גאס געשפּאנט.
אמאָל צו אימ אפּ אייליאָג־בארג
געלאָפּג זייַנע קליינע קינדער;
זיי זייַנע צו. „אָ, הייליקע,
אומשולדיקע!“ — האָט ער געזאָגט,
וועג ער האָט זיי דערזעג. ער האָט
באגריסט זיי אוג געקושט, געבענטשט,
מיט זיי געשפּילט זיכ, ווי מיט גלייַכע,
דעמ בורנוס אָנגעטאָג אוג פרייַלעכ
מיט זייַנע קינדערלעכ געגאג
א וואָרט א נייַס איג שטאָט צו ברענגעג,
א וואָרט פון עמעס פאר די פאלשע.
זיי האָבג ניט געהערט!.. געקרייציקט!..

За ним по улицях ходили,
А іноді й на Єлеон
До його бігали малії.
Отож прибігли. — О святії!
Пренепорочниє! — сказав,
Як узрів діток. Привітав
І цілував, благословляя,
Погрався з ними, мов маленький,
Надів бурнус. І веселенький
З своїми дітками пішов
В Єрусалим на слово нове,
Поніс лукавим правди слово!
Не вняли слову! Розп'яли!

Як розпинать Його вели,
Ти на розпутії стояла
З малими дітьми. Мужики,
Його брати, ученики,
Перелякались, повтікали.
— Нехай іде! Нехай іде!
Отак і вас він поведе! —
Сказала дітям. І упала
На землю трупом.

Розп'ялась
Твоя єдиная дитина!
А ти, спочинувши під тином,
У Назарет отой пішла!
Вдову давно вже поховали
В чужій позиченій труні
Чужії люде. А Івана
Її зарізали в тюрмі.
І Йосипа твого не стало.

אוּנ וועג מ׳האָט אים געפירט צום טויט,
איז זי באמ שיידוועג דאָרט געשטאנעג
אינייגעם מיט די קליינע קינדער.
(אוּנ מענער, בּרידער אוּנ טאלמידים
אנטלאָפּן אלע, זיך דערשראָקן).
„נו, זאָל ער גייַן, נו, זאָל ער גייַן!
ער וועט אייַך פּירן אויך אזוי!״ —
געזאָגט די קינדער, טויט געפאלן
אפּ האַרטער ערד.
געקרייצקט איז
דייַן זון דייַן אייַן־אוּן־אייַנציקער!

אוּנ דו האָסט אָפּגערוט באמ פּלויט
אוּג קיין נאזארעט געלאָזט זיך!
שויג לאנג באגראָבּן די אלמאָנע
איג אָרג איג אנטלויענעם,
זי האָבּן פּרעמדע לייַט באהאלטן.
איג טורמע יויכאָנעג קומט אום,
אוּנ אויך דייַן יאָסעפּ איז ניטאָ שוין!
אוּנ דו ביסט עלנט, ווי א שטיין,
אלייַן, אלייַן. אזא מיג גוירל
באשערט איז דיר, אָ, אָרעמע!
אוּנ זייַנע בּרידער אוּנ טאלמידים,
ניט־פּעסטע, אָרעמע נעפּאשעס,
געריסן זיך פּוּנ הענט פּוּנ מערדער:
באהאלטן זיך, דערנאָך צעלאָפּן,
אוּנ דו געמוזט האָסט זאמלען זיי...
זיי זייַנען זיך צונויפּגעקומען,
באנאכט, געטרויערט ארום דיר,
אוּנ דו, די העכסטע צווישן פּרויען! —
דעם טרויער זייערן, די מוירע
צעזייט, צעטריבּן, ווי פּאלאָוע,
מיט פּייַערדיקן, הויכן וואָרט!

І ти, як пальець той, осталась
Одна-однісінька! Такий
Талан твій латаний, небого!
Брати Його, ученики,
Нетвердії, душеубогі,
Катам на муку не дались,
Сховались, потім розійшлись,
І Ти їх мусила збирати...
Отож вони якось зійшлись
Вночі круг Тебе сумовати.
І Ти, великая в женах!
І їх унинє і страх
Розвіяла, мов ту полову,
Своїм святим огнéнним словом!
Ти дух святий свій пронесла
В їх душі вбогії! Хвала!
І похвала Тобі, Маріє!
Мужі воспрянули святиє.
По всьому світу розійшлись,
І іменем Твойóго сина,
Твоєї скорбної дитини,
Любов і правду рознесли
По всьому світу. Ти ж під тином,
Сумуючи, у бур'яні
Умерла з голоду. Амінь.

11 ноября <1859 р.> С.-Петербург

דו האָסט דײַנ גײַסט דײַנ הייליקנ
דערטראָגנ אינ געמיינע זעלנ!
א לויב דיר, מיריעמ, זײַ געלויבט!
דײַנ לערע האָבנ זיי פארנומענ,
אונ זיכ צעגאנגענ איבער וועלט
אינ נאָמענ פונ דײַנ זונ דײַנ גרויסנ,
אינ זײַנ באטריבטנ הויכנ נאָמענ
צעטראָגנ עמעס, ליבע הייסע
אפ גאָרער וועלט, אונ דו אלייני
ביסט אינ בוריאנעג, הינטער א פלויט
פונ הונגער אומגעקומענ. אָמיינ!
אונ די מאָנאכנ האָבנ נאָכדעמ
מיט פורפור דיכ באקליידט, געקרוינט
אלס קייסערנ... אונ דיכ געקרייציקט,
ווי אימ, דײַנ זונ. אונ אָנגעשפיגנ
אפ דיר, אָ, מוטער רייגע, מילדע,
אונ דיכ געשענדעט — קאטעס ווילדע!
ווי גאָלד אינ אויוונ בא דעמ שמעלצנ,
אינ זעל אינ מענטשלעכער אפסניי
אנטשטאנענ ביסט, אינ שוואכער זעל,
אינ זעל אינ קנעכטישער, אינ גרויער,
פארפולט מיט פיַנ, פארפולט מיט טרויער.

[ס - פעטערבורג 11 נאָיאבער 1859]

ОСІЯ. ГЛАВА XIV

ПОДРАЖАНІЄ

Погибнеш, згинеш, Україно,
Не стане знаку на землі,
А ти пишалася колись
В добрі і розкоші! Вкраїно!
Мій любий краю неповинний!
За що тебе Господь кара,
Карає тяжко? За Богдана,
Та за скаженого Петра,
Та за панів отих поганих
До краю нищить... Покара,
Уб'є незримо
і правдиво;
Бо довго Довготерпеливий
Дивився мовчки на твою,
Гріховную твою утробу
І рек во гніві:
— Потреблю
Твою красу, твою оздобу,
Сама розіпнешся. Во злобі
Сини твої тебе уб'ють

הונדערטער. קאפיטל XIV

נאָכאמונג

וועסט פארלוירן גייַן, אוקריינע!
קיין סימען וועט ניט בלייַבן אפ דער ערד!
אונ דו האָסט זיך געגרויסט אמאָל
מיט לוקסוס אונ מיט גוטס! אוקריינע,
מיין לאנד מיין ליבס, מיין אומשולדיקס!
פארוואָס באשטראָפט דיך גאָט,
באשטראָפט דיך שוער? סיי פאר באָגדאנעז,
סיי פאר דעמ פיאָטער דעמ דולנ
אונ פאר די „פאנעס" די פאָהאנע
ביזנ סאָפ ער מאכט דיך כאָרעוו... באשטראָפנ
אונ הארגענעז ער וועט. אונ ריכטיק!
וויַל לאנג האָט ער געדולדעט דיך
אונ שוויַגנדיק געקוקט האָט ער
אפ דיַין פילזינדיקער טראכט.
ער האָט געזאָגט מיט קאס, מיט צאָרנ:
„איך וועל דיַין שיינקייט אונ דיַין פראכט
ביז גרונט פארניכטנ. אלייַן זיך קרייציקנ
וועסטו! איז קאס וועלנ דיַינע זיז
די שוין באפעדערטע דיך טייטנ,
די בייז־פארזייטע וועלנ אומקומענ,

Оперені, а злозачаті
Во чреві згинуть, пропадуть,
Мов недолежані курчата!..
І плача, материнього плача
Ісполню гради і поля,
Да зрить розтлєнная земля,
Що я Держитель і все бачу!

Воскресни, мамо! І вернися
В світлицю-хату; опочий,
Бо ти аж надто вже втомилась,
Гріхи синовні несучи.
Спочивши, скорбная, скажи,
Пророци своїм лукавим чадам,
Що пропадуть вони, лихі,
Що їх безчестіє, і зрада,
І криводушіє огнем,
Кровавим, пламенним мечем
Нарізані на людських душах,
Що крикне кара невсипуща,
Що не спасе їх добрий цар,
Їх кроткий, п'яний господар,
Не дасть їм пить, не дасть їм їсти,
Не дасть коня вам охляп сісти
Та утікать; не втечете
І не сховаєтеся; всюди
Вас найде правда-мста; а люде
Підстережуть вас на тоте ж,
Уловлять і судить не будуть,
В кайдани туго окують,
В село на зрище приведуть,
І на хресті отім без ката
І без царя вас, біснуватих,

אינ בויכ נאָכ וועלנ אונטערגיינ,
ווי הינדעלעכ ניט אויסגעלעגנ.
געוויינ פונ מוטערס, מוטערשער געוויינ
פארפילנ וועט די דערפ, די שטעט,
די ערד, דערשענדעט שוינ, זאָל זענ,
אז איכ, וואָס האלט די מאכט, איכ זע!"
שטיי אופ, מײַנ מאמע! קער זיכ אומ
אינ צימער ליכטיקנ, רו אָפּ!
דו האָסט זיכ צופיל אײַנגעמידט,
זיי טראָגנדיק, די זינד פונ זינ.
רו אָפּ, באליידיקטע, אונ זאָג,
זאָג נעוווע דײַנע פאלשע קינדער —
זיי, בייזע, וועלנ גיינ פארלוירנ;
אז זייער פאלשקײַט אונ פאראט
מיט בלוטיקנ, מיט פײַערדיקנ שווערד
איז אויסגעקריצט אפ מענטשנס הערצער;
ס'וועט אָנקומענ די שטראָפ די שווערע,
ניט ראטעווענ ט'דער גוטער צאר,
דער שיקערער, דער גוטער האר,
ניט געבנ טרינקענ זיי, ניט עסנ,
קיינ פערד ניט געבנ, איר זאָלט אָנ זאָטל
אנטלויפנ. איר וועט שוינ ניט אנטלויפנ
אונ ניט באהאלטנ זיכ! דער עמעס
וועט אומעטומ נעקאָמע נעמענ.
אונ לײַט וועלנ לאָקערנ אפ אײַכ,
אײַכ כאפּנ, אָנ געריכט אײַכ שטײַפ פארשמידנ,
אינ דאָרפ אפ שאנד אײַכ ברענגענ;
אפנ ציילעמ יענעמ, אָנ א טאליענ
אונ אָנ א צאר אײַכ, רוכיש־בייזע,
מע וועט צערײַסנ, קרייצנ, הענגענ,
מיט אײַער בלוט וועלנ הינט
באטרינקענ הינט!..
אונ נאָכ דערגיב זיי,

Розтнуть, розірвуть, розіпнуть,
І вашей кровію, собаки,
Собак напоять...

І додай,
Такеє слово їм додай
Без притчі. — Ви, — скажи, — зробили
Руками скверними створили
Свою надію; й речете,
Що цар наш Бог, і цар надія,
І нагодує і огріє
Вдову і сирот.
— Ні, не те,
Скажи їм ось що: — Брешуть боги,
Ті ідоли в чужих чертогах,
Скажи, що правда оживе,
Натхне, накличе, нажене
Не ветхеє, не древлє слово
Розтлєнноє, а слово нове
Меж людьми криком пронесе
І люд окрадений спасе
Од ласки царської...

25 декабря 1859 г. <Санкт-Петербург>

אונ אָנ א מאָשל זאָג זיי: „געמאכט,
מיט שלעכטע הענט געשאפן האָט איר
די האָפענונג אײַערע. איר זאָגט:
דער צאר איז אונדזער גאָט אונ האָפענונג,
ער וועט אונדז אָנזעטן, דערוואַרעמען
די אלמאָנעס, די יעסוימים...“ נייַן אונ נייַן!
דו זאָג זיי אָט וואָס: „עס לייגן געטער
אונ אָפגעטער איַן פרעמדע טעמפלען!“
דו זאָג, ס׳וועט אופוואכן דער עמעס,
וועט אופרופן, באגייַסטערן אונ טרייַבן.
אונ ניט דאָס אָפגעלעבטע וואָרט,
דאָס שענדלעכע, — דאָס נייַע וואָרט
וועט צווישן לייַט מיט א געשריי אדורכ,
וועט ראטעוועַן די בארויבטע מענטשן
פונעם קייסערס גוטסקייַט...

[ס.־פעטערבורג] 2 דעקאבער 1859

* *
*

Дівча любе, чорнобриве
Несло з льоху пиво.
А я глянув, подивився —
Та аж похилився...
Кому воно пиво носить?
Чому босе ходить?..
Боже сильний! Твоя сила
Та тобі ж і шкодить.

<Санкт-Петербург, 15 січня 1860 р.>

* * *

א ליב מיידל, שווארצע ברעמען,
טראָגט פון קעלער ביר אן עמער;
כ׳האָב דערזען, אָ, וויי די אויגן —
אזש זיך אָנגעבויגן...
וועמען טראָגט זי ביר, דאָס מיידל?
און פארוואָס גאָר באָרווען גייט זי?
גאָט דו שטארקער! דיין א קראפט — דאָך
צאָרעס ברענגט דיר און פארשאפט דיר!

ס.־פעטערבורג 15 יאנוואר 1860

МОЛИТВА

I

Царям, всесвітнім шинкарям,
І дукачі, і таляри,
І пута кутії пошли.
Робочим головам, рукам
На сій окраденій землі
Свою ти силу ниспошли.
Мені ж, мій Боже, на землі
Подай любов, сердечний рай!
І більш нічого не давай!

24 мая 1860, С. П. Б.

II

Царів, кровавих шинкарів,
У пута кутії окуй,
В склепу глибокім замуруй.

Трудящим людям, Всеблагий,
На їх окраденій землі
Свою Ти силу ниспошли.

טפילע

קייסאָרימ, אלוועלטלעכע שענקערס —
מיט רענדלעכ, מיט טאָלערס,
מיט פּענטעס, מיט קייטנ זיי קאָנסטו באשענקענ!

אפ ארבעטער־קעפּ, אפ ארבעטער־העמט,
אפ אונדזער באנומענער ערד
דיַינ קראפט, דיַינ אלמעכטיקע וועמד!

אונ מיר, אָ, מיַינ גאָט, אפ דער ערד
שענק ליבע, פארנ הארצ א גאנייד באשער,
אונ גאָרניט גיב מיר ניט מער.

פ.־פעטערבורג 24 מיַי 1860

* * *

קייסאָרימ, די בלוטיקע שענקערס —
איז פּענטעס, איז קייטנ פארשמיד,
פארקאָוועט איז גריבער, איז טפיסעס זיי היט!

די מענטשנ פונ מי, אָ, גאָטעניו ווילער,
אָט דאָ אפ דער ערד אפ דער וילער
שיק זיי צו דיַינ אלמעכטיקע קראפט!

А чистих серцем? Коло їх
Постав Ти ангели свої,
Щоб чистоту їх соблюли.

Мені ж, о Господи, подай
Любити правду на землі
І друга щирого пошли!

25 мая <1860 р., Санкт-Петербург>

III

Злоначинающих спини,
У пута кутії не куй,
В склепи глибокі не муруй.

А доброзиждущим рукам
І покажи, і поможи,
Святую силу ниспошли.

А чистих серцем? Коло їх
Постави ангели свої
І чистоту їх соблюди.

А всім нам вкупі на землі
Єдиномисліє подай
І братолюбіє пошли.

27 мая <1860 р., Санкт-Петербург>

די מענטשן מיט לויטערע הערצער —
דו שטעל לעבן זיי דיַינע וועכטער,
זיי זאָלן די ריינקייַט פארהיטן!

אוּן מיר, אָ, גאָט, דערלויב
דעמ עמעס צו ליבן אפ דער ערד
אוּן אן עכטן פריַינט באשער!

ס.־פעטערבורג 25 מיַי 1860

* * *

אָט די, וואָס בייזם פארטראכטן, — צוים,
איז שווערע קייטן זיי ניט שמיד,
איז טיפע גריבער זיי ניט היט!

די הענט, וואָס שאפן ערלעכ גוטס,
דיַין אָנווייַז שיק, דיַין שטיצע שיק,
מיט קראפט מיט הייליקער באגליק!

אוּן די, מיט הערצער ריינע? — זיי
פון היטערס דיַינע שיק א ריי,
די ריינקייַט זייערע באהיט!

אוּן אלעמען אונדז אפ דער ערד
גיב אייַן געדאנק, גיב אייַן באגער
אוּן עכטע בריידער־ליבע שיק!

ס.־פעטערבורג 27 מיַי 1860

* *
*

Світе ясний! Світе тихий!
Світе вольний, несповитий!
За що ж тебе, світе-брате,
В своїй добрій, теплій хаті
Оковано, омурано
(Премудрого одурено).
Багряницями закрито
І розп'ятієм добито?
Не добито! Стрепенися!
Та над нами просвітися,
Просвітися!.. Будем, брате,
З багряниць онучі драти,
Люльки з кадил закуряти,
Явленними піч топити,
А кропилом будем, брате,
Нову хату вимітати!

27 іюня <1860 р. Санкт-Петербург>

* * *

שיַין דו קלאָרע! שיַין דו שטילע!
שיַין דו פריַיע, ניט־פארהילטע!
איז פארואָס־זשע האָט מען, ברודער,
אין דיַין וואַרמער שטוב דער גוטער
דיך פארקאָוועט אוּן פארמאָוערט דיך,
דעמ קליגסטן דיך באטריגן זיי,
אוּן מיט פורפור דיך באדעקן,
מיט דעמ צייַלעמ דיך דערשלאָגן?

ניט דערשלאָגן! גיב א רודער!
איבער אונדז דערשיַין, באוויַיז זיך,
דו באוויַיז זיך! מירן, ברודער,
אָנעטשעס פון פורפור ריַסן,
ליולקעס צינדן בא קאדילעס,
מיט איקאָנעס הייצן הרובעס
אוּן פארקערן מיט קראָפילעס
אין דער נייַער שטוב די דילן!

27 יוּן [1860 ס.־פעטערבורג]

* *
*

І Архімед, і Галілей
Вина й не бачили. Єлей
Потік у черево чернече!
А ви, святиє предотечі,
По всьому світу розійшлись
І крихту хліба понесли
Царям убогим. Буде бите
Царями сіянеє жито!
А люде виростуть. Умруть
Ще незачатиє царята...
І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син, і буде мати,
І будуть люде на землі.

24 сентября <1860 р. Санкт-Петербург>

* * *

אי ארכימעד, אי גאלילייי
האָבּן ניט געזעגן קיין ווײַנ. נאָר זיי,
די פרומע, האָבּן בוימל אין דעמ בויכ געגאָסנ!
אונ איר, איר הייליקע גענאָסנ,
האָט זיכ אפ גאָר דער וועלט צעשאָטנ,
א ברעקל ברויט האָט אָנגעבאָטנ
די צארנ, נעבעכ. ס׳וועט פארדארנ
דאָס קאָרנ, וואָס עס זייענ צארנ,
ס׳וועלנ מענטשנ אויסוואקסנ. אין בויכ
געטויט וועט זײַנ דעמ צארס פארזיי,
אונ אפ דער שוינ באניַטער ערד
קיינ פּיַנט ניט זײַנ וועט קיינ ניט־גוטער,
א זונ וועט זײַנ, ס׳וועט זײַנ א מוטער,
אונ מענטשנ וועלנ זײַנ אפ דר׳ערד.

24 סענטיאבער [1860 .־פּעטערבורג]

САУЛ

В непробудимому Китаї,
В Єгипті темному, у нас,
І понад Індом і Євфратом
Свої ягнята і телята
На по́лі вольнім вольно пас
Чабан, було, в своєму раї.
І гадки-гадоньки не має,
Пасе, і доїть, і стриже
Свою худобу та співає...
Аж ось лихий царя несе
З законами, з мечем, з катами,
З князями, темними рабами.
Вночі підкрались, зайняли
Отари з поля; а пасущих,
І шатра їх, убогі кущі,
І все добро, дітей малих,
Сестру, жену і все взяли,
І все розтлили, осквернили,
І осквернених, худосилих,
Убогих серцем, завдали
В роботу-каторгу. Минали

שאָל

אונ דאָרט, וווּ אייביק דרעמלט כינע,
אונ איז מיצראיִם, אונ בא אונדז,
באמ טיַיכ עפראט, באמ אינד —
מיט שאָפ אונ רינד האָט פריַי געבלאָנקעט
דער פֿאסטעכ אפ זיַיִן פריַיער לאָנקע,
ווי איז גאניידן — שטיל, אָן זאָרגן ;
פונ זיַינע פי א פריַיער היטער,
האָט ער געשוירן אונ געמאָלקן
אונ זיכ געזונגען זיַינע לידער.
דעמ קייסער טראָגט דער רוכ דאָ אָנעט,
אונ מיט געזעצן, מיט טאליאָנים,
מיט הויפלַיַט, בלינדע קנעכט אונ קלאָווים.
באנאכט באפאלן, ווי גאנאָווים,
פארנומען טשערעדעס פונ פעלדער,
געצעלטן, פאסטעכער אונ רינדער,
אונ האָב־אונ־גוטס אונ קליינע קינדער,
געכאפט די שוועסטער אונ די ווַיבער
אונ זיי פארומוירדיקט, געפַיַניקט,
אונ זיי מיט זיכ פארשלעפט אפ ארבעט,
אינ קאטאָרגע אזוי צו שטארבן.
אונ טאָג נאָכ טאָג. עס שווַיַגן קנעכט.

За днями дні. Раби мовчали,
Царі лупилися, росли
І Вавилони муровали.
А маги, бонзи і жерці
(Неначе наші панотці)
В храмáх, в пагодах годувались,
Мов кабани царям на сало
Та на ковбаси. І царі
Самі собі побудували
Храми́, кумирні, олтарі.
Раби німії поклонялись.
Жидам сердешним заздро стало,
Що й невеличкого царя
І з кізяка хоч олтаря
У їх немає. Попросили
Таки старого Самуїла,
Щоб він де хоче, там і взяв,
А дав би їм, старий, царя.
Отож премудрий прозорливець,
Поміркувавши, взяв єлей
Та взяв од козлищ і свиней
Того Саула-здоровила
І їм помазав во царя.
Саул, не будучи дурак,
Набрав гарем собі чималий
Та й заходився царювать.
Дивилися та дивувались
На новобранця чабани
Та промовляли, що й вони
Таки не дурні. Ач якого
Собі ми виблагали в Бога
Самодержавця. А Саул
Бере і город і аул,

קייסאָרים וועלן מער אונ מער
אונ בויען באָוולס איינס נאָכ צווייטן,
אונ מאגן, באָנזעס אונ קויהאנים
(ווי „פאָטערס" אונדזערע, ווי די גאלאָכים)
בא קלויסטערס האָבן מאזל־בראָכע
אונ האָדעוועג זיכ, ווי קאבאנעס,
אפ שמאלצ, אפ קאָלבעס פאר קייסאָרים.
קייסאָרים בויען קלויסטערס, טעמפלען,
מיזבייכעס האלט מען אין איינ בויען,
אונ ווו א טראָט — איז דאָרט א קויהען.
די יידן, נעבעכ, נעמט א קינע —
ווו נעמט מען עס א שטיקל קעניג,
אונ כאָטש פון קיזיק א מיזבייעכ?
ניטאָ. וואָס טוט מען? גייט מען בעטן
דעמ אלטן שמועל, דעמ באלמויעכ,
אז ווו ער ווילֿ אונ ווו ער ווייס נאָר,
נאָר קריגן זאָל ער זיי א קייסער.
פארשטייט דער נאָווי א געשעפטל,
פארכאפט ער בוימל אפ צו זאלבן,
פון הינטער רינדער, הינטער שעפסן
האָט ער געפונען זיי א באלן,
א פעסטן יאט, אונ לויט דעמ מינהעג —
ער זאלבט זיי שאָולן פאר א קעניג.
איז שאָול גאָר ניט אזא טיפעש,
ער שאפט א היפשינקן הארעמ,
ער קיניגט בריים, מיט א פארנעמ,
אונ ס׳קוקן פאסטעכער אונ גאפן:
„מיר זיַנען גאָר ניט קיין נארָאנים,
אלייַן א קייסער זיכ באשאפן,
א הערשער האָבן מיר מיט ביינער".
שאָול נעמט די שטאָט אונ דעמ אאול,
נעמט מיידלעכ, שעפסן נעמט,
בויט אויס פון צעדערבוים א הויז,

Бере дівча, бере ягни́цю,
Будує кедрові світлиці,
Престол із золота кує,
Благоволенье оддає
Своїм всеподданійшим голим.
І в багряниці довгополій
Ходив по храмині, ходив,
Аж поки, лобом нешироκий,
В своїм гаремі одинокий,
Саул сердега одурів.

Незабаром зібралась рада.
— Панове чесная громадо!
Що нам робить? Наш мудрий цар,
Самодержавець-господар,
Сердешний одурів. Панове!
Чи нам його тепер лічить?
Чи заходиться та зробить
Царя здоровшого? — По мові,
По мудрій раді розійшлись
Смутнії пастирі.

В кедровій
В новій палаті цар не спить,
Не їсть, не п'є, не гомонить.
А мовчки долі, всемогучий,
Дере порфиру на онучі
І ніби морщить постоли,
Плете волоки, озуває,
І у кедрових стін нових
Про батькове осля питає.
То возьме скіпетр і заграє,
Мов на сопілці.

באשטעלט פאר זיך פון גאָלד א שטול
אונ פירט א שיינע ליבע־שפיל
מיט זײַנע הוילע אונטערטאנער.
איך לאנגט מאנטל איך פורפור־רויטע
אזוי לאנג ער דרייט זיך, ביזוואנעט
פון עלנט איך זײַנ גרויס אשירעס,—
א שטערנ האָט שאָול ניט איבעריק קיינ בריייטע,—
ער האָט פון זינעט זיך געירירט.
האָט זיך א ראט צונויפגעזאמלט:
„ראבויסיי, לאָמיר דאָ צוזאמעט
באקלערנ וואָס צו טונ. דער קיניג,
דער הערשער, איז שוין ניט באמ זינעט,
איז, נעבעכ, דול. זאָל מעט, מאשמאָעס,
זיך מיעט איט געזונט צו מאכנ,
צי עפשער וועט מעט גלייכער זוכנ
אנ אנדער קעניג?" אָפגעשמועסט,
זיך דורכגערעדט אונ זיך צעגאנגעט
די אומעטיקע עלטסטע.
איך צעדערנעמ
איך נייעמ הויז ער מאטערט זיך, דער קעניג,
ער עסט ניט, טרינקט ניט, קאָנ ניט שלאָפנ,
אפ דר׳ערד ער זיצט, דער מעכטיקער,
רייסט אָנעטשעס פון מאנטל פרעכטיקנ,
דרייט שוויגנדיק די פאָסטעלעס,
פארבינדט די שטריקלעכ, מאָסטעט זיי
אונ פרעגט זיך בא די פרישע וועטנ
אפ אייזל, וואָס באמ טאטנ איז געווענ.
ער נעמט דעמ סצעפטער אונ שפילט אפ אימ,
ווי אפ א פראָסטער דודע.
אונ שאָול ווערט ווילד איצט מיטאמאָל—
אויס פאסטעכ שוינ. „אפ קאראול!"
ער שרייט, רופט שמועלנ אפ א קאָל...
די פאסטעכער,

Чабани,
Веніамінові внучата,
Тельця отрóкам принесли,
Щоб їм дозволено співати
У сінях царських. Заревла
Сивобородa, волохата
Рідня Саулова пузата
Та ще й гусляра привела,
Якогось чабана Давида.
— І вийде цар Саул, і вийде, —
Чабан співає, — на войну... —

Саул прочумався, та й ну,
Як той москаль, у батька, в матір
Свою рідоньку волохату
І вздовж і впоперек хрестить.
А гусляра того Давида
Трохи не вбив. Якби він знав,
Яке-то лихо з його вийде,
З того лукавого Давида,
То, мов гадюку б, розтоптав
І ядовитую б розтер
Гадючу слину. А тепер
Плугами, ралом не розорем
Прокляту ниву, проросла
Колючим терном. Горе! Горе!
Дрібніють люде на землі,
Ростуть і висяться царі!

13 октября <1860 р. Санкт-Петербург>

ביניאָמינס אייניקלעכ,
האָבּנ דער וואכ א יונגע קאלבּ געשענקט,
מע זאָל זיי זינגען דאָ דערלויבּנ,
איז פאָדערצימער בּא דעמ קיניג.
אונ שאָולס בּייכיקע מישפאָכע.
האָט זיכ איז פאָדערהויז צעפילדערט,—
מע האָט מיטגעבּראכט, ווי אפצולאָכעס,
דעמ פאסטעכ דאָווידנ, דעמ שפילער.
„וועט קעניג שאָול אריס, זיכ לאָזנ
איז קריג!..“— אזוי דער פאסטעכ זינגט.
איז שאָול גלייכ צו זיכ געקומען,
ווי א סאָלדאט, זיכ פיין צעלאָזט,
די קרויווים אינעמ טאטנס טאטנ
נאָכ שענער דעקנ זיכ געלאָזט;
אונ דאָווידנ, דאָס פאסטעכל, דעמ שפילער
שיר געהארגעט... וועט ער זאָל וויסנ,
וויפל אומגליק ער וועט ברענגען,
דער פאסטעכ, דער קלוגיטשקער דאָוויד,
ער וואָלט אימ ווי א שלאנג צעטראָטנ,
ווי שפייַעכצ גיפטיקנ צעריבּנ!
אונ איצט אנ אָנדענק איז געבּליבּנ—
ס׳איז מיט אנ אקער שווער צעגראָבּנ
דאָס פעלד — עס איז געדיכט פארוואקסנ
מיט דערנער שטעכיקע. אָ, צאָרעס!
עס ווערנ דריבּנער מענטשנ דאָ געבּאָרנ,
אונ ס׳וואקסנ אלצ אונ ס׳גרייסנ זיכ קייסאָרימ!

13 אָקטיאבּער [1860 ס.־פעטערבורג]

* *
*

Хоча лежачого й не б'ють,
То і полежать не дають
Ледачому. Тебе ж, о суко!
І ми самі, і наші внуки,
І миром люди прокленуть!
Не прокленуть, а тілько плюнуть
На тих оддоєних щенят,
Що ти щенила. Му́ко! Му́ко!
О скорбь моя, моя печаль!
Чи ти минеш коли? Чи псами
Царі з міністрами-рабами
Тебе, о люту, зацькують!
Не зацькують. А люде тихо
Без всякого лихого лиха
Царя до ката поведуть.

20 октября <1860 р. Санкт-Петербург>

* * *

כאָטש א ליגנדיקנ שלאָגט מען ניט,
נאָר קיינער אויכ קיינ רו אימ גיט,
דעמ נישט...
אונ דיכ, אָ, צויג!
אי מיר, אי אייניקלעכ, אזוי
די גאנצע וועלט וועט דיכ פארשעלטנ!
אונ ניט פארשעלטנ, נאָר באשפַיַען
די הינט, וואָס האָבנ דיכ געזויגנ,
די הינט, וואָס דו האָסט אופגעצויגנ.
אָ, וויי, אָ, פַיַנ! אָ, לַיידנ מַיַנע!
צי וועט איר וועג עס איז פארשווינדנ?
צי עפשער וועלנ זיי, די צארנ,
מיט שקלאפנ־מיניסטאָרנ, הארנ,
פאריאָגנ אַיַכ מיט בייזע הינט?
אָ, נייַנ! ס׳וועט אָט וואָס גיכ פאסירנ:
ס׳וועלנ מענטשנ שטיל, אָנ ראש, אָנ ליארעמ
דעמ לעצטנ צאר צום טאליענ פירנ!..

20 אָקטיאבער [1860 ס־פּעטערבורג]

* *
*

І тут, і всюди — скрізь погано.
Душа убога встала рано,
Напряла мало та й лягла
Одпочивать собі, небога.
А воля душу стерегла.
— Прокинься, — каже. — Плач, убога!
Не зійде сонце. Тьма і тьма!
І правди на землі нема!
Ледача воля одурила
Маленьку душу. Сонце йде
І за собою день веде.
І вже тії хребетносилі,
Уже ворушаться царі...
І буде правда на землі.

30 октября <1860 р. Санкт-Петербург>

* * *

אי דאָ, אי אומעטומ איז ביטער!
די נעשאָמע איז אופ גאנצפרי מיט ציטער,
האָט ווייניק אָנגעשפּינט, אונ מיד
געלייגט זיכ אויסצורוענ, נעבעכ,
אונ ס׳האָט די פרײַהײַט זי געהיט...
„וואכ אופ,— זי זאָגט:— באוויינ דײַנ לעבנ!
ניט אופשטיינ וועט די זונ שוינ מער,
ניטאָ קיינ עמעס אפ דער ערד!״
די שוואכע פרײַהײַט האָט אָפּגענארט
די קליינע זעל. די זונ— זי גייט
אונ פירט מיט זיכ דעמ טאָג מיט פרייד!
אונ די קייסאָרימ— רוקנס הארטע—
זיי רירנ זיכ אינ שרעק, אינ פּײַנ...
אונ עמעס אפ דער ערד וועט זײַנ!

30 אָקטיאבער [1860 ס.־פּעטערבורג]

* *
*

О люди! люди небораки!
Нащо здалися вам царі?
Нащо здалися вам псарі?
Ви ж таки люди, не собаки!

Вночі і ожеледь, і мряка,
І сніг, і холод. І Нева
Тихесенько кудись несла
Тоненьку кригу попід мостом.
А я, отож таки вночі,
Іду та кашляю йдучи.
Дивлюсь: неначе ті ягнята,
Ідуть задрипані дівчата,
А дід (сердешний інвалід)
За ними гнеться, шкандибає,
Мов у кошару заганяє
Чужу худобу. Де ж той світ!?
І де та правда!? Горе! Горе!
Ненагодованих і голих
Женуть (последний долг отдать),
Женуть до матері байстрят
Дівчаточок, як ту отару.

* * *

אָ, מענטשן, נעבעכדיקע מענטשן!
די קעניגן, וואָס דארפט איר זיי?
אוּן הינטשלעגער א גאנצע ריי?
איר זײַנט דאָך ניט קיין הינט, נאָר מענטשן!

באנאכט ס׳א נעפל אוּן א רעגן,
אוּן גליטש אוּן קעלט. אוּן די נעווא
האָט שטילערהייט ערגעץ געטראָגן
דאָס דינע אײַז אונטער די בריקן.
אוּן איך, איך גיי אין אָט דער נאכט,
אוּן גייענדיק איך הוסט אוּן טראכט.
איך זע, ווי שעפּלעך א שארע,
אָט גייען מיידלעך נאסע־דארע,
נאָך זיי זיך שלעפּט, אין דרײַ געבויגן,
אן אלטיטשקער (אן אינוואליד)—
א פרעמדע טשערעדע ער היט...
אוּן ווו איז די ליכט אוועקגעפלויגן?
אוּן ווו איז דער עמעס? ווייטעק, ווייטעק!
מע טרײַבט זיי, הונגעריקע, הוילע,
צו זייער „מאמע" דאָרט אין הויף
(אָפּגעבּן דעם לעצטן כוי וו),—
מע טרײַבט די אומגליקלעכע שאָפ!

Чи буде суд! Чи буде кара!
Царям, царятам на землі?
Чи буде правда меж людьми?
Повинна буть, бо сонце стане
І оскверне́ну землю спалить.

3 ноября <1860 р. Санкт-Петербург>

וועט קומען א גערייכט, א שטראָף
אפ אלע צארן אפ דער ערד?
וועג קומט דער עמעס שויג אהער?..
ס׳מוז אופגייג שויג די זונ פון עמעס
אונ די פארשוועכטע ערד פארברענען!

3 נאָיאבער [1860 ס.־פעטערבורג]

* *
*

І день іде, і ніч іде.
І, голову схопивши в руки,
Дивуєшся, чому не йде
Апостол правди і науки!

5 ноября <1860 р. Санкт-Петербург>

* * *

אוּנ ס׳גייט דער טאָג, אוּנ ס׳גייט די נאכט,
דעמ קאָפּ כאפּסט איִנ די הענט — איִנ קלעמען,
אוּנ טראכסט: וואָס גייט ניט, וואָס נאָכ וואַרט
דער שאָלְיעכ פּוּנ וויסן אוּנ פּוּנ עמעס!

5 נאָיאבער [1860 ס.־פּעטערבורג]

* *
*

Тече вода з-під явора
Яром на долину.
Пишається над водою
Червона калина.
Пишається калинонька,
Явор молодіє,
А кругом їх верболози
Й лози зеленіють.
Тече вода із-за гаю
Та попід горою.
Хлюпощуться качаточка
Помеж осокою.
А качечка випливає
З качуром за ними,
Ловить ряску, розмовляє
З дітками своїми.
Тече вода край города.
Вода ставом стала.
Прийшло дівча́ воду брати,

פון אונטער יאוואָר רינט א שטראָם

פון אונטער יאוואָר רינט א שטראָם,
פליסט אונ פליסט אין נידער,
איבערן וואסער, רויט אונ שיין,
א קאלינע דאָרט ציטערט.

שיינט די רויטע קאלינע,
ווערט דער יאוואָר יינגער,
אונ ארום זיי ווערבעס ווייכע,
גרינגע לאָזעס גרינען.

פליסן שטראָמען פון דעם וואלד,
פון דעם בארג זיך לאָזן,
פליוסקען זיך דאָרט קאטשקעלעך
צווישן נידער־גראָזן.

שווימט די מוטער ארום זיי,
אונ דער קאטשער הינטער,
כאפּן וואסער־לינזן, שמועסן
מיט די ליבע קינדער.

הינטער פלויט עס רינט דער שטראָם
אונ שטעלט זיך אונ פארטרינקט אלץ,

Брало, заспівало.
Вийшли з хати батько й мати
В садок погуляти,
Порадитись, кого б то їм
Своїм зятем звати?

7 ноября <1860 р. Санкт-Петербург>

א מיידל קומט וואסער שעפּן,
שעפּט זי אוּן צעזינגט זיך.

פּוּן שטוּב ארויס די טאטע־מאמע,
איז סאָד זיי שמועסן בּיידע
אוּן אייצעט זיך אוּן טראכטן: וועמען
נעמען פּאר אן איידעם.

7 נאָיאבער [1860 ס.־פּעטערבורג]

* *
*

Якось-то йдучи уночі
Понад Невою... та йдучи́
Міркую сам-таки з собою:
— Якби то, — думаю, — якби
Не похилилися раби...
То не стояло б над Невою
Оцих осквернених палат!
Була б сестра! і був би брат!
А то... нема тепер нічого...
Ні Бога навіть, ні півбога.
Псарі з псарятами царять,
А ми, дотепні доїзжачі,
Хортів годуємо та плачем.

Отак-то я собі вночі,
Понад Невою ідучи,
Гарненько думав. І не бачу,
Що з того боку, мов із ями,
Очима лупа кошеня.
А то два ліхтаря горять
Коло апостольської брами.

* * *

איך גיי זיך שטיל באנאכט
פארבײַ דעם טײַך נעווא אונ טראכט.
איך גיי אונ רעד מיט זיך אלײַן:
„אָ, וועג עס שטייענ פעסט די קנעכט
פאר זייער ערע, זייער רעכט —
וואָלטנ ניט דערוועגט אָט דאָ צו שטייַ
אָט די פאלאצנ פול מיט שאנד,
אונ ברודער, שוועסטער האנט בא האנט
וואָלטנ דאנ געגאנגענ! איצט איז גאָרניט...
ניטאָ קיינ גאָט, קיינ האלב, קיינ האָר ניט —
מיט יעגערס איז די וועלט באשטאט,
אונ מיר פאר זיי, באהעלפערס קלייַנע,
די כאָרטנ האָדעוועג אונ ווייַנע!"...

אזוי איך שפאנ אלייַנ באנאכט
פארבײַ דעם טײַך נעווא אונ טראכט,
פארטראכט זיך טיף, אונ איך דערזע ניט,
ווי פונ א גרוב פונ זײַט פונ יענער
צוויי אויגנ קעצישע דאָרט ברענענ:
אונ דאָס איז גאָר א פּאָר לאמטערנס
לעמ דער אפּאָטאָלישער פעסטונג.

Я схаменувся, осінивсь
Святим хрестом і тричі плюнув
Та й знову думать заходивсь
Про те ж таки, що й перше думав.

13 ноября <1860 р. Санкт-Петербург>

כ׳האָב אופגעציטערט, זיך געציילעמט
אוג דריַ מאָל האסטיק אויסגעשפיגג
אוג ווייַטער זיך געגומעג קלערג,
ווי פריִער, וועגג דעמ זעלבג וועגג...

13 נאָיאבער [1860 ט.־פּעטערבורג]

* *
*

Бували войни й військовії свари:
Ґалаґани, і Киселі, і Кочубеї-Нагаї —
Було добра того чимало.
Минуло все, та не пропало.
Остались шашелі: гризуть,
Жеруть і тлять старого дуба...
А од коріння тихо, любо
Зелені парості ростуть.
І виростуть; і без сокири
Аж зареве та загуде,
Козак безверхий упаде,
Розтрощить трон, порве порфіру,
Роздавить вашого кумира,
Людськії шашелі. Няньки,
Дядьки отечества чужого!
Не стане ідола святого,
І вас не стане, — будяки
Та кропива — а більш нічого
Не виросте над вашим трупом.
І стане купою на купі
Смердячий гній — і все те, все
Потроху вітер рознесе,
А ми помолимося Богу
І небагатії, невбогі.

26 ноября <1860 р. Санкт-Петербург>

* * *

געווען מילכאָמעס, בייזע קריגעריַען:
גאלאגאנעס אונ קיסילעס, קאָטשופיי־נאהיַעס.
געווען דאָס גוטס גאָר היפש! צו גרונט
איז אלץ אווק, נאָר ניט פארשווונדן —
געבליבן וועלט: הריזען, שפאלטן,
פרעסן אים, דעמ שטאמ דעמ אלטן...
אונ פון די וואָרצלען שטיל, באשיידן
וועלן יונגע צווייגן הויך זיך שפרייטן
אונ אויסוואקסן: אונ אָן א האק, אָן א אייַזן
וועט דער געקעפטער קאָזאק פאלן,
אונ אזש א רעווע טונ, א שאל טונ,
דעמ טראָן צעקלאפן, דעמ פורפור רייַסן,
דעמ אָפגאָט אייַערן צעטרעטן,
איר מענטשן־וועלט! ניאנקעס איר,
איר דיאדקעס פונ פאָטערלאנד פונ פרעמדן!
מע וועט דעמ אָפגאָט שוין פארלענדן,
אונ איר וועט אויך ניט וועלן! דערנער
אונ קראָפעווע, אונ גאָרניט מער
וועט אויסוואקסן אפ אייַער קערפער!
א קופע אפ א קופע וועלם
אונ מיסט, וואָס שטינקט, — אהער־אהין
צעטראָגן ביסלעכ וועט דער ווינט;
אונ מיר וועלן גאָט א דאנק נאָר געבן,
אונ אויס מיט גווירים, אויס מיט נעבעכס.

26 נאָיאבער [1860 ס.־פעטערבורג]

Примітки

Усі тексти Тараса Шевченка наводяться за виданням: *Шевченко Тарас. Кобзар / післямова та біографіч. довідки Артур Рудзицький, прим. Євгена Нахліка, за ред. Ст. Захаркіна. 2 вид. (К.: Дух і Літера, 2016. 552 с.).* Усі переклади Давида Гофштейна наводяться за виданням: *Тарас Шевченко. Вибрані твори / пер. Д. Гофштейна (К.: Державне видавництво національних меншостей УРСР, 1939. (Кабінет по вивченню єврейської радянської літератури, мови та фольклору). 256 с.).* З «Вибраних творів» їдишем не передруковуємо текст автобіографії Шевченка, оскільки нашої метою було створити видання-білінгву (українська мова та їдиш).

У процесі роботи над текстами були виявлені деякі особливості «Вибраних творів» їдишем 1939 року порівняно з сучасною едиційною практикою видання творів Шевченка: різняться датування («Причинна», «Думка (Нащо мені чорні брови)», «Думи мої, думи мої», А. О. Козачковському, Варнак, <Царі>, «Думи мої, думи мої», «Мій Боже милий, знову лихо!..»). Ми відтворили ці «ознаки» часу.

Усі переклади з їдишського видання зроблено Оксаною Щербою.

Ілюстрації Василя Седляра відтворено за виданням: *Тарас Шевченко «Кобзар» (1931; худ. ред. Олександр Гер).*

«Як умру, то поховайте»

С. 183.

Текст їдишем має назву «Заповіт».

«За байраком байрак»

С. 193.

У перекладі Д. Гофштейна подано як частину циклу «В казематі»

«Мені однаково, чи буду»

С. 196.

У перекладі Д. Гофштейна подано як частину циклу «В казематі».

«Садок вишневий коло хати»

С. 200.

У перекладі Д. Гофштейна подано як частину циклу «В казематі».

А. О. Козачковському

До шевченківського тексту додано Д. Гофштейном такі рядки:

С. 219 (6–10 рядок згори).

Минає день, минає тиждень,
і може бути, друже мій,

що так же спливуть мої останнії літа...
Покарали мене за правду,
Я несу свій хрест (букв.- свою долю), долю я не проклинаю.

<Царі>

Подаємо переклад приміток:

С. 237. У шевченковому манускрипті поема без назви.

С. 241. Ева – Хава.

С. 243, рядок 16–20 згори. До шевченківського тексту додано Д. Гофштейном такі рядки:

Отак живуть вельможні царі.
А як живуть прості люди? Не вільно говорити.
Я раджу вам із раю,
Нічого не знайте, не питайте нікого,
Аби не нашкодило – таке не раз трапляється!..

Сон («На панщині пшеницю жала»)

С. 305. У перекладі Д. Гофштейна подано без епіграфа – Марку Вовчку.

Марія

Подаємо переклад приміток:

С. 329. Марія (примітка до «Міріам» – *О. Щерба*).

С. 331. Озеро (примітка до германізму «зе», який пояснюється через слово «озере» – *О. Щерба*).

С. 373, рядок 12–22. До шевченківського тексту додано Д. Гофштейном такі рядки:

І монахи після цього,
Вбрали тебе у багрянець, коронували
Як царя... І розіп'яли,
Як його, твого сина. І оплювали тебе,
О пречиста мати милосердна,
І осквернили тебе – скажені кати!
Наче золото, що плавиться в печі,
У душі людській наново
Восстала ти, в душі слабого,
В душі невільника-сіроми,
Сповненій болю, сповненій журби.

«Тече вода з-під явору»

С. 409

У перекладі Д. Гофштейна перший рядок вірша продубльовано як назва.

ЗМІСТ

Тарас Шевченко в інтерпретації єврейських письменників. *Оксана Пашко* 7

Причинна 34

Думка («Тече вода в синє море») 50

Думка («Нащо мені чорні брови») 54

«Думи мої, думи мої» 58

На незабудь Штернберґові 66

Сон («У всякого своя доля») 68

Наймичка 106

Кавказ 142

І мертвим, і живим, і ненародженним землякам моїм в Украйні і не в Украйні моє дружнєє посланіє 156

Три літа 174

«Як умру, то поховайте» 182

Русалка 186

«За байраком байрак» 192

«Мені однаково, чи буду» 196

«Садок вишневий коло хати» 200

N. N. («Мені тринадцятий минало») 202

Полякам 206

А. О. Козачковському 210

Варнак 222
‹Царі› 236
П. С. 254
«І небо невмите, і заспані хвилі» 258
«Думи мої, думи мої» 260
«І виріс я на чужині» 262
«Якби мені черевики» 268
«Закувала зозуленька» 270
«Ой не п'ються пива-меди» 272
«Не так тії вороги» 276
«Утоптала стежечку» 278
«Як маю я журитися» 280
«І золотої й дорогої» 282
«Якби ви знали, паничі» 284
«Огні горять, музика грає» 290
«І досі сниться: під горою» 292
Юродивий 294
Доля 302
Сон («На панщині пшеницю жала») 304
«Я не нездужаю, нівроку» 308
Марку Вовчку 310
Ісаія. Глава 35 312
«Мій Боже милий, знову лихо!..» 316
«Ой маю, маю я оченята» 318
Сестрі 320
«Колись, дурною головою» 324
Марія 326

Осія. Глава XIV 374
«Дівча любе, чорнобриве» 380
Молитва 382
«Світе ясний! Світе тихий!» 386
«І Архімед, і Галілей» 388
Саул 390
«Хоча лежачого й не б'ють» 398
«І тут, і всюди — скрізь погано» 400
«О люди! люди небораки!» 402
«І день іде, і ніч іде» 406
«Тече вода з-під явора» 408
«Якось-то йдучи уночі» 412
«Бували войни й військовії свари» 416
Примітки 418

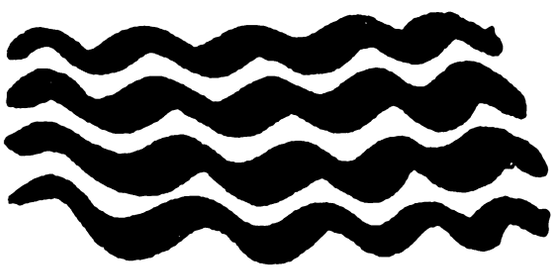

Усі права застережено. Передруки і переклади дозволяються
лише за згодою автора й редакції

З питань замовлення та придбання книг просимо звертатися:

Видавництво «ДУХ І ЛІТЕРА»
вул. Сковороди, 7, Київ, 04070, Україна
Телефони: **+38 (044) 425-60-20,**
+38 (073) 425-60-20 (Lifecell)
+38 (097) 425-60-20 (Kyivstar)
+38 (050) 425-60-20 (Vodafone)
E-mail: **duh-i-litera@ukr.net** – відділ продажу
litera@ukma.kiev.ua – видавництво
Сайт та інтернет-книгарня: **www.duh-i-litera.com**

Надаємо послуги «Книга-поштою»

Віддруковано ТОВ «Видавничий будинок «ВІПОЛ»
03151, Київ, вул. Волинська, 60
Тел.: +38 (044) 246 2751
Свідоцтво про внесення до Державного
реєстру серія ДК №6113 від 28.03.2018

Ця книга є виданням-білінгвою вибраних творів з «Кобзаря» Тараса Шевченка. Усі вміщені тут переклади їдишем були зроблені впродовж 1920–1930-х років відомим єврейським поетом Давидом Гофштейном (1889–1952). Книга проілюстрована малюнками «бойчукіста» Василя Седляра (1899–1937), якими було оформлено унікальне видання «Кобзаря» 1931 р.

ISBN 978-966-378-643-8